

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

KUR'AN VE FEN BİLİMLERİNDE BİR
AYET OLARAK RÜZGÂR

Yüksek Lisans Tezi

Muammer OCAK

Danışman

Prof. Dr. Necati KARA

Erzincan 2019

TEZ BİLDİRİMİ

“KUR’AN VE FEN BİLİMLERİNDE BİR AYET OLARAK RÜZGÂR” isimli “Yüksek Lisans” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 05 /08/2019

M. Ocak

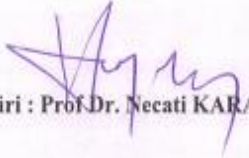
Öğrencinin
İmzası
Adı ve Soyadı

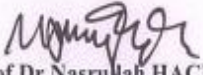
Muammer Ocak

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜNE

Muammer OCAK'A ait Kur'an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr adlı çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Bilim Dalında **Yüksek Lisans** Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri : Prof. Dr. Necati KARA

Jüri: Prof. Dr. Nasrullah HACİMÜFTÜOĐLU

Jüri : Prof. Dr. Kadir POLATER

KUR'AN VE FEN BİLİMLERİNDE BİR AYET OLARAK RÜZGÂR

Muammer OCAK

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2019

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Necati KARA

ÖZET

Tabiat olayları ile ilgili konular, insanlık tarihinin ilk başlangıcından günümüze kadar insanların ilgisini çekmiştir. Kur'an'ın gönderildiği çağdan çok önce, yazınında bulunuşuyla bilim alanında çalışmalar Mezopotamya'da astronomi ilmi ile başlamıştır. Daha sonra bu bilimsel gelişmeler devam etmiştir. Bu süreçte kimi bilim adamları parçalamış, kimi elementleri ayırtmış, kimi yerçekimi ve suyun kaldırma kuvvetini; kimi de galaksileri, gezegenleri ve yıldızları keşfetmiştir. Çağımızda ise astronomi ve fizikle ilgili çalışmalara hız kazandırılarak elde edilen bilgi, bulgu ve veriler insanlığın hizmetine sunulmuştur.

Kur'an'dan önce gönderilmiş olan ilahi kitaplarda zaman zaman tabiat olaylarına temas etmişlerdir. Son ilahi mesaj olan Kur'an'ın birçok ayetinde kâinat, tabiat ve tabiatolayları ile ilgili bilgiler sunulmaktadır. Hz. Peygamber'inde rüzgâr ile ilgili beyanları vardır.

İlk dönem müfessirleri rüzgârı konu edinen ayetlere buldukları dönemin bilgi ve kültür seviyesine uygun olarak çeşitli yorumlar yapmışlardır. Bununla beraber bilim, fen ve teknolojiye gelişmeler zaman içerisinde artmış, rüzgârın bitkileri aşılıp tozlaştırma yapması gibi birçok farklı işleve sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Son dönem müfessirleri de günümüz fen bilimlerinden elde edilen bilimsel veriler yardımıyla rüzgâr hakkında yeni yorumlar yapmışlardır. Bu bağlamda Kur'an'ın ve bilimin sunmuş olduğu bilgiler birbirleriyle paralellik göstermektedir.

Bu çalışmada, “Kur’an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr” konusu Kur’an’ın mesajları ve bilimin verileriyle incelenmeye çalışılmış, tabiat üzerinde yapılacak inceleme araştırmalarda bu iki kaynağın bilgilerinden istifade edilmesi gerektiğı gerçeğı ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın amacı, Kur’an ve fen bilimlerinin tabiat ile ilgili vermiş oldukları bilgilerin aslında tek bir ilahi kaynaktan geldiğı hakikatini pekiştirmektir.

Anahtar kelimeler: Kur’an, Tefsir, Tasrif, Rih, İlkah, Tozlaşma, Ayet, Kâinat, Evren, Azap, Rahmet, Yağmur, Bilim, Atmosfer, Klimatoloji, İklim, Enerji, Tabiat.

WIND AS A VERSE IN THE QUR'AN AND SCIENCES

MuammerOCAK

Erzincan Binali YıldırımUniversityInstitute of Social Sciences

Department of Basic Islamic SciencesTafsirDepartment

Master'sThesis, June 2019

ThesisSupervisor: Prof. Dr. Necati Kara

ABSTRACT

As a verse in the Qur'an and sciences the wind, the main subject of the wind, it is a natural phenomenon in which both the divine Word and science are closely related. In this respect, wind is both a subject of divine text and a part of the sciences.

Subject related to natura levents have attracted the attention of people until the beginning of human history. Studies in the field of science started with the study of astronomy in Mesopotamia long before the Qur'an was sent. Later, these scientific developments continued. In this process, some scientists have broken down atoms, decomposed some elements, some gravity and the lifting force of water, others have discovered galaxies, planets and stars. In our age, information, findings and data obtained by accelerating the Studies related to astronomy and physics were presented to the service of humanity.

The divine books, which were sent before the Qur'an, had come into contact with natural events from time to time. Many verses of the Qur'an, the last divine message, contain information about the natural events of the universe. However, the Prophet Muhammad (pbuh) also has a number of words about the wind which is a nature event. He advised his companions that the wind was the mercy of the world and that it should not be sworn in.

The first period commentators have made various interpretations in accordance with the knowledge and culture level of the period in which they were present. However, the developments in science, science and technology have increased over time, and it has been revealed that wind has many different functions such as vaccination and pollination of plants. Last period commentators have made new interpretations about the wind with the help of scientific data obtained from today's sciences. In this context, the information provided by the Qur'an and science are in parallel with each other.

In this study, the subject of wind as a verse in the Qur'an and the sciences, verbal messages of the Qur'an and tried to examine the data of science, in the investigations to be carried out on nature, it has been revealed that the information of these two sources should be utilized.

The point of the study is to reinforce the fact that the knowledge given by the Qur'an and the science about nature actually comes from a single divine source.

Keywords: Qur'an, Commentary, Changing, Wind, Vaccination, Pollination, Mark, Universe, Torment, Mercy, Rain, Science, Atmosphere, climatology, climate, Energy, Nature,

ÖN SÖZ

Tabiat olayları günlük hayatımızın bir parçasıdır. Ancak bazı tabiat olayları beklenmedik bir zamanda meydana gelirken bazıları ise her an cereyan etmektedir. İşte bu tabiat olaylarından biride rüzgârlardır.

Rüzgârların tabiat üzerindeki etkileri derinlemesine incelendiğinde; Kur'an ayetlerinin haber verdiği bilgiler, tefsir kaynaklarında bu ayetlere yapılan yorumlar ve fen bilimlerinin ortaya koyduğu bilimsel verilerin birbirleriyle örtüştüğü görülür. Kevni bir ayet olan rüzgârla, bundan bahseden sözlü ayetlerin aynı kaynaktan gelmesi bu örtüşmede bir etken olabilir.

Araştırmada; “Kur'an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr” konusu üç bölüm olarak işlenmiştir. İlk bölümde rüzgârlarla ilgili ayetler ve bu ayetlere tefsir âlimlerince yapılan yorumlara değinildi. Bununla birlikte yeri geldikçe fen bilimlerine de başvuruldu. İkinci bölümde dünya üzerinde meydana gelen küresel ve yerel rüzgârları Kur'an ayetleriyle de ilişkilendirerek, bilimin verileriyle açıklanmaya çalışıldı. Üçüncü bölümde ise, rüzgârın bir enerji kaynağı olması, canlılar üzerindeki etkileri, yarar ve zararlarını fen bilimleri ve Kur'an eksenli incelenmeye çalışıldı. Böylece ilahi/sözlü metinle sözlü olmayan kevni olayların incelenmesi sonucunda elde edilen bilgilerin çoğuzaman çelişmediği ortaya konulmaya çalışıldı.

“Kur'an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr konulu” bu çalışmada; Kur'an, klasik ve modern dönem tefsir kaynakları, değişik islami kaynaklar, makaleler, yüksek lisans tezleri, ansiklopediler, hakemli dergiler, coğrafya ile ilgili eserler, sözlükler, bilimsel çalışmalar, güvenli web siteleri ve fen bilimleri alanında verilen eserler esas alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

Tezin konusunun belirlenmesinde ve yazım sürecinde her türlü bilgi ve desteği esirgemeyen danışman hocam Prof Dr. Necati Kara'ya ve bu çalışmayı hazırladığım süreçte manevi destekleriyle her zaman yanımda olan ve tez yazım sürecinde hayatını kaybeden rahmetli babama, annem, eşim ve çocuklarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Muammer OCAK

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
ÖZET	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR	X
GİRİŞ1	
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
I. KUR'ANDA RÜZGÂR.....	7
A. RÜZGÂRIN KUR'AN'DA Kİ KARŞILIĞI VE ANLAMI	7
B. RÜZGÂRIN KUR'AN'DA ZİKREDİLİŞ AMAÇLARI.....	14
1. Bir Ayet Olarak Rüzgâr	17
2. Temsili Anlatım Açısından Rüzgâr	28
3. Rahmet Kaynağı Olarak Rüzgâr	41
4. İmtihan Vesilesi Olan Rüzgâr.....	49
5. Aşılama Aracı Olarak Rüzgâr.....	57
a) Rüzgârın Bulutları Aşılması	58
b) Rüzgârın Bitkileri Aşılması.....	62
6. İnsanın Emrine Verilen Bir Araç Olarak Rüzgâr; Hz. Süleyman Örneği	63
7. Cezalandırıcı Olarak Rüzgâr; Ad Kavmi ve Lut Kavmi Örneği	69
8. Tevhit Delili Olarak Rüzgâr	74
9. İlahi Yardım Unsuru Olarak Rüzgâr	75
10. İman ve İhlâsı Birlikte Test Etme Aracı Olarak Rüzgâr	77
11. Uyarı, Terbiye Etme ve Cezalandırma Biçimi Olarak Rüzgâr	79
12. İlahi Emirle Hareket Eden ve Kevni Bir Ayet Olan Rüzgâr	86

İKİNCİ BÖLÜM	110
I. KUR'AN VE FEN BİLİMLERİNDE BİR AYET OLARAK RÜZGÂR	110
A. YARATILMIŞ OLAN RÜZGÂRIN TEMEL KAYNAKLARI	111
1. Güneş Rüzgârı	111
2. Atmosfer Rüzgârı	118
A. RÜZGÂR VE ONUN MEYDANA GELİŞİNDEKİ İLAHİ VE TABİİ ETKENLER.	128
B. RÜZGÂRIN YÖNÜNÜ, HIZINI VE ESME SIKLIĞINI ETKİLEYEN İLAHİ VE TABİİ FAKTÖRLER	131
C. DÜNYA ÜZERİNDE HÂKİM OLAN RÜZGÂR ÇEŞİTLERİ	140
1. Devamlı rüzgârlar	140
2. Devirli Mevsim/Muson Rüzgârları	143
3. Yerel Rüzgârlar	148
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	154
I. BİR ENERJİ KAYNAĞI OLARAK RÜZGÂR	154
A. RÜZGÂRIN TABİAT VE CANLILAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	154
1. Rüzgârın Faydaları	156
2. Rüzgârın Zararları	159
B. RÜZGÂR ENERJİSİ VE RÜZGÂR TRIBÜNLERİ	161
SONUÇ	165
KAYNAKLAR	168

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
(as).	: Aleyhisselam
b.	: ibn (ođlu)
bs.	: Baskı
bint	: bint. (kızı)
bkz.	: Bakınız
çev.	: Çeviriyi yapan
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
edt.	: Editör
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
m.	: Miladi
r.a.	: Radıyallahu anh
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi vesellem
thk.	: Tahkik
trc.	: Tercüme eden
ts.	: Tarihsiz
v. dđr.	: Ve diđerleri

vb. : Ve benzeri

vs. : Ve saire

GİRİŞ

Kur'an dışında tüm yazılanlar eskimeye, hükümlerini yitirmeye mahkûmdur. Her şey sonludur. Kur'an'ın her geçen gün daha canlı ve ebedi olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. O'nun bilimsel hizmetleri zaman içinde adeta yeniden canlanacak. Bizim gözümüz hep canlı olan ayetlerin sırrını zaman içinde fark edebilecek. Her gelen yeni nesil onda hikmet bulacak. Şüphesiz bu, gelecek nesiller içinde böyle olacaktır.

Çağımızda her gün yeni bir keşifle karşılaştığımız gibi bilimsel buluşlar da baş döndürücü bir hızla ilerlemektedir. Bu ilerleme ve gelişmeler evrenle ya da tabii olaylarla ilgili yeni bilgiler, buluşlar ortaya koymaktadır. Üzerinde çalışmakta olduğumuz; "Kur'an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr" konusuna bu açıdan baktığımızda çağlar ötesine hitap eden Kur'an'ın, çağımızdaki bilimsel çalışmalardan 14 asır evvel bu konuda verdiği bilgilerle bilimin önüne geçtiğine şahit oluyoruz. "Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün art arda gelişinde, insanlara yararlı şeyler ile denizde yüzen gemilerde, Allah'ın yağdırdığı ve kendisiyle yeryüzünü ölümünden sonra dirilttiği suda, her canlıyı orada üretip-yaymasında, rüzgârları estirmesinde, gökle yer arasında boyun eğdirilmiş bulutları evirip çevirmesinde düşünen bir topluluk için gerçekten ayetler vardır"¹ ayeti bunun delilidir. Aslında bilimsel araştırmalardaki gelişme ve buluşlar, Kur'an'ın mucize olduğunun ispatını yapmaktadır. Çünkü Kur'an, yukarıda da ifade edildiği gibi, bu buluşların konusu olan olgulara işaret etmektedir.

Bilimsel çalışmaların yoğunlaştığı son birkaç yüzyılda bu bilimsel buluşlar, Kur'an'ın mucize olduğu konusunda malzeme olarak kullanılmıştır. Bu konudaki ayetler sınırlıdır. Bu bakımdan biz bu çalışmada Kur'an ve evrene bütünsel bir bakış açısı getirerek; kevnî ayetlerle ilahî sözlü metinlerin birlikte yorumlanmasının zaruri olduğuna inanıyoruz. Böylece hem kevnî ayetlerle Kur'an ayetlerinin, eşdeğer ayetler olduğunu; hem de çağımızdaki tabiat üzerinde yapılan yorumların -aynı

1 Bakara, 2/164.

zamanda- Kur'an ayetlerine bir yorum teşkil ettiğini göstermek istiyoruz. Örneğin; fen bilimlerinde rüzgâr hakkında elde edilen bütün bilgiler yukarıda sözünü ettiğimiz ayetin yorumu olarak kabul edilmelidir. Böylece Allah'ın kâinatta var etmiş olduğu kevni ayetlerle yine Alla'nın vahiy ürünü olan sözlü ayetleri birlikte yorumlanmış olacaktır. Aynı zamanda kevni ayetlerin yorumlanması için Fizik, Kimya, Matematik, Biyoloji, Astronomi Coğrafya vb. gibi ilimlere ihtiyaç olacaktır.

Kur'an'a baktığımız zaman kevni ayetlere gönderme yapan ayetlerin Kur'an'a gönderme yapan ayetlerden çok fazla olduğu görülür. Başka bir ifadeyle canlı varlıklar, psikoloji ve sosyolojiye konu olan ayetler Kur'an'ın yüzde doksanıni teşkil etmektedir.

Günümüze kadar tabiatve Kur'an üzerinde yapılan çalışmalar ayrı ayrı yapıldığı ve birbirleriyle ilinti kurulmadığı için evren ayetlerinin, Allah'ın ayetleri olarak değil de; sadece madde olarak materyalist bir görüşle ele alınmış ve maddenin var oluşu Allah'a inanmayanlar tarafından tesadüfe bağlanmıştır. Hâlbuki bu gün dinle alakası olamayan insanlar bile evrenin var oluşunun arkasında Allah vardır demeseler de sonsuz bir gücün var olduğunu itiraf ederler.

Bilim insanlarının da aynı itirafta bulduklarına şahit oluyoruz. Şöyle ki; Billy Graham'ın, "Biz ebediyet için yaratılmışların dünyada ruhlarımızı derinden tatmin edecek bir şey bulması olanaksızdır"² sözü buna örnektir. "Kur'an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr" konusunu ele almadan önce bunları gerektiren şartlar üzerinde durmakta yarar vardır.

Zatı ve sıfatları açısından tek olan Allah Teâlâ, evreni; canlı-cansız her şeyi yoktan var etmiştir. Yaratılan varlıklardan her biri, kendileri dışında bir varlığın ortaya çıkmasını sağlayabilmek için birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Buda Allah'ın Halık yaratılanların da mahlûk olmasının bir tezahürüdür.

2 Lionel Tiger, Michael McGuire, *Tanrı Beyni-Beyin Neden İnanç Üretir*, (trc. Ayşe Seda Toksoy), 1.bs. Melisa Matbaacılık, İstanbul, 2011, s.14; H.smith, religions of Man (New York: Harper Perennial), 1986.

Yapacağımız bu çalışmanın temel konusu olan, “Kur’an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr” tabiat üzerinde bulunan bütün varlıklar üzerinde etkili olur. Bu etkileri; “Rahmetinin önünde rüzgârları bir müjde olarak gönderen O’dur. Bunlar ağırca bulutları kaldırıp yüklendiğinde, onları (kuraklıktan) ölmüş bir şehre sürükleyiveririz ve bununla oraya su indiririz de böylelikle bütün ürünlerden çıkarırız. İşte Biz, ölüleri de böyle diriltip çıkarırız ki ibret alasınız.”³“Ve aşılایıcılar olarak rüzgârları gönderdik, böylece gökten su indirdik de sizleri suladık. Oysa siz onun hazine-koruyucuları değilsiniz.”⁴ “Size Kendi rahmetinden tatırması, emriyle gemileri yürütmesi ve O’nun fazlından (rızkınızı) aramanız ile umulur ki şükretmeniz için, rüzgârları müjde vericiler olarak göndermesi, O’nun ayetlerindedir.”⁵ “Allah, rüzgârları gönderir, böylece bir bulut kaldırır da onu nasıl dilerse gökte yayıp-dağıtır ve onu parça parça kılar; nihayet onun arasından yağmurun akıp çıktığını görürsün. Sonunda Kendi kullarından dilediğine verince, hemen sevince kapılıverirler.”⁶“Andolsun, Biz bir rüzgâr göndersek de onlar ekinleri sararmış görseler, mutlaka ardından nankörlük ederler”⁷ayetleri haber verir.

Bu bakımdan hem Kur’an’ın kevnî ayetlerinin daha iyi anlaşılabilmesi ve hem de kevnî ayetlerden haberdar olunması için bu konuda ki kevnî ayetlerle sözlü ayetleri birlikte inceleme zarureti ortaya çıkmaktadır.

Ancak bu çalışmada, yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak tabiat ve olaylarını Allah’ın koymuş olduğu genel ve değişmez yasalar ve o yasaların bir yansıması olarak ortaya çıkan bilimsel hakikatler çerçevesinde inceleyeceğiz. Şunu da gözden uzak tutmamak gerekir ki Kur’an, mesajlarıyla tabiatın incelenip üzerinde tefekkür edilmesini⁸ ve bu mesajların doğrultusunda tabiatı tabiattaki olayları, olguları ve bunların kâinattaki yansımalarının araştırılmasının deney ve gözlemler

3 Araf, 7/57.

4 Hicr, 15/22.

5 Rum, 30/46.

6 Rum, 30/48.

7 Rum, 30/51.

8 Bkz. Bakara, 2/164; Hud,11/7; Yusuf,12/105; Rad,12/2.

ışığında yapılmasını ister. Kur'an, evren ve evren olayları üzerinde çalışma yapabilmek için Kur'an ilimleri yanında astronomi, fizik, kimya, biyoloji, matematik, coğrafya vb. gibi bilimlere ihtiyaç vardır.

“Kur'an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr” konusunu işlerken bu bilimlere müracaat etme zorunluluğu vardır. Bu arada şunu ifade edelim ki Kur'an ne bir fizik ne kimya ne matematik, ne biyoloji ve ne de coğrafya kitabıdır. Ancak O, mesajlarında tabiatı bir ayet olarak sunar ve tabiat ile ilgili genel yasaları verip; onların temel ilkelerini belirler. Böylece onlar hakkında bilim alanına haber niteliği taşıyan bilgiler sunar. Bu bakımdan biz Kur'an'da evrenden bahseden, ayetleri Kur'an'ın haber verdiği bilimlere doğrultusunda incelerken; O'nun haber verdiği madde ve olayları da fen bilimleri verilerinden hareketle Kur'anla birlikte incelemeye çalışacağız. Böylece bir ilk olarak tabiat ayetleri ile Kur'an metinlerini birlikte yorumlamış olacağız.

“Kur'an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr” konusu bir tez çalışması için çok geniş olduğundan burada sadece rüzgârın tabiatı yani onun bir ayet olarak muhkemi, müteşabihi ortaya konulacaktır. Buna ek olarak onun tabiatüzzerindeki görev ve etkileri üzerinde detaylı olarak durulacaktır.

Böylece çalışmamızı Allah'ın bu konudaki sözlü mesajları olan Kur'an ayetleriyle kâinatta var olup bu ayetlere konu olan atmosfer, hava küre, basınç, iklim, rüzgâr, yağmur, bulutlar, yerel rüzgârlar, sürekli rüzgârlar, devirli rüzgârlar, ara yön rüzgârları, musonlar, güneş rüzgârı v.s. gibi olaylara Kur'an'ın ve fen bilimlerinin ışığında açıklık getirilecektir. Yapılan bu çalışma sonucunda elde edilmiş olan rüzgârla ilgili bilimsel veriler Kur'an da kendilerine gönderme yapılan ayetlerle karşılaştırılacak, hatta kevnibir ayet olan rüzgârla Kur'an ayetlerinin uyumu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Böylece kevnî ayetlerle ve sözlü ayetlerin aynı kaynaktan geldiği ispatlanmış olacaktır.

Bu bağlamda şunu ifade etmek gerekir ki; kâinatta var olan her şeyin Allah tarafından yaratıldığı, yürütüldüğü ve onlar hakkındaki temel yasaların da O'nun tarafından konulmuş olup; bir program dâhilinde devam ettirildiği

bilinmektedir.⁹Bilim insanları da, var olan bu olguları gözlemlemekte, onlara dair yasaları keşfetmekte ve kâinata dair olayların sebep ve sonuçları üzerinde durmaktadırlar. Buna göre rüzgârın bulutları aşılıyarak yağmurun yağmasına etki etmesi, bitkileri aşılıyıp döllemesi, gemileri yüzdürmesi, rahmet ve azap aracı olarak görev yapması rüzgârın muhkem yönüdür. Rüzgârın mahiyeti ve işleyişindeki keşfedilmeyen hususları da onun müteşabihi konumundadır.

Bilindiği üzere Kur'an ayetleri muhkem ve müteşabih ayetler olarak ele alınır.¹⁰ Muhkem ayetler, üzerinde herhangi bir yoruma gerek bırakmayan ilk bakışta herkesin anlayacağı açıklıkta olan ayetleri kapsar. Örneğin; helal, haram, namaz, zekât gibi emir ve yasaklar açıktır yani muhkemdir. Bununla birlikte bazı Kur'an ayetleri ise müteşabihdir yani ilk bakışta anlaşılmayan manası kapalı lafızlardır. Örneğin; kıyametin ne zaman kopacağı veya bazı surelerin başında bulunan "eif-lam-ra" gibi hurufu mukattadan olan lafızlar müteşabihdir.

Tabiatta da böyle muhkem ve müteşabihe örnek olacak olaylar vardır. Mesela; Dünyanın döndüğüne dair tespitin yapılması muhkeme bir örnektir. Dünyanın dönmesiyle meydana gelen koryolis kuvveti yani rüzgârların kuzey yarım kürede sağa güneyyarımkürede sola sapması muhkemdir. Bunun yanında mahiyeti tam olarak bilinmeyen koryolis kuvveti de rüzgâr ayetinin müteşabididir.

Dünyanın dönmesine dair hakikatlerde yukarıda anlatılanlarla örtüşmektedir. Dünyanın dönmesiile ilgili tespitler onun muhkemini ortaya koyarken onun dönmesine sebep olan kuvvet ise müteşabihini oluşturur. Her ne kadar Galile dünyanın döndüğünü söyleyen ilk kişi olarak gösterilse bile aslında Galile'den önce de dünya dönmekteydi. Ancak Kilise bu olguyu reddediyordu. Galile'nin bu çabası, sadece var olan bir hakikati ortaya çıkarmak oldu.

9 Fussilet, 41/12.

10 Bkz. Âl-i İmran, 3/7.

Bizim bu konuyu işlemekte ki gayemiz; Kur'an'ın 1400 yıl önce haber verdiği rüzgâr ayetleriyle evren ayetlerinin birlikte yorumlanması gerektiğine gönderme yapıldığını ortaya koymaya çalışmaktır.¹¹

Kur'an, kâinatı kuşatan bilinçli, yaratıcı bir gücün birçok tezahürü olarak tabiatın her gün gösterdiği olağanüstülükleri ve insanın kendi yeteneğinin ürünlerini (Denizlerde seyreden gemiler gibi) tefekkür etmeleri için “Akıllarını kullananlar” a, çağrı yapar. Bu çağrıyı; “Kuşkusuz, göklerin ve yerin yaratılışında; gece ile gündüzün birbirini takip edişinde; insanlara faydalı yüklerle denizlerde seyreden gemilerde; Allah'ın gökten indirerek onunla ölü toprağa can verdiği ve her çeşit canlının çoğalmasını sağladığı yağmurlarda. Rüzgârların değişmesinde ve gökle yer arasında kendileri için tayin edilmiş belirli güzergâhlarda akan bulutlarda; (bütün bunlarda) düşünüp akıllarını kullananlar için bir ayet, bir mesaj, bir belge ve mucize vardır”¹² şeklindeki bir hitaplayapar.

Bu kısa girişten sonra sırasıyla “Kur'an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr” konusuna geçebiliriz.

11 Bkz. Yasin, 36/37-40.

12 Bkz. Bakara, 2/164.

BİRİNCİ BÖLÜM

I.KUR'ANDA RÜZGÂR

İlahi vahyin son halkası olan Kuran'ı Kerim, aynı zamanda verdiği evrensel mesajlarla insanlığa, insanlığın oluşturduğu kültür, medeniyet, sanat ve bilime katkı sağlamaktadır. Bu bakımdan düşünüldüğünde Kur'an, ilahi mesajlarındatabiatve tabiat üzerinde meydana gelen olay, olgu ve yasalara dair haberler verir. Ayrıca o, kâinatta var olan bütün eşya üzerinde düşünmeyi, tefekkür etmeyi emreder.¹³ Böylece Kur'an tabiatta cereyan eden olay, olgu ve yasaların temel nedenleri üzerinde araştırma yapmayı dolaylı olarak muhataplarından ister. İşte Kur'an'ın üzerinde sıklıkla durduğu, araştırılma yapılması hususunda muhataplarına göndermede bulunduğu tabiat olaylarından biride rüzgârdır. Rüzgâr hakkında detaya girmeden önce onun anlamı üzerinde duralım.

A. Rüzgârın Kur'an'da ki Karşılığı ve Anlamı

Rüzgârın Arapçadaki karşılığı rîh'dir. Bu kelime revh masterından alınmıştır. Ruh da aynı kökten gelmektedir. Çoğulu rîyah'dır. Rîh kelimesi lügatta, rahmet, estirme, dinlenme, hareket etme ve hareket halindeki hava anlamına gelir.¹⁴ Ayrıca rahmet ve rızık manalarını da içerir.¹⁵Rüzgâr, “mirvehatün” ismi alet kalıbıyla kullanıldığında rüzgâr çıkarıcı ve serinlemek için kullanılan yelpaze anlamını taşır.¹⁶ Bunun yanında rüzgâr, rayha/koku manasına da gelir.¹⁷ Kur'an'darüzgâr kavramı “rîh/rüzgâr” ve “rîyah/rüzgârlar” kalıplarıyla tekil ve çoğul şekilde 24 yerde geçmektedir.¹⁸

13 Bkz. Âl-i İmran, 3/191.

14 Muhammed Mürteza el-Hüseyn ez-Zebidî, *Tâcu'l Arûs min Cevâhiri'l Kâmûs*, VI, Matbaatu Hükümeti Kuveyt, ts. s. 410-411.

15 *El-Mu'cemu'l-Vasît*, Mektebetü'ş-Şürûki'd-Devle, 4. bs. Mısır, 1425/2004, s. 381.

16 *El-Mu'cemu'l Vecîz*, Câmiu'l-Hukuk, Mahfuzatu'l-Mecmua, 1. bs. Mısır, 1400/1980, s. 281.

17 Hans Wehr, Edt. J. Milton Cowan, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, 3. bs. Beyrut 1976, s. 365.

18 <https://www.Kur'anfihristi.net> (01.04.2019).

Rüzgârla köken olarak ilişkisi olan “ruh” kelimesi “öz”; “revh” kelimesi de “nefs”; e isim yapılmıştır. Zira “nefs” ruhun tamamına ad olduğu gibi onu bir bölümünü de teşkil etmektedir. Birincisinde tıpkı insanın canlı diye isimlendirilmesi gibi cinsin ismi ile isimlendirilmesi gibidir.¹⁹ İkincisinde ise ruh, hayatın, hareketin, menfaatleri elde etmenin ve zararları def etmenin kendisiyle meydana geldiği cüzüne isim olmuştur. Ruha ait bu nitelikler “Sana ruhtan sorarlar. Deki: “Ruh Rabbimin emrindedir.”²⁰, “Ona ruhumdan üfledim”²¹ ayetlerin de adı geçen ruh kavramına aittir. Burada ruh ile rüzgâr sözcükleri arasında etimoloji/köken bilimi açısından bir bağ olduğu görülmektedir.

Ruhla rüzgârın ortak noktaları, her ikisinde de hareketin söz konusu olmasıdır. Şöyle ki; rîh’in dilimizdeki karşılığı olan rüzgâr, atmosferdeki hava hareketidir. Nasıl ki revh/nefs ruhun bir cüzünü oluşturuyorsa, bir atmosfer olayı olan rüzgârda atmosferde meydana gelen olayların bir cüzünü oluşturur. Bununla birlikte ruh, insanda bulunan mahiyeti tam bilinmeyen bilinçli ve hareket kabiliyeti olan soyut bir varlıktır. Bu anlamda düşünüldüğünde hem rüzgârda hem de ruh da hareket etme gibi ortak özellik bulunmaktadır. Ruhta hareket, canlılık, menfaat elde etme fayda ve zarar görme vuku bulduğu gibi, rüzgârda da hareketlilik, fayda ve zararlar izlenmektedir. Yine “Ruh, Rabbim ’in emrindedir”²² ayetinde geçen “ruh” ile Casiye suresinde geçen “Rüzgârları estirmesinde”²³ ifadelerinde aslında iki varlığıda hareket ettirenin Allah olduğu anlatılmak istenir. Bunun yanında Allah’ın; “Ona ruhumdan üfledim”²⁴ ayetindeki üfleme fiilinin mahiyeti bilinmemektedir. Ancak teşbihte hata yapmamak kaydı ile üfleme işi somut bir nesneye üfleme şeklinde düşünüldüğü zaman, örneğin; bir muma veya herhangi bir nesneye üflendiği zaman ağızdan çıkan hava veya rüzgâr mumu söndürmekte üflenen nesneyi hareket

19 Ebu’l-Kasım el-Hüseyn b. Muhammed el-Ma’rûf bi’r-Râğib el-İsfahânî,thk: Muhammed Seyyid Keylânî, *el-Müfredât fi Garibi’l-Kur’an*,Dâru’l-Ma’rife, Beyrut, s. 205.

20 İsra, 17/85.

21 Sad, 38/72.

22 Bkz.İsra, 17/85.

23 Casiye, 45/5.

24 Sad, 38/72.

ettirmektedir. Bu anlamda bütün varlıkları da içine alan “ona ruhumdan üfledim”²⁵ ifadesi kâinattaki her şeye canlılık ve hareket verdim anlamına gelir.

Rüzgâr, istiare/benzetme yoluyla galip gelme ve kuvvet anlamında kullanılır.²⁶ “Rüzgârımız, yani kuvvetiniz elden gider”²⁷ ayetinde bu anlamda kullanılmıştır.“dalgalar rüzgârla savruldu”, “suyun kokusu değişti”, “rüzgâra girdiler/kapıldılar” örneklerinde ise rüzgâr; savrulma, kokuşma ve kapılma anlamlarında kullanılmıştır.²⁸

Rüzgâr; Arapçada “mirvehatü”, rüzgâr estiren alet, yelpaze, “Raihatün”, rüzgârın estiği yer anlamında ismi alet ve ismi mekân olarak da kullanılır. Falan kişi ailesine rüzgâr gibi gitti sözcüğünde rîh iki anlam taşır; cümlede sözü edilen şahıs ailesine rüzgâr gibi hızlı gitmiş; ya da ailesine dönmekle onlara hoş bir mutluluk vermiştir.²⁹

Rîh sözcüğü bir işi serbest ve rahat bir şekilde yapma, bir işi iki kişinin nöbetleşe yapması, istirahat etme, develerin barınma yeri, genişlik ve ferahlık anlamlarında da kullanılır.³⁰

Rîh kelimesinin karşılığı olan rüzgârın ıstılahtaki anlamı ise; hava yuvarının/yüzeyinin her noktası özekten eşit uzaklıkta olan yuvarlak kapalı yüzeyinde ayrımlı basınç altındaki yöreler arasında oluşan, yatay yönde, esiş yönü, süresi ve biçimleriyle ayrımlı hava devinimi/hareketine verilen isimdir.³¹

Rüzgâr hareket eden havadır.³² Yüce Allah’ın tekil formuyla rüzgâr gönderdiğini zikrettiği ayetlerde rüzgârdan kasıt azap;³³ çoğul formuyla

25 Sad, 38/72.

26 İsfahâni, *el-Müfredât*, s. 206.

27 Enfal, 8 /46.

28 İsfahâni, *el-Müfredât*, s. 206.

29 İsfahâni, *el-Müfredât*, 206-207.

30 İsfahâni, *el-Müfredât*, s. 206-207.

31 <http://www.tdk.gov.tr> (22.04.2018).

32 Zebidî, *Tâcu’l Arûs*, s. 410-411.

zikrettiği ayetlerde ise rahmet kastedilir.³⁴ Tekil forma örnek olarak; “Biz onların üzerine bir kasırga ve sizin görmediğiniz ordular gönderdik”³⁵, “Dondurucu bir rüzgâra benzer”³⁶, “Rüzgârın hışımla saçıp savurduğu”³⁷ ayetleri verilebilir. Bu ayetler rüzgârın azap yönünü haber verir. Çoğul forma örnekler ise; “Biz rüzgârları aşılâyıcılar olarak gönderdik”³⁸, “Rüzgârları müjdeciler olarak göndermesi O’nun ayetlerindedir”³⁹, “Rüzgârları müjde olarak gönderen O’dur”⁴⁰, “Allah rüzgâr göndererek bulutu sürer”⁴¹ ayetleri örnek gösterilebilir. Bu ayetler rüzgârın rahmet yönünü haber verir.⁴²

Yukarıda lügat ve ıstılah anlamı verilmeye çalışılan rüzgâr, her şeyi yoktan var eden Allah’ın yaratmış olduğu tabiat olaylarından sadece biridir.⁴³ O, kendisinin yegâne yaratıcı olduğunu Kur’an’ın birçok ayetinde haber verir.⁴⁴

Yüce yaratıcı, yaratmış olduğu varlıkların sevk, kontrol ve idaresinin de⁴⁵ kendi uhdesinde olduğunu şu ayetlerle bildirir; “Rabbimiz, gökleri ve yeri altı günde yaratan ve sonra arşa hükmeden, gündüzü durmadan kovalayan gece ile bürüyen; güneşi, ayı, yıldızları, hepsini buyruğuna baş eğdirerek var eden Allah’tır. Bilin ki

33 Bkz. Ebu’l Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed ez-Zemahşerî, *Esâsu’l Belâğa*, Dâru’l-Kitâbi’l-İlmiyye, thk: Muhammed Bâsıl Uyûnu’s-Sud, I, Beyrut, 1419/1998, s. 639; fazla bilgi için bkz. Hans Wehr, s. 600.

34 İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 191.

35 Ahzab, 33/9.

36 Âl-i İmran, 3/117.

37 İbrahim, 14/18.

38 Hicr, 22/15.

39 Rum, 30/46.

40 Araf, 7/57.

41 Rum, 30/48.

42 Muhammed Ali Tehânevî, *Mevsûatu Keşşâfi İstilahâti’l Funûn ve’l-Ulûm*, thk: Ali Dahruc, Mektebetü Lübnan, I, Beyrut, 1996, s. 847-848.

43 Bkz. İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 157.

44 Bkz. Rad, 13/16; Mu’min, 40/62; Secde, 32/7; Mülk 67/3.

45 Bkz. İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 126; fazla bilgi için bkz. Yener Öztürk, “Kozmolojik Bağlamda Zorunlu İlliyet Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III, S. 2, 2001, s. 69-71.

yaratma da emir de O'nun hakkıdır. Âlemlerin Rabbi olan Allah yücedir.”⁴⁶, “Yaratıp düzene koyan, takdir edip yol gösteren, topraktan yeşil otu çıkaran, sonra da onu kapkara bir sel artığına çeviren yüce Rabbi'nin adını tesbih ve takdis et”⁴⁷

Bütün bunlar göstermektedir ki; zerreden küreye kadar yaratılan canlı ve cansız her şey Allah'ın ayetidir. Yani, O'nun varlığının delilidir.⁴⁸ Atomlar,⁴⁹ elementler/bileşikler,⁵⁰ mikroorganizmalar,⁵¹ dağlar,⁵² taşlar,⁵³ ağaçlar/ormanlar,⁵⁴ denizler/okyanuslar,⁵⁵ yeryüzü/ovalar,⁵⁶ çöller,⁵⁷ vadiler,⁵⁸ güneş,⁵⁹ ay,⁶⁰ yıldızlar,⁶¹ galaksiler,⁶² bulutlar,⁶³ rüzgârlar,⁶⁴ yağmurlar,⁶⁵ vs. hepsi Allah'ın birer ayetidir. Bunun yanında çalışmanın temel ögesi olan rüzgârda Allah'ın bir ayetidir.⁶⁶ Bunu şu ayet haber verir; “Gecenin ve gündüzün değişmesinde, Allah'ın gökten indirmiş

46 Araf, 7/54.

47 A'la, 87/2-5.

48 Bkz. İsfahâni, *el-Müfredât*, s. 171.

49 Bkz. Sebe, 34/3.

50 Bkz. Hadid, 57/25.

51 Bkz. Yunus, 10/61.

52 Bkz. Nebe, 78/7.

53 Bkz. Bakara, 2/60.

54 Bkz. Hac, 22/18.

55 Bkz. Hac, 22/65.

56 Bkz. Ankebut, 29/20.

57 Bkz. Yusuf, 12/100.

58 Bkz. Şuara, 26/225.

59 Bkz. En'am, 6/96.

60 Bkz. İbrahim, 14/33.

61 Bkz. Nahl, 16/16.

62 Bkz. Kaf, 50/6.

63 Bkz. Rad, 13/12.

64 Bkz. Furkan, 25/48.

65 Bkz. Nur, 24/43.

66 Bkz. Hicr, 15/22.

olduğu rızıkta/yağmurda ve ölümünden sonra yeri onunla diriltmesinde, rüzgârları değişik yönlerden estirmesinde, aklını kullanan toplum için dersler vardır.”⁶⁷

Evren ve onun bir parçası olan dünyanın düzeni kusursuz bir şekilde işletilmektedir.⁶⁸ Yaşadığımız dünya ve onu oluşturan tabii çevrede birçok ilahi yasa hüküm sürmektedir.⁶⁹ Dünyamızı aydınlatan güneş,⁷⁰ gecemizi aydınlatan ay,⁷¹ gökyüzünü süsleyen yıldızlar,⁷² galaksiler,⁷³ yeryüzünün süsü olan denizler,⁷⁴ dağlar,⁷⁵ atmosfer⁷⁶ ve atmosferde meydana gelen bulutlar,⁷⁷ rüzgârlar,⁷⁸ yağmurlar,⁷⁹ hava olayları⁸⁰ vb. Yüce yaratıcının koymuş olduğu yasalar ve belli bir program dâhilinde hareket etmektedir.

Yüce yaratıcı tarafından insanın emrine ve hizmetine verilmiş⁸¹ olan bu tabiat olayları her an hayatımızın bir parçasını oluşturmaktadır. Bazen günlük hayatımız içinde butabiat olaylarını müşahade ederiz. Sabah uyandığımızda güneşin doğduğunu, akşam olunca ayın meydana çıktığını, yolda yürürken tatlı bir şekilde esen rüzgârın ferahlığını duyu organlarımızla hissederiz. Bazen yağmur, kar ve

67 Casiye, 45/5.

68 Bkz. Kamer, 54/49; Furkan, 25/2; Bkz. Ebu'l-Bekâ Eyyûb b. Musa el-Hüseynî el-Kefevî, *el-Külliyât Mu'cemu fi'l-Mustalahâti fîrûki'l-Lüğaviyye*, 2. bs. Beyrut, 1419/1998, s. 598; fazla bilgi için bkz. Carl Sagan, *Kozmos, Evrenin ve Yaşamın Sırları*, (çev. Reşit Aşçıoğlu), Serbest Matbaası, 1. bs. 1982, s. 18-25.

69 Bkz. Lokman, 31/10.

70 Bkz. Araf, 7/54.

71 Bkz. Rad, 13/2.

72 Bkz. Saffat, 37/6.

73 Bkz. Hicr, 15/16.

74 Bkz. İsrâ, 17/66.

75 Bkz. Ğaşiye, 88/19.

76 Bkz. Enbiya, 21/32.

77 Bkz. Furkan, 25/25.

78 Bkz. Ahzab, 33/9.

79 Bkz. Şura, 42/28.

80 Bkz. Bakara, 2/19.

81 Bkz. Bakara, 2/29; Casiye, 45/13; Nahl, 16/5-6, 12, 14, 15; İbrahim, 14/32-33; Hac, 22/65; Enbiya, 21/81; Sebe, 34/12; Sad, 38/36-38.

dolunun yağışını izler, bazen de sert bir rüzgârın ağaçları kökünden sökmesine ve evleri yıkmasına şahit oluruz.

Allah Teâlâ'nın insanların emrine musahhar kıldığı rüzgâr,⁸² Kur'an'da kevnî bir ayet olarak sunulmuştur.⁸³ Bunun yanında rüzgâr Kur'an'da; mucize/ayet,⁸⁴ rahmet,⁸⁵ müjde,⁸⁶ ibret alma aracı,⁸⁷ cezalandırma aracı,⁸⁸ bulutları aşılama aracı,⁸⁹ insanın emrine verilen bir araç,⁹⁰ Kâfirlerin dünyadaki harcamalarının helak oluşuna temsil aracı,⁹¹ imtihan aracı,⁹² uyarı ve terbiye etme aracı⁹³ olarak takdim edilir. Yine rüzgâr Kur'an'da Nusret/yardım aracı,⁹⁴ Allah'ın emrinde hareket eden bir araç,⁹⁵ Allah'ın ilah oluşuna bir delil,⁹⁶ kevnî bir ayet,⁹⁷ iman ve ihlâsı test etme aracı⁹⁸ vs. olarak zikredilmektedir.

Rüzgârın bulutları aşılıyarak yağmuru müjdelemesi,⁹⁹ bitkileri aşılıyıp tozlaştırarak onların üremesine katkı sağlaması,¹⁰⁰ onun rahmet yönünün

82 Bkz. Sad, 38/36; İbrahim 14/32Hac, 22/36-37,65; Lokman, 31/20; Casiye 45/13.

83 Bkz. Bakara, 2/164.

84 Bkz. Mu'minun, 23/50.

85 Bkz. Araf, 7/57.

86 Bkz. Furkan, 25/48.

87 Bkz. Ahkaf, 46/24.

88 Bkz. Zâriyat, 51/41.

89 Bkz. Hicr, 15/22.

90 Bkz. Sebe, 34/12.

91 Bkz. Âl-i İmran, 3/117.

92 Bkz. Yunus, 10/22.

93 Bkz. İbrahim, 14/18.

94 Bkz. Ahzab, 33/9.

95 Bkz. Bakara, 2/164.

96 Bkz. Hac, 22/31.

97 Bkz. Rum, 30/46.

98 Bkz. Yunus, 10/22.

99 Bkz. Hicr, 15/22; Fatır, 35/9.

100 Bkz. Hicr, 15/22.

tecellilerinden sadece bir kaçıdır. Kur'an'da tekil ve çoğul anlamda rîh; “rüzgâr” ve rîyah;” rüzgârlar şeklinde 24 ayette rüzgâr ifadesi geçmektedir.¹⁰¹

Rüzgâr sadece rahmeti ile tecelli etmez. Bazen Allah'ın gazabı onunla birlikte gelir.¹⁰² Kur'an'da sapmış ve delalete düşmüş toplumların cezalandırmasını bazen Allah şiddetli/akim bir rüzgârla yapmaktadır. Kur'an'da bunun en bariz örneği Ad ve Lut kavmi örneğidir.¹⁰³

Yelkenli gemiler denizlerde rüzgâr sayesinde yol almakta ve menzillerine varmaktadır.¹⁰⁴ Rüzgârın insanın emrine ve hizmetine verilmesinin en çarpıcı örneği ise Süleyman a.s. örneğidir.¹⁰⁵ İleriki bölümlerde bunlara temas edilecektir. Kısaca rüzgârın Kur'an'daki anlamı bunlardan ibarettir. Bu anlatılanlardan sonra rüzgârın Kur'an'da zikrediliş amaçlarına da değinmek yararlı olacaktır.

B. Rüzgârın Kur'an'da Zikrediliş Amaçları

Vahyin son halkası olan Kur'an'da Yüce Yaratıcı, kullarının dikkatini çekmek için kevnî ayetlere/işaretlere,¹⁰⁶ kevnî ayetlerde zikredilen varlıkların görevlerini nasıl yaptıklarına, kâinattaki düzen¹⁰⁷ ve işleyişin nasıl meydana geldiğine dair haberler verir.¹⁰⁸ Bununla birlikte Kur'an, kâinatın ve insanın yaratılışından,¹⁰⁹ ayın ve güneşin hareketlerinden,¹¹⁰ yıldızlardan,¹¹¹

101 <https://www.kuranfihristi.net> (01.04.2019).

102 Bkz. Ebu'l Bekâ, *Külliyât*, s. 598. fazla bilgi için bkz. Resul Ertuğrul, “Kur'an'da Helâk Olan Kavimlerde Suç-Ceza Uyumu-1-“, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III, S. 5, 2017, s. 174-182.

103 Bkz. Fussilet, 41/16; Kamer, 54/34.

104 Bkz. Sad, 38/36; Rum, 30/46; Yunus, 10/22.

105 Bkz. Sebe, 34/12; Sad, 38/36; Enbiya, 21/81.

106 Bkz. Tehanevi, *Mevsuatu Keşşaf*, s. 201; fazla bilgi için bkz. Hans Wehr, s. 36.

107 Bkz. Ebu'l-Bekâ, *Külliyât*, s. 288; fazla bilgi için bkz. Hans Wehr, s. 977-978; fazla bilgi için bkz. Caner Taslaman, “Evrenin Fiziki Yasaları, Sabiteleri ve Sürçlerindeki Hassas Ayarları Bize Ne Söylüyor”, *Kelam Araştırmaları*, XI, S. 2, 2013, s. 27-28.

108 Bkz. Furkan, 25/2; Ğaşiye, 88/17-20.

109 Bkz. Secde, 32/4; Mu'min, 23/12-14.

110 Bkz. Enbiya, 21/33; Yasin, 36/38; Rad, 13/2.

111 Bkz. Hac, 22/18; Nahl, 16/12; Tur, 52/49; Nem, 53/1; En'am, 6/97; Saffat, 37/6.

gökyüzünden,¹¹²kalemden,¹¹³geceden,¹¹⁴ sabah vaktinden,¹¹⁵ gezegenlerden,¹¹⁶ incir ve zeytinden,¹¹⁷ zamandan,¹¹⁸ bitkilerden,¹¹⁹hayvanlardan,¹²⁰ yağmurlardan,¹²¹ bulutlardan,¹²² dağlardan,¹²³ denizlerden,¹²⁴ canlı cansız varlıklardan¹²⁵ ve daha başka hususlardan da bahseder.

112 Bkz. Bakara, 2/22, 29, 33; Âl-i İmran, 3/190; Nisa, 4/171; Maide, 5/120; En'am, 6/73; Araf, 7/54; Enfal, 8/32; Tevbe, 9/36; Yunus, 10/6; Hud, 11/44; Yusuf, 12/101; Rad, 13/15; İbrahim, 14/48; Hicr, 15/85; Nahl, 16/3; İsrâ, 17/99; Kehf, 18/40; Meryem, 19/90; Taha, 20/4; Enbiya, 21/32; Hac, 22/70; Mü'min, 23/71; Nur, 24/43; Furkan, 25/61; Şuara, 26/24; Neml, 27/87; Ankebut, 29/63; Rum, 28/30.

113 Bkz. Âl-i İmran, 3/44; Lokman, 31/27; Kalem, 68/1; Alak, 96/4.

114Bkz. Enbiya,21/33; İsrâ, 17/1; Furkan, 25/47; Neml, 27/86; Kasas, 28/73; Fatır, 35/23; Yasin, 36/37; Zümer, 39/5; Fusillet, 41/37; Casiye, 45/5; Hadid, 57/6; Müzzemmil, 73/2; Müddessir, 74/33; İnsan, 76/26; Naziat, 79/29; İnşikak, 84/17; Feccr, 89/4; Şems, 91/4; Duha, 93/2; Felak, 113/3.

115 Bkz. Âl-i İmran, 3/41; En'am, 6/96; Araf, 7/91; Hud, 11/94; Rad, 13/15; Hicr, 15/83; Kehf, 18/28; Meryem, 19/11; Nur, 24/58; Furkan, 25/5; Kasas, 28/10; Ankebut, 29/37; Rum, 30/17; Ahzab, 33/42; Sebe, 34/12; Saffât, 37/137; Sad, 38/18; Mü'min, 40/55; Fussilet, 41/23; Fetih, 48/9; Kalem, 68/21; Müddessir, 74/34; İnsan, 76/25; Tekvir, 81/18; Adiyat, 100/3; Felak, 113/1.

116 Bkz. Hicr, 15/16.

117 Bkz. Tin, 95/1.

118 Bkz. Hac, 22/47; Secde, 32/5; Mearic, 70/4; İnsan, 76/1.

119 Bkz. Âl-İ İmran, 3/37; En'am, 6/99; Araf, 7/58; Yunus, 10/24; Kehf, 18/45; Taha, 20/53; Lokman, 31/10; Kaf, 50/7; Rahman, 55/12; Nuh, 71/17; Nebe, 78/15.

120 Bkz. Âl-i İmran, 3/14; Maide, 5/3; En'am, 6/142; Araf, 7/179; Yunus, 10/24; Nahl, 16/5; Taha, 20/54; Enbiya, 21/78; Hac, 22/18; Mu'minun, 23/21; Furkan, 25/49; Şuara, 26/119; Secde, 32/27; Fatır, 35/28; Yasin, 36/71; Muhammed, 47/12; Kamer, 54/29; Naziat, 79/33; Abese, 80/32.

121 Bkz. Bakara, 2.19.22.264.265; Nisa, 4/102; Neml, 27/58; Şura, 26/28; Ahkaf, 46/24; Rad, 13/12; Nur, 24/43; Şuara, 26/173; Rum, 30.48.49; Lokman, 31/34; Hadid, 57/20; Hud, 11/52; Furkan, 25/19; En'am, 6/6; Yusuf, 12/49; Nuh, 71/11.

122 Bkz. Bakara, 2/210; Araf, 7/57; Rad, 13/12; Nur, 24/43; Furkan, 25/25; Neml, 27/85; Rum, 30/48; Fatır, 35/9; Ahkaf, 46/24; Tur, 52/44, Vakıa, 56/69.

123 Bkz. Neml, 27/88, Lokman, 31/10; Ahzab, 33/72; Sebe, 34/10; Fatır, 35/27; Sad, 38/18; Fussilet, 41/10; Şura, 42/32; Kaf, 50/7; Tur,52/10; Rahman, 55/24; Vakıa, 56/5; Haşr, 59/21; Hakka, 69/14; Mearic, 70/9; Mürselat, 77/27; Nebe, 78/20; Naziat, 79/32; Tekvir, 81/3; Ğaşiye, 88/19; Tin, 95/2; Karia, 101/5.

124 Bkz. İnfitar, 82/3; Tekvir, 81/6; Rahman, 55/24; Tur, 52/6; Zâriyat, 51/40; Casiye, 45/12; Duhan, 44/24; Şura, 42/32; Fatır, 35/12; Lokman, 31/31; İsrâ, 17/50.

125 Bkz. Yunus, 10/66; En'am, 6/150; Rahman, 55/10.

Yüce Yaratıcı, yukarıda zikredilen kâinat ve tabiat ile ilgili olaylardan bahsederken anlatımı güçlendirmek ve muhatabın dikkatini kevnî ayetler üzerine çekmek için yemin lafızlarını kullanır.¹²⁶

Kur'an'da zikredilen kevnî ayetlerin hemen hepsi; Allah'ın varlığı, birliği,¹²⁷ güç ve kudretinin delillerini göstermek için kullanılmıştır. Böylece vahyin muhatabı olan insan yaratılan varlıklardan ve onlarda bulunan özelliklerden hareketle Yüce Yaratıcıyı anlama ve anlamlandırmaya çalışır. O'nun yaratılan her şeyden münezzehtir olduğunu kavrar. Yüce yaratıcının zatı ve sıfatları hakkında bilgi elde etmiş olur.

Kâinat ve tabiata dair Kur'an'da zikredilen ayetlerin birçok amacı ve hikmeti olduğu gibi¹²⁸ Kur'an'da 24 ayette zikredilen rüzgârın da, belli başlı sebep ve amaçları vardır.¹²⁹ Bu amaçlar şu şekilde sıralanabilir: Rüzgâr Kur'an'da rahmet aracı olarak kullanılır. Allah rüzgâr vasıtasıyla bulutları hareket ettirir. Hareket eden bulutlar yoğunlaşarak yağmurun yağmasına vesile olur. Bu Allah'ın kullarına rahmetidir.¹³⁰ Yine rüzgâr müjde vasıtasıdır, rüzgârlar yağmurun yağacağını haber verir.¹³¹ Rüzgâr, Kur'an'da benzetme /teşbih aracı olarak kullanılır.¹³² Böylece ilahî vahyin muhatapları Allah'ın muradını anlamaya çalışır. Rüzgâr bir uyarı ve terbiye etme aracı olarak kullanılır. Yüce yaratıcı bazen kullarını uyarır ve onları çeşitli azaplarla terbiye eder.¹³³

126 Zâriyat, 51/1-7; Tur, 52/1-6; Necm, 53/1; Kalem, 68/1; Müddessir, 74/32-34; Tekvir, 81/15-16; İnşikak, 84/16-18; Buruc, 85/1-2; Tarık, 86/1; Şems, 91/1-8; Tin, 95/1; Adiyat, 100/1-4; Asr, 103/1; Duha, 93/1-2; fazla bilgi için bkz. İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 403; Hans Wehr, s. 1109; Hayrettin Öztürk, "Abdülhamid El-Ferâhi'nin 'Kur'an'daki Yeminler' Adlı Çalışması Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 34, 2013, s. 45-48.

127 Bkz. İbrahim, 14/10; Enbiya 21/22.

128 Bkz. Bakara, 2/32, 129, 151, Âl-i İmran, 3/6, 48, 58; fazla bilgi için bkz., İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 127-128; Fatma Aygün, "Allah'ın Varlığını Aklen Bilmeye İlişkin Mâtürîdî'nin Gâye ve Nizam Delili (Hikmet ve Tedbîr Delili)", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, III, S. 4, 2014, s. 34-36.

129 Bkz. Âl-i İmran, 3/117; Araf, 7/57; İbrahim, 14/18; Kehf, 18/40; Hac, 22/31; Fatır, 35/9.

130 Bkz. Araf, 7/57; Furkan, 25/48; Rum, 30/46.

131 Bkz. Furkan, 25/48; Araf, 7/57.

132 Âl-i İmran, 3/117; Araf, 7/57; İbrahim, 14/18; Kehf, 18/40; Hac, 22/31; Fatır, 35/9.

133 Bkz. Ahkaf, 46/24; Zariyat, 51/41, 42; Mülk, 67/17; Yunus, 10/22.

Rüzgârın Kur'an'da zikrediliş amaçları kısaca böyledir. Şimdi Kur'an'da bir ayet olarak rüzgâr konusuna geçebiliriz.

1. Bir Ayet Olarak Rüzgâr

Rüzgâr Kur'an'da bir ayet olarak sunulmuştur. Rüzgârın ayet oluşu hususunu detaylandırmadan önce ayet sözcüğü üzerinde durmakta yarar vardır. Burada ayet sözcüğü delil, belge ve işaret¹³⁴ anlamlarında kullanılmıştır. Çünkü yoktan var edilen bu kâinat veçherisindeki her şey yerine göre bir işaret, bir belge ve mucizedir.

Mucize, lügatte bir kimseyi aciz bırakma, aciz duruma düşürme anlamına gelir.¹³⁵ Bu anlamda “Falan bizi aciz bıraktı” veya “Falan talep etmekten ve idrak etmekten aciz” yani, güç yetirememekte anlamlarını taşır.¹³⁶ Mucize sözcüğü, Arapçada sağlamlaştırma ve bir şeyin üzerinde durma anlamına gelen “acz” sözcüğünden türemiştir.¹³⁷ Mucize, etkisiz bırakma anlamını da taşıdığı¹³⁸ gibi peygamberlerin Allah tarafından gönderilmiş elçiler olduklarını ispat eden harikulade olaylarda mucize denilmiştir. Bunlar Kur'an'da ayet kelimesi ile ifade edilmiştir.¹³⁹

Ayet sözcüğü istilahta; belirti, nişan iz, anlamına gelir.¹⁴⁰ Ayrıca ayet sözcüğü, mucize sözcüğünün anlamlarını ihtiva etmekle birlikte apaçık alamet, gerçekliği açık olan her şey anlamlarında da kullanılır.¹⁴¹ Kur'an'ın bir hükümünü bildiren her bir ifadeye de ayet denir.¹⁴² Sureleri meydana getiren ayetler bu son tanıma göre

134 Hans Wher, s. 36; fazla bilgi için bkz. Süleyman Akkuş, “İsbat-ı Vâcib Bağlamında Kur'ân-ı Kerim'de ‘Âyet’ Kavramı”, *Usûl İslam Araştırmaları Dergisi*, II, S. 14, 2010, s. 9-12.

135 İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 322-323.

136 Ebu'l Hüseyin Ahmed b. Faris b. Zekeriyya, *el-Mu'cemu Mekayîsi'l-Luğa*, thk: Abdüsselam Muhammed Harun, IV, Dâru'l-Fikr, 1399/1979, s. 232.

137 İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 322-323.

138 İbni Manzur, *Lisânu'l Arab*, I, Daru'l-Mearif, Kahire, ts. s. 2817.

139 Bkz. İbni Manzur, *Lisânu'l Arab*, I, s. 2817-2818; fazla bilgi için bkz. Yusuf Şevki Yavuz, v. dğr. “Mucize/Ayet”, IV, *DİA*, 1991, s. 242.

140 Ebu'l Bekâ, *Külliyat*, s. 219; fazla bilgi için bkz. <https://www.tdk.org.tr> (12.05.2018).

141 Ebu'l Bekâ, *Külliyat*, s. 149; fazla bilgi için bkz. Yusuf Şevki Yavuz, v. dğr. *a.g.e.*, s. 242.

142 İbni Manzur, *Lisânu'l Arab*, I, s. 185; fazla bilgi için bkz. <https://www.tdk.org.tr> (12.05.2018).

belirlenmiş ve böylece surelerin ayetleri tespit edilmiştir.¹⁴³ Kısaca ayet ve mucize kavramları birbirinin yerine kullanılabilir. ¹⁴³

Yukarıda lügat ve ıstılahi anlamı verilen mucize kavramı Kur'an da geçmez. Bu kelime "ayet" kavramı ile ifade edilir. Mucize kavramı: "Siz ne yeryüzünde ve ne de gökte Allah'ı aciz bırakabilirsiniz"¹⁴⁴ ve "Ayetlerimizi etkisiz bırakmak için çalışanlar var ya onlar için elem verici bir azap vardır,"¹⁴⁵ gibitahaddi (meydan okuma) ayetlerinden hareketle ilahi metne konulmuştur.¹⁴⁶

Örneğin; Yüce Allah'ın; "Aksine O, kendilerine ilim verilenlerin göğüslerinde apaçık ayetlerdir. Bizim ayetlerimizi zalimlerden başkası inkâr etmez."¹⁴⁷ "Göklerde ve yerlerde nice ayetler vardır"¹⁴⁸ şeklindeki haberler bu kabildendir.

Ayet sözcüğü Kur'an'da bazı yerlerde "ayet" kalıbıyla tekil, bazı yerlerde ise "ayatün" (ayetler) kalıbıyla da çoğul şekilde zikredilmiştir. "Biz Meryem oğlunu ve annesini bir ayet yaptık"¹⁴⁹ ifadesinde ayet sözcüğü tekil anlamda kullanılmışken "Biz ayetleri ancak korkutmak için göndeririz"¹⁵⁰ ifadesinde ise çoğul anlamda kullanılmıştır.

Ayet kavramı hem Kur'an'daki sözlü ayetleri hem de sözsüz olan kevni ayetleri kapsamaktadır. Allah ile insan arasında tabiatı, tabiat olaylarını anlama ve anlamdırma hususunda iki çeşit haberleşme aracı vardır. Bunların birincisi sözlü, ikinciside sözsüz haberleşme aracıdır. Birinci haberleşme aracında her iki taraf da insan dilini kullanarak meramını anlatır. İkincisinde ise, Allah kevni/tabiat ayetlerini/işaretlerini kullanarak, insanda vücudunun hareket ve işaretlerini

143 İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, I, s. 185; fazla bilgi için bkz. Yusuf Şevki Yavuz, v. dğr. a.g.e, s. 242.

144 Ankebut, 29/22.

145 Sebe, 34/5.

146 Bkz. Hüseyin Aydın, "Meydan Okumaları Bakımından Kur'an Mucizesi", *Kelam Araştırmaları*, VIII, S. 1, 2010, s. 45-76.

147 Ankebut 29/49; Yusuf 12/105;16 Casiye 45/3.

148 Casiye, 45/3.

149 Mu'minun, 23/50.

150 İsra, 17/59.

kullanarak meramını anlatır. Her iki haldede muhavereyi Allah başlatır. İnsan Allah'ın hitabına cevap verme konumunda olur.¹⁵¹

Kur'an, vahyedilen sözlü ayetler ile sözlü olmayan tabiat işaretleri arasında ayırım yapmaz. Bu bakımdan sözlü işaretlerle sözsüz işaretlerin her ikisinde Allah'ın ayetidir.¹⁵² Bizim konumuz olan rüzgârda kevnî bir ayettir. Hatta“Göklerde ve yerde nice ayetler/deliller vardır”¹⁵³ ayetinde ifade edildiği gibi varlık âleminde yaratılan her şeyin hem varoluş hemde işleyiş açısından Allah'ın varlığına işaret eden bir ayet olarak sunulur.

Allah, gökleri ve yeri yaratmış, oralarda insanlar, yürüyen hayvanlar ve uçan kuşlar var etmiştir. Yeryüzünde, akan sular, denizler ve bunların içinde çeşitli varlıklar yaratmıştır. Geceyi, karanlığı örten, gündüzü de ışığı ile aydınlatan iki vasıta kılmıştır. Ayrıca O, gökten indirdiği yağmurlarla yeryüzünde yaşayan canlılar için çeşitli gıda maddeleri var etmiş, yeryüzünde estirdiği rüzgârlarla da rahmetini her tarafa yaymıştır. Bununla birlikte beraber hikmeti şimdilik bilinemiyen belki daha sonraki zamanlarda anlaşılacak olan dahanice şeyleri var etmiştir.¹⁵⁴ Böylece Allah, gökteki güneş, ay ve yıldızları, yeryüzündeki dağlar, denizler ve bitkileri varlığını gösteren birer ayet kıldığını haber vermiştir.¹⁵⁵ Tabiatta gözle görülen bütün varlıklar bu anlamda maddî bir ayet olarak kabul edilir.

Bazı müfessirlere göre Yüce Yaratıcının var olduğu gösteren varlıklar, maddî varlıklardır. Örneğin güneş, yıldız, dağlar ve denizler gözle görülebilen, uzay boşluğunda kütlesi ve hacmi ile yer tutan nesnelere maddî varlıklardır. Bir başka ifadeyle

151 Toshihiko Izutsu, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, (çev. Süleyman Ateş), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1975, s. 126.

152 Izutsu, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, s. 126.

153 Bkz. Yusuf, 12/105.

154 Bkz. Nur, 24/41-45.

155 Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmi'ul-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'an*, XXI, 1.bs. Mektbetü'l-Âdab, Kahire, 1422/2001, s. 72; Ebu'l-Fida İsmail İbn Kesir, *Tefsiru'l Kur'ânîl Kerim*, XII, 1.bs. Kahire, 1421/2000, s. 357; Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, V, 32. bs. Dâru's-Şurûk, Beyrût, 1423/2003, s. 3222; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuk Neşriyat, İstanbul 1990, s. 330-331; Bayraktar Bayraklı, *Kur'an Tefsiri*, XVII, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 442.

bunlar; felekî/göksel kütleler yahut da unsurî/elementlerden meydana gelmiş yeryüzü cisimleridir. Felekî kütleler, felekler ve yıldızlar diye ikiye ayrılır.¹⁵⁶

Feleklerin hem belli bir miktarda oluşu, birinin bir diğerinin altında ve üstünde yer alışı ve çeşitli hareketleri ile bir yaratıcının varlığına istidlal edilir. Bu istidlal de, ya onların daha evvel hareketsiz olup da, sonradan mutlak kadir bir muharrikten/hareket ettiriciden ötürü hareket etmeleri yahut hareketlerinin hızlı veya yavaş olması yahut da o hareketlerin farklı farklı yönlere doğru olması ile yapılır. Yıldızların kütlelerine gelince, bazen onların miktarları, bir mekânda yer almaları ve hareketleri ile bazen renkleri ve ışıkları ile bazen aydınlık ve karanlığın meydana gelmesindeki tesirleri ile bazen de karanlık ve aydınlık oluşları ile bir yaratıcının varlığına istidlal edilir. Bütün bunlar yüce bir yaratıcının varlığını gösteren kozmik delillerdir.¹⁵⁷ Uzay boşluğunda ve atmosferde meydana gelen hava olayları da bir ayet olarak sunulmuştur.

Atmosferde meydana gelen hava olayları ile yeryüzü canlılarının farklı sıfat ve karaktere sahip olmasında yeryüzüne ait maddi varlıklar olarak nitelendirilebilir. Örneğin; gök gürültüsü, şimşek, bulut, yağmur, kar, hava, gök kuşağı gibi, gökte meydana gelen haller ile bunların karakterleri, sıfatları ve durumları farklıdır. Bunun yanında madenler, ağaçların gövdesi, yaprağı ve meyvesinin özellikleri de tad ve şekil bakımından birbirlerinden farklıdır. İşte canlıların durumlarının şekil, karakter, ses ve yaratılış bakımından farklı farklı oluşu, insan bedeninin anatomisi, insana ait kuvvetlerin varlığı aşkın bir yaratıcının varlığına dair maddi anlamda bir ayettir.¹⁵⁸ Tabiatın yıl içerisinde gösterdiği değişimler de maddi anlamda ayet olarak gösterilebilir.

Tabiatın kış mevsiminde adeta ölüp, bahar mevsiminde yeniden canlanmasında canlı bir ayet olarak tasvir edilebilir. “Ölümünden sonra yeri, kupkuru, içinde bitki

156 Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer Fahreddîn Râzî, *et-Tefsîru'l Kebîr, (Mefâtihu'l-Ğayb)*, XXVII,1. bs. Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1401/1981, s. 258.

157 Râzî, XXVII, s. 258.

158 Râzî, XXVII, s. 258.

veya herhangi bir şey yokken orayı diriltmesinde elbette akleden topluluklar için âyetler vardır“¹⁵⁹ ifadesi bu tasvirin en güzel örneğidir.

Yüce Allah, “Şüphesiz göklerde ve yerde inananlar için birçok âyetler vardır”, “Göklerde ve yerde nice ayetler/deliller vardır ki, onlar bu ayetlerden/delillerden yüzlerini çevirip geçerler”¹⁶⁰ ifadeleriyle yerde ve gökte varlığını gösteren birçok ayetin olduğunu haber verir. Ancak, insanların çoğu Allah’ın ayetleri ile O’nun birliğine delâlet eden delilleri üzerinde düşünmekten gafilirdirler. Hâlbuki Yüce Yaratıcı, göklerde parlak sabit yıldızlar, gezegenler ve dönen felekler yaratmıştır. Hepsisi O’nun emriyle hareket eder. Yeryüzünde ise, birbirine komşu kıtalar, hayvanlar, bitkiler; tatlarında, kokularında, renklerinde ve niteliklerinde birbirine benzeyen ve benzemeyen meyveler vardır. Bütün bunlar Allah’ın sıfatlarının varlık âlemine yansımının¹⁶¹ az bir örneğini teşkil etmektedir. Eğer bu konuda yeterince araştırma yapılırsa yukarıda bahsedilen hakikatlerin bilgisine ulaşılabilir.

Günümüz İslam toplumları kendi siyasi çekişmeleri yüzünden yeterince bilimsel çalışmalara eğilmemekte, bu durum da dünyada İslam’a ve İslam toplumlarına bakışı olumsuz etkilemektedir. Özellikle son 200 yıllık süreçte Müslümanların, Kur’an’ın kevnî ayetlerinden ve fen bilimlerinden gafil kalmaları mahvolmalarına sebep olmuş, Müslümanların başı çekmesi gereken fen bilimleri alanı tabiatçılar eline geçmiş, onlarda bu durumu kullanarak insanların imansızlığa sapmasına ortam hazırlamışlardır.¹⁶²

İnsanlar, Allah’ın varlığına ve birliğine, ilm-ü kudretine, kemali hikmetine delâlet eden enfüsî, afakî, arzî, semavî bunca delilleri gözleriyle görmelerine rağmen içinde buldukları psikolojileri, felsefi bakış açıları, bilimsel yetkinlikleri ve sahip oldukları tecrübeleri Allah’ın varlığına işaret eden delilleri görmelerine bir perde olur. Onlar bu hakikatleri nefislerinin sesine kulak vererek görmezden gelirler.

159 Rum, 30/24.

160 Casiye, 45/3; Yusuf, 12/105.

161 İbn Kesir, VIII, s. 83.

162 Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, VI, 3. bs. Eser Neşriyat, İstanbul, ts. s. 4308.

Çünkü onların gayeleri farklıdır.¹⁶³ Gayeler farklı oluncada düşünce ve zihin dünyasında kirlenmektedir.

Düşünme yetisine sahip tek varlık olan insan bu melekeyi iyi kullanırsa, maddenin en küçük yapı taşı olan atomdan milyarlarca atomun birleşmesinden meydana gelen güneşe kadar her bir zerrenin Allah'ın bir ayeti olduğunu kavrayabilir. Öyleki Allah'ı, O'nun birliğini ve gücünü gösteren nice ayetler, evrenin her köşesine serpiştirilmiş; göklerde ve yerde insanların gözleri ve algılama güçleri önüne açıkça serilmiş durumdadır.¹⁶⁴

İnsanlar, her gün Allah'ın ayetleriyle karşılaşmaktadırlar. O âyetler ki, neredeyse dile gelerek insanları açıkça çağırmakta, insanların gözleri ve duyuları karşısında apaçık durmakta, insanların yüreklerine ve akıllarına durmadan esinler fısıldamaktadırlar. Ne var ki insanlar, tüm bu ayetleri görememekte, ayetlerin çağrısını işitememekte, onlardaki derin çağrışimleri sezinleyememekte ve ayetlerin sesine kulak vermemektedirler.¹⁶⁵ Bu durum onları içinden çıkılmaz bir gaflete sürüklemektedir.

Göklerde ve yerlerde inananmaya gönüllü olanlar için bir çok alamet ve işaretler vardır. Örneğin; İnsanlarınve tüm canlıların yaratılması, gece ve gündüzün bir biri ardınca gelmesi, gökten inen yağmurlar sayesinde kupkuru olan yerin yeşermesi, rüzgarların esmesi v.b. bir çoktabiat olayında inanan ve düşünenler için ibretler yer alır. İnançlı insanın görevi, tabiat olayları üzerinde inceden inceye araştırma yapmak ve fen bilimleri alanında yeni buluşlar peşinde koşmak olmalıdır.¹⁶⁶ Fen bilimleri alanında araştırma yapmaya müsait noktalar kuşkuşüz gökyüzü ve yeryüzüdür.

Göklerde ve yerde bulunan nesnelere aslında kâinatın tamamını ifade eder. Kâinattaki bütün oluşumlar tabiatta her an bir yaratmanın mevcut olduğunu gösterir.

163 Yazır, IV, s. 2933.

164 Kutub, IV, s. 2031-2032.

165 Kutub, IV, s. 2031-2032.

166 Ateş, s. 330-331.

Örneğin; güneşin her gün doğup batması bir yaratmanın eseri, Allah'ın varlığına ve birliğine götüren işaret konumundadır. Yakın tabiat, çevremizden uzak tabiat ve çevremize uzanan tabiat kanunları, inananlar için Allah'ın varlığına delil teşkil eder. Bütün bunlardan şu anlaşılabilir; tabiat olaylarının, kanunlarının delil olabilmesi için insanın psikolojisinde iman denen alt yapının var olması gerekir. Bununla birlikte ancak iman denen alt yapıya sahip olanlara tabiat kanunları delil olabilir. Özetle göklerde ve yerde cereyan eden kanunlar insanlara iman etmeleri için delildir ve bu delillerin hepsi birer ayettir¹⁶⁷ Yani bir mucizedir.

Rüzgârları müjde aracı yapan Yüce Yaratıcı; varlığını, birliğini, kuvvet ve kudretini yağmurun yağacağını haber veren rüzgârları göndererek gösterir.¹⁶⁸

Yüce yaratıcının kudretinin kemal noktaya ulaştığını gösteren belgelerin başında rüzgârı müjdecisi olarak göndermesi gelir.¹⁶⁹ Bütün bunlar O'nun varlığını belgeler.

Yüce Yaratıcı, insanları, canlıları ve ülkeleri diriltmek üzere indirmiş olduğu yağmuru rüzgârla haber verir.¹⁷⁰ Rüzgârın bir haberci olması Allah'ın varlığını doğrular.

Kuzey, saba ve cenup rüzgârları rahmet getirirken; debur/batı rüzgârı ise içinde azap taşır. Ayette geçen "Gemilerin denizde gitmesinden" kasıt deniz ticaretiyle elde edilen kazançtır.¹⁷¹ İşterüzgârlar O'nun varlığına işaret eden kevnî bir ayet veya belgedir.

167 Bayraklı, XVII, s. 442.

168 Taberî, XVIII, s. 517-518; Ebü'l-Abbâs Ziyâüddîn Ahmed b. Ömer b. İbrâhîm el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmî'l-Kur'ân*, Müessesetü'r-Risale, XVI, 1. bs. Beyrut, 1427/2006, s. 445-446; İbn Kesir, XI, s. 36-37; s. 339; Kutub, IV, s. 2774-2775; Ateş, s. 29; Bayraklı, XV, s. 81.

169 Kurtubî, XVI, s. 445-446.

170 İbn Kesir, XI, s. 36-37.

171 Nâsiruddîn ebi'l-Hayr Abdullah b. Ömer, el-Beydâvî, *Envaru't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil*, IV, Daru'l-Fikr, Beyrut, ts. s. 339.

Rüzgârların bulutları sevk etmesi, gemileri yüzdürmesi bu sayede insanların maişet kazanması O'nun gücünün sonsuzluğuna bir işarettir.¹⁷²

Ayette geçen rüzgârların müjdeleyici olarak gönderilmesi, peygamberlerin kanıtlarla gönderilmesinin benzeridir.¹⁷³ Bu hakikatlerde eşi benzeri olmayan bir ilahın varlığına delil teşkil eder.

Ayette rüzgârın iki faydasının olduğu görülür. Birincisi; yağmur bulutlarını getirmesi, ikincisi ise; gemileri denizde yüzdürmesidir. Bulutlar ve gemiler ilahi yasalara göre hareket ederler. İnsanlar su üstünde giden gemiler sayesinde yük taşır, ticaret yapar ve kazanç elde ederler. Tarihte olduğu gibi günümüzde de ülkeler arası ticaretin büyük bir kısmı deniz taşımacılığıyla yapılmaktadır. Deniz ticaretinin vazgeçilmez aracı ise yelkenli ve motorlu gemilerdir.¹⁷⁴ İşte bütün bunlar Allah'ın sonsuz gücüne bir delildir.¹⁷⁵

Rüzgârın müjdesiyle yağmurlar gelir. Burada rüzgâr sebep, yağmur sonuç, rahmetini tattırmak ise amaç olarak nitelenebilir. Ayrıca Rüzgârlar insan ekonomisine katkı verir. Denizde yüzen gemiler ekonomik kazanç sağlar. Burada sadece denizde yüzen gemiler değil belkide ileriki zamanlarda daha çok hayatımıza girecek olan uzay gemileride kastedilmiş olabilir.¹⁷⁶ Netice itibariyle yağmurun rüzgârla yağması, gemilerin rüzgârla yol alması, bitkilerin rüzgârla olgunlaşması yüce bir yaratıcıya işaret eder.

Rüzgârlar doğudan, batıdan, kuzeyden güneyden rahmet ve azap rüzgârları olarak estirilir. Bunun yanında rahmet rüzgârları yeryüzüne yayılır, insanlar,

172 Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü 'Tefasir, (Tefsirlerin Özü)*, IV, (trc. ve tahric. Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz), İz Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 498.

173 Kutub, IV, s. 2774-2775.

174 Bkz. Yücel Sügen, *Kaptanın Kılavuzu*, Çubuklu İstanbul, 1995, s. 66-72.

175 Ateş, s. 29.

176 Bayraklı, XV, s. 81.

hayvanlar ve bitkiler bu rüzgârdan istifade eder. Rüzgârların bu şekilde yönlendirilmesi aklını kullanan toplumlar için delildir.¹⁷⁷

Rüzgârlar farklı taksimatlarla göre, pekçok kısımlara ayrılır. Rüzgârlar; doğu-batı, kuzey-güney şeklinde, geldikleri yönlere göre isimlendirilirler.¹⁷⁸ Bunun yanında onların sıcak, soğuk, faydalı ve zararlı olanları vardır.¹⁷⁹

Rüzgârların kuzeyden, batıdan, doğudan esenleri olduğu gibi denizden, karadan, gece ve gündüz esenleri de vardır. Onlardan kimisi yağmur, kimisi aşılama içindir. Artık günümüzde yapılan bilimsel çalışmalar rüzgârın estiği yönleri, estiği yerleri açıklamaktadır. Botanik bilimi ise rüzgârın aşılama özelliğini Kur'an'ın haber vermesinden çok sonra keşfedebilmiştir.¹⁸⁰ Bazı rüzgârlarda ruha gıda ve ferahlık verir. İşte bütün bunlar Allah'a ait işaretlerdir.

Rüzgârlar, çok ince bir hesaplama ve düzen içinde akıllara durgunluk verecek şekilde kuzeyden, güneyden, doğudan, batıdan, ters yönden, aynı yönden sıcak, soğuk eserler. Bütün bunlar bir tesadüfün eseri olamaz. Ayrıca rüzgârın esmesinin, dünyanın dönüşü, gece ve gündüz olayı ve gökten inen rızıkla yakın ilişkisi vardır. Bu sayılanlar aslında Allah'ın varlığını gösteren ayetlerin kâinata serpilmiş halidir.¹⁸¹

Rüzgârların Yüce Yaratıcı tarafından yönlendirilmesi kâinatta var olan kanun ve yasaların kendi kendine olamayacağına dair bir işarettir. Ayrıca ayette tefekküreve rüzgârla ilgili bilimsel araştırmalar yapmaya teşvik vardır.¹⁸²

Allah'ın rüzgârları değişik yönlerden estirmesi uzaktan yakına, yakından uzağa metoduyla açıklanabilir. Yani gökte ve yerde meydana gelentabiât olayları arasında

177 Taberî, XXI, s. 47; Râzî, XXVII, s. 260; İbn Kesir, XII, s. 357; Beydâvî, V, s. 167-168; Kurtubî, XIX, s. 144-145; Yazır, VI, s. 4309; Kutub, V, s. 3224; Ateş, s. 330; Bayraklı, XVII, s. 443.

178 Bkz. Murat Özbay, "Türk Kültüründe 'Yel' Kavramı Üzerine", *Gazi Üniversitesi Türk Dili Bölümü, Milli Folklor Dergisi*, s. 86-89.

179 Râzî, XXVII, s. 260; Sâbûnî, VI, s. 37.

180 İbn Kesir, XII, s. 357.

181 Kutub, V, s. 3224.

182 Ateş, s. 330.

ilahi yasalar bağlamında bir ilişkinin var olduğu inkâr edilemez. Buda aklını kullananlar için bir delil¹⁸³ mesabesindedir.

Yüce Yaraticının emre hazır bulutları yönlendirmesi O'nun varlığına dair bir belgedir.¹⁸⁴

Allah, rüzgârı bazen aşılایıcı, bazen bulutları sürükleyici, bazen de her şeyi alt üst eden bir rüzgâr olarak çeşitli yönlere çevirir. Rüzgârdaki bütün bu işlevler O'nunvarlığını gösteren açık ayetlerdir.¹⁸⁵

Rüzgârların tabiatta yönlendirilmesinin iki sebebi vardır. Birincisi; zarar vermedir. Yani rüzgâr kaynaklı fırtına ve kasırgılar tabiat ve canlılara zarar verir. İkincisi ise; rüzgârın tabiat ve içindeki canlılara fayda sunmasıdır.¹⁸⁶ Rüzgârın bu iki yönlü işlevi Allah'ın varlığına bir işarettir.

Rüzgârlar yaratılışları gereği bazı sıfatlara sahiptirler, onlar ilahi yasalar çerçevesinde; kısır, aşılایıcı, aşırı soğuk ve sesli, yardım ve helak edici, sıcak, soğuk, yumuşak ve fırtına şeklinde şiddetli olarak estirilirlen. Rüzgârların güney, kuzey, batı ve doğu yönlerinden estirilmesi Allah'ın varlığının ayetlerindedir.¹⁸⁷ Bununla birlikte Allah'ın biri yaratılmış olan kâinat kitabı, diğeri indirilmiş olan Kur'an olmak üzere iki kitabı vardır.¹⁸⁸

Bulutlar gökyüzünde rüzgâr sayesinde hareket eder. Ayrıca ayette geçen "sehab" ifadesi bulutların birbirlerini aynı yönde çekmesidir.¹⁸⁹ Artık günümüzde bulutlarda bulunan aynı elektrik yüklü iyonların birbirini çektiği zıt karakterli

183 Bayraklı, XVII, s. 443.

184 Bkz. Bakara, 2/164.

185 Taberî, III, s. 12-14; Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud el-Mâtûrîdî es-Semerkindî, *Te'vilâtü'l-Kur'an Tercümesi*, I, (çev. Kemal Sandıkçı), Ensar Neşriyat, İstanbul 2017, Mâtûrîdî, s. 327; Kurtubî, II, s. 498; Râzî, IV, s. 222-224; Beydâvî, I, s. 437-439; Sâbûnî, I, s. 198; Abduh, II, s. 62-63; Yazır, I, s. 569-570; Kutub, I, s. 152-153; Ateş, s. 92.

186 Mâtûrîdî, I, s. 327.

187 Kurtubî, II, s. 498.

188 İbn Kesir, II, s. 140-142.

189 Beydâvî, I, s. 437-439.

iyonların ise birbirini ittiği bilinmektedir. Bu da göstermektedir ki bilimin bilgisine yeni ulaştığı bilgileri Kur'an 1400 yıl öncesinden haber vermektedir.

Ayette geçen rüzgârların yüce yaratıcının emriyle yön değiştirmesi bir ayet olduğu gibi rüzgârların O'nun sayesinde sıcak, soğuk, hafif ve şiddetli bir hal alması da aklını kullanan idrak sahipleri için bir ayettir.¹⁹⁰

Rüzgârların kaynağı Allah'ın koyduğu ilahi yasalardır. Rüzgârları yöneticisinin rahmetini gösteren hikmet dolu bir yasaya göre eserler. Onlar ilahi irade ve nizama göre bazen dört cihetten bazende ara yönlerden eserler. Bununla birlikte rüzgârların bazıları bulutları aşar bazıları da bitkileri aşlayıp döllerler. Onlardan kimisi de kısır yani faydasızdır.¹⁹¹

Tabiat olayları bir ayet olduğu gibi, Allah tarafından estirilen ve yönlendirilen rüzgârlarda bir ayettir. Buna göre; Allah'ın icad ve yaratılış kitabındaki ayetleri fiilî âyetler, indirdiği kitaptaki ayetleri ise sözlü âyetlerdir.¹⁹²

Sürekli yön değiştirerek oradan oraya doğru esen rüzgârlar ile gökle yer arasında emre amade bekleyen, havanın taşıdığı ve yüce Allah'ın şu varlık bütününe sunmuş olduğu evrensel kanunlara boyun eğen bulutlar Allah'ın ayetidir. Rüzgâr, bulut ve yağmur arasındaki muhteşem koordinasyon bir uyumun ve mükemmel bir tasarımcılığın örneğidir.¹⁹³

Fırtına, kasırga, tayfun ve hortum gibi hızı yüksek rüzgârlar can ve mal kaybına sebep olur. Rüzgâr kaynaklı tabiat olayları olarak değerlendirilen fırtına, kasırga, tayfun, türü burüzgârlar¹⁹⁴ Allah'ın, doğudan, batıdan, kuzeyden, güneyden rüzgârı estirmesi ile cereyan eder. Bu rüzgârların, yerine göre rahmet ve yerine görede azap rüzgârları olarak Allah tarafından estirilmesi, yeryüzünde estirilen

190 Sâbûnî, I, s. 198.

191 Abduh, II, s. 62-63.

192 Yazır, I, s. 569-570.

193 Kutub, I, s. 152-153.

194 Bkz. Oğuz Erol, *Genel Klimatoloji*, 10. bs. Çantay Kitabevi, İstanbul 2014, s. 123.

rüzgârlarla rahmetin her tarafa yaydırılması düşünen toplumlar için Allah'ın birer ayeti olduğu şeklinde yorumlanır.¹⁹⁵

Tabiat olaylarından biri olan rüzgâr hep aynı yönden esmez. Ayrıca rüzgârın farklı farklı işlevleri olduğu gerçeği Kur'anda haber verildiği gibi günümüzde yapılan bilimsel çalışmalarla da ortaya çıkarılmıştır. Kısaca özetlemek gerekirse; Rüzgârların güneyden, kuzeyden, batıdan, doğudan, denizden, karadan esenleri olduğu gibi, gece ve gündüz esenleri de vardır. Bunun yanında rüzgârlardan bazıları yağmurun yağmasına katkı sağlar. Bazısında bitkileri ve bulutları aşılır. Onlardan bazıları da ruhların gıdasıdır. Bazı rüzgârlarda hiçbir faydası olmayan, bir yapıya sahiptir.¹⁹⁶ Gerek rahmet gerekse azap rüzgârları Kur'an'da temsili anlatım yoluyla anlatılır.

2. Temsili Anlatım Açısından Rüzgâr

Mesel/temsili sözcüğü lügatte en genel anlamıyla sonraki olayı öncekine benzetmek, örneklendirmek,¹⁹⁷ eş, benzer, delil, işaret, ibret, ilginç durum, farklı hal, durum ve özellik gibi anlamlara gelmektedir.¹⁹⁸ Bununla birlikte Kur'an'da temsili anlatım/mesel terkibi bir konuyu, düşünceyi, soyut bir anlamı açıklamak ve kavratmak için getirilen örnekler ve yapılan benzetmeler için kullanılır.¹⁹⁹

Mesel kavramı ıstılahta ise; sonradan meydana gelen bir olayı daha önceki bir olaya benzetmek için söylenen, halk arasında kabul görerek yayılan, dilden dile dolaşan, nesilden nesile aktarılan, hikmetli, sanatlı, veciz/özlü sözlerdir.²⁰⁰ Mesel kavramı, kapalı anlamları açıklamak için o kavramın duyular dünyasından bir benzerini, örneğini dile getirmek demektir. Bu da bir kavramın somutlaştırılması

195 Bkz. Taberî, XXI, s. 74.

196 İbn Kesir, XII, s. 357.

197 Zemahşerî, *Esasu'l Belağa*, I, s. 194.

198 Bkz. Ebu'l-Bekâ *Külliyât*, s. 488, 538, 852; fazla bilgi için bkz. Süleyman Koçak, "Kur'an'da Mesellerle Anlatımın Eğitim Açısından Değeri", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX, S. 2009, s.188.

199 Bkz. Ebu'l-Bekâ, *Külliyât*, s. 488, 538, 852; fazla bilgi için bkz. Koçak, *a.g.m.* s.188.

200 Ebu'l-Bekâ, *Külliyât*, s. 488, 538, 852.

anlamınagelmektedir.²⁰¹

Kuran'da'ki mesellerden veciz sözler veya atasözleri anlamına gelen meseller kast edilmez, onlardan; önemli, şaşırtıcı ve ilginç karşılanacak hal, durum, özellik ya da kıssa manasına gelen meseller kast edilir. Bu tür anlatımlara temsili veya sembolik anlatımlar da denir.²⁰²

Kuran'da'ki meseller de çoğunlukla bu gruptandır. Yüce yaratıcı muhatabın dikkatini çekmek, onu cezbetmek, harekete geçirmek, ikna etmek, iyiye ve hayra sevk etmek için belagat harikası olan temsille anlatır. Böylece muhatabın ayetler üzerinde daha fazla yoğunlaşmasını ister.

Yüce yaratıcı, temsili anlatım yoluyla muhatabın herhangi bir düşünceye inanmasına ve ikna olmasına, temsili yapılan konunun muhatabın gözlerinin önünde canlandırılmasına imkân sağlayarak, anlamı muhatabın zihninde daha açık ve anlaşılır hale getirmeyi ister. Ayrıca anlatılmak istenen konuyu temsili anlatımın en güzel örnekleriyle süsleyerek muhatabı o konuya yönlendirmeyi hedefler. Bunun yanında O, vermek istediği mesajı olumsuz bir yolla anlatarak, konuyu temsil yoluyla çirkin göstererek muhataplarını ondan sakındırmayı amaçlar. Bütün bunlara ilave olarak Yüce Yaratıcı, temsili anlatım yoluyla muhatabın bütün güdülerini, duygularını harekete geçirmeyi murad eder. Yukarıda sayılan mesel yoluyla anlatıma dair Kur'an'da birçok ayet olduğu gibi²⁰³ bazı hadislerde de böyle benzetmelerin olduğunu görmek mümkündür.²⁰⁴

Yüce Yaratıcı, inkârcıların durumunu rüzgârla savrulan küle benzeterek temsili anlatıma yer verir. Bunu şu ayette görmek mümkündür;“Rablerini inkâr edenlerin durumu şudur: Onların amelleri fırtınalı bir günde rüzgârın, şiddetle savurduğu küle benzer. Kazandıklarından hiçbir şeyi elde edemezler. İyiden iyiye sapıtma işte

201 Ebu'l-Bekâ, *Külliyât*, s. 488, 538, 852.

202 Ebu'l-Bekâ, *Külliyât*, s. 488, 538, 852.

203 Bkz. Zümer, 39/27; Rum, 30/50; Araf, 7/40; İbrahim, 14/24-26; Bakara, 2/264; Bakara, 2/265; Hac, 22/73; Ankebut, 29/41

204 Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, *es-Sünen*, Tefsir, Meryem, (3158), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

budur.”²⁰⁵

Ayet-i Kerime de inkârcıların amelleri, fırtınalı bir günde rüzgârın etkisiyle savrulan küle benzetilmiş ve soyut olan amel kavramı somut olan rüzgâr ve onun meydana getirdiği savrulma hareketi ile açıklanmıştır. Kısaca Allah Teâlâ, kendisine kulluk etmeyen, Peygamberlerini yalanlayan ve amellerini sağlam temellere oturtmayan kâfirlerin, dünyada yapmış oldukları amelleri, şiddetli bir fırtınanın savurduğu küle benzetir. Rüzgâr nasıl bu külden hiçbir zerre bırakmaz, savurup götürürse, işte ahirette kâfirlerin amellerinden de hiçbir şey ellerinde kalmaz.²⁰⁶

Bu temsili anlatıma göre iman edip sonradan sapanların, iman sahibiyken yaptıkları ameller, küfre dönmeleriyle rüzgârın savurduğu kül gibi dağılıp yok olmuştur. İnkâr edenlerin amelleri, içerisinde şiddetli bir rüzgârın bulunduğu fırtınalı bir günde nesnelere kıran kasırga veyahut şiddetli bir rüzgârın savurduğu kül gibi savrulmuştur.²⁰⁷

Soyut ve somut anlatım mesel yoluyla anlatım gibi etkili bir anlatım tarzıdır. Yukarıda geçen ayetede bu pencereden bakmak yanlış olmaz. Çünkü fırtınalı bir günde rüzgârda savrulan külün oluşturduğu sahne bilinen ve her zaman gözlemlenebilen bir sahnedir. Ayetin içeriği, işlenen iyi davranışların kayboluşunu somutlaştırmak için verilmektedir. Bu tür iyi davranışları işleyenler ellerine bir şey geçiremezler, onlardan hiçbir şekilde yararlanamazlar. Kısaca ayet bu gerçeği fırtınalı, hareketli bir sahnede somutlaştırarak muhatabı tatmin etmeyi hedefler. Bu sayede muhatabın duygularında bir canlanma gözlemlenir. Neticede iyi davranışların kayboluşunu, heder oluşunu anlatma amacı ile başvurulmuş hiçbir zihinsel soyut ifade yöntemi bunu gerçekleştirmez.²⁰⁸

205 İbrahim, 14/18.

206 Bkz. Taberî, XII, s. 622; s. 510; Râzî, XIX, s.106; Beydâvî s. 343; s. 245; Bayraklı, X, s. 197; Ateş, s. 20.

207 Mâtûrîdî, VII, s. 510.

208 Kutub, IV, s. 2094; Bayraklı, X, s. 197.

Kâfirlerin dünyada sevap kazanmak için yaptıkları sadaka, sıla-i rahim gibi ibadet vasfı taşıyan iyilikler, rüzgârın fırtınalı bir günde savurduğu kül gibi heba olacaktır.²⁰⁹ Mü'minler ise tam tersine bu işlerden çok kazanç elde edeceklerdir.

Ayette geçen “ramadin” sözcüğü küle üflemek; faydasız, işe yaramayan bir işe kalkışmak, abesle iştigal etmek anlamlarını taşır. Burada zikredilen “yakıp kül etmek”, maddenin aslını değiştirmektir.²¹⁰ Ateş odunu yakıp kül edince tabiatını değiştirir. O kül bir daha eski halini alamaz. Diğer taraftan kül dışarıdan gelen rüzgârın etkisine dayanamayıp etrafa saçılır. Böylece kaybolur ve bir daha bir araya gelmez işte kâfirlerin amelleri de böyle yok olup kaybolur.²¹¹

Kur'an'da rüzgârın mesel yoluyla anlatımına sık sık yer verildiğini şu ayette görmek mümkündür;“Onların, bu dünya hayatında yapmakta oldukları harcamalarının durumu, kendilerine zulmetmiş olan bir kavmin ekinlerini vurup da mahveden kavurucu bir rüzgârın durumu gibidir. Onlara Allah zulmetmedi; fakat onlar kendilerine zulmediyorlar.”²¹²

Tarım arazilerinde bulunan ekinler soğuk rüzgâra maruz kalırsa tahrip olur.²¹³ İşte bunun gibi inkârcıların yapıp ettikleride zalim bir toplumun ekinlerine isabet edip onları imha eden soğuk rüzgâra benzer. İnkârcılar bundan dolayı taşımış oldukları ümitlerini ahirette kaybederler.²¹⁴

Yukarıdaki ayette geçen “es-Sırr” ifadesi şiddetli soğuk demektir. İnkârcılar rüzgârın esmesinin ürünleri için rahmet olduğunu, ekinleri için faydalı şeyler

209 Sâbûnî, III, s. 245.

210 Bkz. Durmuş Hocaoğlu, *Termodinamik'in İkinci Kanunu ve Entropi*, Ders Notu, Kasım 2008, s. 1-25.

211 Bayraklı, X, s. 197.

212 Ali-İmran, 3/117.

213 Bkz. Yahya Kadıoğlu, “Çarşamba Ovası Örneğinde Ekstrem Hava Olaylarının Zirai Faaliyetler Üzerindeki Etkisine Dair Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 13-14 Ekim, 2016, s. 531-536.

214 Taberî, V, s. 706-707; Mâtûrîdî, II, s. 439; Râzî, VIII, s. 211-212; Beydâvî, II, s. 82-83; İbn Kesir, III, s. 163; Sâbûnî, I, s. 417; Muhammed Abduh, Muhammed Reşit Rıza, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Hâkim, Tefsiru'l-Menar, Münşiu'l-Menar*, IV, 2. bs. Daru'l-Menar Kahire, 1366/1947, s. 74-79; Kutup, I, s. 451; Ateş, s. 97; Bayraklı, IV, s. 329.

taşıdığını, böylece ürünlerinin bereketli ve kaliteli olacağını zannederler. Hâlbuki o kavurucu soğuk rüzgâr, ateş getirmiş ve ekinlerini yakmıştır. İşte kâfirlerin amelleri de kavurucu soğğun etkisiyle mahvolan ürünler gibidir.²¹⁵ Onlar bu ürünlerden herhangi bir fayda elde edemezler.

Yüce Allah, Kur'an ayetlerini haber verirken edebi sanat yoluyla anlatım metodunu kullanır. Bu edebi sanatlardan biride teşbih/benzetme²¹⁶ sanatıdır. Yukarıdaki ayette iki tür teşbih olduğu görülür. Birinci teşbihte; iki cümle arasında benzerlik bulunmasa bile, iki cümle arasında maksatları arasında bir benzerliğin bulunması şeklindeki teşbihtir. Buna, teşbih-i mürekkep denir. İkinci teşbihte ise; İki cümleden kastedilen şeyler ile iki cümle arasında bir benzerliğin bulunması şeklindeki teşbihtir. Yukarıdaki ayet bu teşbih yolları kullanılarak şöyle açıklanabilir; inkârcıların küfürlerinin, infak ettikleri şeyi yok etmede ki misali, ekini helak eden rüzgâr gibidir. Ya da onların infaklarının misali, rüzgârın helak ettiği şey gibi, yani ekin gibidir. Buna ilaveten belki de inkârcıların infak ettikleri şey ifadesi, onların Hz. Muhammed (s.a.s)'e karşı asker toplamak ve O'na eziyet vermek için yaptıkları infaklardır.²¹⁷

Rih sözcüğünün aslı itibariyle “ses” sözcüğünden de geldiği söylenir. Bu durumda rüzgârın çıkardığı ses veya rüzgârda bulunan alevin çıkardığı ses²¹⁸ rüzgâra ait bir sıfattır.

Sabuniye göre yukarıda ki ayette verilmek istenen mesaj kısaca şöyledir; “Övülmek ve iyi anılmak için dünyada malını harcayanların durumu, şiddetli ve çok soğuk bir kasırganın durumu gibidir ki bu kasırğa, kendilerine zulmeden bir kavmin ekinine isabet eder ve onu ifsat ve helak eder. İşte kâfirlerin amellerinin durumu da

215 Mâûrîdî, II, s. 439; Kurtubî, XVII, s. 352-353; Beydâvî, II, s. 82-83; İbn Kesir, III, s. 163 Sâbûnî, I, s. 417; Abduh, IV, s. 74-79; Ateş, s. 97.

216 Bkz. Bekir Çınar, “Teşbih (Benzetme) Sanatına Dilbilimsel Bir Yaklaşım”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, V, S. 1, s. 130-141.

217 Râzî, VIII, s. 211-212.

218 Kurtubî, XVII, s. 352-353.

böyledir.” Sabuni, diğer müfessirlerden farklı olarak ilk defa “kasırğa” ifadesini kullanmıştır.²¹⁹

Kur’an yukarıda geçen ayeti sadece teşbih sanatı yoluyla anlatmaz O, ayrıca olayı muhatabının gözünde canlandırmak için edebi sanatlardan biri olan tasvir²²⁰ sanatını da kullanır.

Yukarıda geçen ayette aslında tabiat olaylarından misal verilerek, manevi oluşumlar anlatılmaktadır. Bunun yanında yakından uzağa metodu kullanılarak, dünyadaki oluşumlarla ahiretteki durum arasında bağ kurulmak istenmektedir. Sonuç olarak ayette geçen temsilde; iman, gönüldeki ılıman iklim ortamına bu iklim ortamındaki infakta ekine yarayan hafif rüzgâra, infakın sevabı da kat kat alınacak olan ürüne benzetilmektedir.²²¹.

Yukarıdaki ayette, mesel yoluyla anlatılmaya çalışılan soğuk rüzgârın tarım ürünleri üzerindeki etkisi yadsınamaz. Rüzgâr, soğuk ve dondurucu bir şekilde estiği zaman ekinlere ve bitkilere zarar verir. Ziraat Yüksek Mühendisi olan M. Fethi Örs rüzgârın mekanik olumsuz etkilerini, mekanik; (kuvvetlerin nesnelere üzerindeki etkisi), fizyolojik; (normal ve tabii olarak işleyen durum) ve morfolojik (yapısal) olmak üzere üç grupta inceler ve bu konuda şunları söyler; “rüzgârın hızı saatte 20 m/sn. hıza ulaştığında tarla bitkilerini tamamen yere yatırır, çiçekleri döker. Bitki yapraklarını parçalar.”²²²

Rüzgârın bitkiler üzerindeki en önemli zararlarından biri onları kavurup kurutmasıdır. Rüzgâr, toprağın hemen üst katında toprak suyunun buğulaşması ile bitkilerin çevresinde meydana gelen nispi nemi, yüksek havayı götürür ve yerine nispi nemi düşük kuru havayı getirir. Artan rüzgâr hızına bağlı olarak, bitkilerde su

219 Sâbûnî, I, s. 417.

220 Bkz. Özay Karadağ, “Türkçe Eğitiminde Anlatım Tarzları”, *Tubar*, XIII, Bahar 2003, s. 85-86.

221 Bayraklı, IV, s. 329.

222 <http://www.tarimkutuphanesi.com>, rüzgârın bitki üzerine etkisi (21.10 2018).

kaybı fazla olur. Yine rüzgâr yaprakları hareket ettirerek kendi üzerinde kırılıp, bükülmelerine yol açar. Bunu sonucunda solma ve kuruma başlar.²²³

Bitkiler ve ekinler, rüzgârın kurutucu etkisinden korunmak için stoma; (bitkilerin gaz alış verişinde önemli olan, yaprak dokusundan su buharının geçişini hızlandıran terleme ve epidermis hücrelerinden ayrılmı olarak klorofili, böbrek fasulye şeklindeki iki hücrenin aralarında açıklık bırakarak oluşturdukları yapı) ile kapatırlar. Bu durum onların solunum ve fotosentez yapmalarını engeller. Rüzgârın bu olumsuz etkisinden dolayı bitkilerde büyüme yavaşlar. Rüzgârın bitkiler üzerinde olumsuz etkilerinden biride toprak parçacıklarını bir yerden diğere sürüklemesi sonucu meydana gelen aşındırma etkisidir. Bunun neticesinde bitki kökleri açıkta kalır, ya da bitkiler yerlerinden tamamen sökülebilir. Rüzgârın taşınması sonucu toz, toprak gibi maddeler rüzgâr hızının azaldığı yerlerde bitkilerin üzerine yığılması sonucu bitkinin su kaybı ve solunum yapmaması sebebiyle bitkiler canlılığını kaybeder ve ölürlür.²²⁴ İşte anlatılan bütün bu bilimsel veriler rüzgârın tarım ürünleri üzerinde ne kadar etkili olduğunu gösterir.

Temsili anlatımla ilgili ayetler yukarıda sayılan ayetlerle sınırlı değildir. Şu ayetler de bu konuya temas eder; “Rüzgârları gönderip de bulutları yürüten Allah’tır. Biz bulutları ölü bir yere sürüp, onunla toprağı ölümünden sonra diriltiriz”²²⁵ Yüce Yaratıcı, ayette geçen insanları diriltmek de böyledir ifadesini somut bir olaydan hareketle metafizik âleminde cereyan edecek olan yeniden dirilmeyi yani soyut bir olayı muhatabının idrakine sunmaktadır. Ayete tefsir âlimlerince yapılan yorumlara geçmeden önce kısaca yağmurun oluşum safhalarından bahsetmek yerinde olacaktır.

Atmosferde meydana gelen hava olayları sonucunda oluşan rüzgârlar yerden çöl tozlarının kaldırarak havadaki bulutlarla buluşmasını sağlar. Bu olayların

223 <http://www.tarimkutuphanesi.com>, rüzgârın bitki üzerine etkisi (21.10 2018).

224 <http://www.tarimkutuphanesi.com>, rüzgârın bitki üzerine etkisi (21.10 2018).

225 Fatır, 35/9.

akabinde güneş enerjisinin de devreye girmesiyle atmosferde çok önemli bir dizi reaksiyon sürecinin başladığı görülür.²²⁶

Yağmurlara bereketli sıfatını, çöl tozlarının içerisinde yer alan, kuru halde binlerce sene kendi kimliklerini sürdürebilen ve bulut içerisindeki su ile temas sonrası kısa zamanda aktif hale geçen bakteri ve mantarlar kazandırır. Bu bakteri ve mantarların ürettiği oksalat; (Billurları idrarda bulunabilen ve idrar yolunda taş yapan kalsiyum) ise, amino grup asit, kullanılabilir demir ve diğer pek çok eser element ile biten bir dizi reaksiyonu tetikler. Böylece alıcı ortam, su veya toprak her ne olursa olsun yağmur ile gelen bu maddeleri anında kullanmaktadır.²²⁷

Çöllere kalkan tozlar atmosferik taşınım ile kaynaktan uzaklaşma imkânı kavuşurlar. Bu süreç içerisinde tozlar atmosferdeki bulut ile temas etme imkânı da bulabilirler. Bulut ise, atmosferde yoğunlaşan su zerrecikleridir, kabullendiğimiz hali ile yerküredeki suyun buharlaşıp sonra yoğunlaşan halidir. Yoğunlaşırken etraftan enerji emdiği için potansiyel enerjiye de sahiptirler. İşte atmosferik taşınım giren tozlar, taşınım sürecinde kaynaktan uzak bir yerde bulut ile temas etme şansına sahiptirler. Böylece rüzgârın sürüklemesi ile bulutlar arasında meydana gelen sürtünme sonucu yoğunlaşan su zerrecikleri yağmur şeklinde yerer iner.²²⁸ Kısaca yağmurun oluşum safhası böyledir.

Rüzgârın bulutları yürütüp ölü toprağın canlanmasına vesile olması olayı, ölmüş olan bir varlığın yeniden hayat bulmasının anlatılmasına örneklik teşkil eder. Bu durumu şu şekilde açıklar; ölü toprak, kendisine uygun hayatı kabul ettiğine göre, canlının uzuvları da hayatı kabul eder. Rüzgârın, bulut kütlelerini bir araya getirmesi gibi, Allah da, canlıların uzuvlarını, cüzlerini ve eşyanın parçalarını bir araya getirir. Son olarak yüce yaratıcı rüzgârı ve bulutu, ölü bir toprağı sürüp götürdüğü gibi, ruhu ve hayatı da ölü bir bedene sevk eder.²²⁹ Böylece rüzgâr ve

226 A. Cemal Saydam, “Rüzgârların Ağır Bulutları Yüklenmesi”, *Toplum Bilimleri Dergisi*, VIII, S. 16, Temmuz-Aralık 2014, s. 303-307.

227 Saydam, *a.g.m.* s. 303-307.

228 Saydam, *a.g.m.* s. 303-307.

229 Râzî, XXVI, s. 7; Kurtubî, XVII, s. 352; Beydâvî, IV, s. 9-10.

yağmur vasıtasıyla toprağın diriltilmesi ahirtte yüce yaratıcının ölüleri dirilteceğine dair bir örnektir. Kısacası, rüzgârların taşıdığı yağmur bulutları ölü toprağa hayat verir. İşte bunun gibi Yüce Yaratıcıda bütün varlıklara öldükten sonra yeniden bir hayat sunacaktır.²³⁰

Yeryüzü yağmur almadığı dönemde kurur. Yeryüzünün canlanması Yüce Yaratıcının göndereceği yağmura bağlıdır. Yağmurun yağmasıyla Yüce Allah bitkilerden güzel çiftler yetiştirir. O, bitkileri bu şekilde çiftler halinde dirilttiği gibi cesetleri de böyle diriltir. Allah Teâlâ onları diriltip haşretmek istediğinde arşın altından bir yağmur yağdırır. Bu yağmur bütün yeryüzünü kuşatır. Bitki tanesinin topraktan yeşerdiği gibi cesetler de topraktan çıkar. Bununla ilgili sahih bir hadiste şöyle buyrulur; “Âdemoğlunun her uzvu çürür ancak kuyruk sokumu müstesna. O, ondan yaratılmıştır ve ondan birleştirilecektir. Yeniden dirilme de böyle olacaktır.”²³¹

Yağmurun oluşum safhasının ikinci aşamasında ise Allah, bu bulutları, hava akımları aracılığı ile değişik hava katmanlarına gönderir. Bu bulutlar sağa sola dağılarak yüce Allah’ın istediği, sürükleyicileri olan rüzgârları ve hava akımlarını O’nun izni uyarınca belirtilen yerlere götürürler. Sonunda bulutlar O’nun dilediği bir yere, “ölü bir yöreye” varırlar. Burası yüce Allah’ın bilgisinde o bulut aracılığı ile hayata kavuşacağı belirlenmiş bir yöredir. İşte varlıklar da Yüce Yaratıcı tarafından kabirlerinden çıkarılarak yeniden hayat bulacakları yöreye ulaştırılırlar.²³²

Rüzgârınmesel yoluyla anlatımı Araf suresinde; “Rüzgârları rahmetinin önünde müjde olarak gönderen O’dur. Sonunda onlar, o rüzgârlar, ağır bulutları yüklenince o rüzgârları ölü bir memlekete sevk ederiz. Orada suyu indirir ve onunla türlü meyveler çıkarırız. İşte ölüleri de böyle çıkaracağız. Her halde bundan ibret alırsınız²³³ şeklinde haber verilir.

Yağmur, oluşum sahalarıyla ilgili yukarıda kısa bilgiler verilmişti burada ise

230 Kurtubî, XVII, s. 352.

231 İbn Kesir, XI, s. 309.

232 Kutub, V, s. 2929.

233 Araf, 7/57.

ayrıntılı bilgiler vermek konunun anlaşılması için uygun olacaktır.

Yağmurların yağması düzenli bir süreç içerisinde bir dizi aşamalardan geçerek meydana gelir. Bu oluşum sürecinde güneş, rüzgârlar, ormanlar, çöller, hava içindeki zerreler, yanardağlar, meteorlar, denizler, okyanuslar ve diğer yüzey suları gibi birçok faktör rol oynar. Bununla birlikte bu süreç rüzgâr ve bulut merkezlidir.²³⁴

Yağmur oluşumunda yukarıda bahsedilen şartlardan ikisi ön şart gibidir. Kur'ân'ı Kerim'de yağmur içerikli ayetlerin büyük bir bölümünde sırasıyla rüzgâr ve bulutlardan bahsedilmektedir. Şu ayet bu durumu açıklar; “Allah O'dur ki, rüzgârları gönderir, bunlar da bulutu kaldırır. Derken, Allah onu gökte dilediği gibi yayar ve parça eder; nihayet arasından yağmurun çıktığını görürsün. Allah dilediği kullarına yağmuru nasip edince, onlar seviniverirler.”²³⁵ Bundan sonraki paragrafta yağmur oluşumunda olmazsa olmaz olan rüzgâr ve bulut üzerinde kısaca durmakta fayda vardır.

Rüzgârların bulutlar üzerindeki etkilerini; “Görmez misin ki Allah bir takım bulutları çıkarıp sürüyor; sonra onları bir araya getirip üst üste yığıyor. İşte görüyorsun ki bunlar arasından yağmur çıkıyor” ayeti ortaya koymaktadır.²³⁶ Rüzgârlar, bulutların bir araya gelerek yoğunlaşmasını veya parçalanmasını sağladığı gibi, onları sürükleyerek suya muhtaç bölgelere ulaştırma fonksiyonunu da üstlenir.

Bulutlardaki nem yoğunlaşınca yağmur olarak yeryüzüne iner. Bu yoğunlaşma daha çok bulutların rüzgârların tesiriyle sıcak yerden soğuk yere sürüklenmesiyle oluşur. Böylece yağmurun yağmasına zemin hazırlanmış olur.²³⁷

Yukarıda geçen ayette Yüce Yaratıcı, yeryüzünün kuruyup ölü hale gelmesinden sonra, kendisinin yağmurları yağdırıp orada bitkiler bitirerek yeryüzünü âdeta diri hale getirdiği gibi, insanları da ölüp, kabirlerinde çürüdükten sonra yeniden

234 Mustafa yıldız, “Kur'an'da Yağmur”, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s. 32-35.

235 Rum, 30/48.

236 Nur, 24/45.

237 Yıldız, s. 32-35.

var edeceğini haber verir.²³⁸

Rüzgârın mesel yoluyla anlatıldığı ayet-i kerimede ifade edilen ve rüzgârın sürüklemesiyle ağırlaşan bulutlar bol miktarda su taşır. Burada ağır bulutlar sözü, taşıdığı sudan dolayı ağırlaşan bulutu anlatmak içindir. Bu su ölü memleketlere iner ve oralardan her çeşit meyve çıkarır. Bütün bunları yapan Allah, kuruyup gittikten ve hiçbir eseri kalmadıktan sonra bitkileri, meyveleri ve hurmayı topraktan yeniden çıkardığı gibi, insanları öldükten, izleri silindikten sonra aynı şekilde çıkaracaktır.²³⁹

Rüzgârın temsili anlatımını içeren ayet incelenirken rüzgârların fonksiyonlarına dikkat çekmek gerekir. Saba rüzgârı bulutları kaldırır, kuzey rüzgârları bulutları toplar, güney rüzgârları bulutlardaki yoğunlaşmış su damlacıklarını yağmur olarak indirir, batı rüzgârları ise bulutları dağıtarak yağmura engel olur. Yüce Yaratıcı, toprağa büyüme kuvveti ihdas ettiği, çeşitli bitki ve ürünleri toprak içinde nemlendirerek dirilttiği gibi ölüleri de kabirlerinden buna benzer şekilde çıkarır ve ayrıca ruhlarını bedenlerine iade ederek diriltir.²⁴⁰

Havanın her hareketi rüzgâr olarak değerlendirilmez. Bunun yanında rüzgâr göndermek ifadesi havayı bir noktadan diğer noktaya özel bir şekilde hareket ettirmek manasını içerir. Ancak bu hareket havanın tabii bir fiili olmayabilir. Zira hava sakin de olur. Bunun için tabiat bilgisinde rüzgârın oluş sebebi havanın aldığı ısı, yani soğuk ve sıcak değişimlerine nispet olunur. Şu halde rüzgârın oluşumu gece ve gündüz meselesinde açıklandığı üzere sıcak ile soğuk tabiatı arasındaki galibiyet ve mağlubiyet oranlarının tahvil/değiştirme,²⁴¹ tasrif/idare²⁴² etmesine bağlıdır. Bu da doğrudan doğruya ve tabiatüstü bir Allah emridir.²⁴³

238 Taberî, X, s. 253-255; Mâtûridî, V, s. 415-416; Kurtubî, XI, s. 255; Beydâvî, III, s. 195-196; İbn Kesir, VI, s. 326; Sâbûnî, II, s. 300; Abduh, VIII, s. 475; Kutub, III, s. 1299-1300; Ateş, s. 349; Bayraklı, VII, s. 166.

239 Mâtûridî, V, s. 415-416.

240 Beydâvî, III, s. 195-196; Yazır, III, s. 2197-2199.

241 İbni Manzûr, *Lisanu'l Arab*, I, s. 1055-1060.

242 İbni Manzûr, *Lisanu'l Arab*, IV, s. 2435.

243 Yazır, III, s. 2197-2199.

Tabiatta meydana gelen rüzgâr olayının kendiliğinden olduğunu, herhangi bir iradenin müdahalesi olmaksızın, olayların neden-sonuç içersinde cereyan ettiğini söyleyen ve Yüce Yaraticının kâinata müdahalesini yok sayan mekanik determinizmin (gerekircilik)²⁴⁴ iddiaları²⁴⁵ da bu bakımdan yersiz ve anlamsızdır.

Rüzgârın temsili anlatımını ölmek ve dirilmek kavramları üzerine bina etmek doğru bir yoldur. Çünkü dünya da her zaman bir ölümden sonra dirilme olayı cereyan eder. Üzerine yağmur düşen kuru toprak dirilir, kışın yapraklarından soyulan ağaçlar ilkbaharda yeniden yeşil elbiselerini kuşanır, yeni bir canlılık, yeni bir ürün dönemi başlar. Ekilen şeyler biçilir. Hayat yok olmaz, yeniden görünmek üzere gizlenir. Ölümden sonra dirilmede bunun gibi²⁴⁶ öbür âlemde gerçekleşecektir.

Mesel yoluyla anlatım Kur'an'da çokça yer alır. Şu ayet bunun göstergesidir; “Kendisine ortak koşmaksızın Allah'ın hanifleri/O'nun birliğini tanıyan müminler olun. Kim Allah'a ortak koşarsa sanki o, gökten düşüp parçalanmış da kendisini kuşlar kapmış yahut rüzgâr onu uzak bir yere sürüklemiş bir nesne gibidir.”²⁴⁷

Allah'a ortak koşan insan, şirk çukuruna düştüğünden ruhsal olarak tam bir yok olmanın eşiğine gelir. Bunun yanında bu psikoloji içinde olan kişi gökten düşüp parça parça olmuş ve kuşlara yem haline gelmiş bir varlığa döner.

Yüce Yaraticı, yukarıdaki ayette geçen iman kavramını yükselme hususunda semâ'ya, imanı terk edip Allah'a şirk koşmayı da semadan düşmeye benzetir. Yüce Yaraticı burada, insanın fikirlerini darmadağınık eden hevâ ve hevesleri, insanı kapalı kuşlara, insanı dalâlet vadilerine atan şeytanı da, eserek onu yok eden, ölüm vadilerine fırlatan rüzgâra benzetmiştir.²⁴⁸

Kalbi inkârla dolan birinin durumu, gökyüzünden düşüp ve bundan dolayı ken-

244 Bkz. Haşim Cem Çelik, “Heisenberg, Nedensellik ve Determinizm”, Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fizik Bölümü, ts. s. 124-134.

245 Kutub, III, s. 1299-1300.

246 Ateş, s. 349.

247 Hac, 22/31.

248 Taberî, XXIII, s. 538; Râzî, XVI, s. 33; Kurtubî, XIV, s. 387; Beydâvî, IV, s. 125-126; Sâbûnî, IV, s. 124; Yazır, V, s. 3403; Kutub, IV, s. 2421-2422; Ateş, s. 24; Bayraklı, XIII, s. 78.

disini hiçbir şekilde savunamayan, kuşların kaptığı, yani pençeleriyle paramparça ettiği ya da fırtınanın savurduğu kimsenin durumuna benzer. Bu durum, o kimsenin melekler tarafından canının çıkarılıp ruhunun dünya semasına doğru yükseltmeleri esnasında olur. Bu ruha göğün kapıları açılmayacağından o ruh tekrar yerin üzerine atılır.²⁴⁹

Yüce Yaratıcı, yukarıdaki ayette son derece sert bir sahneyi canlandırır. Bu sahnede, ayakları tevhidin ulu ufuklarından kayan, şirkin bataklığına doğru yuvarlanan birinin durumu tasvir edilir. Allah'a orak koşan kişi birdenbire kaybolur, dağılıp gider, bundan önce hiç olmamış, yaşamamış gibi. Kim Allah'a ortak koşarsa sanki gökten yere düşmüş de kuşlara yem olmuş ya da rüzgâr tarafından sürüklenerek ıssız bir köşeye atılmış gibi olur. Bu, çok yüksek bir yerden boşluğa doğru yuvarlanmanın sahnesidir! Sanki gökten düşer gibi. Bir göz açıp kapama anı gibi kısa bir zamanda paramparça olur. Kuşlara yem olur, ya da rüzgâr alıp onu gözden uzak bir yere savurur. Ya da bu kişi rüzgâr tarafından sürüklenerek ıssız bir köşeye atılmış gibi olur. Uçsuz bucaksız bir boşlukta, yuvarlanıp gider.²⁵⁰

Rüzgârın temsili olarak anlatıldığı şu ayet; dünya hayatının akibetini şöyle haber verir: “Onlara, dünya hayatı misalinin tıpkı şöyle olduğunu anlat: Gökten indirdiğimiz su ile yeryüzünde yetişen bitkiler birbirine karışır, ama sonunda rüzgârın savuracağı çerçöpe döner.”²⁵¹ Bu ayette dünya hayatının, diğer bir ifadeyle dünyevileşmenin oluşturacağı tehlikelerin tabiat olaylarıyla temsil edilmesi düşünmeye değerdir. Böylece Yüce Yaratıcı muhatabına somut örnekler vererek şuan için soyut olan ama oraya varıldığında gerçekliği somut olarak görülecek bir hayata hazırlamaktadır. Müfessirlerde ayeti tabiat olaylarından hareket ederek yorumlamışlardır.

249 Râzî, XVI, s. 33.

250 Kutub, IV, s. 2421-2422.

251 Kehf, 18/45.

Yeryüzünde biten bitkiler zamanla yağmurun suyuyla birbirine karışıp yemyeşil hale gelir. Fakat daha sonra o bitkiler kuruyarak çerçöp haline gelir ve rüzgâr onları her tarafa saçıp savurur²⁵² onlardan geriye bir şey kalmaz.

Rüzgârın temsil yoluyla anlatıldığı bu ayet Kur’anda zikredilen başka bir ayetle bağlantılıdır.²⁵³ Allah Teâlâ, “Biz onun üstüne suyu/yağmuru indirdiğimiz zaman, o yer harekete gelir ve her güzel çiftten nice nebat bitiririz”²⁵⁴ dedikten sonra yine Yüce Yaratıcının koyduğu ilahi yasalar neticesinde bir müddet sonra o bitkiler kurumaya başlar ve “heşim” olur. Heşim; kırılıp ufanmış bitki demektir.²⁵⁵ Bitkiler kırılıp ufalanınca rüzgârlar onu savurur ve her parçasını başka yere taşır. Böylece yeryüzünde meydana gelen yeşerme ve kuruma olayı birbirleriyle bağ kurularak anlatılmış olur.

Rüzgârın temsili anlatımıyla ilgili ayetlere ve müfessirlerin yorumuna bakıldığında Yüce Yaratıcı, bir tabiat olayı olan rüzgârı mesel/örnek şeklinde vererek muhataplarının dikkatini çekmekte, kendisine kulluk edecek olanların, fizik âlemine bakarak somut olaylardan hareketle metafizik âlem olan Ahiret hayatına hazırlanmalarını ve amellerini buna göre gözden geçirmelerini murad eder. Görülüyorki mesel metodu Kur’an’ın en çok başvurduğu anlatım tarzından biridir. Bu bilgilerden sonra rüzgârın rahmet yönünü ele alabiliriz.

3. Rahmet Kaynağı Olarak Rüzgâr

Rahmet kelimesi lügatte Allah’tan gelen nimet ve lütufların tamamına denir.²⁵⁶ Yüce Yaratıcı, üzerinde yaşadığımız dünyayı ve onu kuşatan evreni rahmetinin bir tecellisi olarak yaratmıştır. Rüzgârlar da bir rahmet eseri olan yağmurun habercisidir.

252 Taberî, XV, s. 272; Râzî, XXI, s. 131; Kurtubî, XIII, s. 287-289; Beydâvî, III s. 500; İbn Kesir IX s. 141-142; Sâbûnî, III, s. 430-431; Yazır, V, 3251; Kutub, IV, 2271-2272; Bayraklı, XI, s. 503.

253 Bkz. Hac, 22/5.

254 Hac, 22/5.

255 Râzî, XXI, s. 131.

256 İsfahâni, *el-Müfredât*, s. 191; fazla bilgi için bkz. Fikret Karaman, İsmail Karagöz, İbrahim Paçacı v. dğr. Dini Kavramlar Sözlüğü, DİB Yayınları, İstanbul, 2009, s. 375.

Bu bakımdan rüzgârlar yağmurların ve onların etrafa saçtıkları hayatın müjdecisidir.²⁵⁷

Allah'ın; “rahmetim her şeyi kaplamıştır” ayeti son derece önemlidir.²⁵⁸ Yüce Yaraticının rahmeti bu anlamda sınırsızdır. Kâinatta ve tabiatta nereye bakılırsa bakılsın yüce yaratıcının sıfatlarından biri olan “Rahman”²⁵⁹ sıfatının tecellileri görülür. Bu tecellilerden biridebir tabiat olayı olan rüzgârdır. Kur'an'da Yüce Yaraticının engin rahmetinden bahseden ayetlerazımsanmayacak sayıda çoktur.²⁶⁰

Yüce Yaraticının rahmet tecellilerinden biride rüzgârdır. Şu ayet bunu haber verir; “Rüzgârları rahmetinin önünde müjdeci olarak gönderen O'dur. Biz, ölü toprağa can vermek, yarattığımız nice hayvanlara ve nice insanlara su vermek için gökten tertemiz su indirdik.”²⁶¹

. Yüce Yaratıcı, kudretinin bir yansıması olan rüzgârı ve rüzgârla beraber meydana gelen yağmuru rahmetinin eseri olarak kullarına musahhar kılar.²⁶²Su yaşamın temel kaynağı olup, atmosferde gelişi güzel meydana gelmez. Yüce Allah, yağmura çok ihtiyaç duyulduğu bir zamanda yağmurdan evvel rüzgârlar estirerek yağmurun geleceğini müjdeler.²⁶³Yağmurun yağması için rüzgâr, bulut, nem, ısı, güneş gibi birçok tabiat olayının kollektif bir biçimde hareket etmesi gerekir.²⁶⁴ Bu şekildeki bir birliktelik ancak yağmurun yağmasına zemin hazırlar.

257 Kutub, V, s. 2570.

258 Araf, 7/156.

259 Bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, I, s. 1612; fazla bilgi için bkz. Nejdî Çağır “Kur'an'da Yer Alan Başlıca Zirai Temalar”, *Dini Araştırmalar, Dergisi*, X, S. 30, Eylül-Aralık 2007, s. 196-208.

260 Bkz. Kaf, 50/9; Şura, 42/28; Mü'min, 40/7; Rum, 30/50; Zümer, 39/53.

261 Furkan, 25/48.

262Bkz. Enbiya, 21/81; Sebe, 34/12; Sad, 38/36; Fatır, 35/9; Araf, 7/57; Rum, 30/46,48; Furkan, 25/48; Neml, 27/63; Hicr,15/22.

263 Taberî, XVII, s. 467.

264 Bkz. Gültekin Yalçın ve dğr. “Klimatoloji –I”, *DMİ Yayınları*, S. 1, Mart 2005, s. 104-114.

Rüzgâr, gökyüzündeki bulutları yayma işlevine sahiptir. Yukarıdaki ayette ifade edilen “rahmet” kavramı, yağmur ve su manasını taşır.²⁶⁵

Rüzgâr, yağmuru haber veren bir tabiat olayıdır. Ayet-i Kerimede geçen “mübeşşir” ifadesi müjdecî anlamına, “rahmetinin önünde” ifadesi ise yağmurdan önce esen rüzgâra hamledilir.²⁶⁶

Yüce Yaratıcı, kendi emriyle hareket eden rüzgârın üstlenmiş olduğu fonksiyonları şu şekilde sıralar: O, bulutların gelişini müjdecî olarak rüzgârları gönderir. Rüzgârların müsahhar kılınma şekillerine göre çeşitleri vardır. Onlardan kimisi bulutları harekete geçirir, kimisi bulutları taşır, kimisi bulutları sürer, kimisi bulutların önünden yağmur için müjdecî olur, kimisi bundan önce yeryüzünü süpürür, onlardan kimisi de yağmur yağdırması için bulutları aşar.²⁶⁷ İşte bunlar yüce yaratıcının rüzgâra yüklediği görevlerdir.²⁶⁸ Rüzgâr bu görevleri ifa ederken asla ilahi yasaların dışında hareket etmez.

Yüce Yaratıcı bazı tabiat olaylarını meydana gelmelerinden önce onu başka bir tabiat olayı ile haberdar eder. Örneğin; yağmur yağmadan önce şiddetli bir şekilde meydana gelen şimşek çakması ve gök gürlemesi yağmurun yağacağına işaret eder. Aynı şekilde rüzgârlarda yağmurun yağacağına müjdecî ve habercisidir.²⁶⁹

Rüzgârın rahmet yönüne dair birbirine benzeyen iki anlam çıkarılabilir. Birincisi; Allah rüzgârları rahmetinin, yani yağmurun yayıcıları olarak gönderir. İkincisi ise; Yüce Yaratıcı'nın ayetlerinden biride yağmuru haber veren rüzgârlardır.²⁷⁰ İki anlamda birbirini tamamlar.

Rüzgâr, hem bir rahmetin müjdecîsi hemde Allah'ın varlığına dair bir ayettir. Havadaki nem miktarı ile rüzgârın hızının hesaplanması yağmurun yağma ihtimalini

265 Râzî, XXIV, s. 90; Ateş, s. 263.

266 Beydâvî, IV, s. 222.

267 Bkz. Hicr, 15/22.

268 İbn Kesir, X, s. 311; Sâbûnî, IV, s.272; Kutub, V, s. 2570; Ateş, s. 263; Bayraklı, XIII, s. 523.

269 Sâbûnî, IV, s. 272.

270 Ateş, s. 263.

hesaplama imkânını ortaya çıkarır. Ayette zikredilen “rahmet” kavramı yağmuru ifade etmektedir. Rüzgârları yağmurun önünden bir müjdecî olarak gönderen de Yüce Yaratıcı’dır. İnsanlar, tabiat olaylarını gözleyerek, inceleyerek ve tabiat olayları üzerine kafa yorarak Allah’ın var olduğu neticesine de ulaşabilir.²⁷¹

Rüzgâr Allah’ın rahmet eserlerinden sadece biridir. Şu ayet bunun göstergesidir; “Onlar mı hayırlı yoksa karanın ve denizin karanlıkları içinde size yolu bulduran, rahmetinin/yağmurun önünde rüzgârları müjdecî olarak gönderen mi? Allah’tan başka bir ilah mı var! Allah, onların ortaklaşmalarından çok yücedir, münezzehdir.”²⁷²

Yüce Yaratıcı, insanların karada ve denizde yol alırken yönlerini ve rotalarını tespit etmeleri için bir takım işaretler yaratmıştır. Örneğin kutup yıldızı,²⁷³ güneşin hareketleri,²⁷⁴ denizlerin akma yönleri²⁷⁵ v.s. insanların yönlerini tespit etmede kullandıkları işaretlerdir. İşte bu işaretlerden biride yağmurun geleceğini haber veren ve Yüce Yaratıcı’nın rahmet eseri olan rüzgârlardır.²⁷⁶

Yağmurun yağması rüzgârların soğuk havadan yükselen buharların ısısının düşürmesine vehavanın dalgalanmasına bağlıdır. Bunun yanında rüzgârın oluşumundaki etken ve edilgen sebepler yüce yaratıcı tarafından yaratılmaktadır.²⁷⁷ Yüce Yaratıcı, yağmur yüklü bulutların önünde, rüzgârları müjdecî olarak gönderir. Böylece O, kurmuş, dara düşüp ümit kesmiş olan mahlûkatı onunla sular.²⁷⁸

271 Bayraklı, XIII, s. 523.

272 Neml, 27/63.

273 Bkz. En’am, 6/97; Nahl, 16/16.

274 Bkz. İbrahim, 14/33; İsrâ, 17/78; Fâtır, 35/13; Ankebut, 29/61; Rad, 13/2; Nahl, 16/12; Yâsin, 36/38, 40; Zümer, 39/5; Araf, 7/54; Yunus, 10/5; Furkan, 25/45; Lokman, 31/29; Rahman, 55/5; En’am, 6/96.

275 Bkz. En’am, 6/97; Kâhf, 18/61; Furkan, 25/53; Taha, 20/77; Neml, 27/63; Casiye, 45/12.

276 Taberî, XVIII, s. 103-104; Râzî, XXIV, s. 209; Beydâvî, IV, s. 274; İbn Kesir, X, s. 424; Sâbûnî, IV, s. 370; Kutub, V, s. 2659; Ateş, s. 379; Bayraklı, XIV, s. 246.

277 Beydâvî, IV, s. 274.

278 İbn Kesir, X, s. 424.

Yüce Yaratıcı'nın, Kur'an aracılığı ile verdiği habere göre, rüzgârlar yağmurun habercisidir. Böylece yağmur ölü toprağa can verir. Yağmur vasıtasıyla ürünler yetişir. Bu ürünler insanlara ve diğer canlılara besin kaynağı olur.²⁷⁹ Kısacası yağmur rüzgâr vasıtasıyla ortaya çıkan bir rahmettir.

Rüzgârların bir rahmet aracı olması, yağmurun yağacağını müjdelemeleri aynı zamanda yüce bir yaratıcının var olduğuna delildir.²⁸⁰

Rüzgârın tesiriyle meydana gelen yağmur yeryüzünde çeşitli ürünlerin yetişmesini sağlar. Bu durumu şu ayet haber verir; "Rahmetinin önünde, müjdeci olarak rüzgârları gönderen Allah'tır. Rüzgârlar, yağmur yüklü bulutları taşıdığında, onu ölü bir memlekete gönderir, su indirir ve onunla her türlü ürünü yetiştirir; ölüleri de bunun gibi diriltip, çıkarırız; belki bundan ibret alırsınız."²⁸¹

Tefsir âlimleri, yukarıdan geçen ayeti dönemlerinin bilimsel bilgi verileri yardımıyla yorumlamaya çalışmışlardır. Örneğin ilk dönem müfessirlrinden Taberi yukarıda geçen ayete şöyle bir açıklama getirir; "Yüce Yaratıcı, rahmetinin önünde müjdeleyici olarak rüzgârları gönderir. Bu rüzgârlar su ile yüklü olan bulutu sevk eder. Sevk edilen bulutlar susuz araziye yağmur bırakır ve böylece o arazide her türlü mahsul yetişir."²⁸²

Yağmurun yağmasından önce rüzgârın esmesi yağın yağmurun sevk edilmesi ancak ciddi bir müşahade ve araştırma yoluyla anlaşılabilir. Olaya bu şekilde bakılmazsa tabiatta hüküm süren ilahi yasaların arka planında yatan hikmetler anlaşılmaz.²⁸³

Rüzgârlar gökyüzüne dağılmış ve yayılmış şekildedir. Bununla birlikte rüzgârların kimi parçaları sağa, kimi parçaları da sola doğru gider. Diğer parçalar da

279 Ateş, s. 379.

280 Bayraklı, XIV, s. 246.

281 Araf, /57.

282 Taberî, X, s. 254; Mâtûrîdî, V, s. 416; Sâbûnî, II, s. 300; Abduh, VIII, s. 467-469.

Yazır, III, s. 2197-2199; Ateş, 349.

283 Mâtûrîdî, V, s. 416.

böyledir. Çünkü onlardan her biri bir başka yöne doğru gider. Buna göre havanın sahip olduğu karakter; feleklerin, yıldızların ve çeşitli tabii unsurların bahsi geçen bu rüzgârdan olup da bölünmeyen cüzlerden/atomlardan her birine nispeti, her birine göre durumu, aynıdır değizmez. Bütün bunlarda ancak bir fail-i muhtarın tahsisi ile olur.²⁸⁴

Yağmurun rüzgâr vasıtasıyla rahmet olarak yeryüzüne inmesi, rüzgârın bulutları yönlendirmesiyle yakından ilişkilidir. Örneğin; saba rüzgârı bulutu kaldırır, kuzey rüzgârıbulutu toplar, güney rüzgârı yağmurun yağmasına vesile olur, batı rüzgârı ise bulutu dağıtır ve yağmurun yağmasını engeller.²⁸⁵

Yağmurun rüzgâr vasıtasıyla insanların ümitlerini kestiği bir andayağması²⁸⁶ Allah'ın rahmetinin her an gelebileceğine bir işarettir.

Yüce Yaratıcı, rüzgârı/rahmetini yani yağmuru, başka bir ifade ile nimetlerin en büyüğü, nısanların hizmetine sunulan ve en faydalısı olan suyu rüzgâr vasıtasıyla indirirerek²⁸⁷ rahmetinin eserlerini açıkça sergiler.

Araplar, rüzgârın çeşitli yönlerden esmesine “el-mütenaviha” derler. Rüzgârlar yağmur bulutlarını ortaklaşa harekete geçirirler. Saba/kabul, doğu rüzgârı, yağmur bulutunu harekete geçirir. Şimal/kuzey rüzgârı bir araya toplar. Cenup/güney rüzgârı yağmur söktürür. Debur/batı rüzgârı ise dağıtıp parçalar. Saba ve cenub rüzgârı Mısır'a yağmur getirmezken, Şimal ve Debur rüzgârı Akdeniz üzerinden eserek denizden ve tarım arazilerinden su buharı taşır. Doğru/saba rüzgârı estiğinde bulutlar dağılır havanın rutubeti hafifler. Bütün çeşitleriyle rüzgârlar yağmurun yağacağını müjdeler. Rüzgâr kelimesi Kur'an 'da tekil anlamda kullanırsa azabı, çoğul anlamda kullanılırsa rahmeti müjdeler.²⁸⁸

284 Râzî, XIV, s. 146; İbn Kesir, VI, s. 325.

285 Beydâvî, III, s. 28-29; Abduh, VIII, s. 466.

286 İbn Kesir, VI, s. 325.

287 Sâbûnî, II, s. 300; Abduh, VIII, s. 466.

288 Abduh, VIII, s. 467.

Yüce Yaratıcı, rüzgârları rahmetinin muştuları olarak gönderendir. Rüzgârlar; Allah'ın bu evrene koyduğu belirli tabiat kanunlarına göre eserler. Çünkü tabiat, kendini yaratacak, arkasından üzerinde egemen olan bu kanunları koyacak yetenekte değildir. Bundan dolayı rüzgâr, Allah'ın yarattığı bir maddedir.²⁸⁹ Bunun yanında bütün tabiat olaylarının yaratıcısı Allah olduğu gibi yöneticisi de O'dur. İşin başlangıcındanberi tabiat olaylarının ilâhi sünnete göre işlemesi ile bu sünnete uygun olan olaylardan her bir tekil olayın, Allah'ın takdirine bağlı olarak meydana geldiğini söylemek tutarsız bir iddia değildir. -Evrendeki ilâhi kanunlara uygun olarak-bulutların hareketleri, işte bu olaylardan biridir. O da, kendisine özel bir takdire uygun olarak meydana gelir.²⁹⁰ Kısaca tabiat olaylarının işleyişinde ilahi yasalar belirleyicidir.

Evrendeki varoluşlar, hareketler, olay ve olgular her an meydana gelmekte, her an yaratılmakta ve her zaman birbirleriyle ilişki içerisine girmektedir. Bundan dolayı Yüce Yaratıcı, yukarıda geçen ayeti kerimede rüzgâr, bulut ve yağmur arasındaki ilişkiye dikkat çeker. Rüzgâr yüksek basınçla alçak basınç arasındaki hava akımıdır. Rüzgârların bir görevi de rahmet denen yağmuru müjdelemesidir. Yağmurun önünden rüzgârın gelmesi, ilahi takdire göre olmaktadır. Ayette ifade edilen “rüzgârları gönderen O'dur” ifadesi bu gerçeği gözler önüne serer. Ayrıca ayet Yüce Yaratıcı ile tabiat kanunları arasındaki ilişkiyi açıklar. Buda gösterirki Allah kâinatı bir saat gibi kurup kenara çekilmemiştir aksine O, her an kâinata müdahale etmekte, her an onu yenilemekte ve yaratmaktadır.²⁹¹

Atmosferde artı ve eksi yüklü olarak bulunan iyonlar, bulutların aşılınıp veya elektriklenip yağmuru yağdırmasına ortam hazırlar. Rüzgârın şiddeti, havanın sıcak ve soğuk karakterde olması yağmura bir ön hazırlıktır. Rüzgârların bir rahmet eseri olarak çeşitli yönlerden esmesinin pek çok hikmeti vardır. Havadaki bulutların birbirleriyle sürtünmesi olan elektriksel enerjiler yağmura yansır. Toprağa düşen su

289 Bkz. Tirmizî, Tefsir, Muavezeteyn, 2.

290 Kutub, III, s. 1295.

291 Bayraklı, VII, s. 165.

damlaları elektrikle yüklü bir hayat yapıcısı olur.²⁹² Arık yağmurun bu şekilde yağdığı bilimsel bir gerçektir.

Rüzgârın bir rahmet aracı olduğunu; “Size rahmetinden tattırsın, emriyle gemiler yüzün, fazlından nasibinizi arayasınız ve şükredesiniz diye hayat ve bereket müjdecileri olarak rüzgârları göndermesi de Allah’ın varlık ve kudretinin delillerindendir²⁹³ ayeti haber verir.

Rüzgârların tabiatta esmemesi veba ve fesada davetiye çıkarır. Yukarıdaki ayte geçen “Rahmetinden size tattırması için” ifadesi havayı değiştirmek ve insanları sıhhate kavuşturmak hususunda onları müjdelemek ve yağmur sebebiyle onlara rahmetinden tattırmak için söylenmiş bir ifededir. Aslında “tattırma” ifadesi, az olan şeyler hakkında kullanılır. Çünkü dünyanın işi ve menfaati aslında az, rahatı geçici ve yetersizdir. Bundan dolayı dünyadaki nimetler için “tattırma” ifadesi kullanılır. Bu da şunu gösterir ki Allah, ahirette o nimetleri onlara sadece tattırmayacak bol bol verecektir.²⁹⁴

Rüzgârları rahmetinin müjdeciler olarak göndermesi Allah’ın kevnî ayetlerindedir. Bu ayetler, ifadesi aslında kâinattaki hallerin değişikliklerini ifade ederken, işaretiyle de sosyal durumlardaki değişiklikleri temsil etmektedir. Rüzgârların, değişikliklerin uyarıcısı olduğu gibi müjdecileri de vardır. Tabiatta meydana gelen fesat onlarla düzelir.²⁹⁵

Bir rahmet aracı olan rüzgârlar ile evrenin sahip olduğu sistem, Peygamberlerin hidayeti içeren mesajları ve müminlerin zafer kazanmak için sarf ettikleri çaba arasında güçlü bir bağ vardır. Çünkü bunların hepsi Allah’ın ayeti, rahmeti ve nimetini temsil ederler. İnsanların hayatı bu üçlü mekanizma etrafında şekillenir. Bu

292 Halûk Nurbaki, *Kur’an-ı Kerimden Âyetler ve İlmi Gerçekler*, 14. b.s. TDV Yayınları, Ankara 2014, s. 260.

293 Rum, 30/46.

294 Râzî, XXV, s. 132; Kurtubi, XVI, s.445-446; İbn Kesir, XI, s. 36; Beydâvî, IV, s. 339; Sâbûnî, IV, s. 498.

295 Yazır, VI, s. 3834; Ateş, s. 29.

üçlü sistemde evrenin özgün sistemiyle bağlantılıdır. Buda göstermektedirki tabiat olaylarıyla o olayları sevk eden Yaratıcı arasında kuvvetli bir ilişki vardır.²⁹⁶

Tabiatta rahmet aracı olarak esen rüzgârların birtakım faydaları vardır. Bu faydalar; bulutları getirmek, gemileri denizde yüzdürmektir. Bunun yanında yüce yaratıcı, suların buharlaşmasından oluşan bulutları rüzgâr vasıtasıyla dilediği yöne sürer. Böylece insanların heyceanla beklediği yağmurlar gelir. Yağmur O'nun rahmetidir. Yağmur olmayınca bitkiler yetişmez, dağlar ve ovalar yeşillikten mahrum olur,²⁹⁷ tabiat kupkuru bir çöl haline döner.

Yüce Yaratıcı, yarattığı varlıkları beslemek için ekonomik kaynakları da yaratmıştır. Öncelikle bu kaynakları tabiatta var etmiş, ardından da insanı var etmiştir. Bunun yanında yağmurun oluşması için hava akımı olan rüzgâr kanununu koymuştur. Bir bakıma rüzgârlar yağmurun yağacağına müjdecisi ve Yüce Yaratıcının da rahmetidir. Burada rüzgâr sebep, yağmur sonuç, rahmetini attırmak da amaçtır.²⁹⁸

Kısaca rüzgârın bir rahmet oluşu, yeryüzünde ve gökyüzünde her hal ve durumda kendini gösterir. Rüzgâr aynı zamanda bir imtihan aracıdır. Şimdi bundan bahsedeceğiz.

4. İmtihan Vesilesi Olan Rüzgâr

Yoktan var edilen kâinat ve kâinat içinde var olan bütün varlıklar belli bir gaye için yaratılmıştır. Akıl sahibi bir varlık olan insanın amaca ulaşmasının anahtarı ise Yüce Yaratıcı'nın onu tabi tuttuğu imtihanda²⁹⁹ başarı göstermesine bağlıdır.

Yüce Yaratıcı, genel olarak dünya hayatının bir imtihan/sınav yeri olduğunu Kur'an'da yer yer zikreder. Bir ayette O, dünya hayatının bir imtihan/sınav yeri

296 Kutub, V, s. 2774; Bayraklı, XV, s. 80.

297 Ateş, s. 29.

298 Bayraklı, XV, s. 80.

299 Bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, s. I, 4150; fazla bilgi için bkz. Bilal Temiz, "Kur'an'a Göre İmtihan Kavramının Semantik İzahı ve İnsan İçin Önemi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III, S. 1, Ocak-Haziran 2003, s. 261-266.

olduğunu şöyle haber verir; “O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır.”³⁰⁰

Vahye muhatap olan insanoğlu Yüce Yaratıcı’sı tarafından bazen bireysel olarak bazen de toplu olarak bir imtihana tabi tutulur. Bireysel anlamdaki imtihanlar genelde maddi ve manevi hastalıklar,³⁰¹ zenginlik,³⁰² mal,³⁰³ evlat,³⁰⁴ dünyanın farklı meşgaleleridir.³⁰⁵ Toplu olarak ise, insanoğlu özellikle tabiat olaylarıyla³⁰⁶ imtihan edilir. Bu imtihanlar bazen deprem,³⁰⁷ sel,³⁰⁸ kasırga,³⁰⁹ fırtına,³¹⁰ tsunami,³¹¹ yanardağ patlaması,³¹² aşırı derecede soğuk ve yağışlı havalar³¹³ şeklinde meydana

300 Mülk, 67/2.

301 Bkz. Bakara, 2/10, 117, 184, 185, 196; Ali-İmran, 3/49; Nisa, 4/43, 102; Maide, 5/6, 52; Enfal, 8/49; Tevbe, 9/125; Yusuf, 12/85; Taha, 20/22; Enbiya, 21/83; Hac, 22/53; Nur, 24/50, 61; Şuara, 26/80; Ahzab, 33/12, 32, 60; Saffat, 37/89; Muhammed, 47/20, 29; Fetih, 48/17; Müzzemmil, 73/20; Müddesir, 74/31.

302 Bkz. Bakara, 2/236, 273; Ali-İmran, 3/181; Nisa, 4/6, 153; Tevbe, 9/28, 74; Yunus, 10/24; Kehf, 18/34; Nur, 24/32, 33; Zuhruf, 43/23; Haşr, 59/7.

303 Bkz. Bakara, 2/155, 177, 188, 247, 261, 262, 265, 274; Ali-İmran, 3/10, 116, 186; Nisa, 4/2, 5, 6, 10, 24, 29, 34, 38, 95; En’am, 6/152; Enfal, 8/28, 36, 72; Tevbe, 9/20, 24, 34, 44, 55, 69, 81, 85, 88, 103, 11; Yunus, 10/88; Yusuf, 12/19; İsrâ, 17/6, 34, 64; Kehf, 18/34, 39, 46; Meryem, 74, 77; Nur, 24/33; Şuara, 26/88; Neml, 27/36; Rum, 30/39; Ahzab, 33/27; Sebe, 34/35, Sad, 36/32; Mu’minun, 23/55; Muhammed, 47/36; Fetih, 48/11; Hucurat, 49/15; Zariyat, 51/19; Hadid, 57/20; Münafikun, 63/9; Haşr, 59/8; Saf, 61/11; Teğabun, 64/15; Kalem, 68/14; Hakka, 69/28; Mearic, 70/24; Nuh, 71/12,21; Müddesir, 74/12; Mücadele, 58/17; Fecr, 89/20; Beled, 90/6; Leyl, 92/11, 18; Adiyat, 100/8; Hümeze, 2/3; Tebbet, 111/2.

304 Ali-İmran, 3/10; En’am, 6/140, 151; Enfal, 8/28; İsrâ, 17/31; Kehf, 18/46; Şura, 26/49-50; Tur, 52/21; Hadid, 57/20; Mümtehine, 60/12; Münafikun, 63/9; Teğabun, 64/15.

305 Bkz. Yunus, 10/24; Rad, 13/26; Kehf, 18/7, 45; Ankebut, 29/64; Nisa, 4/77; Mu’min, 40/39; Muhammed, 47/36; Hadid, 57/20; En’am, 6/32.

306 Bkz. Hikmet Yavaş, “Türkiye’de Doğal Afetlerin Merkez-Yerel İlişkiler Açısından Yönetim sorunları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, VII, S. 3, 2005, s. 281-285.

307 Bkz. Araf, 7/91; Hac, 22/1; Zilzal, 99/1.

308 Bkz. Rad, 13/17; Sebe, 34/12-16.

309 Bkz. Bakara, 2/266; İsrâ, 17/68; Fussilet, 41/16; Kamer, 54/19, 34; Hakka, 69/6.

310 Bkz. Âl-i İmran, 3/117; Yunus, 10/22; İbrahim, 14/18; Kehf, 18/45; Enbiya, 21/81; Ahkaf, 46/24; Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

311 Bkz. Tekvir, 81/1-13.

312 Bkz. Mürselat, 77/8-10; Lokman, 31/10; Nebe, 78/7.

313 Bkz. Ali-İmran, 3/117; İnsan, 76/13; Nisa, 4/57; Enbiya, 21/69; Bakara, 2/22, 264, 265; Nisa, 4/102; Neml, 27/58; Şura, 42/28; Ahkaf, 46/24; Rad, 13/12; Nur, 24/43; Şuara, 26/173; Lokman, 31/34; Hadid, 57/20; Hud, 11/52; Furkan, 25/40; En’am, 6/6; Yusuf, 12/49; Rum, 30/48; Nuh, 71/11.

gelirken bazen de toplumu kuşatan hastalıklar³¹⁴ ve helak edilme neticesinde meydana gelen ölümler³¹⁵ bu imtihanda ön plana çıkar.

Tarihi süreç içerisinde tabiat olayları yoluyla imtihanlar, genellikle haddi aşan kavimlere yönelik meydana gelmiştir. İleriki bölümlerde bu kavimlere değinilecektir. Burada bir tabiat olayı olan rüzgârın nasıl bir imtihan aracı olduğu üzerinde ayetler ve bilimsel verilerle anlatılacaktır.

Yüce Yaratıcı, Kur'an'da rüzgârın bir imtihan aracı olduğunu şu ayetle bildirir; “Sizi karada ve denizde yürüten Allah'tır. Bulduğunuz gemi, içindekileri güzel bir rüzgârla götürürken yolcular neşelenirler; bir fırtına çıkıp da onları her taraftan dalgaların sardığı ve çepeçevre kuşatıldıklarını sandıkları anda ise Allah'ın dinine sarılarak; Bizi bu tehlikeden kurtarırsan and olsun ki şükredenlerden oluruz diye O'na yalvarırlar.”³¹⁶

İnsanlar, Allah'ın bir ihsanı olarak karada ve denizde çeşitli vasıtalarla hareket ederler. Allah, eğer bu nimetleri insanın emrine vermemiş olsaydı karada, denizde ve havada yolculuk yapmak güç olurdu. Bundan dolayı insanlar hem geniş zamanda hemde sıkıntılı zamanlarda Rabbine şükretmelidir.³¹⁷

Deniz üzerindeki gemiler suyun tesiri ile değil rüzgârın gücüyle hareket eder. Çünkü denizin suyunu ve gemileri hareket ettiren rüzgârdır. Dalgalarda böyledir, dalgaları suyun kendisi yaratmamaktadır, dalgaları oluşturan da rüzgârlardır.³¹⁸

314 Bkz. Bakara, 2/10, 117, 184, 185, 196; Âl-i İmran, 3/49; Nisa, 4/43, 102; Maide, 5/6, 52; Enfal, 8/49; Tevbe, 9/125; Yusuf, 12/85; Taha, 20/22; Enbiya, 21/83; Hac, 22/53; Nur, 24/50, 61; Şuara, 26/80; Ahzab, 33/12, 32, 60; Saffat, 37/89; Muhammed, 47/20, 29; Fetih, 48/17; Müzzemmil, 73/20; Müddesir, 74/31.

315 Bkz. Hac, 22/45; Yunus, 10/13, 90, 91; Şuara, 26/63, 66; Ankebut, 29/14, 37, 38; Şems, 91/13, 14; Fussilet, 41/16; Nuh, 71/25; Hicr, 15/4, 5; Enbiya, 21/11; En'am, 6/6, 44; Araf, 7/34, 182; Rad, 13/11; İsra, 17/58.

316 Yunus, 10/22.

317 Taberî, XII, s. 146; Mâtûrîdî, VII, s. 48; İbn Kesir, VII, s. 349-350; Sâbûnî, III, s. 28; Kutub, III, s. 1773; Ateş, s. 218; Beydâvî, III, s. 192; Kurtubî, X, s. 474-475.

318 Mâtûrîdî, VII, s. 48.

Gemilerde seyahat etmek insana mutluluk verir. Ancak gemiler denizde hoş bir şekilde yol alırken Allah gemi içindeki yolcuları helak eden şiddetli gök gürültüsü ve fırtınalar gönderir. Bu fırtınalar gemileri kırıp parçalar. Bu fırtınaların sebebi şiddetli rüzgârlardır. Şiddetli esen rüzgârlar ilahi yasalara göre hareket ederler. Ateş de böyledir bazen yakar ve bozar, bazen de düzeltir. İnsanlar bu imtihanda başarılı olmak için her durumda şükür halinde olmalı³¹⁹ Allah'ı heran hatırlamalıdır.

Rüzgârlar gökyüzünde bazen bazen mutedil, yani ne şiddetli, ne hızlı, ne de ağır eser. Bazen de şiddetli/akim bir şekilde eserler. Bu esinti denizlerde şiddetli dalgaları ortaya çıkarır. İnsanlar Kendilerinin çepeçevre kuşatıldıklarını sandıkları yani, belânın etraflarını tümüyle kuşattığına inandıkları bir anda Allah'ı hatırlar ve O'dan yardım isterler.³²⁰

Rüzgârın insanları imtihan etmesi, onların duruma göre değişen psikolojilerini de ortaya çıkarır. Yüce yaratıcı rüzgârla imtihanın anlatıldığı bu ayette insan psikolojisine dair haberler verir. İnsanlar, kuraklıktan sonra yağmur, kıtlıktan sonra bolluk, zorluktan sonra ferahlık gibi kendilerine dokunan bir sıkıntıdan sonra rahmete ve genişliğe ulaştıkları zaman şu şekilde davranırlar; rahatlık olduğu zaman rablerini unuttur, sıkıntıyla karşılaşınca hemen rablerine yalvarırlar. Bu işte çarpıcı bir insan psikolojisinin yansımasıdır.³²¹

Tarihte, insanların imtihanı sadece bir tabiat olayı rüzgârla olmamıştır. Bazen rüzgârında devrede olduğu savaşlar bu imtihanlarda etkili olmuştur. Şu ayet bu hususu dile getirir; “Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani size ordular saldırmıştı da, biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah ne yaptığımızı çok iyi görmekteydi”³²²

319 Mâtürîdî, VII, s. 48.

320 Kurtubî, X, s. 474-475.

321 İbn Kesir, VII, s. 349-350; Ateş, s. 218; Kutub, III, s. 1773; Sâbûnî, III, s. 28; Ateş, s. 218; Bayraklı, s. 480-483.

322 Ahzab, 33/9.

İnananların rüzgârla imtihanı, yani rüzgârın müslümanları farklı şekillerde desteklemesi henek savaşında vukuu bulmuştur. Yukarıda geçen ayette Yüce Yaraticı'nın her daim inanların yanında olduğu gerçeği özellikle vurgulanmaktadır.³²³

Yüce yaratıcının henek savaşında rüzgârlar ve görünmez ordularla inanlara yardım etmesi O'nun her şeye kadir olduğunu³²⁴ gösteren delillerden sadece biridir.

Henek savaşı ile ilgili İbn Kesir'in sahih senetle rivayet ettiği bir hadis bu konuyu şu şekilde ortaya koymaktadır: Hz. Peygamber şöy“Ben, saba, rüzgârıyla desteklendim. Ad kavmi ise Debûr rüzgârıyla helak edildi” demiştir. Hz. İkrime'den gelen bir rivayette ise şöyle denilir; “Henek gecesi güney rüzgârı kuzey rüzgârına dedi ki: “Kalk, Hz. Peygambere yardım edelim. “Kuzey rüzgârı; ‘sıcak geceleyn esmez,’ dedi. Bunun üzerine onlara gönderilen rüzgâr Sabâ rüzgârı oldu. Görünmez ordular ise meleklerdi. Melekler onları sarsmış, kalplerine korku ve ürperti salmıştı.”³²⁵

Saba rüzgârı, soğuk gecelerde ve zifiri karanlıkta meydana gelen şiddetli bir rüzgârdı. Azap için gönderilen bu rüzgâr³²⁶ onların çadırlarını söktü, tencereleri devirdi, adamlarını yerlere savurdu. Melekler ise savaş yapmadan onları sarstı ve kalplerine korku saldı.³²⁷ Savaş inananların zaferiyle son buldu.

Yukarıda geçen ayet, savaşın başı sonu ve düşman ordularının gelişi, Yüce Allah'ın rüzgâr ve müminlerin göremediği orduları onların üzerine salışı, Yüce Allah'ın müminleri bilmesi ve onları görmesi ile bağlantılı olarak gönderdiği yardım veciz şekilde tasvir eder.³²⁸

323 Taberî, XIX, s. 25.

324 Râzî, XXV, s. 198-199.

325 İbn Kesir, XI, s. 124-127; Sâbûnî, V, s. 59; Yazır, VI, s. 3877; Bayraklı, XV, s. 266.

326 Tirmizî, Fiten, 39.

327 Sâbûnî, V, s. 59; Yazır, VI, s. 3877; Bayraklı, XV, s. 266.

328 Kutub, V, s. 2835.

Yukarıda geçen ayette Yüce Yaraticı, gönderdiği yardımın bir nimet olduğunu, inananları her zaman böyle hallerde destekleyeceğini haber verir.³²⁹

Yüce Yaraticı, insanoğlunu tabiat olaylarıyla imtihan eder. Bazen fırtınalar,³³⁰ şiddetli yağış,³³¹ sel³³² gibi gökten gelen afetler, bazen de yerin derinliklerinden gelen depremler,³³³ yanardağ patlamaları³³⁴ bu imtihanın en bariz örneklerindedir. Şu ayet bu örneklerden biridir; “O, dilerse rüzgârı durdurur, yelkenle giden gemiler o zaman denizin yüzünde durakalır. Bunlarda, sabırlı olan ve çok şükreden kimseler için deliller vardır.”³³⁵

Rüzgâr ve rüzgâr sayesinde denizde yol alan gemiler Allah’ın ayetlerinden/delillerindedir. Rüzgârlar bir imtihan aracı olması yanında, ayrıca bir nimet olarak da telakki edilebilir. Ayrıca rüzgârlar kadir ve hâkim olan bir zatın varlığına da işaret eder.³³⁶

Rüzgârın hareketleri ilahi yasalarla meydana geldiği gibi, Yüce Allah’ın tabiata müdahalesinde birtakım hikmetler vardır. O’nun denizi buyruk altına almasında, gemilerin yürümesi için ihtiyaç duydukları şekilde rüzgârları estirmesinde, zorluklara sabreden ve bollukta çok şükreden kimseler için ayetler vardır. Yüce Allah dilemiş olsa; rüzgârı kuvvetli fırtına olarak gönderir ve bu fırtına gemilerin rotalarını şaşırtabilir. Yine O, dilerse rüzgârsükûnete erer ve gemiler

329 Ateş, s. 143.

330 Bkz. Âl-i İmran, 3/117; Yunus, 10/22; İbrahim, 14/18; Kehf, 18/45; Enbiya, 21/81; Ahkaf, 46/24; Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

331 Bkz. Bakara, 2/22, 264, 265; Nisa, 4/102; Neml, 27/58; Şura, 42/28; Ahkaf, 46/24; Rad, 13/12; Nur, 24/43; Şuara, 26/173; Lokman, 31/34; Hadid, 57/20; Hud, 11/52; Furkan, 25/40; En’am, 6/6; Yusuf, 12/49; Rum, 30/48; Nuh, 71/11.

332 Bkz. Rad, 13/17; Sebe, 34/12-16.

333 Bkz. Araf, 7/91; Hac, 22/1; Zilzal, 99/1.

334 Bkz. Mürselat, 77/8-10; Lokman, 31/10; Nebe, 78/7.

335 Şura, 42/33.

336 Râzî, XXVII, s. 176-177; Kurtubî, XVIII, s. 481; Beydâvî, V, s. 131-132.

durur. Fakat O, lütuf ve rahmetinin eseri olarak rüzgârı ihtiyaç ölçüşünce göndererek³³⁷ kullarına yardım eder.

Rüzgâr, insanoğlu için bir imtihan vazifesi görür. Rüzgâr, Yüce Yaratıcı tarafından durdurulsa gemiler denizin üstünde kalır, şiddetli bir şekilde estirilirse yolcular helak olur. Bu olay kendisine iman eden ve sabredenler için ibret vesikasıdır. Kulun imtihanı, imanın iki temeli üzerine kurulduğunu gösterir. Bunların birincisi sabır, ikincisi de şükürdür³³⁸

Rüzgâr, insanların sabrını ölçmede bir imtihan görevi görür. Bunun yanında gemiler rüzgârın gücüyle denizde yüzer. Denizin suyu hafif şeffaf bir madde olduğu için ağır maddeler onun üzerinde durmaz batar. Ancak yüce yaratıcı suya öyle bir taşıma gücü vermiştir ki koca koca ağır gemiler onun üzerinde durur, batmaz.

Allah, gemilerin yüzmesi için rüzgârı bir sebep kılar. O, gemilerin durmasını isterse rüzgârı durdurur ve gemiler hareket edemez.³³⁹ Bütün bunlar Allah'ın evrende koymuş olduğu sünetullah çerçevesinde meydana gelir.

Rüzgâr nimeti, imtihan aracı olduğu gibi gemilerinde denizlerde yol almasına imkân sağlar. Yüce Yaratıcı suya koca gemileri kaldırmasını sağlayacak yoğunluk, derinlik ve genişlik gibi özellikler vermiştir. O, gemileri suda yüzebilecek yeteneklerle donatmıştır. Yine O, gemilerin hareket etmesini sağlayan rüzgâra dağlar gibi gemileri denizde yüzdürme gücünü vermiştir.³⁴⁰

Allah'ın suya verdiği kaldırma kuvveti ve rüzgâra verdiği itme kuvvetiyleyelkenli gemiler denizin üstünde yürür. Allah, rüzgârı durdurursa motorsuz gemiler yüzemez. Şiddetli rüzgârlar ise, olumsuz tesirleriyle gemilerin yolunu şaşırtmasına, yönünü kaybetmesine neden olur. Neticede fırtınalarla boğuşan

337 Kurtubî, XVIII, s. 481.

338 Beydâvî, V, s. 131-132.

339 Sâbûnî, V, s. 42; Kutub, V, s. 3159; Ateş, s. 202-203; Bayraklı, XVII, s. 233-235.

340 Kutub, V, s. 3159.

gemi en sonunda batar ve içindekiler boğulur.³⁴¹ Bu şekilde insanların imtihan edilmesine her devirde rastlamak mümkündür.

İnsanlar, rüzgâr vasıtasıyla canlarıyla imtihan edildiği gibi tarımsal ürünleriyle de imtihan edilirler. Şu ayet bu imtihana dair bilgiler verir; “And olsun ki, bir rüzgâr göndersek de onu, ekini, sararmış görseler ardından muhakkak nankörlüğe başlarlar.”³⁴²

Yukarıda geçen ayet-i kerimede, rüzgârın, yeryüzünü ihya edecek olan, yağmurlara sebep olacak bulutları yürüteceği gibi, yağmurlar neticesinde biten otları kurutup yok edeceğini de beyan eder. Abdullah b. Amr’dan gelen rivayet göre rüzgârlar sekiz çeşittir. Bunlardan dördü rahmet rüzgârı, dördü ise azap rüzgârıdır. Rahmet rüzgârları; Nâşirât/Yayan rüzgârlar, Mübeşşirat/Müjdeleyen rüzgârlar, Mürselat/Gönderilenler rüzgârlar, Zâriyat/Esip savuran rüzgârlardır. Azap rüzgârları ise, karada esenler; Akim/Hayırsız rüzgârlar, Sarsar/Uğultu çıkaran rüzgârlar. Denizden esenler ise: Âsıf/Şiddetle esen rüzgârlar ve Kasıf/kasırgalardır.³⁴³ Günümüz fen bilimleri alanında rüzgârlar şekilde sınıflandırılmaktadır.

Allah, rüzgârların faydalı olanlarına “riyâh”; zararlı olanına ise, “rîh adını verir. Faydalı rüzgârların çeşitleri çok, kısımları fazladır. Bu rüzgârlar, tek bir defa eser, fakat ne havayı temizleyebilir, ne bulutları meydana getirebilir, ne de gemileri hareket ettirebilirler. Ama zararlı olan rüzgârlar ise, tek bir esişte bile, tıpkı kasıp kavuran rüzgârlar gibi her şeyi yok eder. Faydalı rüzgârların, gece-gündüz çöllerde, sahralarda, ovalarda ve tepelerde estiği, yakıp kavuran rüzgârın ise, ancak bazı zamanlar ve bazı yerlerde estiği görülmektedir.³⁴⁴ Günümüz coğrafya biliminde rüzgârların esme yönleri, faydalı ve zararlı olanları genişçe izah edilir. Bununla ilgili bilgiler fen bilimlerinde rüzgâr başlığı altında ileride verilecektir.

341 Ateş, s. 202-203.

342 Rum, 30/51.

343 Taberî, XVIII, s. 523; Râzî, XXV s. 134.

344 Râzî, XXV s. 134.

Rüzgârın soğuk esmesi ekinleri sarartır ve onlara zarar verir. Burada sararmış olan sadece ekin değil bulutlarda kastedilir. Eğer bulut rüzgârın tesiriyle sarı bir renk almışsa yağmur getirmeyecek demektir.³⁴⁵ Ekinlerin bu şekilde sararmasına karşı insanlar bazen nankörlük eder.

Rüzgâr, bir bakıma kimin nankör kimin şükreden bir kul olduğunu tespit eden bir tabiat olayı ve imtihan aracıdır. Yüce Yaratıcı, onların ektiği, yeşerip gelişmiş ve sapı üzerinde durabilir hale gelmiş ekinlerinin üzerine kuru bir rüzgâr gönderir. Onlar da, yeşilliklerinin sararmaya ve bozulmaya başladığını görünce nankörlüğe başlarlar.³⁴⁶

İnsanoğlunun karakteri bazen görmüş olduğu menfaate göre değişir. İnsanlar ürünlerin bol olduğu zamanlarda sevinirler. Fakat ürünlere herhangi bir felaket tesir edince Allah'ın kendilerine verdiği nimetleri unutup nankörlük ederler.³⁴⁷

Yukarıda rüzgârın bir imtihan aracı olması konusunda ayrıntılı bilgiler verildi. Bundan sonra rüzgârın bulutları ve bitkileri aşılama olayına temas edilecektir.

5. Aşılama Aracı Olarak Rüzgâr

Kur'an;“Biz, rüzgârları aşılama aracı olarak gönderdik ve gökten bir su indirdik de onunla su ihtiyacınızı karşıladık. (Biz bunları yapmasaydık) siz onu (yeterli) suyu depolayamazdınız” ayetiyle rüzgârın bulutları aşılama olayını haber verir. Böylece Kur'an son zamanda yapılan bilimsel araştırmalar sonucu keşfedilen bulutları aşılama³⁴⁸ olayından bahseder.³⁴⁹ Rüzgâr, sadece bulutları aşamaz ayrıca bitkileri de aşar. Böylece onların tozlaşmalarını, döllenmelerini, üreyip çoğalmalarını sağlar. Bu

345 Beydâvî, IV, s. 340-341.

346 İbn Kesir, XI, s. 37-38; Sâbûnî, IV, s. 499; Ateş, s. 31; Bayraklı, XV, s. 88.

347 Sâbûnî, IV, s. 499.

348 Bkz. İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 452-45; fazla bilgi için bkz. Kur'an Araştırmaları Gurubu, *Hiç Tükenmeyen Mucize Kur'an*, İstanbul Yayınevi, 2005, s. 89.

349 Bkz. Hicr, 15/22.

bilgilerden sonra rüzgâra ait bir özellik olan aşılama konusu ayrıntılı olarak ele almak faydalı olacaktır.

a) Rüzgârın Bulutları Aşılması

Kur'an, tabiat olayı olan rüzgârı bir aşılama ve tozlaşma, aracı olarak sunar.³⁵⁰ “levakih” aşılama sözcüğü ile rüzgârın bulutları aşılması, aşılansın olan bulutlardan da su sağılması yani yağmur yağması kastedilir. Rüzgâra “levakih” isminin verilmesinin nedeni aradaki nispeti ifade etmek içindir. Örneğin “lakih” (aşılama) sözcüğü ile “lukha” (aşı yapan), aşı işine mensup olan kişi sözcükleri arasında nispet vardır. Başkasına “lukha” (aşı) yapan kimsenin de “lukha” (aşı) ile ilgisi olduğu gibi. Bu tıpkı “zû vezninin” “dirhemün vâzinûn” (tartılı dirhem) veya mızraklı, kılıçlı anlamında “rahimun” “safiuun” şeklinde kullanılan sözcükler arasındaki nispet gibidir.³⁵¹

Kur'an'da aşılamanın karşılığı olarak “levakih” kelimesi geçmektedir. “levakih” (aşılama) veya “mülakih” (yükli) kalıplarıyla kullanılan bu kelime, sözlükte, aşılama veya aşılama anlamını ihtiva eder. Aşılama sözcüğü fiil olarak da kullanılır. Örneğin; ağaç aşıladi, erkek deve dişi deveyi aşıladi, falan adam hurma ağacını aşıladi ve rüzgâr bulutları aşıladi vb.³⁵² Ayrıca aşılama sözcüğü aşılansın dişi deve, sütü olan, süt veren dişi deve ve anne karnındaki deve yavrusu içinde kullanılır.

Bir tabiat olayı olan rüzgârın en büyük fonksiyonlarından biride bulutları aşılması ve bunun neticesinde yağmur bulutlarının oluşup, yağmurun yağmasına vesile olmasıdır. Şu ayet yağmurun yağmasını anlatır; “Biz, rüzgârları aşılama olarak gönderdik ve gökten bir su indirdik de onunla su ihtiyacınızı karşıladık. Biz bunları yapmasaydık siz onu, yeterli suyu depolayamazdınız.”³⁵³

350 Bkz. Hicr, 15/22.

351 İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, V, s. 4057-4059.

352 İsfahâni, *el-Müfredât*, s. 453.

353 Hicr, 15/22.

Yüce Yaratıcı, bulutlarla bitkiler arasındaki aşılama olgusuna rüzgârı aracı yapmıştır. Rüzgârın kendisi bizatihi aşılama aracıdır.

Rüzgârın bizatihi aşılama olması iki şekilde açıklanabilir; birincisi yüce yaratıcının “O, rahmetinin önünde rüzgârları bir müjdecî olarak gönderendir. Nihayet bunlar ağır ağır bulutları kaldırıp yüklediği zaman”³⁵⁴ ifadesi bu anlamda kullanılmıştır. Yani rüzgâr bulutları yüklenerek taşıyıp bir araya getirerek onların aşılmasını sağlar. Burada yüklenme anlamını veren yüklü/lâkih manasını taşır. İkincisi ise; rüzgârın “hayır” getiren manasında kullanılmasıdır. Rüzgâr hayır getiriyorsa o zaman o rüzgâra “akim” rüzgâr denir.

Araplar rüzgârın taşıdığı şer ve kötülükleri devenin karnında taşıdığı yavruya ve diğer şeylere benzetirler, bunu da “harb”³⁵⁵ kelimesiyle açıklarlar. “Harb” sözcüğüne hayırsız bir netice hayırsız bir oğul doğurdu veya yüklendi anlamını verirler.³⁵⁶

Bulutlardan bol bol yağmurun yağması yeni doğum yapmış olan devenin sütünün çok akmasına benzer. Allah rüzgârları bulutların üzerine gönderir, aşılama bulutlarda yeryüzüne yağmur bırakır. Bunun yanında rüzgârlar yeryüzünü süpürür, bulutları hareket ettirir, bulutları birleştirir ve bulutları aşarlar.³⁵⁷ Bu durum onların birçok işleve sahip olduğunu gösterir.

Bir atmosfer olayı olan yağmurun yağması gelişmiş güzel bir şekilde meydana gelmez yağmurun yağması olayı çeşitli evrelerin tamamlanmasıyla gerçekleşir. Yağmurun oluşması için rüzgâr, rüzgârın hareketi, bulutlar, bulutların rüzgâr yardımıyla kaynaşması vb. birçok unsurun kolektif olarak hareket etmesi gerekir.

Kısaca yağmurun oluşumu şöyle meydana gelir; Allah rüzgâr vasıtasıyla bulutları aşar. Aşılama bulutları su yüklenir. Bulutların içindeki su belli bir zaman

354 Araf,7/57.

355 Bkz. İbn Manzûr, *Lisanu'l Arab*, III, s. 815-819.

356 İbn Kesir, VIII, s. 251-252; Vehbe Zuhayli, *Tefsîru'l-Münîr*, (çev. Hamdi Arslan v. dğr.), VII, Risale Yayınları, İstanbul 2005, s. 249; Kurtubî, IX, s. 253-254.

357 İbn Kesir, VIII, s. 251-252.

sonra bulutlardan yeryüzüne iner ve akabinde tabiata, tabiat içindeki varlıklara hayat verir. Yağmurun yağma olayı erkek devenin dişi deveyi aşılması gibidir. Aşılama neticesinde hamile kalan dişi deve belli bir zaman sonra yavrusunu taşıyamaz ve onu bırakır yani doğurur. İşte yağmur yüklü bulutların yağmuru bırakması yani yağmurun yağması da böyledir.³⁵⁸

Yukarıdaki ayette geçen “ağır bulutlar” tabirinden kastedilen “ağırlaşmış bulutlardır.” ”Ağırlaşmış bulutlar” ifadesi “sehab”³⁵⁹ sözcüğüyle anlatılır. Bu sözcük “sehabe” sözcüğünün çoğuludur. İfade bu anlamda kullanılırsa; “rüzgârlar içindeki sularla ağırlaşmış olan bulutları yüklenip taşır” anlamını kazanır.³⁶⁰

Allah, rüzgârları şiddetli bir şekilde hareket ettir. Böylece bulutlardan canlıların yaşamasını sağlayan yağmurlar meydana gelir. Mutedil bir şekilde esen rüzgârlar yağmurun yağmasına zemin hazırlar. Öyleki Rüzgârların hareketlerisönucu bulutlarınparçaları bir araya toplanır, sonra rüzgâr onları birbirine bitiştirir. Bunun akabinde de kesif ve yoğun bulutlar meydana gelerek yağmur denen nimetin oluşum safhası tamamlanır. Eğer rüzgârdaki hareket şiddetli olursa su yüklü parçalar yere inmez, havada asılıkalır. Bunun yanında rüzgâr, ekin ve ağaçları kuvvetlendirir, onlardaki büyüme ve gelişmeyi kemale erdirir.³⁶¹

Rüzgâr vasıtasıyla yağmurun yağması, vahiyle bildirilen haberler vebilimsel gelişmelerle daha iyi açıklanabilir bir seviyeye ulaşmıştır. Bunu bulutların ağır, rüzgârın ise hafif olması gerçeğinden hareketle hafif olan bir kuvvetin ağır olan bir kuvveti kaldırmasını tabiat yasalarının zıtlığını gösterir. Bu zıt görünen durum bulutlarla havanın karşılaştırılmasıyla anlaşılabilir. Bu durum bulutların, havadan daha hafif olan su buharından ibaret olmadığını gösterir. Burada asıl bulutun su

358 İbn Kesir, VI, s. 325.

359 İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, III, s. 1948.

360 Râzî, XIV, s. 145; Kurtubî, IX, s. 253-254; Yazır, III, s. 2199-2200.

361 Râzî, XIV, s. 145; Kurtubî, IX, s. 253-254.

buharı halindeki bulut olmadığı, su taneciklerinin bizzat toplu halde bulunduğu bulutun asıl bulut olduğunu söylemek³⁶² gerekir.

Bulutların havada muallâkta durması, fizik ilminin açıklaması gereken bir durumdur. Fizik ilminde bu durumun iki türlü izahı vardır. Birincisi; havadaki su tanecikleri sabun köpüğü gibi boş ve içinde hava hapsedilmiştir. Hapsedilen bu hava dışarıdaki havadan daha fazla ısıya sahip olduğundan hafif olarak boşlukta yüzmektedir. Fakat bu görüş sonradan çürütülmüştür. Çünkü bulutları birleştiren su taneciklerinin içi boş değil doludur. Bundan dolayı her biri kendi hacmindeki havadan daha ağır olduğu halde rüzgârın hareket ettirmesiyle kum taneleri gibi yukarı çıkar ve havada sağa sola sallanırlar. İkincisi izah ise kuş ve uçak örneği verilerek yapılabilir. Hacim olarak havadan ağır olan uçak havada asılı kalabilmekte, uçabilmektedir.

Havadan ağır olan su taneciklerini daha sıcak hava ile doldurup köpük haline koyarak hafiflendirmek, küçük baloncuklardan oluşan bulut donanmalarını hava üzerinde tutmak, yani hafif olan havanın rüzgârın hareketleriyle ağır bulutları taşıması Allah'a ait bir sanattır. Bu durum Yüce Yaratıcı'nın kudret sıfatının atmosfer üzerindeki tecellilerinden sadece biridir. İşte bütün bunlarda mahiyetini ancak Allah'ın bildiği kevnî ve müteşabih ayetlere bir örnektir.³⁶³

Yağmurun yağma olayı erkek ve kadının birleşmesine benzer. Nasıl ki erkek ve kadının birleşmesi sonucu kadın hamile kalıyorsa, rüzgârda bulutu aşılarda, bir nevi onu hamile bırakır. Bunun akabinde de yağmur meydana gelir. Burada yağmur yüklü bulutu taşıyan rüzgâr hamile kadın gibidir. Ters bir durumda yani rüzgâr bulutu aşamazsa, yağmur yağmaz. Bundan dolayı bu rüzgârda kısır kadın gibi nitelendirilir. Hayvanlar arsında aşılama olayı görülür. Aşılma yoluyla hamile kalan deveye (Nâkatün Lâkîh) denilir. Aşılmayı sağlayan rüzgârlar yağmur bulutlarını, toprağı, ağaçları ve aşılama tohumlarını taşır.³⁶⁴

362 Yazır, III, s. 2199-2200.

363 Yazır, III, s. 2199-2200.

364 Zuhayli, VII, s. 249.

İçerisinde birçok hikmeti barındıran Rüzgârların, “aşılایıcılar” kelimesiyle nitelendirilmesinin sebebi onların su, toprak, bulut ve hayır gibi birçok şeyi taşımaları, yüklenmelerinden dolayıdır. Aşılایıcılardan kasıt rüzgârların taşılایıcılar olmasıdır.³⁶⁵

Araplar güneyden esen rüzgârlara hem aşılایıcı hem de taşılایıcı/ hamil derler. Kuzeyden esen rüzgârlara ise hem hiçbir şey taşımayan/hâîb, hem de kısır/akim anlamı verirler. Onlar, rüzgârların nem taşıyarak bu nemi bulutlara püskürttüklerini, püskürtülen nemin bulutlarda bir araya gelip toplanmasıyla da yağmurun oluştuğunu söylerler.³⁶⁶ Rüzgâr sadece bulutları değil bitkileride aşılایır. Şimdi bu konuya temasedeceğiz.

b) Rüzgârın Bitkileri Aşılaması

Kur’an bitkilerin aşılانması ile ilgili olarak günümüz botanik ilmine ışık tutacak bilgiler verir.

Rüzgâr bitkileri ve ağaçları aşılایır. Aşılانan ağaçların yaprakları ve salkımları açılır. Rüzgâr eğer fayda getiren, semere veren anlamında kullanılırsa çoğul kalıbıyla kullanılır, semeresizlik, fayda vermeme anlamında kullanılırsa tekil kalıbında kullanılır.³⁶⁷

Aşılama, sözlükte bitkilerin aşılای yoluyla üretilmesi yani ilkah³⁶⁸ anlamına gelir. Ayrıca bir ağacın dalı veya gövdesi üzerine, aynı familyanın daha iyi bir türünden alınan dal, göz, tomurcuk vb. parçaları kaynaştırma işine de aşılama³⁶⁹ denir.

Ayet-i Kerimede ifade edilen, rüzgârların aşılایıcılığı hususu, özellikle günümüzde botanik ilminin elde ettiği sonuçlarla daha iyi anlaşılabilir olmuştur. Zira

365 Kurtubî, IX, s. 253-254.

366 Kurtubî, IX, s. 253-254.

367 İbn Kesir, VIII, s. 251-252.

368 Bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, s. V, 4057-4059; fazla bilgi için bkz. <http://www.tdk.org.tr> (01.12.20017).

369 Bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, V, s. 4057-4059; fazla bilgi için bkz. <http://www.tdk.org.tr> (01.12.20017).

artık bilinmektedir ki, bitkilerde ve meyvelerde dölleme, rüzgârın tesiriyle meydana gelmektedir.

Bitkilerin erkek organlarda bulunan toz zerrecikleri halindeki tohumlar, rüzgârın tesiriyle uçarak dişi organlara konar ve dölleme meydana gelir.³⁷⁰ Böylece bitkiler çoğalır.

Buraya kadar olan kısımda aşılama kavramının sözlük anlamını vermeye çalıştık. Buna ilaveten müfessirlerin rüzgârın bulutları ve bitkileri aşılması olayı ile ilgili yapmış oldukları yorumlara değindik. Konuyu fen bilimleri açısından da yer yer izah etmeye gayret göserdik. Bundan sonraki bölümde rüzgârın insanın emrine verilmesi ile ilgili açıklamalar yapacağız. Rüzgâr bazen insanın emrine verilen bir araç olarak Kur’anda sunulur. Bunun en açık örneği ise Hz. Süleyman’ın emrine verilen rüzgârdır.

6. İnsanın Emrine Verilen Bir Araç Olarak Rüzgâr; Hz. Süleyman Örneği

Rüzgâr, yüce yaratıcı tarafından insanoğluna musahhar³⁷¹ kılınan bir nimet olarak sunulmuştur.³⁷² Öyle ki yağın yağmurlar,³⁷³ yeryüzünde yetişen ürünler,³⁷⁴ denizlerde yüzen gemiler³⁷⁵ v.s. bunların hepsi rüzgâr nimetinin etkisiyle meydana

370 *Gelişim*, Alfabetik Ansiklopedi Sözlük, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984, s. 661.

371 Bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, III, s. 1963; fazla bilgi için bkz. “Kur’an’ın Açıklamaları Doğrultusunda Süleyman (a.s.) Kıssasında Kalkınmanın Esasları”, *Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, I, S. 1, Bahar 2014, s. 231; Maşallah Turan, “Süleyman Peygamber Kıssasında Anlatılan ‘Belkıs’ın Tahtı’nı’ Kimin Getirdiği Konusunun Kritiği”, *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, X, S. 1, Nisan 2018, s. 265-266.

372 Bkz. Sad, 38/36; İbrahim 14/32Hac, 22/36-37,65; Lokman, 31/20; Casiye 45/13.

373 Bkz. Bakara, 2/19, 22, 264, 265; Nisa, 4/102; Neml, 27/58; Şura, 26/28; Ahkaf, 46/24; Rad, 13/12; Nur, 24/43; Şuara, 26/173; Rum, 30/48, 49; Lokman, 31/34; Hadid, 57/20; Hud, 11/52; Furkan, 25/19; En’am, 6/6; Yusuf, 12/49; Nuh, 71/11.

374 Bkz. Bakara, 2/22, 25, 126, 156, 265, 266; En’am, 6/99, 141; Araf,7/57, 130; Rad, 13/3, 4; İbrahim, 14/32, 37; Hicr, 15/19; Kehf, 18/34, 42; Şuara, 26/7; Kasas, 28/57; Yasin, 36/35; Kalem, 68/22; Hakka, 69/23.

375 Bkz. Bakara, 2/164; Araf, 7/64; Yunus, 10/22, 73; Hud, 11/37; İbrahim, 14/32; Nahl, 16/14; İsrâ, 17766; Kehf, 18/71, 79; Hac, 22/65; Mu’minun, 23/22, 27, 28; Şuara, 26/119; Ankebut, 29/15, 65; Rum, 30/46; Lokman, 31/31; Fatur, 35/12; Yasin, 36/41; Saffat, 37/140; Mü’min, 40/80; Şura, 42/32; Zuhuf, 43/12; Casiye, 45/12; Kamer, 54/13; Rahman, 55/24; Hakka, 69/11.

gelen olaylardan birkaçıdır. Bununla birlikte rüzgâr hem bir kral³⁷⁶ hem de bir peygamber olan Hz. Süleyman ‘ın emrine de verilmiştir.³⁷⁷Şu ayet bunu haber verir; “Sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü yine bir aylık mesafe olan rüzgârı da Süleyman’a/O’nun emrine verdik ve onun için erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık. Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırdı. Onlardan kim emrimizden sapsa, ona alevli azabı tattırırdık.”³⁷⁸

Yüce Yaratıcı, rüzgârı Hz. Süleyman ‘ın emrine vermiştir. Bu sayede O, bir gün içinde, rüzgârdan istifade ederek iki aylık bir yola gidermiş. Hasan-ı Basrî’den gelen bir rivayette şöyle denilir; Hz. Süleyman sabahtan öğleye kadar rüzgârla İstahr şehrine gider öğleden sonra da Kâbile varırmış.³⁷⁹

Hz. Süleyman’ın emrine verilen rüzgârlar, malum rüzgârlar değil, hususî rüzgârlardır. Çünkü bildiğimiz rüzgârlar, ihtiyaç zamanlarında genel olarak herkese faydalı olur. Ancak mahiyeti itibari ile O’na verilen rüzgârın nasıl bir rüzgâr olduğu bilinmemekle³⁸⁰ birlikte günümüz bilimsel gelişmeler icad ve buluşlar yardımıyla bu rüzgâr hakkında bazı yorumlarda yapılabilir.

Tefsir âlimleri, Yüce Yaratıcı tarafından Hz. Süleyman’a musahhar kılınan özel bir rüzgâr olduğunu haber verirler. Bu Rüzgâr bir günde Hz. Süleyman’ı iki aylık yola götürürdü. İbn Abbas’tan gelen bir rivayette şöyle denilmiştir; “Hz. Süleyman bir yerde oturduğu vakit etrafına dört yüz koltuk bırakılırdı. Bu koltuklara sırasıyla insanların ileri gelenleri, insanlardan aşağı mertebede olanlar, cinlerin elebaşları ve cinlerin aşağı tabakada olanları otururdu. Her bir koltuğa ne yapacağını bilen bir kuş görevli olarak verilirdi. Sonra da rüzgâr o koltukları taşır, kuşlar ise güneşe karşı onları gölgelendirirdi. Hz. Süleyman o koltukların üzerinde Beytu’l-

376 Bkz. *Bilal Atik, Kral ve Peygamber Olarak Davud (a.s.) ve Süleyman (a.s.) Kıssalarıyla Verilmek İstenen Mesajlar*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 78-81.

377 Bkz. *Enbiya*, 21/81; *Sad*, 38/36; *Sebe*; 34/12.

378 *Sebe*, 34/12.

379 *Taberî*, XIX, s. 227-228; *Kurtubî*, XVII, s. 266; *Beydâvî*, IV, s. 394; *Sâbûnî*, V, s. 114; *Yazır*, V, s. 3590-3591; *Kutub*, V, s. 2898; *Ateş*, s. 241; *Bayraklı*, XV, s. 392-393.

380 *Râzî*, XXV, s. 248.

Makdis'den İstahr'a kadar gider, Beytu'l-Makdis'de geceyi geçirirdi. Rüzgâr sabah estiğinde bir aylık yol alırdı, akşam da bir aylık yol giderdi”³⁸¹

Kur'an da kendisine rüzgârın özel birşekilde verildiği anlatılan tek peygamber Hz. Süleyman'dır. Yüce yaratıcı, rüzgârları O'nun buyruğuna verdiğini ve sergisini, gündüzün bir ay, geceleyn bir aylık mesafeye taşıttığını bildirir. Rivayet olunur ki Hz. Süleyman sabahleyn Şam'dan halısına binerek kalkar, İran'da bir şehir olan İstahr'da konaklar ve orada sabah kahvaltısını yapardı. Daha sonra oradan hareket eder, Kabil'de akşamlardı. Şam ve İstahr, İstahr'la Kabil arasızlı bir gidişle tam bir aylık yoldur.³⁸² Yukarıdaki rivayetlerin bazıları tefsir âlimlerince israiliyat olarak değerlendirilmiş, akla uygun bulunmamıştır. Müfessirlerin yukarıda anlatılanları bu şekilde değerlendirmeleri her zaman isabetli değildir. Günümüzde hızlı ulaşım araçlarıyla çok uzak mesafeler kısa zamanda katedilebilmektedir. Bu da göstermektedir ki Hz. Süleyman'a günümüz teknolojiye uygun hızlı hareket eden ancak o dönemki insanların anlamakta zorluk çekeceği vasıtlar verilmiştir.

Yüce yaratıcı, Peygamberlerine farklı şekillerde yardımda bulunmuştur. Kimine mucizeler, kimine görünmez ordular, kimine de tabiat olayları vasıtasıyla yardım etmiştir. Hz. Süleyman'ın emrine de rüzgârı vermiştir. Rüzgâr birkaç saatte O'nu ve ordusunu bir ülkeden diğerine taşırdı. Sabahtan öğlene kadar bir aylık, öğlenden akşama kadar da bir aylık mesafeye O'nu ve ordusunu götürürdü. Böylece rüzgârlar bir günde O'na ve ordusuna on iki aylık mesafe kat ettirirdi.³⁸³

Hz. Süleyman 'a verilen atmosferde meydana gelen rüzgârdan farklı bir özelliğe sahiptir. Öyleki O, havanın bir akıntısına yön verebilir, onunla dilediği yere gidebilirdi. O rüzgâr sabah gidişi bir ay akşam dönüşü de bir ay süren mesafede Hz. Süleyman'ı taşırdı. Bu rüzgâr şer'i hesaba göre bir günlük yolu 6 saatte alırdı. Böylece Hz. Sülyman günlük 30 km. yol kat ederdi. O, aylık ise; gidiş ve geliş olmak üzere ayda 1800 km. yol kat ederdi. Bunun yanında Hz. Süleyman'ın rüzgârın

381 Kurtubî, XVII, s. 266.

382 İbn Kesir, XI, s. 261-263.

383 Sâbûnî, V, s. 114.

yardımıyla mı? Balon, yoksa uçak gibi araçlarla gittiği henüz bilinmemekte bu anlamda bu rüzgâr müteşabih ayet olarak değerlendirilmektedir.³⁸⁴ O'na verilen rüzgârın mahiyetini ancak Allah bilir.

Yüce Allah Hz. Davut'a dağları musahhar kıldığı gibi³⁸⁵ Hz. Süleyman'a da rüzgârı musahhar kılmıştır.³⁸⁶ O rüzgâr sabah estiğinde bir aylık öğlen estiğinde de bir aylık mesafe kat ederdi. Yine ayette geçen "Ğuduvv" sabah ile öğlen arası, "Ravah" ise öğlenle akşam arasında anlamlarını taşır.³⁸⁷

Hz. Süleyman'a verilen rüzgâr iki anlamda değerlendirilebilir birincisi; herkesin bildiği hava akımı olan rüzgârdır ve bu rüzgâr bir tabiat olayıdır. Bu rüzgâr Hz. Süleyman'ın işlerini görür, O'nu bir aylık mesafede bulunan bereketli topraklara kısa zamanda götürür. İkincisi ise; Hz. Süleyman'a verilen rüzgârdan kasıt sosyal güç anlamına gelir. O'nun sahip olduğu siyasi güç hükümler olduğu topraklara kısa zamanda ulaşabileceğini gösterir. Böylece O, sosyal, siyasal ve ekonomik gücü kendinde toplar.³⁸⁸

Bir tabiat olayı olan rüzgârın Hz. Süleyman'ın emrine verilmesiyle ilgili başka bir ayette yüce yaratıcı şöyle der; Hz. Süleyman'a kasırga şeklinde esen rüzgârlarda verilmiştir. Bunu; "Hz. Süleyman'ın emrine de kasırga gibi esen rüzgârı verdik; O'nunemriyle içinde bereketler yarattığımız yere doğru eserdi. Biz her şeyi biliriz."³⁸⁹

Rivayetlere göre, Hz. Süleyman'ın tahtadan yapılma bir halısı vardı. Memleketini idare etmek için gerekli olan her şeyi onun üzerine yerleştiriyor, sonra rüzgâra emrediyordu. Rüzgâr da onu alıp istediği yere götürüyordu. Kuşlar da onu

384 Yazır, V, s. 3590-3591.

385 Bkz. Sad, 38/18.

386 Bkz. Enbiya, 21/81; Sad, 38/36; Sebe; 34/12.

387 Ateş, s. 241.

388 Bayraklı, XV, s. 392-393.

389 Enbiya 21/81.

gölgelendiriyordu.³⁹⁰

Hiz. Süleyman'a verilen rüzgâr, aslında nesim/tatlı ve hafif esen bir rüzgârdı. Bu rüzgâr, sabahı bir aylık yol, akşamı bir aylık yol olan mesafeye kısa bir zamanda O'nu alıp götürür, oradan uzaklaştırırdı.³⁹¹

Hiz. Süleyman, meclisine gitmek üzere yola çıktığı vakit kuşlar O'nun huzurunda durur, cinler ve insanlar O, tahtına oturuncaya kadar huzurunda ayakta kalırlardı. O, çokça savaşan, gazaya çıkan birisi idi. Gaza yapmak istedi mi emir verir, keresteler yere uzatılır, insanlar, hayvanlar, savaş aletleri bu kerestelerin üzerlerine konurdu. Sonra O, hızlıca esen rüzgâra emir verir, rüzgârda bunları taşırdı. Sonra O, tatlı ve yumuşak esen rüzgâra emir verir ve bu rüzgâr onu gidişi bir ay, gelişi bir ay süren bir mesafeye kısa zamanda götürürdü.³⁹²

Hiz. Süleyman'ın istifadesine verilen rüzgârlar kasırğa biçimde idi. O rüzgârlar Hiz. Süleyman'ın tahtını kısa surede uzak yerlere götürürdü.³⁹³

Rivayete göre; "Hiz. Süleyman'ın rüzgârda uçan bir halısı vardı. O, yakınları ile birlikte bu halıya biner ve çok kısa bir zamanda kendisinin yerleşim yeri ve karargâhı olan Şam diyarına uçardı. Ayrıca Şam diyarı meyveleri bol, ırmakları ve ağaçları olan bir yer özelliği taşırdı. Bu yolculukta kat edilen mesafe aşağı yukarı bir aylık bir mesafe idi."³⁹⁴

Kasırğa şeklinde esen rüzgâr Hiz. Süleyman'ın emriyle yumuşardı. Buradan anlaşılıyor ki her şeyi yıkıp deviren hırçın rüzgâr, Hiz. Süleyman'a karşı sakinleşir ve ona itaat ederdi. Rüzgâr tahtıyla birlikte onu Kudüs'e götürürdü.³⁹⁵

Yukarıda geçen ayette rüzgâr, iki manayı ihtiva eder. Birincisinde; maddi

390 Taberî, XVI, s. 331; Râzî, XXII, s. 201; Kurtubî, XIV, s. 255; Beydâvî, IV, s. 103-104; İbn Kesir, IX, s. 425; Kutub, IV, s. 2391.

391 Râzî, XXII, s. 201; Kurtubî, XIV, s. 255; Ateş, s. 516.

392 Kurtubî, XIV, s. 255.

393 Beydâvî, IV, s. 103-104.

394 Kutub, IV, s. 2391.

395 Ateş, s. 516.

anlamda tabiat olayı olan rüzgâr anlatılır. İkincisinde ise; rüzgâr sosyal ve siyasal güç olarak değerlendirilir. Ayrıca bu rüzgâr kolayca giden, hareket eden bir özelliğe sahiptir. Netice olarak denebilir ki manevi güç anlamına gelen rüzgâr İslam'ın getirdiği gücü temsil eder.³⁹⁶

Rüzgârın Hz. Süleyman'ın emrine verilmesiyle ilgili olarak zikredilen ayetlerin³⁹⁷ yorumlarında şu bilgilere rastlanmamak mümkündür. Hasan-i Basrî' den gelen bir rivayete göre rüzgâr Hz. Süleyman'ın emrine şu sebeple verilmiştir; “Atlarla meşgul olmak Hz. Süleyman'ı namaz kılmaktan alıkoyunca o bunlara kızdı ve onların hepsini kesti. Bunun üzerine Allah Teâlâ ona atlardan daha süratli olan rüzgârları müsahhar kıldı. Rüzgârlar Süleyman'ın emriyle yumuşak bir şekilde esip onu dilediği yere götürüyorlardı.”³⁹⁸

Hz. Süleyman'ın emrine verilen rüzgâr şiddetli eserdi. Ancak o rüzgâr Hz. Süleyman'ın emriyle hareket ettiğinden dolayı hoş, tatlı ve yumuşak bir hal alırdı.³⁹⁹

Tabiat olaylarından birinin Allah'ın izniyle kullarından birinemesahhar kılınması⁴⁰⁰ o tabiat olayının Allah'ın iradesine bağlı olma özelliğini değiştirmez. Bundan dolayı rüzgârın yüce Allah'ın iradesine bağlılığı şüphe götürmez bir gerçektir. Rüzgârlar O'nun emrine bağlı ve O'nun belirlediği temel yasalara uygun olarak eser.⁴⁰¹Bütün bunlar tuhaf bir şey olarak algılanmamalıdır.⁴⁰² Yüce Allah, kendi irade ve isteği doğrultusunda bunları belirler.⁴⁰³ Bu O'nun için bir zorluk değildir. Görüldüğü gibi rüzgâr, Yüce Yaratıcı tarafından seçilmiş olan bir

396 Bayraklı, XII, s. 496.

397 Bkz. Enbiya, 21/81; Sad, 38/36; Sebe; 34/12

398 Taberî, XX, s. 94-95; Râzî, XXVI, s. 210.

399 Râzî, XXVI, s. 210; Yazır, VI, s. 4098.

400 Bkz. Enbiya, 21/81; Sad, 38/36; Sebe; 34/12.

401 Bkz. Bakara, 2/164; Araf, 7/57; Yunus, 10/22; Hicr, 15/22; Enbiya, 21/81; Furkan, 25/48; Neml, 27/63; Rum, 30/46, 48, 51; Ahzab, 33/9; Sebe, 34/12; Fatır, 35/9; Sad, 38/36; Şura, 42/33; Casiye, 45/5; Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

402 Bkz. Bakara, 2/164.

403 Kutub, V, s. 3020-3021.

peygambere musahhar kılınmış⁴⁰⁴ ve O'nun emrine verilmiştir. O'da rüzgârı yine Yüce Yaratıcı'nın istediği şekilde kullanarak vazifesini ifa etmiştir.

Hz. Süleyman'a verilen rüzgârın mahiyeti tam olarak bilinmemektedir. Ancak günümüz teknolojileri ışığında meseleye baktığımızda Hz. Süleyman'a verilen rüzgâr hakkında şunlar söylenebilir; çağımızda ulaşım araçları oldukça gelişmiştir. Örneğin; uçakla gün içerisinde dünyanın bir ucundan diğerine gidilmekte, balonla ülkeler gezilmekte, Hatta uzaya fırlatılan uzay araçlarıyla çok uzakta bulunan ay ve gezegenlere ulaşılmaktadır⁴⁰⁵ dolayısıyla Peygamberlerini çok büyük mucizelerle destekleyen yüce yaratıcı Hz. Süleyman'a da böyle bir mucize vermiştir.⁴⁰⁶ Ya da Hz. Süleyman kendi döneminde, günümüzdeki uçak teknolojisine benzer bir teknoloji kullanıp, rüzgârla hareket eden vasıtalar meydana getirmiş ve bunlar aracılığıyla birbirine uzak mesafeleri kısa sürede almıştır.⁴⁰⁷ Bu da göstermektedir ki zamanımızda ve daha sonraki çağlarda ortaya çıkacak rüzgâr enerjisine dayalı araçların hepsi Hz. Süleyman'a verilen rüzgâr mucizesinin küçük bir kopyasını teşkil edecektir.⁴⁰⁸

Rüzgârın cezalandırma aracı olarak kullanılması da önemli bir husustur şimdi bu hususlara temas edeceğiz.

7. Cezalandırıcı Olarak Rüzgâr; Ad Kavmi ve Lut Kavmi Örneği

Kur'an da rüzgârın bir cezalandırma⁴⁰⁹ aracı olmasının en çarpıcı örneği Hz. Lut'un kavmi ile Hz. Hud'un kavmi olan Ad kavmidir. Hz. Hud Ad kavmine peygamber olarak gönderilmiştir. Bu kavim deniz kumsalına yakın bir bölgede ikamet ederdi. Ad kavmi, kendilerine gönderilen Hz. Hud'u yalanlamaları ve

404 Bkz. Enbiya, 21/81; Sad, 38/36; Sebe, 34/12.

405 Bkz. Elif Akkaya, "Kitab-ı Mukkaddes ve Kur'an-ı Kerim Çerçevesinde Hz. Süleyman," Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s. 75-77.

406 Bkz. Akkaya, s. 75-77.

407 [www.https://sorularlailamiyet.com/hz-suleyman-ruzgar-ile-ordusunu-ve-kendisini-nasil-ucuruyordu](https://sorularlailamiyet.com/hz-suleyman-ruzgar-ile-ordusunu-ve-kendisini-nasil-ucuruyordu) (05.05.2019).

408 [www.https://sorularlailamiyet.com/hz-suleyman-ruzgar-ile-ordusunu-ve-kendisini-nasil-ucuruyordu](https://sorularlailamiyet.com/hz-suleyman-ruzgar-ile-ordusunu-ve-kendisini-nasil-ucuruyordu) (05.05.2019).

409 Bkz. İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 93;

inkârları nedeniyle şiddetli bir rüzgâr/kasırğa ile yok edildi.⁴¹⁰ Bu olayı şu ayet haber verir; “Nihayet onu, vadilerine doğru yayılan bir bulut şeklinde görünce: Bu bize yağmur yağdıracak yaygın bir buluttur, dediler. Hayır! O, sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir.”⁴¹¹

Ad kavmini cezalandırmak için gönderilen rüzgâr Debur/batı rüzgârı idi. Ad kavmi Hz. Hud ile alay edip, bizi korkuttuğun azabı getir de görelim dediler. Bunun üzerine Hz. Hud kendisine inananlarla güvenli bir yere çekildi. Akabinde gelen rüzgâr çadırları ve develeri kaldırıp bir çekirge gibi onları havaya yükseltti ve sonra onları kayalara çarptı.⁴¹²

Ad kavminin rüzgârla cezalandırmasıyla ilgili Hz. Aîşe'den gelen bir rivayette şöyle denir; Hz. Aîşe:“Allah Rasûlü'nü küçük dili görününceye kadar güler halde hiç görmedim. O, sadece tebessüm ederdi. Bir bulut -veya rüzgâr- gördüğü zaman yüzünde bir hoşnutsuzluk belirirdi. Hz. Âişe: ‘Ey Allah'ın elçisi, insanlar bulutu gördükleri zaman yağmur yağacağı ümidi ile sevinirler. Görüyorum ki sen bulutu gördüğün zaman yüzünde hoşnutsuzluk beliriyor’, dedim. Allah Rasûlü şöyle dedi: Ey Âişe, onda azap olmadığını bana kim garanti edebilir? Unutma ki bir kavim rüzgârla cezalandırılmıştı.”⁴¹³

Ad kavmini helak eden rüzgârla ilgili olarak Kur'an metni rüzgârı, yıkmakla emrolunmuş akıllı bir canlı gibi tasvir eder. Bu, Kur'an'ın insana göstermeye özendiği rüzgârın durumuna ilişkin bir gerçektir. Tabiat olayı olan rüzgâr canlı olup, yüce yaratıcıyı idrak etmekte ve O'nun tarafından yükümlü kılındığını bilmektedir.⁴¹⁴

Yüce yaratıcı, azgınlaşan, peygamberlerini yalanlayan ve onlarla alay eden Ad

410 Mustafa Cora, “Kur'an'da Âd Kavmi, Ad Tribe In The Quran”, *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science* Volume 6 Issue 3, March 2013, s. 126-129; Kemal Polat, “Lût Kıssasına Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an Perspektifinden Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 24, 2005, s. 155-156.

411 Ahkaf, 46/24.

412 Kurtubî, XIX, s. 214-215; Beydâvî, V, s. 183.

413 İbn Kesir, XIII, s. 25-26.

414 Kutub, VI, s. 3267.

kavmini içinde acı bir azap taşıyan ve her şeyi yıkıp deviren kasıga bulutu ile yok etmiştir.⁴¹⁵

Ad kavminin rüzgârla cezalandırıldığını haber veren ayetler bununla sınırlı değildir. Bir başka ayette şöyle denir; “Ad kavminde de ibretler vardır. Onlara kasıp kavuran rüzgârı göndermiştik.”⁴¹⁶

Ad kavmini helak eden rüzgâra “Kısır” anlamına gelen “Akim” sıfatı verilmiştir. Zira bu rüzgâr ne yağmurun yağacağını müjdeleyen ne de bitkileri aşıl原因 bir rüzgârdır. Hz. Peygamber’e isnat edilen bir rivayete O’nun şöyle bir söz söylediği haber verilir; ”Ben, doğudan esen meltem rüzgârıyla yardım olundum. Ad kavmi ise batıdan esen Debur rüzgârıyla helak olmuştur.”⁴¹⁷

Yüce Yaratıcı bir cezalandırma aracı olarak rüzgârı Lut kavminin üzerine de göndermiştir. Şu ayet bu azabı şöyle haber verir; “Biz de üstlerine taş yağdıran bir fırtına gönderdik. Ancak Lut ailesini seher vakti kurtardık.”⁴¹⁸

Lut kavmi de Allah’ın, kendilerini uyaran peygamberlerini, o peygamberin getirdiği ayet ve mucizeleri yalanladılar. Bunun üzerine Yüce Allah, onların üzerine taş yağdırdı ve onlar Lut ailesi hariç helak olup gittiler. Rüzgârın azabı onları yok etti.⁴¹⁹

Yüce yaratıcı Lut kavmini çok şiddetli esen ve küçük çakıl taşlarını kaldıran bir rüzgârla helak etmiştir.⁴²⁰ Kur’an’ın haber verdiği küçük çakıl taşlarını savuran ve genellikle çöl üzerinde etkili olan bu rüzgâra coğrafyada Hamsin adı verilir.⁴²¹

Yüce Allah, Lut kavmini kendisinin bir ayeti olan rüzgârla cezalandırmıştır.

415 Ateş, s. 382; Bayraklı, XVII, s. 535.

416 Zâriyat, 51/41.

417 Taberî, XXI, s. 537-539; Kurtubî, XIX, s. 499; Yazır, VI, s. 4539; Kutub, VI, s. 3384.

418 Kamer, 54/34.

419 Taberî, XXII, s.148; Kurtubî, XX, s. 99; İbn Kesir, XIII, s. 301; Yazır, VII, s. 4649-4650; Kutub, VI, s. 3433.

420 Kurtubî, XX, s. 99.

421 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, 6. bs. Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2000, s. 497.

Hz. Lut'a kızları hariç hiç kimse hatta kendi eşi bile inanmamıştır. Bunun üzerine Allah o kavmi helak etmiştir. Öyleki Allah Teâlâ onları hiçbir ümmeti helak etmediği bir helak ile yok etmiştir. Allah Teâlâ Hz. Cibril'e emretmiş, Cibril'de onların şehirlerini yüklenip gökyüzüne kaldırmış, sonra ters çevirip yere doğru bırakmış, ardından onların üzerlerine balçıktan pişirilmiş ve dizilmiş taşlar yağdırmıştır. Yüce Allah o kavmin üzerine taş yağdıran bir rüzgâr yollamıştır.⁴²²

Lut kavmini şiddetli bir rüzgârla helak edilmiştir. Öyleki onlar evlerinin önünde titreşerek bakışıp dururlarken yıldırım çatlar gibi gökten şiddetli bir gürültü kopmuş, sonra bir deprem meydana gelmiştir. Onların üzerine melek yahut rüzgâr cehennem vadisinden istif edilmiş çakıl taşları yağdırmış, bunun akabinde onlar ağlının topladığı çalı çırpı kırıntıları gibi kırılıp dökülmüşlerdir.⁴²³

Yukarıdaki ayette geçen “Hasib”⁴²⁴ sözcüğü “taşları savuran kasırga” anlamına gelir. Bunun yanında “Hasib” sözcüğü, düşen taşların çarpmasını çağrıştıran bir ses titreşimini de yansıtır. Bu sözcüğün ifade ettiği titreşimler ayette anlatılan sahnenin atmosferi ile uyumlu bir şiddet ve sertliktedir.⁴²⁵

Ad kavmi soğuk, merhametsiz, uğursuz ve hiç kesilmeden esen bir rüzgârla helak edilmiştir. Rüzgârlar normalde Allah'ın koyduğu kanunla ve görevlendirdiği melek vasıtasıyla ölçülü bir şekilde eserler. Ancak Ad kavminin helak olma gününde Yüce Allah tarafından rüzgâra, meleğin kontrolü dışında esme izni verilmiştir. Rüzgârda haddi aşan bir şekilde esmiştir. İşte yüce Allah'ın “Ad kavmi ise uğultu çıkaran çok soğuk ve azgın bir rüzgârla yok edildi” dediği olay budur.⁴²⁶

Ad kavmi üzerine yedi gece sekiz gün azap olarak gönderilen rüzgârlar halk

422 İbn Kesir, XIII, s. 301.

423 Yazır, VII, s. 4649-4650; Kutub, VI, s. 3433.

424 İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, III, 893.

425 Kutub, VI, s. 3433.

426 Taberî, XXIII, s. 209-210; Râzî, XXX, s. 103-104; Kurtubî, XXI, s. 191; Yazır, VIII, s. 5313-5314; Kutub, VI, s. 3678.

arasında Eyyamü'l-acûz/koca-karı fırtınaları⁴²⁷ diye bilinen rüzgârlardır. Bu rüzgârlar her türlü hayrı kesmiş, her bereketin kökünü kazımıştır. Ayette geçen “husum” ifadesi gürültüsü ve soğuğu had noktaya varmış, rüzgâr anlamını taşır. Ayrıca bu rüzgâr alabildiğine soğuk olduğu için temas ettiği her şeyi kasıp kavurur, yakar,⁴²⁸ yok eder.

Yüce yaratıcı tarafından Ad kavmini helak için gönderilen rüzgârın bir takım özellikleri vardır. Ayette geçen “sarsar”⁴²⁹ ifadesi bu rüzgârın özellikleri hakkında bilgi verir. “Sarsar,” ıslık sesi gibi uğultulu rüzgâr ya da ateşin yakması gibi, soğuk yakıcı ve kavurucu bir rüzgâr demektir. Ayrıca soğuk ifadesi “es-sır”⁴³⁰ kelimesinden alınmış bir tabirdir. Yani sesi oldukça şiddetli demektir. Bununla birlikte bu rüzgâra, “Azgın” yani bekçilerine karşı azgınlık edip, onlara itaat etmeyen, şiddetlice esişinden dolayı bekçilerinin kendisine güç yetiremediği fırtına demektir. Bekçilerden kasıt meleklerdir. Bu rüzgâr direk Allah’ın gazabı ile meydana gelmiştir.⁴³¹

Ad kavmine bir ceza olarak gönderilen rüzgâra “rîh-i sarsar”,⁴³² şiddetli sesle gürleyen, çok soğuk fırtına, azgın, nesneleri büke büke atan, karşı konulup geri çevrilemeyen ve kurtulma çaresi olmayan rüzgâr denir.⁴³³ Bu rüzgâr, Rumi takvime göre şubatın yirmi altısından itibaren yedi gün süreyle eser. Bu şekilde esen şiddetli soğuklara halk arasında “husum fırtınası veya husum günleri”⁴³⁴ denir.⁴³⁵

Buraya kadar rüzgârın nasıl bir cezalandırma aracı olduğu üzerinde duruldu. Şimdi ise rüzgârın tevhit inancını pekiştiren bir unsur olması üzerinde durulacaktır.

427 Bkz. Necdet Tozlu, “Adıyaman Efsanelerini Tasnif Denemesi ve Bunlar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 26, 2011, s. 130.

428 Râzî, XXX, s. 103-104.

429 İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, IV, s. 2429-2432.

430 İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, IV, s. 2429-2432.

431 Kurtubi, XXI, s. 191; Kutub, VI, s. 3678.

432 İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, IV, s. 2429-2430.

433 Yazır, VIII, s. 5313-5314.

434 [http://www.doganintakvimi.com/tag/husum-firtinasi\(19.06.3019\)](http://www.doganintakvimi.com/tag/husum-firtinasi(19.06.3019)).

435 Yazır, VIII, s. 5313-5314.

8. Tevhit Delili Olarak Rüzgâr

Eşi benzeri olmayan bir ve tek⁴³⁶ olan yüce yaratıcı kâinatı yoktan var etmiş,⁴³⁷ tabiat üzerinde kendi yasaları koymuş⁴³⁸ ve tabiat olaylarını insana musahhar kılarak onları görevlendirmiştir.⁴³⁹ Yüce Yaratıcının bunları yapmasındaki hikmetlerden biride insanın bilinçaltına tek, eşsiz, benzeri ve ortağı olmayan bir ilah olduğu fikrini yerleştirmektedir.

Allah'ın koyduğu yasalara göre hareket eden, O'nun tek bir ilah oluşunu belgeleyen⁴⁴⁰ tabiat olaylardan biri de biride rüzgârdır. Şu ayet bu gerçeği haber verir; “Onlar mı hayırlı yoksa karanın ve denizin karanlıkları içinde size yolu bulduran, rahmetinin/yağmurun önünde rüzgârları müjdecî olarak gönderen mi? Allah'tan başka bir ilah mı var! Allah, onların koştukları ortaklardan çok yücedir, münezzehtir”⁴⁴¹

Yüce yaratıcı yeryüzünde herhangi bir alâmeti bulunmayan kara geçitlerini yaratmıştır. Denizlerdeki dalgalar, yolu belli olmayan karanlıkları andırır. Bütün bunlar karada ve denizlerde kolayca yol bulmaya engeldir. Fakat O, yarattığı bazı işaretlerle bu engelleri ortadan kaldırır. Yine O, yağmuru rahmetinin müjdecîsi olarak gönderir. İşte bütün bunlar açıkça ortada iken Allah ile birlikte bunları yapan ve bu hususta ona yardımcı olan bir ilahın varlığı düşünülemez. Allah onların kendisine koştukları ortaklardan çok yücedir.⁴⁴²

İnsanlar karada ve denizlerde yollarını yıldızlarla ve yerdeki bazı işaretlerle tespit ederler. Ayrıca rüzgârlarda O'nun tek bir ilah olduğunu gösteren tabiat

436 Bkz. Ebu'l-Bekâ, *Külliyat*, s. 52.

437 Bkz. İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 157-158.

438 Bkz. Lokman, 31/10-11; Neml, 27/88; Hac, 22/47; Nah, 16/14; Nur, 24/40; Yasin, 36/36.

439 Bkz. Sad, 38/36; İbrahim 14/32; Hac, 22/36-37,65; Lokman, 31/20; Casiye 45/13; Enbiya, 21/81; Sebe; 34/12.

440 Bkz. Agâh Çubukçu, *İslam Felsefesinde Allah'ın Varlığının Delilleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, LXIX, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967, s. 14-35.

441 Neml, 27/63.

442 Kurtubî, XVI, s. 193-195; Beydâvî, IV, s. 274; Kutub, V, s. 2659-2661; Ateş, s. 379; Bayraklı, XIV, s. 246.

olaylarından sadece birisidir. Bununla birlikte O,rüzgârı ve onun oluşmasına katkı sağlayan sebepleri yaratır. Bunu yaparken kendi koyduğu ilahi kanunlar çerçevesinde soğuk havayı yükseltir. Buharların ısınıp düşürür. Böylece bir hava akımı ve dalgalanması meydana getirir. Şüphesiz O'nun bu yaptıklarına bu manada hiçbir kimse ortak olamaz.⁴⁴³

Yüce yaratıcının emriyle hareket den rüzgâr O'nun tek ilah olmasına delil olmakla birlikte meydana geliş açısından evrenin yaratılış özüne bağlıdır. Rüzgârların oluşması konusunda coğrafi ve astronomik açıdan ne kadar sebep ileri sürülürse sürülsün, bu onların böyle bir biçimde düzenlemeleri, bu şekilde esmeleri, bulutları bir yerden başka bir yere götürmeleri, içinde Allah'ın rahmetinin gerçekleştiği ve hayatın temel şartı olan yağmurun gelişini müjdelemeleri ile evrenin temel yasasına bağlı olduğu gerçeğini değiştirmez. Ayrıca bütün bunlar kâinattaki yasaları koyan Yüce Yaratıcı'nın bir ortağı olmayacağını açık bir göstergesidir.⁴⁴⁴

Tabiat olaylarının gözlemlenmesi eşsiz bir yaratıcının olduğunun en açık örneğidir. O, kara ve denizlerin karanlıklarında insanlara gidecekleri yönleri ve yolları işaretlerle gösterir. Rüzgârı da yağmurun müjdecisi olarak estirir. Bunları yaparken onun bir ortağı yoktur.⁴⁴⁵ İşte yukarıda ayetlerle ve bilimin veriyle anlatılmaya çalışılan rüzgârların esme olayı, tek, eşsiz ve benzeri olmayan Yüce bir Yaratıcının varlığına işaret eder. Bunun yanında rüzgâr Kur'an da yardım aracı olarak sunulmaktadır. Rüzgârın nasıl bir yardım aracı olduğu hususuna değinmekte yarar vardır.

9. İlahi Yardım Unsuru Olarak Rüzgâr

Yüce Yaratıcı, tabiat olaylarından biri olan rüzgârı bir azap aracı olarak göndermesinin yanında, rüzgârı insanların işlerini kolaylaştıran bir nimet⁴⁴⁶ olarak da

443 Beydâvî, IV, s. 274; Sâbûnî, IV, s. 370.

444 Kutub, V, s. 2659-2661.

445 Bayraklı, XIV, s. 246.

446 Bkz. İbni Manzûr, *Lisanu'l Arab*, VI, s. 4478-4480; fazla bilgi için bkz. Davut Şahin, "Kur'an'da Genel Anlamalı Bir Kelime: Nimet", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XX, S. 2, Aralık 2016, s. 222.

sunar. Bununla birlikte inananlara Yüce Yaratıcı'nın yardımı⁴⁴⁷ bazen tabiat olaylarıyla gerçekleşmiştir. Şu ayet bu durumu açıklar; “Ey iman edenler! Allah’ın size olan nimetini hatırlayın; hani size ordular saldırmıştı da, biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah ne yaptığımızı çok iyi görmekteydi.”⁴⁴⁸ Hendek savaşı sırasında Allah inanalara rüzgâr vasıtasıyla ilahi bir yardımda bulunmuştur. Allah Teâlâ inkârcıların üzerine bir gece çok soğuk bir rüzgâr göndermişti. Bu rüzgâr inkârcıları iyice üşütmüş, onları toz toprak içerisinde bırakmış, ateşlerini söndürmüştü ve çadırlarını söküp atmıştı. Bununla birlikte hayvanlar ve insanlar birbirlerine karışmıştı. Melekler tekbirlerle mü’minleri desteklemiş ve onlara manevi bir güç kazandırmıştı. Bu durumun sonucu olarak müşrikler kuşatmadan vazgeçmiş, Mekke’ye dönmek zorunda kalmışlardır.⁴⁴⁹

Hendek savaşında rüzgârlar ve görünmez ordularla inananlara yardım eden yüce yaratıcı her türlü mümkünata kadirdir.⁴⁵⁰ Hendek savaşında inananlara yardım eden rüzgâr saba rüzgârı, gizli ordular ise melekler olarak nitelendirilir.⁴⁵¹

İbni Kesir’in sahih bir senetle saba rüzgârı ile ilgili haber verdiği bir hadiste Hz. Peygamber şöyle demiştir; “Ben, Saba, rüzgârıyla desteklendim. Ad kavmi ise Debûr rüzgârıyla helak edildi.”⁴⁵²

Hendek savaşı ile çetin sınav veren inanlar farklı bir strateji uygulayarak savaşı kazandılar. Bununla beraber onlar savaş unsurlarını ve Allah’ın yardımı gördüler. Kur’an bu savaşın başını, sonunu ve düşman ordularının gelişini, yüce

447 Bkz. İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 495; fazla bilgi için bkz. İsrail Balcı, “Hz. Peygamber’in Savaşlarında İlahi Yardım”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 29, 2010, s. 81-121.

448 Ahzab, 33/9.

449 Taberî, XIX, s. 26-28; Kurtubî, XVII, s. 71-75; Sâbûnî, V, s. 59; Yazır, VI, s. 3877-3878; Bayraklı, XV, s. 266.

450 Râzî, XXV, s. 198; Ateş, s. 143.

451 Beydâvî, IV, s. 365-366; Sâbûnî, V, s. 59.

452 İbn Kesir, XI, s. 124-127; Sâbûnî, V, s. 59; Yazır, VI, s. 3877-3878.

Allah'ın rüzgâr ve gizli ordularla inanalara göremedikleri ordularla yardımda bulunmasını, veciz bir şekilde tasvir eder.⁴⁵³

Hendek savaşında inanalara yardım eden rüzgârlar ve gizli ordular bir nimet olarak değerlendirilebilir.⁴⁵⁴

Yukarıda geçen ayetten çıkarılacak bir takım dersler vardır. Bunlar kısaca şöyledir; inananlar kazanılan zaferleri asla kendilerinin kazanmadığını bilmeli, O'nun yardımı olmadan hiçbir şeyin başaramayacağını kavramalı, her zaman Allah'a şükür halinde olma bilinciyle yaşamalıdır.⁴⁵⁵

Burada rüzgârın ve meleklerden kurulmuş olan gizli orduların Allah'ın yardımıyla mü'minleri nasıl desteklediği üzerinde duruldu. Bundan sonra iman ve ihlâsı test etmede, rüzgârın üstlendiği görevler üzerinde durulacaktır.

10. İman ve İhlâsı Birlikte Test Etme Aracı Olarak Rüzgâr

Tabiat olayları inananların ihlâsını ve imanını test etmede⁴⁵⁶ önemli bir görev yapar. Böylece O, geniş zamanda kendisini unutan dar zamanda da O'na sığınan kulların düştüğü durumu ibret olarak Kerim kitabında sunar. Şu ayet bu durumu en güzel şekilde beyan eder; “Sizi karada ve denizde gezdiren O’dur. Hatta siz gemilerde bulduğunuz, o gemiler de içindekileri tatlı bir rüzgârla alıp götürdükleri ve yolcular bu yüzden neşelendikleri zaman, o gemiye şiddetli bir fırtına gelip çatar. Her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlarlar da dini yalnız Allah’a halis kılarak: And olsun eğer bizi bundan kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız diye Allah’a yalvarırlar.”⁴⁵⁷

Yüce Yaratıcı, kullarının duruma göre takındıkları tavrı tabiat olayı ile tasvir eder ve onların halini şöyle açıklar; gemide bulduğunuz zaman, gemi taşıdığı

453 Kutub, V, s. 2836-2837.

454 Ateş, s. 143.

455 Bayraklı, XV, s. 266.

456 Bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, s. I, 1090-1092; fazla bilgi için bkz. Hulusi Arslan, “Doğal Felaket ve İstiraplar Konusunda Kelamcılarının Görüşü, Tahlil, Tenkid ve Öneriler”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, II, S. 2, Güz 2002, s. 31-33.

457 Yunus, 10/22.

yolcuları güzel bir rüzgârla alıp götürürken siz bu duruma çok sevinirsiniz. Fakat fırtınalar gelip, sizleri her taraftan dalgalar kuşatınca ve helak olacağınızı anlayınca, samimi olarak Allah'a kulluk edip ona yalvarırsınız.⁴⁵⁸

Tabiat olayları vasıta kılınarak iman ve ihlâsı test edilen inkârcılar, rüzgârla gelen felaketi görüp taptıkları putlardan ümitlerini kesince hemen Allah'a yönelirler. Eğer Allah kendilerini bu felaketten kurtarırsa şükredici olacaklarını söylerler.⁴⁵⁹

Deniz yolculukları insanlara ferahlık veren seyahatlerdir. Öyleki deniz üzerinde tatlı bir rüzgârla yol alan yolcular mutlu bir ruh hali yaşarlar. Ancak şiddetli bir fırtına gemiyi kuşatınca Allah'ın fadl ve rahmetini umar, bütün mahlûkattan ümidini keser, kalbi, ruhu ve bütün uzuvlarıyla Allah'a yalvarıp yakarmaya yönelirler. Sonra Allah, onları bu dehşetli zarardan kurtuluşa ve necata erdirince, işte tam o esnada, onlar kendilerine verilen nimetleri unuttur, alışmış oldukları batıl inançlarıyla kötü huylarına tekrar dönerler.⁴⁶⁰ Nankörlük edip İman ve ihlâs testinde başarısız olurlar.

İnsanlar bazen tabiat olayları yoluyla kaybettikleri inancı ve sahip oldukları asıl fitratı yeniden kazanırlar.⁴⁶¹

Tabiat olayları, kişilerin iman ve ihlâsını test etmede bazen belirleyici bir unsur olur. Öyleki denizde giden gemide hoş rüzgârla sevinen insanlar fırtına gelince telaşa kapılıp bu durumdan kurtulmak için ihlâslı bir şekilde Allah dua ederler. Buradaki ihlâstan maksat, put ve benzeri şeyleri ortak koşmadan sadece Allah'a dua etmektir.⁴⁶²

Gemi ile yapılan yolculuklar insanların ne kadar iman ve ihlâslı olduklarını ölçmede önemli bir işlev görür. Denizlerdeki gemiler, içindekilerle beraber hoş bir esinti ile akıp giderler. Gemidekiler keyiflendikleri sırada aniden o gemilere şiddetli

458 Taberî, XII, s. 146; Râzî, XVII, s. 69-72.

459 Mâtûrîdî, VII, s. 49; Beydâvî, III, s. 192-193.

460 Râzî, XVII, s. 69-72; Taberî, XII, s. 146.

461 Beydâvî, III, s. 192-193; Mâtûrîdî, VII, s. 49.

462 Sâbûnî, III, s. 28; Beydâvî, III, s. 192-193; Mâtûrîdî, VII, s. 49.

bir fırtına gelir çatar ve her taraftan onlara dalgalar gelmeye başlar. Gemidekiler bütünüyle kuşatılıp artık bittiklerini sanırlar. İşte o vakit tam ihlâs ile Allah'a yalvarır ve dindar olurlar.⁴⁶³

Rüzgârlar, insanların iman ve ihlâslı olup olmadıklarını test etmede önemli bir araçtır. İnsanların fitratları, her taraftan kuşatılan korku ortamında şirkten ve pisliklerden arınır. Kalpleri silkinerek etrafını karartan düşüncelerden kurtulur. Böylece onların temiz ve asil olan fitratları, yalnız Allah'a samimi bağlılık ile çarpmaya başlar.⁴⁶⁴

İnsanlar gemilerde giderken kasırgaya yakalanınca ölüm tehlikesiyle karşı karşıya gelirler. Bu korku ortamında onlar putlara ve uydurma tanrılara değil, sadece Allah'a yalvarırlar.⁴⁶⁵

Gerek maddi anlamda gemilerin ve içindekilerin kasırgaya tutulması, gerekse sosyal ve siyasal problemlerin ortaya çıkardığı kasırgalar olsun her iki durumda da insanlar Allah'a yönelmekte ve dini Allaha tahsis ettirip, şirkinde ortadan kalkmasına vesile olmaktadır.⁴⁶⁶

Buraya kadar rüzgârın iman ve ihlâsı test etmedeki rolü üzerinde duruldu. Bundan sonra uyarı, terbiye etme aracı ve cezalandırma biçimi olarak Kur'an da rüzgâr konusu işlenecektir.

11. Uyarı, Terbiye Etme ve Cezalandırma Biçimi Olarak Rüzgâr

Tabiatta hoş bir şekilde esen rüzgârlar rahmeti ile tüm tabiat ve içindekileri kuşatırken, bilinçli bir varlık olan insanı da Yüce Yaratıcının emirleri hususunda uyarır, terbiye eder ve bu emirlere uymayanları cezalandırır.⁴⁶⁷ Yüce Yaratıcı

463 Yazır, IV, s. 2699-2701; Beydâvî, III, s. 192-193; Taberî, XII, s. 146.

464 Kutub, III, 1773-1774; Sâbûnî, III, s. 2; Mâtûrîdî, VII, s. 49.

465 Ateş, s. 218; Kutub, III, 1773-1774; Yazır, IV, s. 2699-270; Sâbûnî, III, s. 28; Beydâvî, III, s. 192-193; Mâtûrîdî, VII, s. 49; Taberî, XII, s. 146.

466 Bayraklı, VIII, s. 483-484.

467 Bkz. İbni Manzûr, *Lisanu'l Arab*, I, s. 611-612; fazla bilgi için bkz. Mustafa Öselmiş, *Günahları Yüzünden Helak Olanlar (Ve Alınacak Dersler)*, 1. bs. Denizli, 2015, s. 35-73.

tarafından bir uyarı terbiye etme ve cezalandırma biçimi olarak sunulan kasırğa,⁴⁶⁸ fırtına,⁴⁶⁹ hortum⁴⁷⁰ gibi rüzgâr kaynaklı tabiat olayları insan ve tabiat üzerinde tahribata da yol açarlar.

Ad kavmi tabiat olaylarıyla önce uyarılıp terbiye edilmeye çalışılan, fakat bu uyarıları dikkate almayınca helaka uğrayan bir kavimdir. Şu ayet onların helakını haber verir; “Onlar azabın, yayılarak vadilerine doğru yöneldiğini gördüklerinde: Bu yaygın bulut bize yağmur yağdıracaktır dediler. Hud: Hayır, o, acele beklediğiniz şeydir; can yakıcı azap veren bir rüzgârdır; Rabbinin buyruğu ile her şeyi yok eder” dedi. Bunun üzerine evlerinin harabelerinden başka bir şey görünmez oldu. Biz, suçlu milleti işte böyle cezalandırırız.⁴⁷¹

Rüzgârlar rahmet aracı olduğu kadar uyarı, terbiye etme ve cezalandırma aracıdır. Kavimlerin rüzgârla cezalandırma biçiminin en çarpıcı örneği Ad kavmidir. Rivayet olduğuna göre rüzgâr, Ad kavmini ve onların çadırlarını kaldırıp havaya yükseltti. Böylece onlar, adeta birer çekirge gibi gözükür olup yok oldular.⁴⁷²

Evleri hariç kendileri ve maddi değere sahip eşyaları ile helak olan Ad kavmi bütün uyarı ve terbiye etmeye yönelik telkinleri dikkate almamışlardır. Bunun akabinde bir tabiat olayı olan rüzgârla yok edilmişlerdir. Öyle ki Hz. Hud fırtınanın geleceğini anlamış, inananları kapalı bir alana götürmüştü. Şiddetli fırtınalar gelerek kum yığınlarını inkârcıların üzerine yıkmış, Onlar yedi gece sekiz gündüz kumların altında kalmışlar. Sonra rüzgâr onların üzerinden kum yığınlarını kaldırıp onları denize savurmuş⁴⁷³ böylece helakı tatmışlardır.

468 Bkz. Bakara, 2/266; İsrâ, 17/68; Fussilet, 41/16; Kamer, 54/19, 34; Hakka, 69/6.

469 Bkz. Âl-i İmran, 3/117; Yunus, 10/22; İbrahim, 14/18; Kehf, 18/45; Enbiya, 21/81; Ahkaf, 46/24; Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

470 Bkz. Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

471 Ahkaf, 46/24.

472 Râzî, XXVIII, s. 28; Yazır, VI, s. 4355-4356; Kurtubî, XIX, s. 216.

473 Beydâvî, V, s. 183.

Rivayetlere göre Ad kavmi, Yemen’de bir kabile olup eş-Şihr denilen bir yerde deniz civarındaki kumsallarda otururlardı. Bu yere Ahkâf⁴⁷⁴ denilirdi. Bu mekân kum dağlarından ve mağaralardan oluşuyordu. Ad kavmi, tüm uyarı ve ikazlara rağmen peygamberlerini yalanlıyordu. Bunun üzerine yüce yaratıcı onları bir kasırga ile helak etmiştir.⁴⁷⁵

Yüce yaratıcı inkârda ısrar eden kavimleri rüzgârla uyarıp terbiye yoluna gitmiştir. Ancak kavimler ikazlara uymamış cezaya maruz kalmıştır. Bu kavimlerden biride Ad kavmidir. Bu kavim üzerine helak edici şiddetli bir rüzgâr gönderilmiştir. O rüzgârın içinde elem verici korkunç bir azap vardır.⁴⁷⁶

Ad kavminin azaba uğraması kısaca şu şekilde olmuştur; onlar çıkmış olan yüklerinin ve hayvanlarının birer kuş tüyü gibi gök ile yer arasında uçuşmaya başladığını görmüşler, derhal evlerine girmişler ve kapılarını kapamışlardır. Derken rüzgâr gelmiş kapılarını açmış yedi gece sekiz gün üzerlerine kum seli akmıştır. Sonunda da Allah Teâlâ rüzgâra emretmiş rüzgâr onların üzerlerinden kumu açmış ve hepsini denize dökmüştür.⁴⁷⁷

Kur’an metni Ad kavmini helak eden rüzgârı, yıkmakla emrolunmuş akıllı bir canlı gibi tasvir eder. Onların ne kendileri, ne hayvanları, ne eşyaları nede tüten bir ocakları kalmıştır. Onlardan geriye kalan insana ürperti veren boş evleridir. Böylece bir tabiat olayı olan rüzgâr suçlularda hükmünü yürüten, istisnaya yer vermeyen ilahi bir yasa ve takdir⁴⁷⁸ olarak tecelli etmiştir.

Yüce yaratıcı Ad kavmi üzerine yoğun ve elem verici bir bulutu, bir fırtına ve rüzgâr olarak gönderdi. Onlara tabiat olaylarıyla azap etti. Çünkü onlar uyarıları dikkate almayarak bu azabı hak ettiler.⁴⁷⁹

474 Bkz. Gümüş, s. 10-11.

475 İbn Kesir, XIII, s. 23; Taberî, XXI, s. 157;

476 Sâbûnî, VI, s. 68; İbn Kesir, XIII, s. 23; Taberî, XXI, s. 157;

477 Yazır, VI, s. 4355-4356; Râzî, XXVIII, s. 28

478 Kutub, VI, s. 3266-3267.

479 Bayraklı, XVII, s. 535.

Yüce yaratıcı tarafından her devirde çeşitli tabiat olaylarıyla toplumlar uyarılmış ve terbiye edilmeye çalışılmıştır. Bazı toplumlar rüzgâr,⁴⁸⁰ fırtına,⁴⁸¹ kasırga⁴⁸² gibi tabiat olaylarıyla cezalandırılırken bazıları deprem,⁴⁸³ aşırı soğuk ve sıcak hava,⁴⁸⁴ sel,⁴⁸⁵ tsunami⁴⁸⁶ gibi farklı tabiat olaylarıyla da cezalandırılmıştır. Şu ayet gerçeği şöyle haber verir; “Ad milletinin başından geçende de ibret vardır: Onların üzerine, uğradığı her şeyi bırakmayıp toza çeviren kuru bir rüzgâr gönderdik”⁴⁸⁷

Ad kavmi peygamberlerinin davetini kabul etmeyince akim/uğursuz bir rüzgâr neticesinde helak edilmiştir. Onların üzerine gönderilen rüzgâr, dokunduğu her şeyi ağaç çürüğü gibi yapmıştır.⁴⁸⁸

Ad kavmini terbiye etmek ve uyarmak için gönderilen rüzgâr “sarsar” sıfatına sahiptir. Sarsar soğuk rüzgâr anlamına gelir. Bu rüzgârın esme zamanı avam arasında koca-karı günleri denilen, şubatın sonu ile mayıs ayının başındaki sekiz gündür. Bu rüzgâr, şiddetli soğuk taşıdığı için ağaçları, meyveleri ve benzeri şeyleri yakar ve onları simsiyah eder.⁴⁸⁹

Ad kavmini helak eden rüzgâra hayırsız sıfatı verilir. Bunun nedeni bu rüzgârın hiçbir bulutu, hiçbir ağacı aşlamaması, içerisinde rahmet, bereket ve fayda taşımamasıdır. Bu rüzgâr ayrıca güney yönlü esen bir rüzgârdır.⁴⁹⁰

480 Bkz. Zariyat, 51/41; Ahkaf, 45/24; Rum, 30/51; Yunus, 10/22; Âl-i İmran, 3/117.

481 Bkz. Âl-i İmran, 3/117; Yunus, 10/22; İbrahim, 14/18; Kehf, 18/45; Enbiya, 21/81; Ahkaf, 46/24; Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

482 Bkz. Bakara, 2/266; İsrâ, 17/68; Fussilet, 41/16; Kamer, 54/19, 34; Hakka, 69/6.

483 Bkz. Araf, 7/91; Hac, 22/1; Zilzal, 99/1.

484 Bkz. Âl-i İmran, 3/117; İnsan, 76/13; Nisa, 4/57; Enbiya, 21/69.

485 Bkz. Rad, 13/17; Sebe, 34/12-16.

486 Bkz. Tekvir, 81/1-13.

487 Zâriyat, 51/41-42; Ateş, s. 382.

488 Taberî, XXI, s. 537.

489 Râzî, XXVIII, s. 222.

490 Kurtubî, XIX, s. 499-500; Yazır, VI, s. 4539; Taberî, XXI, s. 537.

Ad kavmi üzerine gönderilen akim rüzgârla ilgili olarak İbni Kesir'in sahih bir senetle haber verdiği bir hadiste Hz. Peygamber;"Rüzgâr, ikinci kat yeryüzünden müsahhar kılınmıştır. Allah Teâlâ Ad kavmini helak etmeyi dilediğinde rüzgârın muhafızına, Ad kavmini helak edecek bir rüzgârı üzerlerine göndermesini emretti. Rüzgârın muhafızı: Ey Rabbim, onların üzerine bir öküzün burun deliklerinden çıkacak kadar bir rüzgârı göndereyim mi? diye sordu. Allah Teâlâ şöyle buyurdu: Hayır, böyle yaparsan yeryüzünü ve üzerindekiyi alt-üst edersin, sen onların üzerine sadece bir yüzükten geçecek miktarda rüzgâr gönder dedi. İşte bu rüzgâr isabet ettiği her şeyi toza çeviridi."⁴⁹¹

Yukarıda geçen bu hadis, bazı âlimlerince israiliyat olarak değerlendirilse bile bu doğru bir yaklaşım olmaz. Çünkü yukarıda geçen hadis iyice incelenip günümüz bilimsel verileriyle analiz edilince makro alanda etkili olan şiddetli rüzgârların daha yıkıcı bir niteliği olduğu bilgisine ulaşılır. Aslında hadiste bahsedilen rüzgârın mikro alanda etkili olduğu gerçeği bu anlamda önemlidir. Eğer bu şekilde değerlendirmeler doğru olsaydı Hz. Musa'nın Kızıl denizi Asasıyla ikiye bölmesi, Hz. Peygamberin Parmağıyla işaret edip ayı ikiye bölmesi, Hz. İsa'nın ölüleri diriltmesi olayları akılla izah edilemeyecek bu tür haberlerinde israiliyat olduğu söylenecekti.

Dolayısıyla Kur'an'ın ve onun verdiği haberlerin doğruluğuna gölge düşürülecek, Kur'an hakkında şüpheler meydana gelecekti. Ancak yüce Allah Kur'anda hiçbir şüphe olmadığını⁴⁹² haber vererek bu ithamları yok etmiştir. Kur'an'ın tek bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaşması O'nun gücünü oraya koymaya yeter.

İlahi yasalara göre esen rüzgârlar uyarı ve ceza verme görevinde yaparlar. Allah rüzgârı kendi dilemesi ve kanunları çerçevesinde herhangi bir biçimi ile belirlenen zamanda, öldürüp yok etmek ya da diriltip canlandırmak için istediği kimseler üzerine gönderir.⁴⁹³

491 İbn Kesir, XIII, s. 220.

492 Bkz. Bakara, 2/2.

493 Kutub, VI, s. 3384.

Tarihi süreçte Hz. Hud'u yalanlayan Ad kavmi üzerine, uyarı ve ceza olarak her şeyi çürümüş kemiğe veya biçilmiş sapa, un ufak toprağa, küle çeviren bir fırtına gönderilmiştir.⁴⁹⁴

Tabiat olayları toplumları cezalandıran bir ceza aracı olmuştur. Bu durum “Yahut gökte olanın üzerinize taş yağdıran bir fırtına göndermeyeceğinden emin misiniz? İşte bu tehdidimin ne demek olduğunu yakında bileceksiniz!”⁴⁹⁵ Ayetiyle açıkça bildirilir.

Tefsir âlimleri dönemlerinin bilgi birikimine göre bu ayetlere bazı yorumlar getirirler; Yüce Yaratıcı inkâr konusunda ısrar edenleri tabiat olaylarıyla terbiye etmiştir. Bu terbiye etme ve cezalandırma olayını; “Şüphesiz Biz, onların üzerine taş yağdıran bir rüzgâr saldık”⁴⁹⁶ ayeti açıkça haber verir. Ayette adı geçen rüzgâr içinde taşların ve kumların bulunduğu bir rüzgârdır. Bununla birlikte o, şiddetli olduğu için taşları ve çakılları kökünden söküp savurur. Bu buluta “içinde taşlar olan bulut” anlamı da verilmiştir.⁴⁹⁷

Tarihte Lut kavmi ve Fil ashabının cezalandırılması rüzgâr vasıtasıyla olmuştur. Yüce yaratıcı, Lut kavmi ve Fil ashabı üzerine semadan taş, bir görüşe göre içinde taş ve çakıl taşları bulunan, bir diğer açıklamaya göre de içinde taş bulunan, bulutlardan taş yağdıran bir rüzgâr göndermiştir.⁴⁹⁸

Yüce Yaratıcı'nın kullarını terbiye etmesi Rububiyet kavramı ile anlatılır. Allah'ın Rab sıfatı sözlükte; terbiye etmek, yetiştirmek, bir şeyi olgunluk derecesine ulaşıncaya kadar aşama aşama inşa etmek anlamına gelir.⁴⁹⁹ Kur'an'da; “Rabbim, onlara acıyarak tevazu kanadını yerlere kadar indir ve: Yarab, onlar beni çocukken nasıl terbiye ettiyseler sen de kendilerini öylece esirge” ifadeleri bu anlamda

494 Ateş, s. 61; İbn Kesir, XIII, s. 220; Taberî, XXI, s. 537.

495 Mülk, 67/17.

496 Kamer, 54/34.

497 Râzî, XXX, s. 70; Kurtubî, XXI, s. 127; Beydâvî, V, s. 240; Sâbûnî, VI, s. 466;

498 Bayraklı XIX, s. 463.

499 İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 184.

kullanılmıştır.⁵⁰⁰ Yüce yaratıcının kullarını uyarması, “Rab”⁵⁰¹ sıfatının tecellisi olarak onları terbiye etmesi ve en sonun da öğüt almayanları cezalandırması genellikle tabiat olaylarıyla olmuştur.

Kur’an’da adı geçen Kavimler genellikle rüzgâr,⁵⁰² fırtına,⁵⁰³ kasırga,⁵⁰⁴ hortum,⁵⁰⁵ şiddetli uğultu⁵⁰⁶ v.b tabiat olaylarıyla helak edilmiştir. O, aynı zamanda bir cezalandırma aracı olan rüzgâr ve diğer varlıklar üzerine yemin ederek muhataplarının dikkatini bu yöne çekmiştir.⁵⁰⁷ Şu ayet yapılan ymini anlatır; “Esip savuran rüzgârlara, yağmur yüklü bulutlara, kolayca süzülen gemiler ve işleri yöneten meleklere and olsun.”⁵⁰⁸

Dünya üzerinde hâkim olan rüzgârların genellikle dört çeşit sıfatı/özelliği olduğu söylenir. Bunlar şöyle sıralanır; Zâriyat; tozutup savurarak bulutları inşa eden, bir araya getiren rüzgârlar, Hâmilât; yağdığında büyük sellere sebebiyet verecek kadar tesirli olan ve su buharlarından oluşmuş bulutları taşıyan rüzgârlar, Cârîyât; yağmurla yüklenen bulutları sürükleyip taşıyan rüzgârlar, Mukassimât; yağmurları beldelere taksim eden, dağıtan rüzgârlar⁵⁰⁹ olarak sınıflandırılır.

Yukarıdaki ayette geçen “tozutup savuranlara” ifadesinden kast edilen rüzgârlar, “Ağır yük taşıyanlar” ifadesinden kast edilen bulutlar, “Kolaylıkla

500 İsrâ, 17/24.

501 Bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, III, s. 1546-1549; fazla bilgi için bkz. Fikret Karaman v. dğr. s. 473.

502 Bkz. Zariyat, 51/41; Ahkaf, 45/24; Rum, 30/51; Yunus, 10/22; Ali-İmran, 3/117.

503 Bkz. Âl-i İmran, 3/117; Yunus, 10/22; İbrahim, 14/18; Kehf, 18/45; Enbiya, 21/81; Ahkaf, 46/24; Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

504 Bkz. Bakara, 2/266; İsrâ, 17/68; Fussilet, 41/16; Kamer, 54/19, 34; Hakka, 69/6.

505 Bkz. Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

506 Bkz. Enbiya, 21/102; Furkan, 25/12; Mülk, 67/7; Hakka, 69/6.

507 Bkz. Zâriyat, 51/1-7; Tur, 52/1-6; Necm, 53/1; Kalem, 68/1; Müddessir, 74/32-34; Tekvir, 81/15-16; İnşikak, 84/16-18; Buruc, 85/1-2; Tarık, 86/1; Şems, 91/1-8; Tin, 95/1; Adiyat, 100/1-4; Asr, 103/1; Duha, 93/1-2.

508 Zâriyat, 51/1-3.

509 Râzî, XXIX s. 195; Beydavi, V, s. 234.

akanlar” ifadesinden kast edilen gemiler, “Emri paylaştıranlar” ifadesinden kast edilen ise meleklerdir.⁵¹⁰

Yüce Yaratıcı, uyarı ve terbiye eme aracı olarak gönderdiği rüzgârlara dikkat çekmek ve anlamı güçlendirmek için yemin sigası kullanmıştır. O, torağı savurup dağıtan, kumları bir yerden başka bir yere taşıyan rüzgârlara yemin etmiştir.⁵¹¹

Yüce Yaratıcı tarafından uyarı, terbiye etme ve cezalandırma aracı olarak gönderilen rüzgârların içinde barındırdığı kuvvete “zerv” denilir. Zerv; kırıp ufalayan veya savuran, ya da toz duman edip götüren kuvvetler demektir. Buradaki kuvvet kavramının içine toprağı ve başka şeyleri toz durup savuran rüzgârlar, volkanları püskürten, yaratıkları kırıp dağıtan ve yayıp açan melekler, barut dinamit gibi sonradan bulunmuş ve bulunacak şiddetli patlayıcı, tahrip edici ve yakıcı bütün sebepler dâhil edilir.⁵¹²

Kavimleri cezalandırmak amacıyla gönderilen rüzgârlar hızlı gitme, sağa ve sola ve savurma özelliğine sahiptir. Yukarıdaki ayette geçen rüzgârı maddi anlamda rüzgâr olarak değerlendirmek doğru bir yaklaşımdır. Ayrıca bu rüzgârsosyal güç olarak da nitelendirilebilir. Bunun yanında devletlerin sahip oldukları siyasi, sosyal, ekonomik ve bilimsel güçleri rüzgâr gibi dünyayı toz dumana katabilir.⁵¹³Burada rüzgârın uyarıcı, terbiye edici ve cezalandırıcı yönüne temas ettik. Şimdi ise rüzgârın Allah’ın emrinde hareket eden kevni bir ayet olması ile ilgili olarak vahyin ve bilimin rehberliğinde bilgiler vereceğiz.

12. İlahi Emirle Hareket Eden ve Kevni Bir Ayet Olan Rüzgâr

Kâinata ve tabiatta var olan her bir nesne Allah’ın emriyle hareket eder.⁵¹⁴ Uzay boşluğunda yer alan galaksiler/gezegener,⁵¹⁵ yıldızlar,⁵¹⁶ güneş,⁵¹⁷ ay,⁵¹⁸

510 Kurtubî, XX, s. 368.

511 Sâbûnî, VI, s. 161.

512 Yazır, VI, s. 4527-4528.

513 Bayraklı, XVIII, s. 258.

514 Bkz. Rad, 13/2; fazla bilgi için bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, I, s. 844.

515 Bkz. Kaf, 50/6.

dünya⁵¹⁹ v.s. bunların hepsi bir düzen dâhilinde ve irade sahibi bir yaratıcı tarafından yönlendirilmektedir.⁵²⁰ Bunun yanında tabiat olayları dediğimiz rüzgâr,⁵²¹ yağmur,⁵²² deprem,⁵²³ tsunami,⁵²⁴ kasırga,⁵²⁵ hortum,⁵²⁶ denizlerin yükselip alçalması; gelgit/med-cezir,⁵²⁷ yanardağ patlamaları⁵²⁸ gibi tabiat olayları hiçbir ortağı olmayan Yüce Yaratıcı tarafından sebepler dairesinde var edilmektedir. Nesnelere ve olaylar tabiatında her zaman sabit şekilde durmaz mutlaka onları hareket ettiren bir muharrik vardır. O muharrikteher şeyi yoktan var eden, onlara kinetik ve potansiyel enerji veren Allah'dır. Tabiatındaki nesne, olay ve olgular On'un kevnî ayetleridir.

Bir tabiat olayı olan rüzgârda Yüce Yaratıcı'nın emriyle hareket eden kâinata dair⁵²⁹ bir ayettir.⁵³⁰ Bununla ilgili Kur'an'da birçok haber vardır. Fakat bunların birkaçını sunmak yeterlidir. Yüce Yaratıcı konuyla ilgili bir ayette şöyle buyurur; “Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre

516 Bkz. Nahl, 16/16.

517 Bkz. En'am, 6/96.

518 Bkz. İbrahim, 14/33.

519 Bkz. Yunus, 10/24; Rum, 30/7; Fussilet, 41/12.

520 Bkz. Furkan, 25/2.

521 Bkz. Araf, 7/57.

522 Bkz. Rum, 30/48.

523 Bkz. Araf, 7/91; Hac, 22/1; Zilzal, 99/1.

524 Bkz. Tekvir, 81/1-13.

525 Bkz. Bakara, 2/266; İsrâ, 17/68; Fussilet, 41/16; Kamer, 54/19, 34; Hakka, 69/6.

526 Bkz. Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

527 Bkz. Şuara, 26/63-66.

528 Bkz. Mürselat, 77/8-10; Lokman, 31/10; Nebe, 78/7.

529 Bkz. İbni Manzûr, *Lisanu'l Arab*, V, s. 3960-3963; fazla bilgi için bkz. İsmet Kürşad Atahan, *Kevnî Âyetlerin Kur'an Üslûbu Bağlamında İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 59-62.

530 Bkz. Bakara, 2/164.

hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için Allah'ın varlığını ve birliğini ispatlayan birçok deliller vardır.”⁵³¹

Yüce Yaratıcı, “rüzgârları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için birçok deliller/ayetler vardır” İfadesiyle rüzgârı bazen aşılaiıcı, bazen bulutları sürükleyici, bazen da her şeyi alt üst eden bir tabiat olayı olarak çeşitli yönlere evirip çevirdiğini haber verir. Sıradan bir olay gibi görünen amaçinde birçok hikmeti ve müteşabihatı barındıran rüzgâr aslında Allah'ın emriyle hareket eden kevni bir olaydır.⁵³²

Allah, rüzgârın içinde diğeri canlıların işine yarayacak birçok şey icat etmiştir. Örneğini; gemiler denizde onun sayesinde gider, bulutlar havada onunla dağılır, insanlara ait olan tane, hayvanlara ait olan saman onunla temizlenip ayıklanır. Rüzgârınbu ve buna benzer birçok işlevi vardır.⁵³³

Rüzgârın mahiyeti ile ilgili yapılan yorumlarda onun araz değil cisim olduğu söylenir. Çünkü Yüce Yaratıcı onu, önünde duranları sadece sersemleten değil, dokunan ve engelleyen bir varlık olarak da yaratmıştır. Bu durum arazların değil cisimlerin özelliğidir. Bunun yanında rüzgâr şeffaf olmasından dolayı görülmez. Rüzgârın gözle görülmemesi onun cisim olma özelliğini ortadan kaldırmaz. Çünkü bazı cisimler vardır ne gözle görünür nede elle dokunulur. Tıpkı hava gibi, hava gözle görülmeyen ve elle dokunulmayan bir cisimdir. Güneşteki zerrelere rüzgârdan farklı olarak gözle görülür ama elle dokunulmazdır.⁵³⁴

Rüzgârlar, yaratılışı gereğince evirilip çevrilme kabiliyetine sahiptir. Bunun yanındarüzgârlarda incelik ve letafet özelliği bulunur. Yüce Yaratıcı, rüzgârları insanlara, hayvanlara ve bitkilere büyük faydalar sağlayacak biçimde idare edip çalıştırmaktadır. Örneğini rüzgâr/hava canlılar için yaşam kaynağıdır. Havanın olmadığı bir ortamda canlılar ölür. Bunun yanında nefesin maddesi olan rüzgâr;

531 Bakara, 2/164.

532 Taberî, III, s. 12-13; Mâtûrîdî, I, s. 327-328; Râzî, IV, s. 222; Kurtubî, II, s. 498; Beydâvî, I, s. 435-440; İbn Kesir, II, s. 140; Sâbûnî, I, s. 198; Abduh, II, s. 62-63.

533 Mâtûrîdî, I, s. 327-328.

534 Mâtûrîdî, I, s. 327-328; Râzî, IV, s. 222.

tabiatta en çok ihtiyaç duyulan, en fazla ve en kolay bulunan bir nimet özelliği taşır. İnsanın, havaya/rüzgâra olan ihtiyacı, ihtiyaçların en büyüğüdür. İnsanın havayı/rüzgârı elde edişi, diğer bütün şeyleri bulmasından daha kolaydır.⁵³⁵

Rüzgârın çeşitli yönlerden estirilmesi “tasrif”⁵³⁶ kelimesiyle anlatılır. Tasrif; rüzgârların kısır, aşıl原因ıcı, aşırı soğuk, sesli/uğultulu olması, yardım ve helak edici özellik taşıması, sıcak, soğuk, yumuşak ve fırtına şeklinde şiddetli olarak esmesi anlamına gelen bir kelimedir. Yüce Yaratıcı rüzgârları güney, kuzey, batı, doğu ve nekba/ara yön Rüzgârı şeklinde estirir.⁵³⁷ Günümüzde coğrafya bilimindedeki rüzgârlar bu şekilde adlandırılır.

Ülkemizde ana ve ara yön rüzgârları estikleri yöne göre isimlendirilirler; Kuzeyden esenlere Yıldız, güneyden esenlere Kible, kuzeydoğudan esenlere Poyraz, kuzeybatıdan esenlere Karayel, güneydoğudan esenlere Keşişleme ve güney batıdan esenlere de Lodos denir.⁵³⁸

Aklını kullanan, iyi bir gözlem ve araştırma yapan herkes tabiat olaylarının Allah’ın varlığının kevnî delilleri olduğu gerçeğine ulaşabilir. Akli melekelerini yerinde kullanan bir kimse havadaki bulutların yüce Allah’ın dilemesine bağlı olarak havada dolaştırıldığını bu iş için de rüzgârın vasıta kılındığını anlayabilir.⁵³⁹

Tabiatta hüküm süren yasaları koyan Yüce Yaratıcıdır. Rüzgârların bir taraftan diğer tarafa evrilip çevrilmesi, yönetilmesi, rüzgârların bulutları kaldırıp yağmurun yağacağı yöne doğru sevk etmesi, ana ve ara yönlerden esmesi, bazılarının kısır, bazılarında bitki ve bulutları aşılıp döllemesi Sünnetullah⁵⁴⁰ çerçevesinde meydana gelir. Bunun yanında Rüzgârların bazı yer ve vakitlerde sıcak ve hoş bir

535 Râzî, IV, s. 222.

536 Bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, IV, s. 2435.

537 Kurtubî, II, s. 498.

538 Hayati Doğanay, *Coğrafya Bilim Alanları Sözlüğü*, 1. bs. Pegem Yayınları, Ankara 2017, s. 442.

539 Beydâvî, I, s. 435-440.

540 Bkz. Cüneyd Aydın, Ahmet Genç, “Sünnetullah ve İnsanın İradesi Temelinde Kader”, I, S. 1, Yaz 2016, s. 74-103.

şekilde eserken, bazen de soğuk olarak esmesi de ilahi yasalar çerçevesinde meydana gelmektedir.⁵⁴¹

Yüce Yaraticının emriyle esen rüzgârlar sözlü mesaj olan vahiyle haber verilmesinin yanında tabiatta dakevni bir ayet olarak karşımıza çıkar. Kur'an'ın cümleleri, lafızları Allah'ın varlığına, birliğine ve Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğuna işaret eder. Bununla birlikte tabiat olayları da Allah'ın varlığına ve birliğine delalet eder.

Yazır 'a göre, "Yüce Yaraticı'nın icad ve yaratılış kitabındaki fiilî ayetleri ve indirdiği sözlü ayetler olmak üzere iki kısım ayetleri vardır."⁵⁴² Abduh'a göre ise de, yüce yaratıcının iki kitabı vardır. "Birisi yaratılmış kitap olan kâinat, diğeri de indirilmiş/münzel kitap olan Kuran'dır."⁵⁴³

Gökyüzünde bazen parça parça halde bulutlar görünür, derken bir süre sonra bulutlar bir araya toplanmış, yayılmış ve dağılmış bir hale gelir. İşte rüzgâr bulutları Allah'ın emriyle böyle evirip çevirir, şekle sokar. Rüzgâr O'nun varlığını ispat eden kevni bir ayettir. Bu hususla ilgili yüce yaratıcı bir ayette şöyle der; "Rüzgârları gönderip bulutları yürüten, onları gökte dilediği gibi yayan ve küme küme yığan Allah'tır. Artık sen de aralarından yağmurun çıktığını görürsün."⁵⁴⁴

Havadaki bulutlar farklı farklı yapıda olabilir. Bulutlar havada peş peşe sıralanmış şekilde bulunabileceği gibi, kesit ve parça parça hallerde de bulunabilir. Yağmur bulutun içinden çıkar. Havada suyun/yağmurun bulunuşu, ilâhi kudretin en harikulade alâmetlerindedir. Su sayesinde otların bitmesi otları yiyen hayvanların göğüslerinin süt dolması rüzgârdaki hikmetin bir göstergesidir.⁵⁴⁵

541 Abduh, II, s. 62.

542 Yazır, I, s. 569.

543 Abduh, II, s. 63-64.

544 Rum, 30/48.

545 Râzî, XXV, s. 134; Beydâvî, IV, s. 226; İbn Kesir, XI, s. 37; Sâbûnî, VI, s. 499; Kutub, V, s. 2775; Ateş, s. 31; Bayraklı, XV, s. 84.

Bulutların ve yağmurun oluşumu çeşitli merhalelerden geçerek meydana gelir. Yüce Yaratıcı, rüzgâra verdiği emirle bulutları denizden veya dilediği bir yerden yürütür. Rüzgârın karadan aldığı toz zerrecikleri ve denizler üzerinden aldığı nem atmosferde belli bir sirkülasyondan geçer ve yağmur bulutuna dönüşür. Başka bir ifadeyle yüce Allah rüzgârları dilediği gibi gökte yayar, uzatır, çoğaltır, geliştirir, azdan çok yapar, akabinde bulutları meydana getirir. Yine O, rüzgârı göz açıp kapayacak kadar sürede kalkan gibi yapar. En nihayetinde bulutlar bütün ufku doldurur ardından yağmur meydana gelir.⁵⁴⁶ Kısaca bulut ve yağmur bu şekilde oluşur.

Yüce Yaratıcı, kevni bir ayet olan rüzgâra emir vererek onu yağmurun yağmasına vesile kılar. O, rüzgâr vasıtasıyla bulutları atmosferin yüksek katmanlarında hafif, yoğun, yaygın ve parçalı olarak istediği şekilde yayar.⁵⁴⁷

Evreni yaratma, sistemleştirme ve yönetme ilahi yasalarla olmaktadır. İlahi yasalarla hareket eden rüzgârlaryerdeki su kütesinden yükselen ve içinde su buharı yüklü olan bulutları yürütür. Ardından yüce yaratıcı onları gökte dilediği gibi yayar ve onları kısım kısım yığar. Bulutların bir araya gelmeleri, yoğunlaşmaları, üst üste yığılmaları bir düzen içinde olur.⁵⁴⁸ Daha sonra bu bulutlar birbirleriye çarpışarak tabakalar ve parçalar arasındaki elektrik kıvılcımı akışını/şimşek çakmasını ortaya çıkarır. Şimşek olayının ardından bulutlarınarasından yağmur çıkar⁵⁴⁹ ve yağmur taneleri yeryüzüne iner.

Amosfer olaylarında rüzgâr, bulut, yağmur ilişkisi önemli bir ilişkidir. Yüce Yaratıcı, yağmur yağması olayının araştırılmasını muhataplarından isterken, rahmet ve kudretinin büyüklüğünü de ortaya koyar. Rüzgâr vasıtasıyla yağmurun yağması olayında sebep sonuç ilişkisi açıkça görülür. İlk sebep Allah'tır. Çünkü rüzgârları O, göndermektedir. Rüzgârlar da bulutları hareket ettirmekte onları gökte yaymakta ve

546 İbn Kesir, XI, s. 37; fazla bilgi için bkz. Gültekin Yalçın v. dğr. *a.g.e.* s. 104-114.

547 Sâbûnî, VI, s. 499.

548 Kutub, V, s. 2775.

549 Kutub, V, s. 2775.

yağmurun bulutun arasından çıkmasını sağlamaktadır. Ayette geçen “kisefen” ifadesi bulutların parça parça kütleler halinde bulunduğunu anlatmak için kullanılmaktadır.⁵⁵⁰

Rüzgârlar Allah tarafından sunulan bir nimettir. Şu ayet bu durumu haber verir; “Rüzgârları müjdeciler olarak göndermesi, size rahmetini tattırması, buyruğu ile gemilerin yürümesi, lütfundan rızık istemeniz, O’nun varlığının belgelerindedir. Belki şükredersiniz”⁵⁵¹

Allah’ın, yağmurların yağacağını müjdeleyen rüzgârları göndermesi, O’nun varlığını ve birliğini, kuvvet ve kudretini gösteren kevnî delillerinden sadece biri⁵⁵² olarak tabiatı karşımıza çıkar.

Rüzgârlar ilahî emir ve yasalara göre estirilmese idi tabiatı veba ve fesat zuhur ederdi⁵⁵³ yani tabiatın dengesi bozulurdu.

Rüzgârların şiddetli esmesi bazı olumsuzluklara zemin hazırlayabilir. Örneğin, rüzgâr fırtına şeklinde eserse gemilerin demirlemesi ve onları bir yerlere sığınması kaçınılmaz olur. Gerekli tedbirleri almayan gemiler fırtınalar sebebiyle batar.⁵⁵⁴

İlahî yasalara göre hareket eden rüzgârlar estikleri yönlere göre rahmet ve azap rüzgârları olarak iki şekilde isimlendirilirler. Kuzey, Saba ve Cenup rüzgârları rahmet; Debur/batı rüzgârları ise azap rüzgârıdır. Hz. Peygamber de rüzgârlarla ilgili dua da bulunurken; “Allah’ım gelen rüzgârı ‘riyah’ yani rahmet rüzgârı kıl, ‘riyh’ azap rüzgârı kılma”⁵⁵⁵ dermiş.

İlahî yasalara göre esen rüzgârlar yağmurun yağacağını, suya muhtaç olan ülkelerin arazilerinin ihya edileceğini haber verir. Bunun yanında rüzgârların

550 Bayraklı, XV, s. 84.

551 Rum, 30/46.

552 Taberî, XVIII, s. 517; Râzî, XXV, s. 132.

553 Râzî, XXV, s. 132; Yazır, VI, s. 3833.

554 Kurtubî, XVI, s. 445-446; İbn Kesir, XI, s. 36; Sâbûnî, IV, s. 498; Kutub, V, s. 2774; Bayraklı, XV, s. 80-81.

555 Beydâvî, IV, s. 339.

esmesiyle yelkenli gemiler denizlerde kolayca yol alıp ülkeden ülkeye bölgeden bölgeye rahatça ulaşarak ticari faaliyette bulunurlar. İnsanların rüzgâr vasıtasıyla ticari faaliyetlerle maişet kazanmasında Allah'ın ayetlerinin yansması olarak açıklanabilir.⁵⁵⁶

Rüzgârlar, sosyal durumlardaki değişikliklerin habercisi olduğu gibi yağmurun yağacağıında müjdecisi konumundadır. Tabiatta meydana gelen fesat rüzgârın etkisiyle düzelir.⁵⁵⁷

Gemilerin su üstünde kalıp yürümeleri, rüzgârların onları suyun akıntısı yönünde veya akıntının ters yönünde yürütmesi Yüce Yaratıcı'nın yaratmış olduğu evrendeki ilahi yasalarla meydana gelir.⁵⁵⁸

Yağmurun yağabilmesi için hava akımı denen rüzgârın devreye girmesi gerekir. Gemilerinde su üstünde gitmesi rüzgâra bağlıdır. Buradaki gemilerden kasıt sadece su üzerinde yüzen gemiler olmayıp uzay gemileri de kastedilmiş olabilir. Çünkü uzay gemileride gökyüzünde yüzerler. Görülüyor ki rüzgâr-gemi, su-gemi, hava-gemi ilişkisiaklını kullanan kişiyi Allah'a götürecektir, böylece akıl sahibi olan insan O'nun varlığını bu kevnî deliller sayesinde kavrayacaktır.⁵⁵⁹

Rüzgârlar bazen karalardan denizlere, denizlerden karalara bazen de dağlardan vadilere ve vadilerden dağlara doğru eserler.⁵⁶⁰ Yüce yaratıcı rüzgârı ayrıca yağmurun müjdecisi olarak da gönderir. Şu ayet bunu haber verir; “Yoksa karanın ve denizin karanlıklarında size yol bulduran, rüzgârları rahmetinin önünde müjdecî gönderen mi? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı? Allah, koştukları eşlerden yücedir.”⁵⁶¹

İnsanlar deniz ve karanın karanlıklarında yol alırken gidecekleri yönleri çeşitli alametlerle tespit ederler. Rüzgârlarda bir nevi yön tespit etmek için kullanılır. İşte

556 İbn Kesir, XI, s. 36.

557 Yazır, VI, s. 3833.

558 Kutub, V, s. 2774.

559 Bayraklı, XV, s. 80-81.

560 Bkz. Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 493-494; Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, 13. bs. Pegem Akademi, Ankara 2016, s. 243.

561 Neml, 27/63.

bütün bunlar insanların yönlerini bulmalarını sağlayan, yağmuru müjdeleyen rüzgârları gönderen Yüce Yaratıcı'nın kevnî ayetleridir. Bu ayetler O'nun tek ilah olduğunun en belirgin delilleridir.⁵⁶²

İnsanların, ülkelere gece gündüz yaptıkları yolculuklarda yönlerini kaybetmemeleri hayati önem taşır. Çünkü insanlar kara ve denizin karanlıklarında her an yönlerini kaybedebilir. Yüce Allah yeryüzünde herhangi bir alâmeti bulunmayan kara geçitlerini yaratmıştır. Deniz dalgaları ise tıpkı karanlık gibidir. İnsanlar denizde ve karada gece gündüz giderken yönlerini kendileri tespit edemez. Ancak bazı alametler onlara yön gösterir. İşte yüce Allah'ın kevnî bir ayeti olan rüzgârda hem yön tesbitinde bulunma hemde yağmurun yağacağını haber verme konusunda yol gösterici özelliğe sahiptir.⁵⁶³

Yüce yaratıcının emriyle hareket eden ve kevnî bir ayet olan rüzgârlar sıradan ve basit bir şekilde meydana gelmez. Rüzgârın oluşmasına en çok havadan yükselen su buharının ısısının düşmesi ve havadaki dalgalanma sebep olur. Atmosferde meydana gelen hava olaylarındaki etken ve edilgen sebepler Yüce Yaratıcı tarafından meydana getirilir. Çünkü sebebi yaratan O, olduğu gibi sonucu da yaratanda O'dur.⁵⁶⁴

Yüce Yaratıcı'nın kevnî bir ayeti olan rüzgârlar, yağmur yüklü bulutların önünde gelerek yağmuru müjdeler. Böylece yüce yaratıcı, kuraklığa maruz kalan ve dara düşüp ümit kesmiş kullarını yağmur suyu ile besler.⁵⁶⁵

Yüce Yaratıcı'nın kevnî bir ayeti olma özelliği taşıyan rüzgârlar, evrenin yaratılış özüne bağlıdırlar. Rüzgârın oluşumu konusunda coğrafya ve astronomi bilimi tarafından ne kadar sebep ileri sürülürse sürülsün rüzgârların bu şekilde düzenlemeleri, farklı şekillerde esmeleri, bulutları bir yerden başka bir yere götürmeleri, yağmurun gelişini müjdelemeleri rüzgârların Yüce Yaratıcı tarafından

562 Taberî, XVIII, s. 103; Kurtubî, XVI, s. 196; İbn, Kesir, X, s. 424; Sâbûnî, IV, s. 370; Kutub, V, s. 2659; Ateş, s. 379; Bayraklı, XIV, s. 246.

563 Kurtubî, XVI, s. 196.

564 Beydâvî, IV, s. 274.

565 İbn, Kesir, X, s. 424.

konulan evrenin temel yasalarına göre hareket ettiğini gösterir.⁵⁶⁶ İlahi yasaları koyma, değiştirme, düzenleme yetkisi sadece Yüce Yaratıcı'ya aittir.

Tabiattaki varlıkların bir kısmı insanlara yol gösteren işaret konumundadır. Örneğin; karanın ve denizin karanlıklarında insanların yıldızlara bakarak yön bulması, rüzgârın estiği yöne göre gemileri konumlandırması bunlardan sadece birkaçıdır. Ayrıca rüzgârlar yağmurun yağacağını işaret eden bir müjdecidir.⁵⁶⁷

Gece ve gündüzün oluşumu, yağmurun yağması, rüzgârların esmesi yüce yaratıcının var olduğuna işaret eden kevnî alametlerdir. Şu ayet bu gerçeği ortaya koyar; “Gece ile gündüzün birbiri ardından gelmesinde, gökten, Allah'ın rızık vermek için yağmur indirip, yeri onunla, ölümünden sonra diriltmesinde, rüzgârları yönetmesinde, akleden kimseler için dersler vardır.”⁵⁶⁸

Yüce Yaratıcı, yeryüzünde çeşitli yönlerden estirdiği rüzgârlarla rahmetini her tarafa yaymış, Rüzgâr vasıtasıyla yağmurları yağdırmış, yeryüzünde canlılar için faydalanacakları gıdalar meydana getirmiştir.⁵⁶⁹

Yüce Yaratıcı'nın kevnî ayeti olarak O'nun dilemesiyle esen rüzgârların, güneyden ve kuzeyden, batıdan ve doğudan, denizden ve karadan, gece ve gündüz esenleri vardır. Onlardan kimisi yağmur, kimisi aşılama içindir. Onlardan bazıları da ruhların gıdasıdır. İçlerinde kısır/hiçbir faydası olmayana da vardır.⁵⁷⁰

Yazır'a göre; “Yüce Yaratıcı'nın emriyle rüzgârları çevirmesinde nice hikmetler olabileceği gibi, olayları tabiata isnat eden inkârcı veya dehri olan tabiatçıların akıllarındaki noksanlığa da bir işaret vardır.”⁵⁷¹

566 Kutub, V, s. 2659.

567 Ateş, s. 379.

568 Casiye, 45/5.

569 Taberî, XXI, s. 74; Râzî, XXVII, s. 260; Beydâvî, V, s. 167; Bayraklı, XVII, s. 443; Sâbûnî, VI, s. 37.

570 İbn Kesir, XII, s. 357.

571 Yazır, VI, s. 4309.

Yüce Yaratıcı tarafından sevk ve idare edilen rüzgârın esmesi farklı tabiat olaylarıyla da yakından ilişki içersindedir. Örneğin; dünyanın dönmesi, gece gündüz olayının meydana gelmesi, gökten yağmur denin rızkın inmesi birbirleriyle ilintili hadislerdir.⁵⁷²

Yüce Yaratıcı, yukarıda geçen ayette rüzgârları örnek vererek uzaktan yakına metodunu kullanır. O, göksel, yerel ve arasındakilere ait kanunları iman edenlere, kesin olarak inananlara ve aklını kullananlara kevnî bir ayet olarak sunar. Rüzgârların değişik yönlerden estirilmesi olayı üzerinde daha çok bilimsel araştırma yapılması⁵⁷³ gerçeğini yeterli bilimsel çalışma yapmayan İslam toplumlarına duyurur.

Rüzgâra emir veren Allah'tır. Bu durum "Rüzgârları gönderip de bulutları yürüten Allah'tır. Biz bulutları ölü bir yere sürüp, onunla toprağı ölümünden sonra diriltiriz. İnsanları diriltmek de böyledir"⁵⁷⁴ ayetiyle anlaşılmaktadır.

Rüzgârlara hareket etme kabiliyetini veren ancak Allah'tır. O'nun emriyle esen rüzgârlar bulutları sevk eder. Daha sonra o bulutlar adeta ölmüş gibi kupkuru kesilen ülkeye giderek oraya hayat verir. İşte Allah'ın kevnî ayetleri böyle insana hizmet eder.⁵⁷⁵

Tabiaçuların idda ettiği tabiatda hiçbir şey kendi kendine meydana gelmez. Tabiatda meydana gelen bütün olaylar ilahî yasalar çerçevesinde, sebep-sonuç ilişkisi içersinde ceryan eder. Rüzgârlarda böyledir. Rüzgâr bazen diner, bazen eser. Estiğinde de bazen sağa, bazen sola hareket eder. Bu farklı hareketlerinde de, bazen bulutları oluşturur, bazen oluşturmaz. Dolayısıyla bütün bu farklı durumlar, bir musahhirin, bir müdebbirin ve her şeyi ölçü dâhilinde yapan bir müessirin varlığına delildir.⁵⁷⁶

572 Kutub, V, s. 3224; İbn Kesir, XII, s. 357.

573 Bayraklı, XVII, s. 443.

574 Fatır, 35/9.

575 Taberî, XIX, s. 335; Sâbûnî, V, s. 151; Ateş, s. 295.

576 Râzî, XXVI, s. 7; Kutub, V, s. 2929.

Yağmurun yağması rüzgârların esmesine bağlıdır. Şöyleki, sıcak rüzgârlar buharlaşmaya yol açarlar. Soğuk rüzgârlarda da bu buharları yoğunlaştırıp bulut haline getirirler. Sonra Yüce Yaratıcı bu bulutları, hava akımları aracılığı ile değişik hava katmanlarına gönderir. Bu bulutlar sağa sola dağılarak yüce yaratıcının murad ettiği yere giderek⁵⁷⁷ oraları ihya ederler.

Yüce Yaratıcı, emriyle yön verdiği rüzgârlar ile denizlerden, göllerden, ırmaklardan kaldırdığı bulutları kurumuş arazilere göndererek oraya hayat verirler.⁵⁷⁸

Yağmur rüzgârın esmesiyle meydana gelen bir tabiat olayıdır. Şu ayet bu durumu açıklar; “Rüzgârları rahmetinin önünde müjde olarak gönderen O’dur. Sonunda onlar, o rüzgârlar, ağır bulutları yüklenince onu ölü bir memlekete sevk ederiz. Orada suyu indirir ve onunla türlü türlü meyveler çıkarırız. İşte ölüleri de böyle çıkaracağız. Her halde bundan ibret alırsınız”⁵⁷⁹

Rüzgâr ve bulutlar yağmurun yağmasında temel etkidir. Rüzgâr sayesinde harekete geçen bulutlar yağmurun yağmasına ortam hazırlar. Bütün bunlar rüzgârın ne kadar önemli bir işlevi olduğunu gösterir. Bu anlamda rüzgâr, Allah’n en büyük kevnî ayetlerinden biridir.⁵⁸⁰

Yüce Yaratıcı’nın emriyle hareket edip kevnî bir ayet olma özelliği taşıyan rüzgârlar ve rüzgârlardaki hikmetler müşahade edilmeden, deney yapılmadan, araştırma ve inceleme yoluna gidilmeden anlaşılabilir.⁵⁸¹ Öyleki bilimsel çalışmalarda bu iddaları destekler mahiyete sonuçlanmaktadır.

Rüzgâr, hareket eden havadır. Yağmurun oluşması Rüzgârın tesiriyle bulutların parçalarının birbirine eklenmesine, üst üste gelip teraküm etmesine bağlıdır. Şiddetli esen bir rüzgâr ise su damlacıklarının havada asılı kalmasına ve yağmurun

577 Kutub, V, s. 2929.

578 Ateş, s. 295.

579 Araf/7/57.

580 Taberî, X, s. 252; Mâtûrîdî, V, s. 416; Sâbûnî, II, s. 300.

581 Mâtûrîdî, V, s. 416.

yağmasına engel olur.⁵⁸²

Rüzgârlar, Yüce Yaratıcı tarafından evrilip çevrildiğinde bulutların parçalarını bir araya toplar, onları birbirine bitişirir. Böylece kesif ve yoğun bulutlar meydana gelir, bazen de rüzgârlar bulutların parçalarını dağıtır, onları ortadan kaldırır. Bununla birlikte Rüzgârların ekin ve ağaçları kuvvetlendirdiği, onlardaki büyüme ve gelişmeyi kemale erdirdiği, aşılama görevi gördüğü⁵⁸³ yakın zamanda yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya çıkarılmıştır.

Rüzgârlar ilahi yasalar çerçevesinde esmekle birlikte onun tek bir yönden estiğinisöylemek doğru olmaz. Çünkü rüzgârların doğudan, kuzeyden, batıdan, güneyden esenleri olduğu gibi yerin derinliklerinden, denizin altından ve üstünden karadan, vadiden, dağ yamacından, ovadan esnleri vardır. Bununla birlikte rüzgârların hoş, sıcak, soğuk olarak estiğide araştırmalar sonucu belirlenmiştir.⁵⁸⁴

İbn Ömer' den gelen bir rivayette rüzgârların rahmet ve azap rüzgârları olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu rivayete göre, rüzgârlar sekiz çeşittir. Bunların dördü azap rüzgârı, dördü de rahmet rüzgârıdır. Azap rüzgârları olanlar: Kasıf, Asıf, Sarsar ve Akim rüzgârlarıdır. Rahmet rüzgârları ise: Mürseiat, Mübeşşirat, Mürselat, Zâriyat rüzgârlarıdır.⁵⁸⁵

Tefsir kaynaklarında rüzgârlar yaptıkları görevlere göre tasnif edilirler. Bu tasnife göre; saba rüzgârı bulutu kaldırır, kuzey rüzgârı bulutu toplar, güney rüzgârı bulutun içindeki su kütlelerini yağmur olarak yeryüzüne bırakır, batı rüzgârları ise bulutları dağıtarak yağmurun yağmasını engeller.⁵⁸⁶

Kur'an hareket eden hava olan rüzgâr için "er-rîyh" ifadesini kullanır. Havanın veya rüzgârın faydalı olması harektli olmasına bağlıdır. Bu durumda ancak rüzgâr bütün canlılar için hayati önem taşır denilebilir. Rüzgârın bir an olmaması tabiatın

582 Râzî, IV, s. 146-148.

583 Râzî, IV, s. 146-148.

584 Râzî, IV, s. 146-148.

585 Râzî, IV, s. 146-148.

586 Beydâvî, III, s. 28-29; Râzî, IV, s. 146-148.

dengisini alt üst eder.⁵⁸⁷

Havanın her hareketine rüzgâr denmez. Rüzgâr bazen hareketsizde olabilir. Yüce Yaratıcı'nın rüzgâr estirmesi havayı bir noktadan diğer noktaya özel bir şekilde hareket ettirmesi demektir. Günümüz tabiat ve fen bilimlerinde rüzgârın oluş sebebinin gece ve gündüz arasındaki sıcaklık farkından kaynaklandığı⁵⁸⁸ bilinmektedir.

Mekanik determinist inancına göre tabiatta meydana gelen olayların önceden belirlenmiş bir takım nedenlerin zorunlu sonucu olduğu fikri yanlıştır. Çünkü evren kendini yaratacak, arkasından, üzerinde egemen olan bu kanunları koyacak yetenekte değildir. İlahi güç rüzgârları her zaman estirmekte, her an bulutları taşıtmakta ve bulutlardan her an yağmur yağdırmaktadır. İşte bu ilahi yasa mekanikdeterminist inancı yok eder.⁵⁸⁹

Topraktan ürünlerin çıkması rüzgâr vasıtasıyla yağın yağmurla olur. Öyleki Yüce Yaratıcı'nın kevnî bir ayeti olan rüzgâr bulutları sürükler. Sürüklenen bulutlar kurumuş olan bir ülkenin topraklarına yağmur bırakarak o topraklardan çeşit çeşit ürünler⁵⁹⁰ çıkmasını sağlar.⁵⁹¹

Rüzgâr, yüksek basınç alanı ile alçak basınç alanı arasında elektrik akımına benzer bir akımla hareket eder.⁵⁹² Bu harikulade olay, rüzgârı gönderenin Yüce Allah olduğunun en belirgin göstergesidir. Rüzgâr sayesinde yağmurun yağacağı anlaşılır artık yapılan deney ve gözlemlerle bilinmektedir.⁵⁹³

587 Abduh, VIII, s. 466; Sabuni, II, s. 300.

588 Yazır, III, s. 2197-2198; Râzî, IV, s. 146-148.

589 Kutub, III, s. 1299; Yazır, III, s. 2197-2198.

590 Bkz. Nahl, 16/11.

591 Ateş, s. 349; Râzî, IV, s. 146-148; Abduh, VIII, s. 466.

592 Bkz. Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, Aktif Yayınevi, Erzurum 2002, s. 339-340.

593 Bayraklı, VII, s. 165; Yazır, III, s. 2197-2198.

Yüce yaratıcının emriyle esen rüzgârlar okyanuslar üzerinde⁵⁹⁴ denizlerde,⁵⁹⁵ dağlarda,⁵⁹⁶ göllerde,⁵⁹⁷ vadilerde,⁵⁹⁸ ovalarda kendini gösterir.⁵⁹⁹ Ayrıca rüzgârlar bulutlar aşılıyarak su gibi hayatın temel kaynağı olan yağmurun⁶⁰⁰ yağmasına ortam hazırlarlar. Rüzgârın bir an durması telafisi mümkün olmayan zararlara neden olabilir. Çünkü hava yoksa hayatta yok olur. Şu ayet bu durumu çok güzel anlatır; “O, dilerse rüzgârı durdurur, yelkenle giden gemiler o zaman denizin yüzünde durakalır. Bunlarda, sabırlı olan ve çok şükreden kimseler için deliller vardır.”⁶⁰¹

Yukarıda geçen ayette Yüce Yaratıcı'nın iki kevnî ayetine işaret vardır. Bu işaretlerden birincisi; denizlerde dağlar gibi akıp giden gemilerdir. İkincisi ise; o gemilere hareket veren rüzgârlardır. Rüzgârlar olmazsa gemiler suyun yüzünde kalır⁶⁰² ve hareket kabiliyetini kaybeder.

Rüzgârın bir an durması gemilerin deniz üzerinde kalmasına sebep verdiği gibi omun çok şiddetli esmeside, gemilerindeğilip yoldan çıkmasına, başıboş hale gelmesine ve helak olmasına neden olur. Bunun için Yüce Yaratıcı, lütuf ve rahmetinin eseri olarak rüzgârı ihtiyaç ölçüsünce gönderir. Denizi rüzgârla kontrol

594 Bkz. *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, IX, Arkin Kitabevi, İstanbul 1971, s. 2795; İbrahim, Güner Halil, Koca, Saliha Koday, v. dğr. *Genel Coğrafya*, Pegem Akademi, 3. bs. Ankara 2011. s. 125; *Ana Britannica*, XXVII, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1994, s. 5; Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 490; Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 241; *Türk Ansiklopedisi*, XXVII, MEB Yayınları, Ankara 1978, s. 479.

595 Bkz. Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 241; Oğuz Erol, *Genel Klimatoloji*, 10. bs. Çantay Kitabevi, İstanbul 2014, s. 170-171.

596 Bkz. Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 493-494.

597 Bkz. Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 243.

598 Bkz. *Türk Ansiklopedisi*, XXVII, s. 479; Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 493-494.

599 Bkz. *Türk Ansiklopedisi*, XXVII, s. 479; Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 493-494.

600 Bkz. Bakara, 2/22, 264, 265; Nisa, 4/102; Neml, 27/58; Şura, 42/28; Ahkaf, 46/ 24; Rad, 13/12; Nur, 24/43; Şuara, 26/173; Lokman, 31/34; Hadid, 57/20; Hud, 11/52; Furkan, 25/40; En'am, 6/6; Yusuf, 12/49; Rum, 30/48; Nuh, 71/11.

601 Şura, 42/33.

602 Kurtubî, XVIII, s. 481; İbni Kesir, XII, s. 284; Sâbûnî, V, s. 434; Ateş, s. 202-203.

altına alması O'nun kevnî ayetlerinin yapmış olduğu bir işlemdir.⁶⁰³

Rüzgâr, yelkenli gemilerin denizlerde rahatça gitmesi için bir sebep kılınmıştır. Çünkü yelkenli gemiler ancak rüzgâr gücüyle hareket edebilir.⁶⁰⁴

Yelkenli gemilerin denizlerde hareket etmesini sağlayan temel etken rüzgârlardır. Bununla birlikte suyun kaldırmakuvvetinde gemilerin yüzmesini sağlayan bir güç olarak görülür. Bu iki ilahî güç sayesinde dağ gibi gemiler suda yüzer. Yüce Allah rüzgârı durdurursa motorsuz olan yelkenli gemiler denizin üstünde kalır. Yine O, şiddetli rüzgârlar gönderirse de gemiler denizde rotalarını kaybeder.⁶⁰⁵

Yüce Yaratıcı, yukarıda geçen ayette, rüzgâr enerjisi yanında gemileri hareket ettirecek başka enerji kaynaklarının varlığına ve bunların bilimsel çalışmalarla ortaya çıkarılacağına işaret eder. Ayette her ne kadar rüzgâr vurgulanmış olsada aslında rüzgârdan kasıt kömür, buhar, mazot, benzinin yanmasıyla elde edilen enerji yani atom enerjisi gibi enerjiler de kastedilmiş olabilir. Çünkü bu enerjiler sayesinde yelkenli gemiler rüzgâr kesilince su üstünde kalmaz. Ancak bu enerji kaynakları sınırlı ve ileri ki zamanlarda bitebilecek enerji türlerindedir. Oysa rüzgâr ise bitmez tükenmez bir enerjiye sahiptir.⁶⁰⁶

Rüzgâr bir rahmettir. Şu ayet onun rahmet olmasının delilidir; “Rüzgârları rahmetinin önünde müjdecî gönderen O’dur.”⁶⁰⁷

Gökyüzündeki bulutların rüzgâr vasıtasıyla yayılmış olması rahmetin yani yağmurun habercisidir.⁶⁰⁸ Çünkü günlük meteoroloji haberleride bu yönde bilgiler sunmaktadır. İşte bütün bu atmosfer olayları Yüce Yaratıcı'nın kevnî ayetidir.

İlahî yasalara göre esen rüzgârlar farklı farklı görevler üstlenirler. Onlardan

603 İbn Kesir, XII, s. 284.

604 Sâbûnî, V, s. 434.

605 Ateş, s. 202-203.

606 Bayraklı, XVII, s. 234.

607 Furkan, 25/48.

608 Beydâvî, V, s. 131-132; İbn Kesir, X, s. 311.

bazısı merhale merhale yağmurun yağmasına vesile olurken bazıları dabalutları taşır, bulutları sürer, bulutların önünden yağmur için müjdeci olur, yeryüzünü süpürür veya yağmur yağdırması için bulutları aşılır.⁶⁰⁹ Rüzgârların bu görev taksimi aklını kullananlar için kevnî bir ayet mesabesindedir.

Rüzgârı harekete geçiren Yüce Yaratıcı'dır. Eğer böyle olmayıp da iş tabiata kalsaydı, akımlar olmaz, durgunluk kanunu gereğince her şey aldığı bir şekil üzere giderdi. Fakat yaratılışlar üzerinde hâkim olan ilâhî irade, yüce kudret, rahmetini yayıp genişletmek için hava akımlarını harekete geçirirerek⁶¹⁰ tabiatta oluşabilecek dengesizlikleride ortadan kaldırır.

Havadaki nem miktarı ile rüzgârın hızının hesaplanması yağmurun yağma ihtimalini hesaplama imkânı sağlayabilir.⁶¹¹ Günümüzde bu işlemler meteoroloji istasyonları tarafından kolayca yapılabilmektedir.

Rüzgâr, içerisinde rahmet taşımakla birlikte sapıtan toplumlar içinde bir ceza aracı olmuştur. Kevnî bir ayet olan rüzgâr bazı kavimleri helak etmiştir. Şu ayet bu helakî haber verir; “Ad kavminde de ibretler vardır. Onlara kasıp kavuran rüzgârı göndermiştik.”⁶¹²

Ad kavminin yok olmasına sebep olan rüzgâra Kur'an'da “Kısır” anlamına gelen “Akim” sıfatı verilmiştir. Zira bu rüzgâr ne yağmurun yağacağını müjdeleyen ne de bitkileri aşıl原因 bir rüzgârdır.⁶¹³

Tefsir kaynakları, Ad kavmi üzerine gönderilen rüzgârın normal bilinen rüzgârdan farklı bir özellik ve karaktere sahip olduğunu bildirir. Bu rüzgârın yakıcı ve daha önce hiç görülmemeyen bir türden olduğu bilgisi verilmektedir.⁶¹⁴

Ad kavmine gönderilen ve ibret almak için kevnî bir delil olarak sunulan azap

609 İbn Kesir, X, s. 311; Yazır, V, s. 3599-3600.

610 Yazır, V, s. 3599-3600.

611 Bayraklı, XIII, s. 523.

612 Zâriyat, 51/41.

613 Taberî, XXI, s. 538-539; Kurtubî, XIX, s. 499.

614 Râzî, XXVIII, s. 222.

rüzgârı kısır, hayırsız, bereketsiz, hiçbir bulutu ve ağacı aşlamayan, hiçbir bitkiyi tozlaştırıp döllemeyen, içerisinde fayda taşımayan rüzgâr olarak nitelendirilir.⁶¹⁵

Yüce Yaratıcı'nın kevnî ayetleri bazen azap yoluyla muhataplara gösterilir. Ad kavminde bu türden azap taşıyan ve kevnî bir delil olan rüzgâr gönderilmiştir. Onların üzerine her şeyi kasıp kavuran, her şeyi bozan ve hiç bir şey bitirmeyen rüzgâr gönderilmiştir.⁶¹⁶

Rüzgârlarhelak etme aracı olarak gönderilen ve kevnî bir ayet özelliği taşıyan maddelerdir. Hz. Hud'un kavmi olan Ad kavmi rüzgârla yok edilerek tarih sahnesinden silinmiştir.⁶¹⁷ Onların üzerine her şeyi çürümüş kemiğe veya biçilmiş sapa, un ufak toprağa ve küle çeviren bir fırtına gönderilmiştir.

Rüzgârlar, gemileri denizde yüzdürün kevnî bir kuvvettir. Bu gerçeği "Sizi karada ve denizde gezdiren O'dur. Hatta siz gemilerde bulduğunuz, o gemiler de içindekileri tatlı bir rüzgârla alıp götürdükleri ve yolcular bu yüzden neşelendikleri zaman, o gemiye şiddetli bir fırtına gelip çatar, her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlarlar"⁶¹⁸ ayeti haber verir.

İnsanları karada ve denizde çeşitli vasıtalarla yürüten Allah'tır. Eğer Allah rüzgârı insanların emrine vermeseydi, karada, denizde ve havada yolculuk yapmak güç olurdu. Bunun sonucu olarak insanların uzak yerlere seyahat etme ve ticarî faaliyette bulunmaları imkânsız hale gelirdi.⁶¹⁹

İlahî yasalar evrende belli bir düzeni ve hareketi sağlarlar. Rüzgârlarda evrenin temel yasalarına bağlı olarak yüce yaratıcı tarafından hareket ettirilirlir. Tabiatı ki ilahî güçlerin birlikte kollektif uyumu, cisimlerin hareketini sağlar. Örneğin; gemiler suyun kaldırma kuvveti sayesinde su yüzeyinde kalmasına rağmen hareket edemezler. Onları hareket ettirecek diğer ilahî bir güç ise rüzgârdır. Dalgalarda

615 Kurtubî, XIX, s. 499; İbn Kesir, XIII, s. 220; Yazır, VI, s. 4539; Taberî, XXI, s. 538-539;

616 İbn Kesir, XIII, s. 220.

617 Ateş, s. 61.

618 Yunus, 10/22.

619 Taberî, XII, s. 146; Mâtûrîdî, VII, s. 48.

böyledir. Onları hareket ettiren suyun şiddetli akıntısı değil rüzgârlardır.⁶²⁰

Rüzgâr, insanların Allah'a karşı olan samimiyetlerini ölçmede bir araç vazifesi gören kevni bir belgedir. İnsanlar yüce yaratıcının emriyle hareket eden rüzgârlar vasıtasıyla gemilerde yolculuk yaparlar. Onlar gemilerde güzel bir şekilde seyahat ederken kendilerine bu nimetleri veren Yüce Yaratıcı'yı unuturlar. Ancak insanlar şiddetli bir fırtına gemiye isabet edince rablerini hatırlarlar.⁶²¹ Bu da insan karakterinin duruma göre nasıl değiştiğini gösteren bir veri olarak değerlendirilir.

Yüce Yaratıcı'nın emriyle gemileri denizlerde yüzdüren rüzgârlar güzel rüzgârlar diye tarif edilir. Güzel rüzgâr ne şiddetli ne hızlı ne de ağır eser. Güzel rüzgârlar tabiatta mutedil olarak eserek⁶²² herhangi bir olumsuzluğa yol açmazlar.

İnsanları karada ve denizde çeşitli araçlarla taşıyan Allah'tır. Kara ve deniz taşıtları, Allah'ın kanunları sayesinde insanları taşır. Yüce Allah'ın emriyle güzel ve hoş bir şekilde esen rüzgârlar deniz taşıtı olan gemileri yüzdürürler.⁶²³ Sadece gemiler değil başka bir enerjiyle hareket etmeyen bütün deniz taşıtları da rüzgârla hareket eder.

Kur'an'da rüzgârla ilgili olarak zikredilen "Tayyip" ifadesi rüzgârın bir sıfatı olup, hoş, sağlam, temiz, doğru anlamlarına gelir.⁶²⁴

Yüce Yaratıcı'nın emriyle hareket eden ve O'nun en önemli kevni ayetlerinden biri olan rüzgârlar bulutları ve bitkileri aşılama vazifesi de görürler. Şu ayet aşılamayihaber verir; "Rüzgârları aşılایıcı olarak gönderdik; yukarıdan su indirdik de sizi onunla suladık. Yoksa siz onu toplayamazdınız."⁶²⁵

Yüce yaratıcının emriyle esen rüzgârlar tabiattaki canlıların üremesini sağlayan

620 Mâtûrîdî, VII, s. 48.

621 Râzî, XVII, s. 70; Yazır, IV, s. 2699-2700; Beydâvî, II, s. 192.

622 Kurtubî, X, s. 474-475; Taberî, XII, s. 146.

623 Ateş, s. 218; Mâtûrîdî, VII, s. 48.

624 Bayraklı, VIII, s. 482-483; Kurtubî, X, s. 474-475; Ateş, s. 218; Taberî, XII, s. 146.

625 Hicr, 15/22.

bir işlev görür.⁶²⁶ Bitkilerde ve meyvelerde dölleme,⁶²⁷ rüzgârın tesiriyle meydana gelir. Erkek organlarda bulunan toz zerrecikleri halindeki tohumlar, rüzgârın tesiriyle uçuşarak dişi organlara konar ve döllemeyi meydana getirir. Bütün bunlar bir rastlantı sonucu olmaz. Eğer böyle olduğu düşünülseydi, yani rüzgârlar, zamanında ve belli bir ölçüde esmese idi mutlaka felaketler meydana gelir, tohumların yerlerine konması gerçekleşmez⁶²⁸ ve bitkilerin çoğalması mümkün olmazdı.

Rüzgârlar, mutlaka yüce yaratıcının emri ve izniyle eserler. Bunun aksi düşünülmez. Raziye göre; felsefecilerin, rüzgârların, kendi kendine oluştuğu iddiası asılsız ve temelsizdir.⁶²⁹ Eğer bu durum felsefecilerin iddia ettiği şekilde olsaydı tabiatta tam bir kaos meydana gelirdi.

Yağmurun yağması atmosferdeki bir dizi hareketin meydana gelmesiyle olur. Rüzgârın esip bulutları sürüklemesi, bir araya toplanan bulutların yine rüzgârın aşılması ile yoğunlaşması, bunun akabinde elektrikleşme, şimşek, gökgürültüsü, yıldırım gibi hava olaylarının ortaya çıkması rüzgârın esmesine bağlıdır.⁶³⁰ Şu ayet yağmurun yağma safhalarını anlatır; “Görmez misin ki Allah bir takım bulutları çıkarıp sürüyor; sonra onları bir araya getirip üstüste yığıyor. İşte görüyorsun ki bunlar arasından yağmur çıkıyor. O, gökten, oradaki dağlardan, dağlar büyüklüğünde bulutlardan dolu indirir. Artık onu dilediğine isabet ettirir; dilediğinden de onu uzak tutar; bu bulutların ve şimşeginin parıltısı neredeyse gözleri alır!”⁶³¹ “O, size korku ve ümit içinde şimşegi gösteren ve yağmur dolu ağır bulutları meydana getirendir. Gök gürültüsü Allah’ı hamd ile tesbih eder. Melekler de O’nun heybetinden dolayı

626 Bkz. Abdurrahman Çetin, “Kur’an-ı Kerim ve Müspet İlimler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, II, S. 2, Şubat 1987, s. 190.

627 Bkz. *Ana Britannica*, Genel Kültür Ansiklopedisi, XXX, Ana Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 173.

628 Taberî, XIV, s. 41-47; Kurtubî, XII, s. 193-196; Sâbûnî, III, s. 269; Ateş, s. 61; Bayraklı, X, s. 325.

629 Bkz. Bakara, 2/164.

630 İsmail Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur’an*, 2. bs. Çağ Yayınları, İstanbul 1990, s. 254-255.

631 Nur, 24/43.

tesbih ederler. Onlar, Allah hakkında mücâdele edip dururken O, yıldırımlar gönderip onlarla dilediğini çarpar. Ve O, azabı pek şiddetli olandır.”⁶³²

Fen bilimlerinin deyağmurun oluşum safhasını Kur'an'ın haber verdiği açıklamalara benzer şekilde ele aldığı görülür. Yüce Yaratıcı rüzgârı estirdiği zaman havadakibulutlar hareket eder. Hareket haindeki bulutların içinde iki aynı cinsten olup birbirini iten ve iki farklı cinsten olup birbirini çeken bir elektik akımı vardır. İki aynı cinsten elektirik akımı barındıran bulutlar birbirini iterek birbirlerinden ayrılırlar. Fakat Allah buna rağmen onları rüzgâr vasıtasıyla bunları birleştirir. Bu durumda bulutlar harekete başlar. Yerden yukarıya yükselen pozitif elektrik yüklü rüzgâr, fezadaki mevcut elektrikle birleşinceelektriklenme meydana gelir. Bu durum buharın su damlası haline gelmesine neden olur. Sonraki aşamada bu su damlaları yeryüzüne yağmur olarak iner.⁶³³

Yağmurun yağma aşamalarının meydana gelebilmesi için mutlaka havayı hareket ettiren bir muharrikin bulunması gerektir. Rüzgârları ilahi yasalara göre hareket ettiren yüce yaratıcıdır.⁶³⁴

Yüce Yaratıcı'nın emriyle hareket eden rüzgârlar bulutları ve bitkileri aşılar. Ayette geçen Aşılayıcılaranalamında kullanılan “levakih” kelimesi ise, “taşıyıcılar” anlamındadır. Çünkü rüzgârlar su, toprak, bulut, hayır ve fayda taşırlar. Rüzgârın aşılayıcı olarak nitelendirilmesi bulutları aşılması,⁶³⁵ bitki toz/polenlerini aşılayıp taşımasından dolayıdır.⁶³⁶Yani rüzgârlar bulutları yerden kaldırırlar, etrafa yayarlar. Sonra da ondan yağmurun inmesine sebep olurlar.⁶³⁷Hz. Peygambere isnat edilen bir hadiste O'nun; “Güney rüzgârı cennettendir ve Yüce Allah'ın kitabında sözünü ettiği

632 Rad, 13/12-13.

633 Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur'an*, s. 254-255.

634 Râzî, XIX, s. 180.

635 Bkz. <http://www.fenbilimleri.org/atmosferde-dogal-elektriklenme-simsek-ve-yildirim.html>(15.06.2019).

636 Kurtubî, XII, s. 193-196; fazla bilgi için bkz. Linda E.Graham, James M. Graham, Lee W. Wilcox, *Bitki Biyolojisi*, (çev. Kani Işık), Palme Yayıncılık, Ankara 2008, s. 364.

637 Bkz. Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur'an*, s. 254-255.

aşılaiıcı rüzgârlar bunlardır; bu rüzgârlarda insanlar için menfaatler vardır⁶³⁸ dediği, başka bir hadiste ise bu rüzgârın kuzey rüzgârı⁶³⁹ olduğu rivayet edilir.

Yüce Yaraticı'nın emriyle hareket eden rüzgârlar yağmur yüklü bulutların habercisidir. Ayette geçen “bulutları taşıyan” ifadesi yağmurlu bulutlar peyda etme anlamındadır. Burada hayır getiren rüzgâr, gebe kadına benzetilmiştir.⁶⁴⁰

Yüce Yaraticı'nın emriyle hareket eden ve O'nun kevnî bir ayeti olan rüzgârlar çeşitli işlemlere sahiptirler. Örneğin; Allah, rüzgârı bulutlar üzerine gönderir, bulutlar rüzgârla aşılır ve içleri su ile dolar. Sonra O, müjdecî rüzgârları gönderir. Bunlar yeryüzünü süpürürler. Daha sonra O, bulutları hareket ettiren rüzgârları gönderir ve onlar bulutları hareket ettirirler. Yine Yüce Allah, birleştirici rüzgârlar gönderir ve onlar da bulutları birleştirirler. En sonunda da O, aşılaiıcı rüzgârları gönderir ve bunlar da ağaçları aşılırlar. Bu sıralama tam bir ahenk içinde meydana gelir.⁶⁴¹

İbni Kesir'ni sahih bir senetle rivayet ettiği bir hadiste Hz. Peygamber; “Muhakkak ki Allah Teâlâ rüzgârdan yedi sene sonra cennette başka bir rüzgâr daha yaratmıştır. Onun önünde kapalı bir kapı vardır. Size rüzgâr ancak o kapıdan gelir. Şayet açılmış olsaydı, gökle yer arasında hiç bir şey bırakmaz uçururdu. O, Allah katında ‘Ezyeb’ denilen güney yelidir. Sizin aranızdaki ise, Cenub denilen güney yelidir”⁶⁴² demiştir.

Rüzgârlar tabiatta Allah'ın emriyle hareket edip canlılar üzerinde bazı değişimlere sebep olurlar örneğin; ilk önce rüzgârlar bulutları aşılırlar, bulutlar da yağmurları yağdırırlar, yine rüzgârlar bitkileri aşılırlar. Böylece bitkilerin yaprakları ve kapçıkları açılır⁶⁴³ ve söz konusu değişim meydana gelir.

638 Kurtubî, XII, s. 193-196; Beydâvî, IV, s. 194-195; İbn Kesir, VIII, s. 251-252; Sâbûnî, III, s. 269; Yazır, V, s. 3054; Ateş, s. 61; Bayraklı, X, s. 325.

639 Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *el-Câmi' u's-saħîh*, Cennet, 13, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

640 Beydâvî, IV, s. 194-195.

641 İbn Kesir, VIII, s. 251-252.

642 İbn Kesir, VIII, s. 251-252.

643 Sâbûnî, III, s. 269.

Yüce Yaratıcı'nın emriyle esen rüzgârlar, taşıyıcı ve dağıtıcı oldukları için ağaçları ve bitkileri aşılırlar. Aşılamanın meydana gelmesi için de rüzgârın belirli bir miktarda uygun ve yumuşak bir şekilde esmesi gerekir. Yoksa aşılama yerine bozma olur. Rüzgâr, havanın bir hareketi ve akımıdır. Rüzgâr havanın değişik şekilde ısınıp soğumasındaki değişimler ile meydana gelir.⁶⁴⁴

Yüce Yaratıcı'nın emriyle hareket eden rüzgârlar bulutları birbirine sürtüştürür. Bu sürtüşme neticesinde, elektron akımı sonucu gök gürültüsü ve şimşek meydana gelir. Sıkışan bulutların içindeki sular süzölmeye ve yağmur olarak inmeye başlar. Rüzgârlar bulutların birbirine elektron aşılmasına sebep olduğu gibi bitkiler arasındaki döllenmede de etkili olur. Canlılar döllenme ile ürerler, bitkiler de canlıdırlar. Onlarda da dişi ve erkek vardır. İşte rüzgârlar erkek tohumları dişi çiçekler üzerine kondurmak suretiyle aşılama yaparlar. Bütün bunlar Yüce Yaratıcı'nın kevnî ayetlerini güç ve kudretini göstermekle⁶⁴⁵ birlikte inanılarda tabiat alanında daha fazla inceleme ve araştırılma yapmalarını emreder.

Yüce Yaratıcı'nın kevnî bir ayeti olan rüzgârların iki türlü döllenme ve aşılama görevi vardır. Birisi bulutları, diğeri de çiçekleri döllenmesidir. Rüzgârlar, hem bitkilerin tozlarını hem de bulutları taşıyarak döllenmelerini sağlarlar. Rüzgârın tesiriyle bulutların sürtüşmesi sonucu, bulutlar elektrikle yüklenir. Elektrik yüklü olan bulutlar sıkışır ve akabinde yağmur yağar. Bitkilerde de erkeklik ve dişilik vardır. Erkek tohumları dişi çiçeklere taşıyıp döllenmeyi gerçekleştiren de rüzgârlardır.⁶⁴⁶

Yüce Yaratıcı'nın kâinata dair ayeti olan rüzgârın oluşumu, fonksiyonları, hangi yönlerden estiği, tabiata, bitkilere, insanlara ve diğeri canlı cansız bütün varlıklara yapmış olduğu etkiler, faydalar ve zararlar kevnî ayet kapsamında geniş bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Yapılan açıklamalarda tefsir kaynaklarına başvurulduğu gibi yer yer bilimsel verilerde yer verilmiştir. Bu aşamada ise “Kur'an

644 Yazır, V, s. 3054.

645 Ateş, s. 61.

646 Bayraklı, X, s. 325.

‘da ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr” konusu Kur’an’ın, bilimin ve rüzgârla ilintili diğ er bilim dallarının verileriyle anlatılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

I. KUR'AN VEFEN BİLİMLERİNDE BİR AYET OLARAK RÜZGÂR

Yüce Allah'ın kâinatta yarattığı her şey O'nun bir ayetidir.⁶⁴⁷ 1400 yıl önce gönderilen Kur'an'ın her bir bölümünü oluşturan lafızlar nasıl yazılı ayet ise O'nun insanın emrine musahhar kıldığı⁶⁴⁸ kâinattaki ve tabiattaki bütün varlıklar da onun varlığının ayetlerinden yani işaretlerinden, belgelerinden, mucizlerindedir.⁶⁴⁹ Örneğin; atom,⁶⁵⁰ mikroorganizmalar,⁶⁵¹ insanın yaratılışı⁶⁵² güneş,⁶⁵³ ay,⁶⁵⁴ gezegenler,⁶⁵⁵ galaksiler,⁶⁵⁶ yıldızlar,⁶⁵⁷ rüzgârlar,⁶⁵⁸ dağlar,⁶⁵⁹ denizler,⁶⁶⁰ ormanlar⁶⁶¹ O'nun ayetleridir. Kısacası zerreden küreye kadar olan her madde ve bunlara ilgili her yaratılış ve işleyiş Allah'ın bir ayetidir.⁶⁶²

Şu ayet yukarı söylenenleri açıklmaktadır; “Sizi topraktan yaratması, kendilerinde sükûn bulasınız diye kendinizden sizin için eşler yaratması, gökleri ve

647 Bkz. Casiye, 45/3.

648 Bkz. Sad, 38/36; İbrahim 14/32 Hac, 22/36-37,65; Lokman, 31/20; Casiye 45/13; Enbiya, 21/81; Sad, 38/36; Sebe; 34/12.

649 Bkz. Rum, 30/20-25; fazla bilgi için bkz. Izutsu, s. 128.

650 Bkz. Sebe, 34/3; fazla bilgi için bkz. Karaçam, s. 284.

651 Bkz. Yunus, 10/61.

652 Bkz. Mü'min, 23/12, 14; Fatır, 35/11; Secde, 32/7; Hicr, 15/26; Araf, 7/11; Nuh, 71/14; Sad, 38/72; Hac, 22/5; Tin, 95/4.

653 Bkz. En'am, 6/96.

654 Bkz. İbrahim, 14/33.

655 Bkz. Kaf, 50/6.

656 Bkz. Hicr, 15/16.

657 Bkz. Nahl, 16/16.

658 Bkz. Furkan, 25/48.

659 Bkz. Nebe, 78/7.

660 Bkz. Hac, 22/65.

661 Bkz. Hac, 22/18.

662 Bkz. Casiye 45/3.

yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olması, size korku ve ümit veren şimşegi göstermesi, gökyüzünden su indirip, onunla öldükten sonra yeryüzünü diriltmesi, göğün ve yerin onun emriyle ayakta durması ve gece ile gündüzde uyumanız, Allah'ın lütfundan rızık aramanız, O'nun ayetlerindedir.”⁶⁶³

Madde olarak rüzgâr ve hareketleri fen bilimlerinin konusu olduğundan; bu bilimler, rüzgârın birer usulü tefsiri mesabesinde dir. Bunun için bu bölümde rüzgâr bir taraftan Kur'an'la ilintilendirilirken diğ er taraftan da fen bilimleri yardımıyla incelenecektir. Bu kısa girişten sonra rüzgârın temel kaynağı, ana maddesi olan güneş rüzgârı ve havaküre/atmosfer konusuna geçebiliriz.

A. Yaratılmış Olan Rüzgârın Temel Kaynakları

Tabiat olaylarının her birinin temel bir kaynağı olduğu gibi, bir tabiat olayı olan rüzgârında meydana gelmesinin bir temel kaynağı vardır. Ancak bilim, yaratılma hususunda net bilgiler ortaya koymadığından rüzgârın kökeni hakkında bilgiler verememekte ve rüzgârın nasıl yoktan meydana geldiği üzerinde durmamaktadır. Bilim, sadece rüzgârın tabiatta nasıl hareket ettiğine dair bilgilerler sunar. Oysa Kur'an rüzgârı hem yaratılış olarak hemde kendisine yüklenmiş görevler ve tabiat üzerinde meydana getirdiği tesirlere göre ele alır. Örneğin; rüzgâr olaylarında tesadüf yoktur aksine onda bilinçli bir uygulama vardır. Onun için rüzgâr eserken ya yağmur için bulutları aşlar ya bitkilerde döllenmeyi sağlar ya bir enerji sağlar ya da bir gazaba⁶⁶⁴ aracı olur. Bu bakımdan Kur'an'ın rüzgârın işleyişi ve fonksiyonları hakkında haberler vermesi bu doğrultudadır. Onu hareket ettiren Allah'dır. Güneş rüzgârları ve atmosferde meydana gelen hava hareketleri rüzgârın meydana gelmesine sebep kılınmıştır. Bu bakımdan güneş rüzgârını bu mantıkla ele alacağız.

1. Güneş Rüzgârı

Dünyamızı aydınlatan ısı ve ışık kaynağı olan güneş dünya üzerinde çeşitli etkiler yapar. Kur'an'da ifade edildiği gibi bu etkiler sayılamayacak kadar çoktur.

⁶⁶³ Rum, 30/20-25.

⁶⁶⁴ Tirmizî, Tefsir, Muavezeteyn, 2.

Mevsimlerin, yılların oluşumundan⁶⁶⁵ bitkilerin olgunlaşmasına,⁶⁶⁶ insanların vitamin eksikliklerini giderilmesine kadar güneş etki eder.⁶⁶⁷ Yüce Yaratıcı güneşin etkilerini de içeren bir ayette şöyle der; “Güneşi ışıklı ve ayı nurlu yapan; yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için, aya konak yerleri düzenleyen O’dur. Allah bunları ancak gerçeğe göre yaratmıştır; bilen millete ayetleri uzun uzadıya açıklıyor.”⁶⁶⁸

Güneşin tabiat üzerindeki etkilerinden biri de, rüzgârların oluşumdur. Yüce yaratıcının emriyle hareket eden rüzgârların temel kaynakları güneş rüzgârları ile havaküre/atmosferdir. Atmosferde meydana gelen rüzgârlara ileri değinilecektir. Burada sadece güneş rüzgârı üzerinde durulacaktır.

Güneş rüzgârı, sürekli olarak güneş tacından gezegenler arası ortama doğru kaçan ve genişlemesi güneşin manyetik alanıyla denetlenen özellikle protonlar ve nötronlarla yüklü akışına denir.⁶⁶⁹ Güneş ile yerkürenin hareketleri arasında sıkı bir ilişki sağlanmıştır. Onun için Güneş enerjisi kara ve denizlerde eşit değildir. Bu eşitsiz ısınma, onun okyanus akıntılarını ve atmosfer dolaşımını yönetmesi içindir. Büyük rüzgâr sistemlerinin oluşması da bunun sonucudur. Güneş enerjisi ve gece-gündüz arasındaki ısı farkı, rüzgârı meydana getiren temel etmen kılınmıştır.⁶⁷⁰ Güneşin olmaması küresel rüzgâr sistemlerinin ortadan kalkmasına sebep olur.

Tefsir âlimleri rüzgârla ilgili ayetleri çağın kültür ve medeniyetini de dikkate alarak yorumlarken küresel rüzgâr sistemlerinden bahsederler.⁶⁷¹ Bu küresel rüzgâr sistemleri güneş olduğu müddetçe meydana gelecek ve hava olayları devam edecektir.⁶⁷²

665 Bkz. Enbiya, 21/33; Yasin, 36/38; Rad, 13/2.

666 [https://www.prezi.com/gunes-isiginin-bitkiler-uzerindeki-etkisi\(04.05.2019\)](https://www.prezi.com/gunes-isiginin-bitkiler-uzerindeki-etkisi(04.05.2019)).

667 Şafak Dağhan, Gülçin Yelten, “Güneş Işığı ve D Vitamininin Sağlığa Etkisi; Tarihsel Bakış,” *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, IV, S. 5, 2016, s. 121-122.

668 Yunus, 10/5.

669 *Büyük Larousse*, Sözlük ve Ansiklopedisi, XIX, Milliyet Gazetecilik İstanbul, ts. s. 10005.

670 Bkz. Râzî, XXV s. 134.

671 Bkz. Abduh, VIII, s. 468; Beydâvî, III, s. 28-29; İbn Kesir, XI, s. 124-127.

672 Murat Türkeş, *Genel Klimatoloji, (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, 1. bs. Kriter Yayınevi, İstanbul, ts. s. 60.

Kendisine verilen nizam doğrultusunda güneş tacının uzak kısımlarından kopup gelen güneş rüzgârı, yer yüksekliğine ulaştığı zaman bile ses üstü hızını korur.⁶⁷³ Yerin manyetik alanının üst tabanına çarpan güneş rüzgârı yeryüzüne ulaşamaz. Buna rağmen hassas bir manyetik alanı olmayan ay üzerine güneş rüzgârları rahatlıkla ulaşır. Ayın yüzeyinin toz tabakasıyla kaplı olmasının nedeni budur.⁶⁷⁴

Yerküreüzerinde meydana gelecek küresel iklim değişikliklerinin meydana gelebilmesi için kendisine rotasyon, revolusyon ve presesyon hareketleri verilmiştir. Rotasyon; yerkürenin kendi etrafında dönmesi demektir. Revolusyon; yerkürenin güneş çevresindeki yörüngesini/ekliptik düzlemini izleyerek yaptığı dönüş hareketidir. Bu dönüş yılları ve sıcaklık farklarını meydana getirir. Presesyon ise; dünyanın eksenini üzerinde başını sallayarak süzülen bir topaç gibi yaptığı harekettir. Bu sayede uzun süreli iklim değişiklikleri olur.⁶⁷⁵ Yukarıda bilimsel verilerle anlatılan yerkürenin kendi eksenini etrafında dönmesi Kur'an'da zikredilir.⁶⁷⁶

Yeryüzü ve uzayhava içinde toz diye bilinen çok ince organik ve inorganik kökenli maddelerin kaynağı kılınmıştır. Bu sayede uzay cisimlerinden gelerek atmosfere giren ve yerin çekim alanında kalan, milyarlarca toz oluşmaktadır. Yerden rüzgârlarla havaya savrulan, atmosfer içine girerek binlerce km. uzaklara taşınan ve havada asılı kalan tozlar, özellikle troposferin alt kısmında toplanır.⁶⁷⁷ Bu tozlar yağmurun oluşumu için bir kıvılcım hükmündedir. Yine bütün bunlar kendine özgü bir reaksiyonla gerçekleşecek nitelikte kılınmıştır.⁶⁷⁸

Tozlar, toz fırtınası şeklinde çöllerde görüş mesafesini kısaltır. Hatta kaldırır. Bu tozlar yağışın oluşmasına katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu sayede atmosfere karışan milyarlarca sayıdaki bu toz parçacıkları yoğunlaşma çekirdeklerini

673 *Büyük Larousse*, Meydan Lügat ve Ansiklopedisi, XVII, Sabah Gazetesi Yayınları, ts. s. 146.

674 *Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, X, Meydan Yayınevi, İstanbul 1978, s. 784.

675 *Türkeş, Genel Klimatoloji, (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s. 62.

676 Bkz.Neml, 27/88.

677 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 326-327.

678 Saydam, *a.g.m.* s. 303-307.

oluşturur. Bu parçacıkları saran su buharı katı hale gelerek yağmur damlalarını ve buz kristallerinin oluşmasına katkı sağlar.⁶⁷⁹ Burada yağmurun oluşmasıyla ilgilibilimin sunmuş olduğu bilgilere yakın bilgiler, tefsir kaynaklarında da yer alır.⁶⁸⁰

Güneşin fotonlara dönüştürerek kaybettiği kütleinin dışında, iyonize gaz olarak kaybettiği kütleyle güneş rüzgârları denir.⁶⁸¹ Güneş rüzgârları, güneşin sürekli olarak çevresine ve çok uzaklara kadar fırlatıp yaydığı protonlardan/hidrojen iyonları, alfa parçacıklarından/helyum iyonları ve benzerleriyle elektronlardan var edilmiştir.⁶⁸²

Güneş rüzgârları, uzayın yere yakın kesimlerinde saniyede 400 km. ilerlerler ve yerin mıknatıs alanı çizgilerini izlerler. Güneş'in mıknatıs alanındaki sapmalar, güneş rüzgârlarının doğrultusunu ve yönünü etkiler. Güneş rüzgârları kuyruklu yıldızların kuyruğuna doğrultu vermekle birlikte yerin manyetosferini de biçimlendirecek şekilde tasarlanmıştır.⁶⁸³

Güneş, atmosfer makinesini çalıştıran enerji kaynağı olarak görevlendirilmiştir. Bu bakımdan güneş ışınımı çok önemlidir. Herkesin bildiği gibi güneş, yüce yaratıcı tarafından ısı ve ışık yayan bir varlık kılınmıştır. Güneşten yayılan ışınlar doğrudan, hiçbir saçılmaya ve yayılmaya uğramadan yeryüzüne ulaşan difüz ışınım ve atmosferik zayıflatma sonucu yeryüzüne ulaşan ışınım olarak ikiye ayrılır. Güneşten yayılan ışınlar tenimizin bronzlaşmasına kadar birçok tesir meydana getirir. Ayrıca rüzgârda güneşin yardımıyla ekinlerinsararmasına,⁶⁸⁴ bronzlaşmasına katkı sağlayacak şekilde yönlendirilmektedir.⁶⁸⁵ Güneştenışıyan toplamenerji çok olmasına rağmen elektromanyetik ışınım adı verilen geniş enerji yelpazesi az bir kısmı etkiler. Göz retinası, elektromanyetik izgenin görünür ışık olarak adlandırılan dalga boyu

679 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 327.

680 Bkz. Râzî, XIV, s. 145

681 <https://www.gunesfizigi.com/gunes-ruzgari-solar-wind> (01.03.219).

682 Ferruh Sanır, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, Gazi Kitabevi, Ankara 2000, s. 134.

683 Sanır, *a.g.e.* s. 134.

684 Bkz. Rum, 30/51.

685 Bkz. Beydâvî, IV, s. 340.

aralığına duyarlıdır. Görünür ışık, renk olarak beyaz görüldüğü için “beyaz ışık” olarak adlandırılır.⁶⁸⁶

Yukarıda anlatılanlar ışığında, havanın bir parçasını teşkil eden rüzgârda şeffaf olarak yaratılmasından dolayı görülmez. Bu da onun gözle görülmeyen cisimlerden olduğunu kanıtlar. Bazı cisimler vardır ne gözle görünür nede elle dokunulur. Tıpkı havagibi, hava gözle görülmeyen ve elle dokunulmayan bir cisimdir.⁶⁸⁷ Bir de belli açıdan yansıyan güneşteki zerrelerin bazıları gözle görüldüğü halde mor ötesi ve kırmızı ötesi denilen zerreler ise görülmez ve elle tutulmazlar. Güneşten en uzun dalga boyuna sahip kırmızı ışığın sınırında, infrared/kırmızı ötesi gözle görülmeyen ışınlar yansımakla beraber mora en yakın olduğu halde yine görünmeyen ultraviyole/mor ötesi ışınlar yansır.⁶⁸⁸

Güneş rüzgârlarının varlığı ve dünya üzerinde hissedilmesi ilahi yasalara bağlı olarak gerçekleşir. Bilim alanında ise güneş rüzgârı teorik olarak Korona’dan yayılan plazma olarak kabul görür. Güneş rüzgârı, güneş üzerinde açık manyetik alan çizgilerinin bulunduğu koronal delikler boyunca uzaya saçılacak şekilde hareket ettirilir. Bunun yanında güneş rüzgârları güneş patlamaları/Solar Flare yolu ile meydana getirilmektedir. Meydana gelen güneş rüzgârları düşük hızlı olabileceği gibi yüksek hızlıda olabilir. Yüksek hızlı parçacıklar, jeomanyetik fırtınanın şiddetini arttırmaktadır. Güneş rüzgârlarının Dünyada hissedilir şiddeti, güneşin dönüşüne ve dünyanın güneş etrafındaki yörüngesel hareketine bağlı olacak şekilde düzenlemiştir.⁶⁸⁹ Kur’an’ın bazı ayetlerinde güneş rüzgârlarının dünyadan hissedilmesini sağlayan yörüngesel hareketlerin haber verildiği görülür.⁶⁹⁰

Güneş rüzgârları, beraberinde manyetik bulutlar ve yüklü parçacıkları da getirmekle emrolunmuşlardır. Böylece rüzgâr havadaki bu yüklü parçacıkları/iyonları

686 Türkes, *Genel Klimatoloji, (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s. 74-77.

687 Mâtûrîdî, IX, s. 373.

688 Türkes, *Genel Klimatoloji, (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s. 74-77.

689 <https://www.gunesfizigi.com/gunes-ruzgari-solar-wind> (01.03.219).

690 Bkz. Naml, 27/88.

sürükler.⁶⁹¹ Bu parçacıklarla yüklü bir rüzgâr, herhangi bir gezegenin atmosferine girdiği takdirde oldukça büyük etkiye sebep olmakla birlikte yaşam içinde büyük bir tehdit olur. Ancak herşeyi bir düzen dâhilinde yapan yüce yaratıcı bu durumun meydana gelmesini önlemek için gezegenin manyetik alanına bir kalkan olma görevi verir. Ancak uzay boşluğunda dolaşan uyduların bu rüzgârlar yüzünden zarar görme ihtimali yüksektir.⁶⁹²

Güneş rüzgârı, yer üzerinde başka önemli etkiler yapacak şekilde var edilmiştir. Öyleki güneşin taç katmanında büyük bir parlama olduğunda, yani güneş leke maksimumu sırasında, artan güneş rüzgârı şiddeti yaklaşık iki gün sonra yeryüzüne ulaşır ve yeryüzünün manyetik alanlarını sıkıştırır. Böylece kutup akım halkalarına büyük miktarlarda yeni enerji bırakır. İşte bütün bunlar meydana gelen bu güçlü elektrik akımı ile üst atmosferdeki havayı iyonlaştırmaya sebep kılınır.

İlahi yasalar çerçevesinde hareket eden güneş rüzgârlarının etkisiyle Avrupa’da “küçük buz çağı” denilen çok ağır kışlar yaşanmıştır. Bu olayların yaşanması neticesinde yeryüzüne güneşten daha az enerji gelmiştir. Bununla birlikte ağaç halkalarındaki izotop bolluğu da mauder minimumunu kanıtlamakta ve bu minimuma benzer 12 dönemin yaşandığını göstermektedir. Bundan dolayı güneş rüzgârları ile yer iklimi arasındayakın bir ilişki vardır. Fakat bu ilişkinin ayrıntıları iyi bilinmemektedir.⁶⁹³ Kur’an’ın ifadesiyle bu ilişkinin ayrıntıları müteşabihdir.⁶⁹⁴

Güneş rüzgârlarının yaratılışı gereği dünyadaki önemli bir etkiside Auroralardır. Kuzey ve güney ışıkları olarak da bilinen auroralar, güneş rüzgârını oluşturan iyonize parçacıkların dünya manyetik alan çizgilerinin yoğunlaştığı bölgelerden girerek, atmosferin üst katmanları ile etkileşmesi sonucunda oluşan ışımalardır. Işımaların dalga boyu/rengi bize rüzgârın içeriği hakkında bilgi verecek şekilde tasarlanmıştır. Bu sayede yeşil rengin oksijen atomlarını gösterdiği bilinir.

691 Nurbaki, *Kur’an-ı Kerimden Âyetler ve İlmi Gerçekler*, s. 260.

692 <https://www.webtekno.com/aurora-larin-yaraticisi-olan-gunes-ruzgarlari> (04.03.2019).

693 <https://www.gunes-ruzgari.nedir.org> (04.03.2019).

694 Bkz. Âl-i İmran, 3/7.

Güneş rüzgârları incelendiğinde, rüzgârların manyetik bulutlar şeklinde hareket ettirildiği yapılan çalışmalarla gözlemlenmiştir. Bu, bulutların uzay meteorolojisi açısından ölçülmesi gereken parametreleri, hızı, yoğunluğu, manyetik alan şiddeti ve yönelimidir. Güneş rüzgârını oluşturan manyetik bulut, dünya manyetik alanının sınırını oluşturan Manyetopoz ile çarpışıp, bir şok etkisi oluşturacak ve Jeomanyetik salınımlara neden olacak şekilde dizayn edilmiştir.⁶⁹⁵

Rüzgârın yüksek hızlara ulaşmasına Alfvenadı verilen dalgalar sebep kılınmıştır. Alfven dalgaları, koronada oldukça geniş ve bunun yanında küçük enerji yoğunluklarından oluşacak şekilde var edilmiştir. Bu dalgalar Korona ve güneş rüzgârlarının içerisine kadar ulaşır ve alfven hızı ile ilerler. Dalgaların hızı korona içerisinde 20-30km/s civarındadır. Alfven dalgaları manyetik alan çizgileri boyunca güneş rüzgârına enerji aktarır. Güneş rüzgârının varlığı ilk olarak dünyadaki manyetik fırtınaların anlaşılması sonucunda öngörülmüştür.⁶⁹⁶ Güneş rüzgârı, atmosfer tabakasının üstünde yer alan jeomanyetik alanda 400 km/sn. aşan kısımlarda etkili olacak şekilde düzenlenmiştir.⁶⁹⁷

Güneş rüzgârlarının oluşumu ile ilgili şunları da söylemekte yarar vardır. Dünyanın ilahi yasalar gereği bir manyetik alanı vardır. Bu alan uzaya doğru yaydırılmış, atmosferde 80 ile 250 km. yükseklerde elektrik yüklü katmanlar oluşturulmuştur. 5000 ile 20000 km. yükseklerde ise Van-Allen kuşağında elektrik yüklü parçacıklar biriktirilmiştir. Bütün bunlar büyük bir hızla manyetik kutuplar arasında uçuşturulur. Buralarda ayrıca güneşin fırlattığı parçacıklar da vardır.⁶⁹⁸

Güneşe yalnızca elektromanyetik ışınlar gönderme görevi verilmemiştir. Ayrıca elektrik yüklü parçacıkları yayma vazifeside ona aittir. Bu parçacıklar bol enerji taşımaz. Bunlar ancak güneş püskürmeleriyle meydana gelir. Bu parçacıklar atmosfere girerek hava atomlarıyla çarpışarak ışıklanmaya neden olacak şekilde

695 <https://www.gunesfizigi.com/gunes-ruzgari-solar-wind> (01.03.2019).

696 <https://www.gunesfizigi.com/gunes-ruzgari-solar-wind> (01.03.219).

697 *Thema, Larousse*, Tematik Ansiklopedi, Bilim ve Teknoloji, Milliyet Gazetesi Yayınları, 1994, s. 117.

698 Sanır, *a.g.e.* s. 134.

düzenlemişlerdir. Bu ışıklanma elektrik akımı olan şimşek çakması⁶⁹⁹ olayı olarak da nitelendirilebilir.⁷⁰⁰Bu ışıklanmalar en çok 90 il 130 km. yükseklerde meydana gelir. Bu parçacıklar yerin manyetik alanında da değişiklikler yapar bundan dolayı bu parçacıkların oluşturduğu etkiye manyetik fırtına/güneş rüzgârı denir.⁷⁰¹

Diğer bir ifadeyle Güneş rüzgârı, güneşten yayılan parçacık akımıdır. Çoğunlukla elektronlardan, protonlardan ve alfa parçacıkları/helyum atomu çekirdeklerinden oluşur.⁷⁰² Güneş rüzgârının yanında birde sıcak ve kütleli yıldızların atmosferinden kaçan taneciklerin sürekli akışı şeklinde meydana getirilmiş olan yıldız rüzgârları vardır.⁷⁰³Güneşrüzgârlarının işlevleri kısaca böyledir. Şimdi konumuzla çok daha fazla ilişkisi olan atmosfer rüzgârı üzerinde duracağız.

2. Atmosfer Rüzgârı

Bir atmosfer ve tabiat olayıolan rüzgâr konusuna geçmeden önce klimatoloji/iklim bilim, atmosfer, hava durumu gibi kavramlar üzerinde durmakta yarar vardır.

İlahi yasalarla sıkı sıkıya bağı bulunan ve bilim insanlarının isimlendirmesiyle bilimsel bir kavram adını alan klimatoloji/iklim bilim terimi, İngilizce iklim/climate veya klima ile logos/lojik kavramlarının, “to” zarfıyla bağlanarak birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.⁷⁰⁴ Klimatoloji havanın sıcaklık, nemlilik, yağış, basınç ve rüzgârlar gibi iklim elemanlarıyla bunların matematik konum, özel konum, rölyef; (Yeryüzünün kabarıklık, çukurluk biçiminde ve çok çeşitli büyüklükteki biçimleri), bakı; (bir bölgedeki dağların güneş ışınlarını alışı yönü veya güneşe bakış kısmı) ve yükselti gibi iklim etmenleri ile etkileşimi sonucu oluşan yeryüzünün iklim bölgelerini ve iklim tiplerini inceleyen fiziki coğrafya biliminin alt bilim dalıdır.⁷⁰⁵

699 Bkz. Nur, 24/43; Rum, 30/24.

700 Bkz. Ateş, s. 61.

701 Samır, *a.g.e.* s. 134.

702 <http://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/gunes-ruzgari-nedir> (03.03.2019).

703 *Büyük Larousse*, XIX, s. 10005.

704 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 316.

705 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 311.

Kur'an'da yukarıda klimatoloji kavramıyla ifade edilen rüzgâr, sıcaklık, yağmur gibi hava olaylarına göndermede bulunan birçok ayet vardır.⁷⁰⁶

Klimatoloji/iklim biliminin amacı, yeryüzündeki iklim tiplerini tespit etmek ve bu iklimlerin yayılış bölgelerini belirlemek, iklimin tabii ve beşeri çevre üzerine etkilerini incelemektir.⁷⁰⁷

Evrende konulmuş yasalarla yakından ilişki içerisinde bulunan klimatoloji/iklim biliminin tabii çevre üzerine etkileri yanında, tabii çevre faktörleri de atmosfer olaylarını ve iklimi etkileyebilmektedir. Örneğin; yükselti ve dağların uzanış doğrultusu gibi jeomorfolojik özellikler, hava olaylarını etkileyecek bir tarzda var edilmiştir.⁷⁰⁸

Klimatoloji/iklim bilimi yeryüzündeki iklim iplerini belirlerken genel ölçüde meteorolojinin verileri kullanır. Meteoroloji ilminin amacı doğru hava tahminleri yapmaktır. Meteoroloji istasyonlarında sıcaklık, basınç, rüzgâr, güneşlenme, bulutluluk ve yağış gibi iklim elemanlarının kayıtları gözlemler sonucu tutulur. Meteorolojide sinoptik gözlemlerle, mükemmel bir şekilde işletilen atmosferin yatay ve dikey durumu, klimatolojik gözlemlerle zemine yakın atmosfer özellikleri, fenolojik gözlemlerle de yeryüzünde var edilmiş olan bitkilerin çimlenme ve olgunlaşmaları incelenir.⁷⁰⁹

Yeryüzü ve atmosfer, sıcaklık enerjisini güneşten alır. Güneş bu manada sıcaklığın temel kaynağı kılınmıştır.⁷¹⁰ Güneş enerjisi, radyasyon/güneş ışınları enerjisi şeklinde atmosfere girer ve yeryüzüne ulaştırılır. Bu ışınlar genel olarak yaklaşık 0,2 ile 3 mikron dalga uzunluğu -bir mikron milimetrenin binde biri- olan, elektromanyetik dalgalar topluluğudur. Bu ışınlar, potansiyel yük halinde yeryüzüne ulaştırıldıkları zaman, ışın demetleri biçiminde, farklı açılarla kırılır ve yansır. Bu

706 Bkz. Nur, 24/43; Rum, 30/48.

707 Güner v. dğr. *a.g.e.* s. 103.

708 Güner v. dğr. *a.g.e.* s. 103.

709 Güner v. dğr. *a.g.e.* s. 105-106.

710 Bkz. Nuh, 71/16.

nedenle de atmosfer içindeki su buharı ve karbondioksit yardımıyla atmosfer tarafından emilirler. Dolayısıyla atmosfer, hem kendi içindeki ışık dağılması/difüzyonla hem yer radyasyonu yoluyla ısınır. Bununla birlikte atmosfer yeride ısıtır.

Kısaca yeryüzü, yerdeki cisimlere çarparak difüzyona uğrayan ve uzun dalgalı radyasyon durumuna geçen radyasyonla ısıdırılmaktadır.⁷¹¹ Bu anlamda düşünüldüğünde Yüce Yaratıcı'nın insanın hizmetine sunmuş olduğu güneş⁷¹² hem ışık hem de ısı kaynağıdır. Bu gerçeği “Güneşi ışık, ayı aydınlık kılan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için aya menziller takdir eden O’dur. Allah bunları sadece hak olarak yapmıştır, bilen bir toplum için ayetleri açıklıyor” ayeti haber vermektedir.⁷¹³

Hava küre, hem atmosfer içindeki difüzyon enerji ve hem de kendi, difüz enerjisiyle ısıtılmaktadır. Yerden atmosfere sıcaklık nakline kondüksiyon/taşıma, nakletme yoluyla sıcaklık nakletmeye denir. Bu taşıma işi konveksiyonel/dikey ve adveksiyonel/yatay hava hareketleri olan rüzgârların yönlendirilmesiyle olur.⁷¹⁴ Kur’an, yukarıda deneysel olarak açıklanan hususlara gönderme yaparak rüzgârların bulutları yerden kaldırması, gökyüzünde toplayıp yayması ve onları sürükleyerek yağmurun oluşmasına katkı sağladığına vurgu yapar.⁷¹⁵ Tefsir âlimleri rüzgârların yerden atmosfere sıcaklık taşınmasıyla ilgili olarak bazı yorumlarda bulunmuşlardır.⁷¹⁶ Araplar, taşıma görevini yapan bu rüzgârlara hamilat/taşıyıcı rüzgârlar demişlerdir.⁷¹⁷

711 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 327.

712 Bkz. İbrahim, 14/33; Nahl, 16/12; Nuh, 71/16; Rad, 13/12; Araf, 7/54.

713 Yunus, 10/5.

714 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 327.

715 Bkz. Casiye, 45/5; Rum, 30/48; fazla bilgi için, bkz. Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 327.

716 Bkz. Beydâvî, IV, s. 274.

717 Kurtubî, IX, s. 253-254; Yazır, V, s. 3054.

Yeri veya herhangi bir gök cismini saracak şekilde var edilen gaz tabakasına, gaz yuvarına Atmosfer/Havaküre denir.⁷¹⁸ Bir başka ifadeyle ilahi yasalardan olan yer çekimi gücü/merkez kaç kuvveti ile yer küreye bağlı olan ortalama 10000 km. kalınlığa sahip çeşitli gazların karışımıyla meydana getirilen ve dünyamızı saran korunmuş tabakaya atmosfer denir.⁷¹⁹

Yunanca kökenli bir kelime olan atmosfer, nefes alınan küre; atmos sehere anlamına gelir. Bilimsel literatürde ise atmosfer; Yeryuvarını saran gaz kütesine denir. Dilimizdeki karşılığı hava küredir. Atmosfer; litosfer, hidrosfer ve biyosferle birlikte coğrafi yeryüzünü oluşturacak şekilde tasarlanmıştır.⁷²⁰ Atmosfer terimi içerisinde birde standart atmosfer kavramı kullanılır. Standart atmosfer; hava dolanımlarının veya yapısının ilkelerini ortaya koymak ve bir başvuru kaynağı sağlamak için uluslar arası anlaşmalarla belirlenen ılıman ülkelerin ortalama atmosferini gösteren atmosfere standart atmosfer denir.⁷²¹

Dünya, yani yerküre, kendisini sarmış olan ve belli bir yüksekliğe dek devam eden, biçimi, yeryuvarın biçimine benzeyen gaz örtüsüne atmosfer/hava küreye sahip kılınmıştır. Atmosferi oluşturan maddelere ise hava denir. Bu anlamda bakıldığında rüzgârlarda atmosferin içinde yer alan ve onun oluşmasına katkı sağlayan bir madde olarak yaratılmıştır.⁷²² Atmosfer ve onun işleyişi ile ilgili yukarıda verilen vebilimsel bilgiler aracılığıyla yakın zamanda ortaya çıkarılan hakikatler Kur'an'da çok daha önceden haber verilmiştir.⁷²³

718 <http://www.tdk.gov.tr> (04.03.2019).

719 Bkz. Enbiya, 21/32; atmosferin korunmuşluğu hakkında fazla bilgi için bkz. Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 225.

720 Güner v. dğr. *a.g.e.* s.106.

721 *Larousse*, Genel Görsel ve Tematik Ansiklopedi, I, Aydın Kitaplar/Milpa Yayınları, İstanbul 1991, s. 50.

722 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 316.

723 Bkz. Enbiya, 21/32; Mülk 67/3; Talak, 65/12; Mustafa Uzun, Zülfikar Tüccar, Casim Avcı v. dğr. "*Kur'an ve Tefsir Araştırmaları II*", Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi 34, Ensar Neşriyat, İstanbul 2001, s. 203-205.

Atmosfer, yakın semada gaz halinde bulunan atomlardan oluşturulmuştur.⁷²⁴ Bu hakikat “Sonra duman halinde bulunan göğe yöneldi. Ona ve yerküre/yeryüzüne; isteyerek veya istemeyerek gelin dedi. İkisi de isteyerek geldik dediler”⁷²⁵ ayetiyle haber verilir. Ayette geçen “O bir duhan/duman bulutu idi ifadesi aslında arzın ilk yaratılış evresinde tam bir duman, yani karbondioksit atmosferinden oluştuğu haber verilir. Bu bakımdan bahsedilen bu ilk gaz sayesinde arzın hareketlerimuhafaza ettirilmiş ve bugün ki atmosfer meydana getirilmiştir.⁷²⁶

Atmosferin içinde çeşitli gazlar bulunur ve bu gazlar atmosferin içinde belli oranlarda dağıtılmıştır. Atmosferde %78 oranında azot bulunur. Bu sayede gökyüzü mavi gözüktür. Yine atmosferde %21 oranında oksijen ve %1 oranında da argon, neon, helyum, metan, kripton, ksenon ve hidrojen gazları bulunur. Bunlara element de denir.⁷²⁷

Atmosfer, içerisinde bulunan gazların fiziksel ve kimyasal özelliklerine göre katmanlara ayrıştırılmıştır. Bu katmanlar; troposfer, stratosfer, mezosfer, termosfer, ozonosfer, iyonosfer, ekzosfer gibi katmanlarla çepeçevrili olarak var edilmiştir. Atmosferin katları hakkında kısaca bilgi verilmesi gerekirse şunlar söylenebilir; troposfer atmosferin en alt bölümüdür. 13 km. kalınlığa sahiptir, hava olayları bu katmanda meydana getirilir. Yağmur, rüzgâr vb. hava olaylarının troposfer katmanında gerçekleşir.⁷²⁸ Bununla birlikte Araplar yağmur yüklü buluları taşıyıp sürükleyen rüzgâra/havaya Cârîyât ismini verirler.⁷²⁹ Bunlara ilaveten gazların %75’i de troposferde bulunur.

Stratosfer; troposferin üstünde 30 km. ye kadar olan bölümdür. Yatay hava hareketleri bu katmanda meydana getirilir. Mezosfer; stratosferin üstünde 80-90 km. ye kadar olan bölümdür. Termosfer; atmosferin üst katıdır, gaz yoğunluğu az

724 Nurbaki, *Kur’an-ı Kerimden Âyetler ve İlmi Gerçekler*, s. 13.

725 Fussilet, 41/11.

726 Nurbaki, *Kur’an-ı Kerimden Âyetler ve İlmi Gerçekler*, s. 15.

727 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 225.

728 Bkz. Kutub, V, s. 2929.

729 Râzî, XXIX s. 195.

olduğundan gece ve gündüz arası sıcaklık farkı fazladır. Ozonosfer; güneşten gelen ve zararlı olan kısa dalgalı güneş ışınlarını engelleyici katman kılınmıştır.⁷³⁰ Güneşten gelen zararlı ışınları koruyan ve atmosfer katmanlarından biri olan ozonosferin bu işlevi Kur'an'ın şu ayetinde haber verilmektedir; “Gökyüzünü de korunmuş bir tavan yaptık.”⁷³¹

İyonosfer; yeryüzünden 80-90 km. yüksekte başlayıp yaklaşık olarak 250-300 km. ye kadar olan katmandır. Bu katman gaz iyonlarından yani elektrik yüklü atom parçacıklarından oluşturulmuştur. Ekzosfer ise, yerden yaklaşık 300 km. sonra başlar, 3600-10000 km. derinliklere kadar uzanır. Bu katmandaki gazlardan yer çekimi etkisinde olanlar yeryuvarı çevresinde bir uydu gibi döndürülürken, yer çekimi etkisinden kurtulan gazlar ise uzay boşluğunda kaybettirilir.⁷³²

Yüce Yaraticı, Kur'an'ın birçok ayetinde sema/gökten bahsetmekte ve gökyüzü/semanın yedi kattan oluştuğuna dikkat çekmektedir. Şu ayet semanın katları ile ilgili bilgiler verir; “O ki, yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yarattı; sonra göğe yöneldi, onları yedi gök olarak düzenledi. O, her şeyi bilir.”⁷³³ “Üzerinize sapaşğlam yedi gök bina eyledik.”⁷³⁴, “Yedi göğü ve bir o kadar da yeri yaratan Allah'tır.”⁷³⁵ “Böylece onları, iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğe görevini vahyetti. Ve biz, yakın semâyı kandillerle donattık, bozulmaktan da koruduk.”⁷³⁶

Yukarıdaki ayetlerde geçen “yedi gök“ ifadesi atmosferi hem de uzay boşluğunu ifade eder. Bunun yanında yine ayette geçen “yakın gök” ifadesi ile kast edilen boşluk tıpkı atmosferin yapısında mevcut olan boşluk gibidir. Bu anlamda

730 Güner v. dğr. *a.g.e.* s. 107-108.

731 Enbiya, 21/32.

732 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 325.

733 Bakara, 2/29.

734 Nebe, 78/12.

735 Talak, 65/12.

736 Fussilet, 41/12.

atmosfer yer küreyi koruyan bir tavan vazifesi görür. Fen bilimlerinin bu konudaki görüşü aşağı yukarı yukardakilerle aynıdır.⁷³⁷

Kur'an, göğün her birinin ayrı bir rol üstlenen katmanlardan oluştuğunu vurgular. Buna göre gök sadece katmanlardan oluşmamaktadır. Ayrıca bu katmanların her birinin birer görevi vardır. Bu da bize bahsi geçen katmanların uzak göğü değil de, yakın gök olan atmosferin katmanlarını ifade ettiğine yönelik güçlü bir izlenim sunmaktadır.⁷³⁸

Bir atmosfer olayı olan hava durumu ve iklim terimleri birbirleriyle karıştırılmaktadır. Hava durumu sözlükte; meteoroloji ile ilgili olayların bütünü, hava raporu, hava şartları anlamına gelir.⁷³⁹ Coğrafi bir terim olarak ise; meteorolojik koşulların kısa süreli durumuna yani havanın anlık tipine hava durumu denir. İklim ise, herhangi bir yerde havanın; sıcaklık, yağış, nemlilik, basınç ve rüzgârlar gibi iklim elemanları bakımından yıl boyunca gösterdiği özellikler olarak kabul edilir.⁷⁴⁰

Yukarıda anlatılanlardan yola çıkılarak denilebilir ki bir tabiat olayı olan rüzgârlar atmosfer içerisinde meydana getirilen kısa veya uzun süreli hava olaylarıdır.

Buraya kadar olan kısımda rüzgârın temel kaynakları olan güneş rüzgârı ve atmosferde meydana gelen ve ayrıca bir hava olayı olan rüzgâr üzerinde duruldu bundan sonra Kur'an ve fen bilimlerinde bir ayet olarak rüzgâr konusu Kur'an'ın ışığında ve bilimin verileriyle daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

Rüzgâr, sözlükte havayucarında ayrımlı basınç altındaki yöreler arasında oluşturulan, yatay yönde, esiş yönü, süresi ve biçimleriyle ayrımlı hava devinimi anlamına gelir.⁷⁴¹ Lügatlerde, rüzgârın anlamı ile ilgili yukarıdaki tanıma benzer

737 Hasan Özalp, *Kur'an-ı Kerim'de Kozmik Tarih ve Biyolojik Gelişim*, Ankara 2015, s. 544.

738 Özalp, *Kur'an-ı Kerim'de Kozmik Tarih ve Biyolojik Gelişim* s. 544.

739 <http://www.tdk.gov.tr> (04.03.2019).

740 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 316-317.

741 <http://www.tdk.gov.tr> (06.03.2019).

ifadelere rastlamak mümkündür.⁷⁴² Fen bilimlerinde ise rüzgârın birçok tanımı yapılmıştır, biz burada sadece bir kaçını vermekle yetineceğiz. En genel anlamıyla rüzgâr; yatay olarak yer değiştiren hava kütlelerine denir.⁷⁴³ Rüzgârlar, yeryüzünün çeşitli bölgelerindeki havanın, ayrı derecelerde ısınması sonucu oluşturulur.⁷⁴⁴

Rüzgâr, eski dilde bad, riyah, yel; yer değiştiren hava anlamlarına gelir.⁷⁴⁵ Rüzgâr, havanın yeryüzüne yakın olan herhangi bir yönde, herhangi bir hızdaki tabii akıntısıdır. Rüzgârlar tam düzenli olarak esmezler, yerel rüzgârların her birinin her yerde ayrı bir adı vardır. Örneğin; yıldız, poyraz, doğu yeli, keşişleme güney yeli, lodos, karayel, akyel, kible, yarıkaya yeli gibi isimleri vardır. Bu isimler yörelere ve ülkeler göre değişir Türkiye de genel olarak yukarıda geçen isimler yerel rüzgârlar için kullanılır.⁷⁴⁶

Rüzgâr, atmosferin yeryüzüne yakın kesimlerinde oluşturulan hava akımıdır.⁷⁴⁷ Rüzgârı oluşturan hava hareketleri yataya çok yakındır. Hava akımlarının hepsi rüzgâr olarak adlandırılmaz. Hava kütleleri de bir hava akımıdır, ancak hava kütlelerinin hareketlerinde binlerce kilometrelik mesafeler söz konusu iken rüzgâr bir hava kütleşiçerisinde yer alan kısa mesafeli hava hareketidir. Rüzgârlar genelde yerküre ve atmosferdeki sıcaklık farklarından kaynaklandırılarak var edilen bir tabiat olayıdır.⁷⁴⁸

Rüzgâr için Adveksiyon terimi de kullanılır. Adveksiyon; konvektif/atmosferde gerçekleşen ısı dolaşımının yatay bileşeni, yani havanın atmosferde bir yerden başka bir yere yatay yöndeki hareket ettirilmesini ifade eder.⁷⁴⁹ Buradan anlaşıldığına göre

742 Bkz. *El-Mucemul Vasıt*, s. 381; *EL- Mu'cemul, Veciz*, s. 281; Hans Wehr, s. 365; İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 205.

743 Abdulkadir Ateş, Adnan Onart v. dğr. *Büyük Ansiklopedi*, XIII, Milliyet Yayınları, İstanbul, ts. s. 4777.

744 Abdulkadir Ateş v. dğr. XIII, s. 4777.

745 Reşat İzbirak, *Coğrafya Terimler Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul 1992, s. 270.

746 İzbirak, *Coğrafya Terimler Sözlüğü*, s. 270-271.

747 *Ana Britannica*, Genel Kültür Ansiklopedisi, Ana Yayıncılık, ts. s. 5.

748 *Britannica*, s. 5.

749 Türkes, *Genel Klimatoloji, (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s. 74; Bkz. Şura, 42/33.

genel olarak adveksiyon terimi ile rüzgâr anlatır. Müfessirlerde bazı yorumlarında adveksiyon/ısı dolaşımına vurgu yaparlar.⁷⁵⁰

Adveksiyon, aslında yeryüzüne paralel olarak getirilen yatay yöndeki hava hareketlerinin hepsine verilen isimdir. Kur'an'da bu ifade yönetmek, estirmek kavramlarıyla ifade dilir.⁷⁵¹ Adveksiyon akımlarının yönü belli ise bu akımlara rüzgâr denilir.⁷⁵²

Rüzgâr, ilahi yasalar çerçevesinde bir yüksek basınç merkezinden alçak basınç merkezine doğru yer değiştiren yatay hava hareketidir. Basınç ve dünyanın dönüş yönü rüzgârların oluşumuna etki eder. Rüzgârın hızı anemometreyle ölçülür birim olarak ise m/sn. veya km/h. bir diğer ifadeyle, metre bölü saniye ya da kilometre bölü saat birimleri rüzgârın hızı için kullanılır.⁷⁵³

Rüzgâr, hava kütlelerinin yüksek ve alçak basınç alanları arasında denge sağlayıcı nitelikteki, yer değiştirmesidir. Rüzgârlar, hızları ve doğrultularıyla özellik kazanırlar.⁷⁵⁴ Bütün tabiat olaylarında olduğu gibi rüzgârlarında alçak ve yüksek basınç arasında denge sağlayıcı nitelikteki hareketleri evrenin temel yasalarına bağlı olarak yüce yaratıcının sevk ve idaresiyle meydana gelir.⁷⁵⁵

Rüzgârlar genellikle Konverjans bölgeleri/siklon alanlarında hemen hemen merkezden çevreye, Diverjans bölgeleri/anti siklon alanlarında ise çevreden merkeze doğru esirilen bir tabiat olayıdır.⁷⁵⁶

Rüzgârlar, fiziki açıdan incelendiğinde Jeostrofik rüzgâr, Siklostrofik ve Radyan rüzgârlar olarak sınıflandırılabilir. Jeostrofik rüzgâr: sürtünme etkisinin olmadığı kabul edilerek, basınç gradyan kuvveti ile koryolis kuvveti arasındaki

750 Bkz. Beydâvî, IV, s. 274.

751 Bkz. Casiye 45/5.

752 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 118.

753 Hayati Doğanay, *Coğrafya Bilim Alanlar Sözlüğü*, s. 442.

754 Samır, *a.g.e.* s. 229.

755 Bkz. Kutub, V, s. 2659-2661.

756 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 339-340.

denge sonucu oluşturulan, yüksek konturlarına yatay olarak esen rüzgâra denir.⁷⁵⁷ Ayrıca orta ve yüksek troposferde binlerce km. uzunluğunda ama dar menderesler oluşturarak batıdan doğuya doğru hareket eden hızlı Jeostrofik rüzgâr kuşaklarına ise Jet akımları adı verilir.⁷⁵⁸

Gradyan rüzgâr; Yüce Yaraticı tarafından yüksek basınç alanlarında merkez kaç ve basınç gradyan kuvveleri ile koryolis kuvveti arasındaki denge sonucu antisiklonik akış gösterecek şekilde var edilen rüzgârlardır. Siklostrofik rüzgâr ise; alçak basınç merkezlerinde oluşturulan rüzgârlardır. Bunun yanında bu rüzgârların hızları genel olarak su hortumlarında ve kasırgalarda 50 m/s ve üzerinde, hortumlarda ise 100 m/s ve üzerindedir.⁷⁵⁹

Rüzgârları Yüce Yaraticı estirir.⁷⁶⁰ Toplumlarda ülkelerindeki hâkim kültüre göre onları adlandırır. Ülkemizde rüzgârlar estirildikleri yöne göre isimlendirilirler. Kuzeyden estirilenlere Yıldız, güneyden estirilenlere Kible, doğudanestirilenlere Gündoğusu, batıdan estirilenlere Günbatısı, kuzeydoğudan estirilenlere Poyraz, kuzeybatıdan estirilenlere Karayel, güneydoğudan estirilenlere Keşişleme ve güney batıdan estirilenlere de Lodos denir. Uluslararası adlandırmalar da yönlere göre yapılır; Kuzey rüzgârları, batı rüzgârları gibi.⁷⁶¹ Araplar ise ara yönlerden estirilen rüzgârlara “nekba” adını verirler.⁷⁶²

Araplar ayrıca rüzgârın çeşitli yönlerden estirilmesine “el-mütenaviha” derler. Onlar rüzgâr yönlerini şöyle isimlendirirler; “Saba ve Kabul” doğudan estirilen rüzgârlar, “Şimal” kuzeydenestirilen rüzgârlar, “Cenup” güneydenestirilen rüzgârlar, “Debur” ise batıdanestirilen rüzgârlardır.⁷⁶³

757 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 339-340.

758 Türkes, *Genel Klimatoloji, (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s.163.

759 Türkes, *Genel Klimatoloji, (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s.167.

760 Bkz. Bakara, 2/164.

761 Hayati Doğanay, *Coğrafya Bilim Alanlar Sözlüğü*, s. 442.

762 Kurtubî, II, s. 498.

763 Abduh, VIII, s. 466.

İbni Kesir'in sahih saydığı bir hadiste Hz. Peygamberin;“Saba/doğu rüzgârlarının kendisine yardımcı olduğunu, Debur/batı rüzgârlarının ise Ad kavmini helak ettiğinisöyler.”⁷⁶⁴ Bunun yanında O, kendisine Allah katından Ezyeb/güney rüzgârı verildiğini bu rüzgârın halk arasında Cenup/güney rüzgârı olarak isimlendirildiğini haber verir.⁷⁶⁵ Atmosferde meydana gelen rüzgârın özellikleri kısaca böyledir. Şimdide rüzgâr ve onu meydana getiren ilahi ve tabii faktörlere değineceğiz.

A. Rüzgâr ve Onun Meydana Gelişindeki İlahi ve Tabii Etkenler

Rüzgârın kısaca yatay yönde yer değiştiren bir hava kütlesi olduğuna daha önce değinilmişti.⁷⁶⁶ Yatay hava hareketi olan rüzgârın coğrafi olaylar yönünden çok büyük etkileri vardır. Hava kütesinin hareketleri ancak çevresine yapığı etkilerle gözlemlenebilir. Rüzgârın çevreye yaptığı etkiler⁷⁶⁷ yapılan bilimsel çalışmalarla ortaya çıkmaktadır. Kur'an'da rüzgârın tabiata yapmış olduğu etkilerçok önceden haber vermektedir. Örneğin Kur'an'ı Kerim'de yağmur içerikli ayetlerin büyük bir bölümünde sırasıyla rüzgâr ve bulutlardan bahsedilmektedir. Şu ayet bu anlatılanların bir göstergesidir; “Allah O'dur ki, rüzgârları gönderir, bunlar da bulutu kaldırır. Derken, Allah onu gökte dilediği gibi yayar ve parça parça eder; nihayet arasından yağmurun çıktığını görürsün.”⁷⁶⁸ Bu ayetten de anlaşılıyor ki, yoğunlaşma ve yağış oluşumu, nemli bulutların bölgeden bölgeye taşınması olayları rüzgârın tesiriyle olmaktadır.⁷⁶⁹

Föhn rüzgârları gibi rüzgârlar havada buharlaştırmayı artırarak yağmurun yağmasına ve ürünlerin yetişmesine katkı sağlayacak biçimde var edilmiştir. Çeşitli bilimsel araştırmalar neticesinde ortaya çıkan hakikatleri Kur'an önceden haber verir.

764 İbn Kesir, XI, s. 124-127; Tirmizî, Tefsir, Zariyat, (3269-3270).

765 İbn Kesir, VIII, s. 251-252.

766 Hayati Doğanay, *Coğrafya Bilim Alanlar Sözlüğü*, s. 442.

767 Bkz. Araf, 7/57; Yunus, 10/22; İbrahim, 14/18; Hicr, 15/22; Kehf, 18/45; Rum, 30/46, 48, 51; Fatır, 35/9; Ahkaf, 46/24; Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

768 Rum, 30/48.

769 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 235.

Şu ayet bunun delilidir; “Rahmetinin önünde, müjdeci olarak rüzgârları gönderen Allah’tır. Rüzgârlar, yağmur yüklü bulutları taşıdığında, onu ölü bir memlekete gönderir, su indirir ve onunla her türlü ürünü yetiştiririz.”⁷⁷⁰

Sıcak rüzgârlar buharlaştırmayı artırarak ürünlerin olgunlaşmasına sebep kılınmıştır. Soğuk rüzgârlar ise sıcaklığı düşürür ve ürünlerin geç olgunlaşmasına sebep olur. Bütün bunlar Yüce Yaratıcı’nın tabiattaki eseri olan rüzgâr vasıtasıyla olur.⁷⁷¹ Soğuk rüzgâr meyvelerin olgunlaşmasını geciktirdiği gibi özellikle kavurucu soğuk da hasat mevsimi gelen ekinlere indiğinde onları tahrip eder, ekin ve meyveleri yok eder.⁷⁷² Fırtına, kasırga, tayfun ve hortum gibi hızı yüksek rüzgârların can ve mal kaybına sebep olması rüzgâr kaynaklı tabiat olayları olarak değerlendirilir.

Yüce Yaratıcı rüzgâra bilinen üç özellik vermiştir. Bunlar; rüzgârın yönü, rüzgârın hızı/şiddeti, rüzgârın esiş sıklığı/frekansıdır.⁷⁷³

Rüzgârların yönü, hızı ve esme sıklığı konularına değinmeden önce rüzgârı etkileyen iklim elemanlarına da değinmek gerekir. Bunlar; Bir yerin özel konumu, basınç merkezleri, matematik konum, kara ve denizler göre özel konum, yükselti, yeryüzü şekilleri ve bakıya göre konum, son olarak sıcaklık ve atmosfer basıncıdır. Şimdi bu sayılanlara kısaca değinmek gerekir. Bir yerin Allah tarafından belirlenmiş özel konumu, genel hava dolaşımı/atmosfer sirkülasyonunu etkiler. Tefsir âlimleri de atmosfer dolaşımı kavramını hava akımı ve hava dalgalanması şeklinde açıklarlar.⁷⁷⁴ Basınç merkezleri: basınç merkezleri arasında oluşturulan sıcaklık farkları rüzgârları etkileyen etmenlerden biridir.⁷⁷⁵ Bununla birlikte Rüzgâr ve sıcaklık gibi atmosfer olaylarını etkileyen sebeplerden biride matematik konumdur.

770 Araf, 7/57.

771 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 235.

772 İbn Kesir, III, s. 163.

773 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 123.

774 Bkz. Beydâvî, IV, s. 274.

775 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 319.

Matematik konum; ekvator dan kutuplara doğru gidildikçe güneş ışınlarının yeryüzüne düşme açılarının değişmesini anlatır. Dünyanın güneş karşısındaki 23 derece ve 27 dakikalık eğimi, dünyanın batı-doğu yönünde 24 saatte bir kez döndürülmesi⁷⁷⁶ aydınlanma ve ısınma farklılığına yol açar.⁷⁷⁷ Ayrıca dünyanın doğu batı yönünde 24 saatte bir döndürülmesi⁷⁷⁸ gece ve gündüzü meydana getirir. Bununla birlikte gece-gündüz arasındaki sıcaklık farkı da rüzgârın meydana gelmesini sağlayan⁷⁷⁹ temel öge olarak nitelenir.

Kara ve denizlere göre özel konum; kara ve denizler bir yerin sıcaklığına etki eder, denizlerde güneş ışığı 200-250 m. derinliklere kadar etki edip sıcaklığı depolarken karalarda güneşin etkisi 1m. ye kadardır. Buda karaların çabuk ısınıp soğumasına denizlerin geç ısınıp geç soğumasına etki eder.⁷⁸⁰ Kara ve denizler arasında gün içinde meydana gelen sıcaklık farkları karalar ve denizler üzerinde rüzgârların meydana gelmesini sağlar.⁷⁸¹ Araplar, karadan esen ve azap getirdiği düşünülen rüzgârlara Akim/Hayırsız, Sarsar/Ses çıkaran adını verirken, denizden esen ve azap getirdiği düşünülen rüzgârlara da Asıf/Şiddetli esen, Kasıf/Kasırga adını verirler.⁷⁸²

Yükselti, bir yerin deniz seviyesine yani, sıfır metreye göre gösterdiği yükselti farkı o yerin iklimini, sıcaklığını ve rüzgârlarını etkiler. Sıfır metreden yüksekliğe çıkıldıkça her 100 metrede bir 0,5 santigrat derece hava soğur.⁷⁸³

Yeryüzü şekilleri ve bakıya göre konum; dağların farklı şekillerde yaratılan coğrafik özellikleri yani yüksekliği, depresyonlara yer vermemesi, sıralanışı, arazinin bakı durumu yani güneş ışınlarının kuzey ve güney yamaçlara geliş açısı sıcaklığı ve

776 Bkz. Neml, 27/88.

777 Hayati Doğanay Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 221.

778 Bkz. Enbiya, 21/33; Yasin, 36/40.

779 Bkz. Râzî, XXV s. 134.

780 Hayati Doğanay Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 222.

781 Râzî, XXV s. 134.

782 Taberî, XVIII, s. 523.

783 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 322.

rüzgârları etkiler. Tefsir âlimleri de rüzgâra tesir eden yeryüzü şekilleri ve bakıya göre konum ile ilgili bazı açıklamalar yaparlar.⁷⁸⁴ Silik topografya özelliğine sahip ve kıyılara yakın bölgelerde, tropikal ve kutupsal hava kütleleri iç kısımlara rahatlıkla girerek o bölgelerin yağışını, rüzgârını ve sıcaklığını etkilerken yüksek sıra dağlardan oluşan bölgelerde hava kütlelerinin iç bölgelere girmesi zorlaşır.⁷⁸⁵ Dolayısıyla bu bölgelerin sıcaklığı ve rüzgâr durumu da etkilenir. Sıcaklık ve atmosfer basıncıda rüzgâra etki edecek biçimde var edilmiştir.

Sıcaklık; atmosferde bulunan gaz moleküllerinin sahip olduğu enerjinin/ısının elektromanyetik dalgalarla çevreye yapmış olduğu etkiye denir.⁷⁸⁶ Atmosfer basıncı ise; 45 derece paralelde, deniz seviyesinde 15 santigrat sıcaklıkta ölçülen basınçtır.⁷⁸⁷ Bu basınç 1 cm çapındaki cıva sütununu 760 mm. yükseltir. Bu basınca aynı zamanda normal basınç da denir. Bazı bilginler, alçak basıncı, havadaki nem miktarı ile rüzgârın o andasahip olduğu hız olarak da nitelerler. Onlara göre bu durumda yağmurun yağma olasılığı çok yüksektir.⁷⁸⁸ Bir yerdeki basınç 760 mm. den fazlaysa yüksek basınç/antisiklon, 760 mm'den az bir basınç varsa o yerde alçak basınç/siklon şartları etkilidir. Basınç, kuvvet birimi olan milibar/mbar ile ifade edilir.⁷⁸⁹Rüzgârın oluşumunu etkileyen ilahi ve tabii etkenler hakkında kısa bilgiden sonra rüzgârın yönü, hızı ve esme sıklığını etkileyen ilahi ve tabii faktörlere geçebiliriz.

B. Rüzgârın Yönünü, Hızını ve Esme Sıklığını Etkileyen İlahi ve Tabii Faktörler

Rüzgârın bulunduğumuz yere doğru geldiği yöne rüzgâr yönü denir. Örneğin, Kuzey rüzgârı, batı rüzgârı ve doğu rüzgârı gibi.⁷⁹⁰ Rüzgârların esme yönleri ile ilgili

784 Bkz. İbn Kesir, XII, s. 357.

785 Hayati Doğanay Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 223.

786 Güner v. dğr. *a.g.e.* s. 109.

787 Güner v. dğr. *a.g.e.* s. 120.

788 Bayraklı, XIII, s. 523.

789 Güner v. dğr. *a.g.e.* s. 120.

790 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 123.

Kur'an da "rüzgârları çeşitli yönlerde estirmesinde"⁷⁹¹ kullanılan "Tasrif" kavramı, bir şeyi bir halden başka bir hale çevirmek veya onu başkasıyla değiştirmek⁷⁹² anlamlarında kullanılmıştır.

Tasrif kavramı, tefsirkaynaklarında rüzgârların soğukluğu,⁷⁹³ sıcaklığı,⁷⁹⁴ hızlı,⁷⁹⁵ şiddetli⁷⁹⁶ ve yakıcı oluşu;⁷⁹⁷ onun esip savurması,⁷⁹⁸ saçıp savurması,⁷⁹⁹ kırıp ufalaması,⁸⁰⁰ bulutları hareket ettirmesi,⁸⁰¹ taşınması,⁸⁰² yayması,⁸⁰³ kaldırması,⁸⁰⁴ sürüklemesi,⁸⁰⁵ dağıtması,⁸⁰⁶ yağdırması,⁸⁰⁷ toza çevirmesi,⁸⁰⁸ yürütmesi,⁸⁰⁹ sökmesi,⁸¹⁰ ses çıkarması,⁸¹¹ kırması,⁸¹² dondurması,⁸¹³ helak etmesi,⁸¹⁴ toplaması,⁸¹⁵

791 Bkz. Bakara, 2/164.

792 Bkz. İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 279-280; fazla bilgi için bkz. İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, IV, s. 2435.

793 Bkz. Taberî, V, s. 706-707; Mâtûrîdî, II, s. 439; Kurtubî, II, s. 498; Râzî, VIII, s. 211-212; Beydâvî, I, s. 82-83; İbn Kesir, III, s. 163; Sâbûnî, I, s. 417; Mâtûrîdî, II, s. 439.

794 Bkz. Sâbûnî, I, s. 198.

795 Bkz. Râzî, XVI, s. 33.

796 Bkz. Mâtûrîdî, VII, s. 510; Beydâvî, III, s. 343.

797 Bkz. Âl-i İmran, 3/117.

798 Bkz. Zariyat, 51/1.

799 Bkz. Taberî, XV, s. 272.

800 Bkz. Yazır, VI, s. 4527-4528.

801 Bkz. Abduh, VIII, s. 469.

802 Bkz. Râzî, XXIX s. 195.

803 Bkz. Rum, 30/48.

804 Bkz. Beydâvî, III, s. 28-29.

805 Bkz. Hac, 22/31.

806 Bkz. Beydâvî, III, s. 28-29.

807 Bkz. Kurtubî, XXI, s. 127.

808 Bkz. İbn Kesir, XIII, s. 23-24.

809 Bkz. Fatır, 35/9.

810 Bkz. Râzî, XXX, s. 70.

811 Bkz. Taberî, XVIII, s. 523.

812 Bkz. Mâtûrîdî, VII, s. 510.

813 Bkz. İbn Kesir, III, s. 163.

814 Bkz. Sâbûnî, III, s. 28.

aşılması,⁸¹⁶ yakıp kavurması,⁸¹⁷ ekinleri sarartması⁸¹⁸ gemileri yüzdürmesi,⁸¹⁹ parçalaması,⁸²⁰ zarar vermesi,⁸²¹ hoş,⁸²² yumuşak,⁸²³ şiddetli,⁸²⁴ koparıp⁸²⁵ fırlatan⁸²⁶ anlamlarında kullanılmışlardır.

Görüldüğü gibi Kur'an'da ve tefsirlerde verilen bu anlamların rüzgârın, hemen hemen bütün özelliklerini ifade ettiği görülmektedir.⁸²⁷

Razi, Kur'an'da geçen; zariyat/rüzgârlar, hamilat/bulutlar, cariyat/yıldızlar, bulutlar, mukassimat/melekler kavramlarını⁸²⁸ sıfat olarak rüzgâra vermekte ve "zâriyat"ı; tozutup savurarak bulutları inşa eden, bir araya getiren rüzgârlar"âhâmîlât"ı; yağdığında büyük sellere sebebiyet verecek kadar olan, su buharlarından oluşmuş bulutları taşıyan rüzgârlar "câriyât"ı; yağmurla yüklenen bulutları sürükleyip taşıyan rüzgârlar ve Mukassimât"ı da; yağmurları beldelere taksim eden, dağıtan rüzgârlarşeklinde yorumlamaktadır.⁸²⁹

Yukarıda anlatılan görevleri Allah'ın emriyle yapan rüzgârlar yağmurun önünden gelirler. Öyleki Saba rüzgârı bulutu kaldırır, Kuzey rüzgârı bulutu toplar, Güney rüzgârı bulutun içindeki su kütesini yağmur olarak yeryüzüne bırakır, Batı rüzgârları ise bulutları dağıtarak yağmurun yağmasını engeller.⁸³⁰

815 Bkz. Beydâvî, III, s. 28-29.

816 Bkz. Ateş, s. 61.

817 Bkz. Râzî, XXV s. 134.

818 Bkz. Rum, 30/51.

819 Bkz.Kurtubî, XVIII, s. 481; Ateş, s. 202-203.

820 Bkz. Râzî, XIV, s. 145.

821 Bkz. Kurtubî, IX, s. 253-254.

822 Bkz. Bayraklı, VIII, s. 482-483.

823 Bkz. Râzî, XXII, s. 201.

824 Bkz. Yunus, 10/22.

825 Bkz.Kurtubî, XIII, s. 287 289.

826 Bkz. Taberî, XXIII, s. 538;

827 Bkz. Kurtubî, II, s. 498.

828 Zariyat, 51/1-4.

829 Râzî, XXIX s. 195.

830 Beydâvî, III, s. 28-29.

Arapların güneyden esen rüzgârlara aşıluyıcı, taşıyıcı anlamında “Hamil” Kuzeyden esenlere ise hiçbir şey taşımayan, kısır, akim, faydasız anlamında “Haib”⁸³¹ adını verdikleri görülmektedir. Ayrıca Arapların rüzgârları estikleri yöne göre, Saba/kabul, doğu rüzgârı, Şimal/kuzey rüzgârı, Cenup/güney rüzgârı ve Debur/batı rüzgârı olarak isimlendirdikleri görülür.⁸³²Bunun yanında onlar ara rüzgârlara nekba adını verirler.⁸³³

Ülkemizde rüzgârlar ana ve ara yönlerden esirimelerine göre de isimlendirilirler.⁸³⁴ Ararüzgârların isimlendirilmesinde yerel farklılar bulunur. Örneğin kuzey rüzgârlarına Karadenizliler Yıldız derken Ege halkı Latince bir isim olan Etezien ismini verirler. Marmara bölgesindeki halk güneydoğu yönlü rüzgârlara Keşişleme derken Güneydoğu Anadolu da ki halk Samyeli adını verir.⁸³⁵ Bununla birlikte Araplar da ana ve ara rüzgârları kendilerince isimlendirmişlerdir.⁸³⁶

Coğrafi olaylar açısından rüzgârın yönü önemlidir. Ülkemizde Samyeli/güneydoğu rüzgârları güneydoğu ve iç anadoluda kuraklığa yol açar, tarım arazilerine zarar verir. Güney kaynaklı rüzgârların kuraklığa yol açtığını özellikle Mısır’a yağmur getirmediğini tefsir âlimleri de söylemişlerdir.⁸³⁷ Çünkü bu rüzgârlar sıcak hava dalgası taşır. Yıldız ve Karayel ise denizden karaya doğru estirildiği için Karadeniz’e yağış getirmekle birlikte yüksek dalgaların oluşmasına neden olur.⁸³⁸

Makro ölçekli rüzgârlar olan batı rüzgârları ve alizeler kış mevsiminde kuzey ve güney yarım kürede okyanuslarda fırtınalara sebep olur. Kur’an da makro ölçekli rüzgârlara dair haberler yer alır. Özellikle Tefsir kaynaklarında rüzgârların esiş

831 Kurtubî, IX, s. 253-254.

832 Abduh, VIII, s. 466.

833 Kurtubî, II, s. 498.

834 Hayati Doğanay, *Coğrafya Bilim Alanlar Sözlüğü*, s. 442.

835 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 486.

836 Bkz. Abduh, VIII, s. 466, 567; Kurtubî, II, s. 498.

837 Abduh, VIII, s. 466.

838 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 486.

yönüne dair bazı yorumlara rastlamak mümkündür.⁸³⁹ Rüzgârın yönü rasat parklarında bulunan istasyonlardaki aletlerden biri olan rüzgâr okuyla belirlenir.⁸⁴⁰ Rüzgârların yönlerini göstermek için bir noktada kesişmek üzere çizilen çizgilerin oluşturduğu şekle rüzgârgülü denir.⁸⁴¹ Rüzgârın yönü il ilgili bilgiler kısaca böyledir. Bundan sonra rüzgârın hızını etkileyen barometrik/basınç gradyanı, dünyanın dönmesi/coriolis, rüzgârların sapması, sürtünme etkisi ve merkezkaç kuvvetinin etkisi üzerinde durulacaktır.

Dünya üzerinde hâkim olan ve rüzgârın hızını etkileyen kuvvetler ilahi yasa ile belli bir plan çerçevesinde hareket ederler. Kısaca bu kuvvetlere temas etmek gerekir. Barometrik/basınç gradyan kuvveti; Bu kuvvet rüzgârın hızını etkileyen etmenlerin başında gelir kısaca barometrik/basınç gradyan kuvveti; iki nokta arasındaki basınç farkı nedeniyle hava kütlesi üzerinde oluşturulan kuvvete denir. Rüzgârın hızı barometrik/basınç gradyan kuvvetiyle doğru orantılıdır.⁸⁴²

Barometrik/basınç gradyan kuvveti etkisi altında hareket eden rüzgârlara da sapmamış Barostrofik/Ageostrofik rüzgârlar denir.⁸⁴³ Rüzgârların hızını, yönü ve frekans aralığını etkilemekle görevlendirilen dengeye ise strofik denge denir. Barometrik/basınç gradyan kuvveti rüzgârların doğmasının nedeni olduğu gibi onları kontrol eden de bir etmen kılınmıştır.⁸⁴⁴

Dünya üzerinde hâkim olan rüzgârların hızını sadece yukarıda adı geçen kuvvetler etkilemez. Ayrıca coriolis kuvveti, sürtünme kuvveti ve merkez kaç kuvveti de rüzgârın hızına tesir eder. Bu etkilere değinmekte fayda vardır.

Dünyanın dönmesi ile meydana getirilen rüzgârların sapması/coriolis kuvveti, rüzgârların hızını etkileyen ikinci derecede bir etmendir. Atmosferik hareket bu

839 Bkz. İbn Kesir, XII, s. 357.

840 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 486.

841 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 123.

842Türkeş, *Genel Klimatoloji (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*,s. 155.

843 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 129.

844 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 130.

kuvvetle denetlenir. Koriyolis kuvveti hareket eden hava akımının kuzey yarım kürede sağa, güney yarım kürede sola sapmasına sebep kılınmıştır. Koriyolis kuvveti enleme, hareket eden kütlelerin hızına ve yer kürenin dönüş hızına bağlı olan bir büyüklüğüne sahip olarak var edilmiştir.⁸⁴⁵

Kur'an, 'da bilimin henüz bilgisine yakın zamanda ulaştığı koriyolis kuvvetine dair güçlü işaretler vardır. Şu ayet bu işarete vurgu yapar; "Rüzgârları rahmetinin önünde müjde olarak gönderen O'dur"⁸⁴⁶

Razi, yukarıda geçen ayeti yorumlarken şunları söyleyerek koriyolis kuvvetine dikkat çeker; "Rüzgârlar havada dağıtılmış ve yayılmış şekilde bulunur. Böylece rüzgârlar yağmur rahmetini müjdelerler. Bununla birlikte rüzgârların kimi parçaları sağa, kimi parçaları da sola doğru gider.⁸⁴⁷ Diğer parçalar da böyledir. Çünkü onlardan her biri bir başka yöne doğru gider. Buna göre havanın karakteri, aynı karakterdir. Feleklerin, yıldızların ve çeşitli tabiatların, bu rüzgârdan olup da bölünmeyen cüzlerden/atomlardan her birine nispeti/her birine göre durumu aynıdır. Buna göre rüzgârın bir kısım cüzlerinin sağa doğru, bir kısmının da sola doğru gitmesinin ancak bir fail-i muhtarın tahsisi ile olması gerekir."⁸⁴⁸

Koriyolis kuvvetinin etkisiyle meydana gelen sapma olaylarının sonuçları önemlidir. Çünkü sapma siklon alanlarındaki yükselici ve antisiklon alanlarındaki alçalıcı dikey hava hareketlerinin burgaç/sprial bir dönüş hali almasına neden olur. Bu sapma alçak basınç alanlarında çevreden merkeze yüksek basınç alanlarında ise merkezden çevreye doğru olur. Rüzgârın hızı anemometre ile ölçülür.⁸⁴⁹

Sürtünme etkisi, rüzgârın yeryüzüne sürtünmesi hızını azaltan bir etmen olarak var edilmiştir. Sürtünme yerden yükseldikçe artar yerden 500-600 m. Yüksekliklerde sürtünme etkisi sona erer. Deniz yüzeyi dümdüz olduğundan denizlerdeki rüzgâr hızı

845 Türkeş, *Genel Klimatoloji (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s. 160.

846 Araf, 7/57.

847 Râzî, XIV, s. 146

848 Râzî, XIV, s. 146.

849 Erol, *Genel Klimatoloji* s. 126-133.

karalardan fazladır. Aynı zamanda karalarda bulunan düz ovalarda rüzgâr hızı dağlık ve ormanlık alanlardan fazla olacak şekilde düzenlenmiştir.⁸⁵⁰

Her şeyi belli bir ölçü⁸⁵¹ ve takdire göre yaratan Allah Bir tabiat olayı olan rüzgârları da belli bir ölçüye göre yaratmıştır. Rüzgârların şiddetlerine göre aldıkları adlar ve hızları şöyledir: Sakin rüzgâr; hızı m/sn de 0-1 arasında olacak şekilde tasarlanmıştır ve hissedilmez. Yüce Yaratıcı da rüzgârı durdurma ve sakinleştirme işini bizzat kendisinin yaptığını haber verir.⁸⁵² Çok hafif rüzgâr; hızı m/sn de 1-2 arasında var edilmiştir ve hissedilmez. Esinti; hızı m/sn de 2-4 arasında olacak şekilde bir ölçüye göre yaratılmıştır ve ağaç yapraklarını kimıldatır. Hafif meltem; hızı m/sn de 4-6 arasında olacak şekilde var edilmiştir ve ağaç yapraklarını hareket ettirir. Hz. Süleyman'a da çok hafif rüzgâr, esinti, hafif meltem şeklinde bir rüzgârın verildiği Kur'an'da haber verilir.⁸⁵³ Bununla birlikte tefsir kaynaklarında Hz. Süleyman'a verilen bu rüzgâr için "Nesim",⁸⁵⁴ hoş, temiz, yumuşak anlamında "Tayyip"⁸⁵⁵ ve yine hoş anlamında "Hibak" ifadeleri kullanılır.⁸⁵⁶

Hz. Süleyman'a verilen rüzgâr sabah estiğinde bir aylık öğlen estiğinde de bir aylık mesafe kat ederdi.⁸⁵⁷ Konu ile ilgili ayette geçen "Ğuduvv"⁸⁵⁸ ifadesi sabah ile öğlen arası, "Ravah"⁸⁵⁹ ifadesi ise, öğlenle akşam arasında esen rüzgâr anlamına gelir.⁸⁶⁰ Hz. Peygamber kendisine Hz. Süleyman'a verilen rüzgârın özelliklerini taşıyan hafif bir meltemin verildiğini söyler.⁸⁶¹ Bununla birlikte Hz. Peygamber

850 Erol, *Genel Klimatoloji* s. 134.

851 Bkz. Furkan, 25/2.

852 Bkz. Şura, 42/33.

853 Bkz. Sad, 38/36.

854 Râzî, XXII, s. 201.

855 Bayraklı, VIII, s. 482-483.

856 Yazır, VI, s. 4527-4528.

857 Ateş, s. 241.

858 Bkz. Sebe, 34/12.

859 Bkz. Sebe, 34/12.

860 Ateş, s. 241.

861 Bkz. Taberî, XXI, s. 537-539.

rüzgârın bazen sert bir şekilde esip zararlar verebileceğini buna karşın hiç kimsenin rüzgâra sövmemesini ister. O, bir sözünde ; “Rüzgâr Allah’ın rahmetindedir. O, hem rahmet getirir hem de azap getirir. Sakın rüzgâra sövmeyin ve onu ayıplamayın. Allah’tan onun hayrını isteyin ve onun şerrinden Allah’a sığının”⁸⁶² şeklinde tavsiyede bulunur.

Sert meltem; hızı m/sn de 8-10 arasında olacak şekilde yaratılmıştır, ince ağaç dallarını sallar. Rüzgâr; hızı m/sn de 10-12 arasında olacak şekilde düzenlenmiştir, kalın ağaç dallarını sallar. Fırtınalı rüzgâr; hızı m/sn de 12-14 arasında olacak şekilde var dilmiştir, kalın ağaç dallarını sallar. Hafif bora; hızı m/sn de 14-16 arasında olacak şekilde var edilmiştir, körpe ağaç gövdesini sallar. Bora; hızı m/sn de 16-20 arasında olacak şekilde tasarlanmıştır, körpe ağaç gövdesini sallar. Şiddetli bora; hızı m/sn de 20-25 arasında olacak şekilde var edilmiştir, ağaç dallarını kırar. Fırtına; hızı m/sn de 25-30 arasında olacak şekilde yaratılmıştır, ağaç dallarını kırar. Şiddetli bora ve şiddetli fırtınalarnesneleri kırarlar.⁸⁶³ Tayfun, hortum kasırga v.s. hızı m/sn de 30 ve yukarı arasında estirilen rüzgârlardır, ağaçları kökünden söker afetlere yıkımlara neden olur.⁸⁶⁴

Günümüz coğrafya biliminin isimlendirdiği tayfun, hortum ve kasırgalarla ilgili bilgilere tefsir kaynaklarında raslamak mümkündür.⁸⁶⁵ Araplar, şubatın sonu ile mayısın ilk 8 günü etkili olan soğuk fırtınalı havanın yaşandığı günlere koca-karı günleri,⁸⁶⁶ “el-husum” günleri, bu günlerde meydana gelen fırtınaya husum fırtınası⁸⁶⁷ veya “Eyyamul-Acuş” koca-karı fırtınası adlarını verirler.⁸⁶⁸ Lut kavmini

862 Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhari, *el-Edeb ’ül-Müfred, Müslümanın Edep ve Ahlakı*, tahrir ve thk: Muhammed Nasıruddin el-Albani, (trc. Rauf Pehlivan), Motif Yayınları, İstanbul 2010, s. 292; fazla bilgi için bkz. Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş’as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, *es-Sünen*, Edeb, 113, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992; Tirmizî, Birr, 48; Ebu Dâvud, Edeb, 53, Tirmizî, Fiten 64.

863 Bkz. Mâtûrîdî, VII, s. 510; Beydâvî, III, s. 343.

864 *Hayat Ansiklopedisi*, X, Hayat Yayınları, ts. s. 2747.

865 Bkz. Mâtûrîdî, VII, s. 510; Beydâvî, III, s. 343; Sâbûnî, I, s. 417; Yazır, IV, s. 2699-2701; Ateş, s. 382; Bayraklı, XV, s. 266; Râzî, XXIV, s. 209; Taberî XXIII, s. 209, 210; Kurtubî, XIX, s. 214, 215; Yazır, VIII, 5313, 5314; Râzî, XXX, s. 103, 104; Kutub, VI, s. 3433; Kurtubî, XXI, s. 191; Kutub, VI, s. 3678.

866 Râzî, XXVIII, s. 222.

867 Kutub, VI, s. 3678.

helak eden fırtına da kasırğa gurubu rüzgârlardandır. Bununla ilgili ayette geçen “Hasib” sözcüğü⁸⁶⁹ “taşları savuran kasırğa” anlamına gelir. Bunun yanında “Hasib” sözcüğü, düşen taşların çarpmasını çağrıştıran bir ses titreşimini de yansıtır.⁸⁷⁰

Rüzgârları estikleri yönlere göre belirten şekillere de rüzgârgülü denir.⁸⁷¹Rüzgârgülü, pusula kadranına yapıştırılan 32 bölüme ayrılmış yuvarlak karton levhadan meydana gelir.⁸⁷²

Sürtünme etkisi hava hareket ettikten sonra meydana getirilir. Böylece rüzgârın hızı ve yönü değişir. Yüzeydeki engellerin meydana getirdiği sürtünme direnci daima hareket yönünün tersi yönde etkili olur ve hareketi yavaşlatır.⁸⁷³

Merkezkaç kuvveti; hava yüksek ve alçak basınç merkezleri çevresinde harekete geçtiğinde bu etkinin tesirine girer. Merkezkaç kuvveti yüksek ve alçak basınç merkezlerinden dışa doğru olduğu için yüksek basınç merkezlerinde basınç gradyan kuvveti ile aynı yönde alçak basınç merkezlerinde ise zıt yönde var edilen bir güçtür. Merkezkaç kuvveti, alansal olarak orta enlem siklonlarından daha küçük ölçekli kasırğa ve horum gibi yıkıcı, siklonik fırtına tiplerinde daha önemlidir.⁸⁷⁴

Burgaç/sprial hareketi gösteren hava bölümlerinde rüzgarın yönü ve hızı üzerinde merkezkaç/santrifüj gücünün etkisi olur. Bir basınç alanında basınç eğrileri/ izobarlar ne kadar yuvarlak ise havanın burgaç içindeki hareketi o kadar hızlı, merkezkaç kuvveti de o oranda çok olur. Antisiklon alanlarda merkezkaç gücü gradyan gücüne, siklon alanlarda ise koryolis gücüne yardımcı bir etki yapacak şekilde görevlendirilmiştir.⁸⁷⁵

868 Râzî, XXX, s. 103-104.

869 Bkz. Kamer, 54/34.

870 Kutub, VI, s. 3433.

871 *Gençler İçin A'dan Z'ye Genel Kültür Ansiklopedisi*, Serhat Yayınları, İstanbul 2006, II, s. 1391.

872 *Gelişim*, Alfabetik Ansiklopedi Sözlük, III, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984, s. 505.

873 Türkes, *Genel Klimatoloji (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s. 163.

874 Türkes, *Genel Klimatoloji (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s. 162.

875 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 135.

Rüzgârın esme sıklığı/frekansı ise; belli bir rüzgârın belli bir yönden, belli bir süre boyunca esiş sayısını ifade eder.⁸⁷⁶ Rüzgârların esiş sıklığı, rüzgâr frekans diyagramları veya rüzgârgülü diyagramları ile gösterilir.⁸⁷⁷

Belirli bir yer, yöre ya da bölgedeki rüzgâr yön dağılışı yani rüzgârın esiş sıklığının bilinmesi hem bilimsel hem de uygulamalı çalışmalar için faydalı bilgiler sunar. Böylece sanayi bölgelerinin, yerleşim alanlarının termik santrallerin ve hava alanlarının yapımında yol gösterici bilgiler elde edilmiş olur.⁸⁷⁸

Buraya kadar olan kısımda rüzgârın hızını, yönünü ve rüzgârın esme sıklığı konularını Kur'an'ın ve bilimin verileriyle izah etmeye çalıştık. Şimdi dünya üzerinde hâkim olan rüzgâr çeşitlerine Kur'an ve bilim eksenli olarak değineceğiz.

C. Dünya Üzerinde Hâkim Olan Rüzgâr Çeşitleri

Dünya üzerinde etkili olan rüzgârlar üç bölümde incelenir bunlar; devamlı rüzgârlar, mevsimsel/devirli rüzgârlar ve yerel rüzgârlardır.⁸⁷⁹ Araplarda dünya üzerinde hâkim olan devamlı rüzgârları “Saba ve Kabul” doğudan esen rüzgârlar, “Şimal” kuzeyden esen rüzgârlar, “Cenup” güneyden esen rüzgârlar, “Debur” ise batıdan esen rüzgârlar şeklinde sınıflandırmışlardır.⁸⁸⁰ Dünya üzerinde hâkim olan rüzgârların ilki devamlı rüzgârlardır.

1. Devamlı rüzgârlar

Rüzgârlar mulaka bir ilahi yasa çerçevesinde estirilirler.⁸⁸¹ Bu yasalara göre estirilen devamlı rüzgârlar, atmosferde sürekli ve genel bir dolaşım meydana getiren en çok Atlas okyanusu ve Büyük okyanus üzerinde estirilen ve etki bırakan rüzgârlardır.⁸⁸² Bir başka ifadeyle devamlı rüzgârlar; büyük rüzgâr kuşakları

876 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 237.

877 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 129.

878 Türkeş, *Genel Klimatoloji (Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri)*, s. 173.

879 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 239.

880 Bkz. Abduh, VIII, s. 466, 467.

881 Bkz. Casiye, 45/5.

882 *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, IX, s. 2795.

bölgelerinde oluşan yönleri ve hızları az çok değişmesine rağmen, yıl boyunca hemen hemen hep aynı yönden esen rüzgârlardır.⁸⁸³ Bu rüzgârlar alizeler, batı rüzgârları ve kutup rüzgârları olmak üzere üç kısma ayrılır.⁸⁸⁴ Devamlı rüzgârlarla ilgili olarak kısaca şu bilgileri vermekte fayda vardır.

Devamlı rüzgârların ilki alize rüzgârlarıdır. Alizeler; 30 derece kuzey ve güney enlemleri üzerinde oluşan dinamik yüksek basınç kuşaklarından ekvatorial/termik yüksek basınç bölgelerine doğru estirilirlir. Bu rüzgârlar kuzey yarım kürede hareket yönünün sağına doğru, güney yarım kürede ise hareket yönünün soluna doğru saptırılırlar. Ayrıca alize rüzgârları devamlı rüzgârlar kategorisinin içinde olmasının yanı sıra deniz ticaretinde de büyük rol oynarlar. Alize rüzgârları okyanuslar üzerinde daha sürekli ve daha belirgin olarak estirilirlir.⁸⁸⁵ Bundan dolayı alize rüzgârları, yüzyıllar boyunca gemilerin en önemli hareket enerjisi kaynağı olmuşlardır. Özellikle buharlı gemiler icad edilinceye kadar yelkenli gemileri okyanuslarda bu rüzgârlarla yözdürülmüşür. Bundan dolayı bu rüzgârlara ticaret rüzgârları da denir.⁸⁸⁶

Gemilerin denizlerde rüzgâr vasıtasıyla yözdüğünü Kur'an haber vermektedir.⁸⁸⁷ Şu ayet bu gerçeğe dikkat çeker; 'Yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde'⁸⁸⁸ Bu da gösterir ki Kur'an, coğrafya biliminin bir konusu olan ve yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde keşf edilen alize rüzgârlarını işaret eder. Bu anlamda Kur'an bilimsel verilerle elde edilmiş bu rüzgâr çeşidinden bahseder.

İbni Kesir, yukarıda geçen ayeti şöyle yorumlar; 'O'nun emriyle rüzgârın esmesi, gemilerin denizde yüzmesi, ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye gitmesi ve böylece, ticaret yoluyla insanların maişet kazanması O'nun ayetlerindedir.'⁸⁸⁹

883 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 239.

884 Güner v. dğr. *a.g.e.* s. 125.

885 *Ana Britannica*, XXVII, s. 5.

886 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 490.

887 Bkz. Bakara, 2/164.

888 Bakara, 2/164.

889 İbn Kesir, XI, s. 36.

İfadesi günümüzde ticaret rüzgârları olarak da isimlendirilen alize rüzgârlarını işaret etmektedir.

Devamlı rüzgârlar kategorisinin ikinci sırasında batı rüzgârları yer alır. Araplar, batı rüzgârına Debur adını verir.⁸⁹⁰ Batı rüzgârları; 30 derece kuzey ve güney paralelleri üzerindeki dinamik yüksek basınç bölgelerinden, genel olarak 60 derece kuzey ve 60 derece güney paralelleri üzerinde oluşmuş olan dinamik alçak basınç bölgelerine doğru yıl boyunca estirilen rüzgârlardır.⁸⁹¹ Bir başka ifadeyle Atlas okyanusu ve Büyük okyanusta 50. ve 70. Kuzey ve güney enlemleri arasındaki rüzgârlara batı rüzgârları denir.⁸⁹²

Orta kuşağın en önemli rüzgârları batı rüzgârlarıdır.⁸⁹³ Batı rüzgârlarına yer kürenin kendi etrafında dönmesinden dolayı, yani koryolus etkisi nedeniyle sapmış rüzgârlar/geostrofik rüzgârlar da denir. Bu rüzgârlar kuzey yarım kürede güneybatıdan, güney yarım kürede ise kuzeybatıdan estirilirlir. Batı rüzgârları sayesinde kuzey yarım kürenin orta kuşak bölgelerinde, yani ana kara kıtalarının batı bölgeleri bol yağış alır. Ayrıca batı Avrupa kıyı bölgeleri batı rüzgârları ve gulf stream/sıcaksu akıntıları sayesinde yağışlı ılıman iklim şartlarına sahip olmuştur.⁸⁹⁴

Kur'an'da ılıman iklim şartlarına sahip kılınan yere “beledü't-tayip”/güzel beldeler ifadesi kullanılır. Şu ayet bu beldeleri işaret eder; “Rüzgârları rahmetinin önünde müjde olarak gönderen O'dur. Sonunda onlar (o rüzgârlar), ağır bulutları yüklenince onu ölü bir memlekete sevkederiz. Orada suyu indirir ve onunla türlü türlü meyveler çıkarırız. İşte ölüleri de böyle çıkaracağız. Her halde bundan ibretalısınız. Rabbinin izniyle güzel memleketin bitkisi (güzel) çıkar; kötü olandan

890 Bkz. Kurtubî, XIX, s. 214-215.

891 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 344.

892 *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, IX, s. 2796.

893 *Hayat Ansiklopedisi*, V, Hayat yayınları, ts. s. 2747.

894 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 344.

ise faydasız bitkiden başka birşey çıkmaz. İşte biz, şükreden bir kavim için âyetleri böyle açıklıyoruz.”⁸⁹⁵

Devamlı rüzgârlar kategorisinin üçüncü sırasında kutup rüzgârları bulunur. Kutuplardaki yüksek basınç alanlarından subpolar alçak basınç arasında estirilen rüzgârlara kutup rüzgârları denir.⁸⁹⁶ Bir başka ifadeyle Kutup rüzgârları, termik yüksek basınç alanı konumunda olan kutup bölgelerinden dinamik alçak basınç alanı olan 60 derece kuzey ve güney paralellere doğru esitirilen rüzgârlardır.⁸⁹⁷ Bu rüzgârlar yıl boyunca doğudan batıya doğru estirilir.⁸⁹⁸ Araplar doğudan esen bu rüzgâra Saba/kabul ismini verirler.⁸⁹⁹ Devirli mevsim/muson rüzgârları da dünya üzerinde etkilidir. Şimdi bu rüzgârlara değineceğiz.

2. Devirli Mevsim/Muson Rüzgârları

Devirli mevsim rüzgârları isminden de anlaşılacağı üzere mevsimlere göre değişiklik gösterir. Nasıl ki mevsimler birbiri ardınca gelip bir mevsim bitince diğer mevsim peşinden geliyorsa devirli mevsim rüzgârları da buna benzer şekilde meydana getirilir. Büyük kıtalarda belli aralıklarla gelişen etki merkezlerinden, yani kışın yüksek basınç, yazında alçak basınçtan kaynaklanan rüzgârlara devirli/mevsim musonu rüzgârları denir.⁹⁰⁰ Bir başka ifadeyle mevsim/muson rüzgârları anakaralardan okyanuslara doğru estirilen rüzgârlara mevsim/muson rüzgârları denir.⁹⁰¹

Tefsir kaynaklarında karalardan denizlere doğru estirilen bu devirli rüzgârlara Akim/hayır getirmeyen ve Sarsar/ses çıkaran rüzgâr denildiği görülmektedir.⁹⁰² Bu rüzgârlar genellikle Asya anakarası ile Büyük Okyanus ve Hint Okyanus’u arasında

895 Araf, 7/57-58.

896 Güner v dğr. *a.g.e.* s. 125.

897 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 491.

898 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 491.

899 Abduh, VIII, s. 466.

900 *Gelişim Hachette*, Alfabetik Genel Kültür Ansiklopedisi, IX, Gelişim Yayınları, ts.s. 3676.

901 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 241.

902 Bkz. Taberî, XVIII, s. 523.

görülür. Özellikle Asya kıtası mevsim/muson rüzgârlarının en çok yayılma alanı bulunduğu kara parçasıdır. Mevsim/muson rüzgârları yarım yıl içinde yönünü değiştirerek estirilen geniş alanlı bir rüzgâr çeşididir.⁹⁰³ Mevsim/muson rüzgârları, büyük karalarla okyanuslarda yaz ve kış mevsimlerinde karaların ve denizleri ısınıp soğumalarına göre değişen basınç merkezlerinden doğarlar.

Mevsim/muson rüzgârları kış mevsim/muson rüzgârları ve yaz mevsim/muson rüzgârları olarak ikiye ayrılır.⁹⁰⁴

Kış mevsim/muson rüzgârı, ocak ayında Asya anakara kıtasının güçlü termik yüksek basınç alanı olması, yani Sibiryâ'nın aşırı soğuması, çevresine soğuk ve kuru hava göndermesi sonucunda bir antisiklon alanı oluşturur. Bunun yanı sıra Kuzey Çin üzerinden kuzeybatı rüzgârları, Hindistan üzerinden de kuzey rüzgârları halinde tropikal denizlere çıkan bu soğuk ve kuru hava kütleleri gittikçe ısınır ve nem kazanır. Bu rüzgârlar dünyanın dönmesi nedeniyle sağa saparak kuzey doğu rüzgârları halinde ekvatora doğru estirilirlir. Bu esme sonucunda kış/mevsim musonu denilen rüzgârlar oluşur.⁹⁰⁵

Ocak ayı güney yarım kürede yaz mevsimi olduğundan Avustralya kıtası ısınır ve bir termik alçak basın alanı haline gelir. Ekvatora kadar inen bu kış mevsim/muson rüzgârları Avustralya termik siklonunun etkisine girerek güneye doğru gider. Bu rüzgârlar güney yarım küreye geçtikleri için sola sapar ve kuzeybatı rüzgârları halinde Avustralya'ya ulaşırlar. Kış mevsim/muson rüzgârları Çin, Mançurya ve Hindistan'ın kuzeyine soğuk hava getirtirler. Buna karşılık bu rüzgârlar denizler üzerinden geçtikleri için ısınırlar ve güneydoğu Asya adalarına, Japon adalarının batı kıyılarına, Seylan adasına ve Hindistan'ın güney doğu ucuna yağış getirirler. Bununla beraber güney batı Asya, orta doğu ve Arabistan üzerine inen doğru inen Sibiryâ havası kurak ve soğuk bir etki yapar.⁹⁰⁶

903 *Türk Ansiklopedisi*, XXVII, s. 479.

904 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 241.

905 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 170.

906 Erol, *Genel Klimatoloji*, s. 170-171.

Yazın denizden karalara doğru estirilen rüzgârlara yaz mevsim/muson rüzgârları denir.⁹⁰⁷ Tefsir kaynaklarında denizlerden karalara doğru estirilen devirli rüzgârlara Asıf/şiddetli esen, Kasıf/kasırga denildiği görülür.⁹⁰⁸ Yaz mevsim/muson rüzgârları, kış mevsim/muson rüzgârlarının tersi istikametinde estirilerek oluşturulurlar.⁹⁰⁹ Bu rüzgârlar iç Asya bölgeleri, Basra körfezi ve dolayları, İran iç bölgeleri Hint üçgeninin iç bölgeleri aşırı derecede ısınarak termik alçak basın alanı konumuna geçerler. Aynı devrelerde, ekvatorial bölgeler, Hint okyanusu ve çevre kol denizler ya da ara denizler aşırı ısınarak siklon bölgesi durumuna gelmiş kuzeydeki karalara göre, antisiklon durumuna geçerler. Bunun akabinde termik yüksek basınç alanı oluşur. İşte termik alçak basınç alanından termik yüksek basınç arasına doğru esen bu rüzgârlar yaz mevsim/musonu rüzgârlarını meydana getirirler.⁹¹⁰

Devirli rüzgârlar kategorisinin içinde bulunan yaz veya kış musonu rüzgârları yukarıda anlatılanlardan ibaret değildir. Muson rüzgârları, insan hayatı ve eserleri yönünden yıkıcı etkiye de sahip kılınmıştır. Özellikle ocak-temmuz ayları arasında Asya'nın güneyi, güney doğusu ve doğusundaki denizlerde muson rüzgârları büyük fırtınalara sebep olur. Hızı 100-150 km/s dolaylarına ulaşan rüzgârlar 10-12 m. Yükseklikte dalgaların oluşmasına sebep olur. Bu dalgalar deniz yolu trafiğini olumsuz etkiler. Tayfun gibi şiddetli fırtınaların gemileri alabora edeceği ve batıracağını Kur'an haber vermektedir.⁹¹¹ Denizlerde meydana gelen bu fırtınalara Çince Tayfun/şiddetli fırtına denir.⁹¹² Tayfunlar yani, yüksek süratli rüzgârlar fırtınalara sebep olurlar. Bu rüzgârlar genellikle batı pasifik okyanusu üzerinde

907 *Türk Ansiklopedisi*, XXVII, s. 479.

908 Taberî, XVIII, s. 523.

909 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 492.

910 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 492.

911 Bkz. Yunus, 10/22.

912 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 493.

estirilirlir.⁹¹³ Tayfunlar yerleşim yerlerinin kısmen veya tamamen yıkılmasına ve ağaçların sökülmesine sebep olurlar.⁹¹⁴

Tayfunlar genel olarak tropikal iklim bölgelerinde meydana getirilen bir rüzgâr çeşididir. Bunun yanında Tayfunlar dar bir bölgede örneğin, 100-150 km. yarıçaplı bir bölgede şiddetli siklon/alçak basınç alanının, merkezi kısmındaki çok belirgin alçak basınç değeri ile kenarlarındaki çok belirgin yüksek basınç değeri arasındaki farktan, yani basınç gradyanından kaynaklanarak meydana getirilirler.⁹¹⁵

Hortum girdap şeklinde yükselme hareketlerinin görüldüğü barometre depresyonlarında siklon/alçak basınç merkezlerinde görülür. Kümülonimbus bulutundan yeryüzüne ulaşan, ortalama 100 m. çapında, çok hızlı dönen hava kolonlarının bulunduğu fırtına sistemlerine hortum adı verilmektedir.⁹¹⁶

Başka bir ifadeyle çevredeki yüksek basınç merkezlerinden, merkezi kısımdaki alçak basınç merkezlerin doğru değişik yönlerden, şiddetli hava akımları olur. Birbiriyle karşılaşan hava kütleleri sarmal hareketler yaparak yükselir. Bu şekilde meydana getirilen rüzgârlara hortum denir.⁹¹⁷ Tefsir âlimleri günümüz coğrafya biliminin isimlendirdiği hortumu nesnelere bükerek atan, şiddetli sesle gürleyen rüzgâr olarak tanımlarlar.⁹¹⁸ Bunun yanında hızı 100-150 km/s. den fazla olan oluşum şekli horuma benzeyen rüzgârlara da Kasırga denir. Tefsir âlimleri, Kasırgayı; nesnelere kıran, çok şiddetli soğuk, Kasıf, ağaçları söken, taşları savuran, taş yağdıran ve kasırga bulutu/rüzgâr olarak tarif etmişlerdir.⁹¹⁹ Tropik iklim bölgelerinde meydana gelen tropik kasırgalara güney, güney doğu ve doğu Asya

913 *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, XVII, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul 1994, s. 145.

914 Râzî, XXV, s. 134.

915 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 243.

916 Mücahit Coşkun, Bülent Aksoy, “19 Haziran 2004 Çubuk-Sünlü Ankara Hortum Olayı”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, S. 17, ts. s. 206.

917 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 346.

918 Yazır, VIII, s. 5313-5314.

919 Bkz. Mâtûrîdî, VII, s. 510; Beydâvî, III, s. 343; Sâbûnî, I, s. 417; Taberî, XVIII, s. 523; Râzî, IV, s. 146-148; Râzî, XXIV, s. 209; Râzî, XXX, s. 70; İbn Kesir, XIII, s. 301; Ateş, s. 382.

denizlerinde Tayfun, büyük antiller çevresinde Hurricane ve güney Missisipi bölgelerinde ise Tornado isimleri verilir.⁹²⁰

Devirli rüzgârlar gurubuna giren bir başka rüzgâr ise meltemlerdir. Dar kıyı şeritlerinde görülen rüzgârlara meltemler denir.⁹²¹ Meltemler Hz. Süleyman'a özel olarak verilmiş rüzgârlardır.⁹²² Hz. Peygamber'e doğudan esen meltem rüzgârının verildiği rivayet edilir.⁹²³ Başka bir rivayete ise yemen tarafından gelen rüzgârın ipkten daha yumuşak olup ruhları kabzettiği haber verilir.⁹²⁴ Bununla birlikte Meltemler hafif rüzgârlar, yarım gün esen rüzgârlar olarak da isimlendirilirler.⁹²⁵ Hz. Süleyman'a verilen ve yumuşakça esen rüzgârlarında sabah ile öğlen, öğlen ile akşam arası estiği rivayet edilir.⁹²⁶ Meltemler daha çok bölgesel karakterli rüzgârlardır. Meltemler gece-gündüz arasında meydana gelen sıcaklık ve basınç farkından kaynaklanarak yaratılan rüzgârlardır. Başka bir ifadeyle Meltemler; bir gün içinde, kara ve denizlerin farklı ısınmasından kaynaklanırlar.⁹²⁷

Meltemler, basınç farkından dolayı geceleri karalardan denizlere ya da dağlardan vadilere/ovalara, gündüzleri ise denizlerden karalara ya da vadilerden/ovalardan dağlara doğru estirilirlir.⁹²⁸ Tefsir kaynaklarında meltemlerin oluşumuna dair günümüz bilimsel verilerle örtüşen bilgiler bulunur.⁹²⁹ Kıyı bölgelerinde karalar denizlere göre çabuk ısınarak gündüzleri siklon/alçak basınç alanı durumuna geçerler. Karalara komşu bir deniz veya göl daha yavaş ısındığından antisiklon/yüksek basınç alanı durumuna geçer. Bu sebeplerden dolayı gün içinde denizlerden karalara doğru bir hava hareketi meydana getirilir. Buna kıyı meltemi

920 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 346.

921 *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, IX, s. 2796.

922 Bkz. Sad, 38/36.

923 Taberî, XXI, s. 537-539.

924 Müslim, İman, 185; Müslim, Fiten, 52.

925 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 493-494.

926 Ateş, s. 241.

927 *Yeni Türk Ansiklopedisi*, IX, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, s. 8.

928 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 493-494.

929 Bkz. Yazır, III, s. 2197-2199.

denir.⁹³⁰ Geceleri de tam tersi bir durum meydana gelir. Bunun neticesinde de karalardan denizlere doğru bir hava hareketi meydana getirilir. İşte bu rüzgârlara da deniz meltemi adı verilir.⁹³¹ Dağ, vadi, kıyı ve deniz meltemleri durgun hava şartlarında ve genellikle subtropikal iklim bölgelerinde görülür.

Genel olarak günlük ısı farkları meltem rüzgârlarının oluşumuna sebep kılınmıştır.⁹³² Öyleki ülkemizde ege bölgesi ve özellikle İzmir körfezinde gündüzleri denizden karaya esen meltem rüzgârları saat 9.00’ da hissedilmeye başlar. Öğlene doğru şiddetlenir, akşamları da diner. Geceleri ise meltem rüzgârları karadan denize doğru estirilmeye başlar, saat 24.00’ da şiddetlenir, ertesi gün yön değiştirirler. İşte bu şekilde yön değiştiren meltem rüzgârlarına da imbat denir.⁹³³ Meltem/imbata rüzgârına dair Kur’an’da “Ğuduvv” sabahtan öğlene ve “Ravah” öğlenden akşama kadar estirilen rüzgârlar kavramı kullanılır. Ayette geçen bu ifadeler muhtemelen meltem/imbata rüzgârları için kullanılmıştır.⁹³⁴ Ülkemizde termik oluşum esaslarına bağlı olarak meydana getirilen bu meltemlere dağ ve vadi meltemleri denir.⁹³⁵ Bu hava akımları vadilerle dağlar arasında meydana gelir.⁹³⁶ Ülkemizin iç bölgelerinde yer alan havzalar, yüksek platolar, ovalar, dağlar ve vadiler arasında meltem rüzgârlarına çokça rastlanır. Dünya üzerinde hâkim olan diğer bir rüzgâr çeşidi ise yerel karakterli olanlardır.

3. Yerel Rüzgârlar

Dünya üzerinde hâkim olan üçüncü rüzgâr çeşidi yerel rüzgârlardır. Yerel rüzgârlara bölgesel, mahallî veya mevzii rüzgârlarda denir.⁹³⁷ Yerel rüzgârların en

930 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 243.

931 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 347.

932 *Ana Britannica*, XXVII, s. 5.

933 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 244-245.

934 Sebe, 34/12.

935 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 244-245.

936 *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, XVII, s. 145.

937 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 245.

çok bilinen iki tanesi Şinuk ve Sirokko rüzgârlarıdır.⁹³⁸ Bu rüzgârlar birbirlerine yakın bölgelerde ve yılın belli zamanlarında basınç farklarına dayalı olarak meydana getirilirler. Bu rüzgârların bazıları sıcak karakterli bazıları ise soğuk karakterlidir.

Sıcak karakterli olanlar Fön/Föhn, Sirokko, Hamsin, Leveke/Leveche, Çili/Chili, Libeko/Libeccio ve Samyeli/Ştur, Simun, Simoon rüzgârlarıdır. Fön/Föhn rüzgârları; dağ sıralarını veya dağlık bir kütleliyi aşarak alçalan hava kütlelerinin adyabatik/alçalmadan ileri gelen ısınma ile birlikte oluşturulan sıcak ve kuru rüzgârlardır.⁹³⁹ Başka bir ifadeyle Fön/Föhn rüzgârları; dağdan aşağı inen kuru ve sıcak rüzgârlardır.⁹⁴⁰ Tefsir kaynaklarında da ifade edildiği gibi kuru ve sıcak bir karakter taşıyan Föhn rüzgârları bitkilerin olgunlaşmasını ve ekinlerin sararmasını sağlar.⁹⁴¹ Bu rüzgârlar önce soğuk ve nemli hava kütleleri olarak yükselirler daha sonra bu rüzgârlar 2000-3000 m. Yüksekliği bulunan dağları aşıp alçalmaya başladıklarında nemlerini yitirip ısınmaya başlarlar. Bu ısınma, alçalırken her 100 m. de 1 santigrat derece artar. Böylece bu rüzgârlar ulaştıkları bölgenin sıcaklığını artırır.⁹⁴²

Fön/Föhn rüzgârlarının kar örtülerini erimesine sebep kılınmıştır. Bundan dolayı sel, çığ, taşkın ve su baskını gibi afetler meydana gelir. Bununla beraber bu rüzgârlar, kuraklık ve orman yangını riskini artırır. Föhn rüzgârları, tahıl ve meyvelerin olgunlaşmasına, tek yıllık ve çok yıllık kültürel bitkilerde ürünlerin artmasına ve ot formasyonunun çabuk gelişmesine katkı sağlayacak biçimde yaratılmışlardır.⁹⁴³ Bu rüzgârlarAlp dağları, Avusturya'nın Tirol bölgesi, Po Ovası-İsviçre arasında, And dağlarının doğu yamaçlarında görülür.⁹⁴⁴ Bunun yanında

938 *Fabbri*, Bilim ve Teknik Ansiklopedisi, VIII, Serhat Kitap Yayın Dağıtım, ts. s. 2405.

939 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 245-246.

940 *Gelişim Hachette*, IX, s. 3676.

941 Beydâvî, IV, s. 412-413; Râzî, XXV s. 134.

942 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 348.

943 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 348-349.

944 *Gelişim Hachette*, IX, s. 3676.

Arjantin ve Görland kıyılarında, ülkemizde doğu Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında, İran, Pireneler, Doğu Avrupa, Kırım ve Kafkasya bölgelerinde çokça rastlanır.

Sirokko rüzgârları; kuzey Afrika kıyılarında ve özellikle Cezayir, Tunus, Libya, Güney İtalya kıyılarında görülen genelde kışları estirilen, Büyük Sahra, yani çöl kökenli rüzgârlara Sirokko rüzgârları denir. Bu rüzgârlar kuru, sıcak ve toz savurma özelliklerine sahip olacak şekilde var edilmişlerdir.⁹⁴⁵ Ad kavminin helak olmasına sebep olan rüzgâr da Sirokko rüzgârının özelliklerini taşımaktadır⁹⁴⁶ denilebilir. Sirokko rüzgârları esas itibariyle bir çöl rüzgârıdır.⁹⁴⁷

Hamsin; Sirokko rüzgârlarının özelliklerini taşımakla beraber o rüzgârlara göre hızı daha yüksek onlardan daha sıcak ve daha kurak olan rüzgârlara denir.⁹⁴⁸ Hamsin rüzgârları, Akdeniz ile Mısır ve Libya' da çöllerden kıyılara doğru estirilirlir.⁹⁴⁹ Bundan dolayı Hamsin Rüzgârları doğu Akdeniz, Mısır, Libya da etkili olur. Güney karakterli olan bu rüzgâr Mısır'a yağmur bırakmaz.⁹⁵⁰ Ad kavminin helakine sebep olan, taşları yerinden söken ve savuran rüzgârın hamsin rüzgârı olması olasılığı da müfessirlerce yapılan yorumlarda görülmektedir.⁹⁵¹ Hamsin rüzgârları şubat ve mayıs aylarında etkili olurlar. Araplar bu rüzgârlara elli gün rüzgârları derler. Bu rüzgârlar Libya çölünden Mısır'ın tarım bölgelerine toz savururlar. Böylece şeker kamışı ve pamuk tarlalarına zarar verirler. Hamsin rüzgârları kum ve küçük çakıl tanelerini savuracak kadar kuvvetli estirilirlir. Bu rüzgârlar deri ve boğaz kurumalarına neden olur, solunumu güçleştirerek insan ve hayvan hayatını etkilerler.⁹⁵²

945 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 348-349.

946 Bkz. Zâriyat, 51/41-42; Kurtubî, XIX, s. 499-500.

947 *Hayat Ansiklopedisi*, V, s. 2748.

948 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 497.

949 *Ana Britannica*, XXVII, s. 5.

950 Abduh, VIII, s. 467.

951 Râzî, XXX, s. 70.

952 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 497.

Sirokko ve hamsin özellikleri taşıyan rüzgârlara İspanya'da Levek/Levech, Tunus'ta Çili/Chili, Sardinya-Korsika adalarında Libeko/Libeccio, Lübnan'da Ştur, Mezpotamya'da Simun, İran'da Simoon, Türkiye'de ise Samyeli olarak isimlendirilirler.⁹⁵³

Soğuk yerel rüzgârlar genellikle Akdeniz havzasında kuzey yönlü estirilen rüzgârlardır.⁹⁵⁴ Soğuk yerel rüzgârlar; Mistral, Bora, Krivetz, Karayel-Yıldız ve Poyraz olarak gruplandırılırlar. Soğuk rüzgârla ilgili olarak Kur'an da ürünleri mahvetmesinden bahsedilir.⁹⁵⁵ Ayrıca tefsir kaynaklarında soğuk yerel rüzgârlara işaret eden birçok yorum bulunmaktadır.⁹⁵⁶

Mistral rüzgârları, kış ve ilkbahar aylarında Massif Kentral dağlık kütlesi üzerinde oluşan antisiklon/yüksek basınç bölgesinden, ılık batı Akdeniz havzası üzerinde oluşan güçlü siklon/alçak basınç bölgesine doğru estirilen rüzgârlara denir.⁹⁵⁷ İspanyanın Katalonya, İtalya'nın Liguria kıyılarında ve Ron vadisinde etkili olur. Mistral rüzgârları, Fransa'da kuzeybatıdan estirilerek Rhone vadisi üzerinde çok ekili olur.⁹⁵⁸ Öyleki Bu rüzgârlar, Ron deltasında bulunan Provans bölgesindeki tarım alanlarına bazen zarar verirler.⁹⁵⁹ Mistral, Bora, Krivetz, Karayel-Yıldız, Poyraz, Purga, Vardarak, Blizzard, Pamperas, Etesien ve Tipi gibi soğuk karakterli rüzgârlar genellikle don olayı meydana getirerek ekin ve meyveleri yakar diğer ürünlere de zarar verirler.⁹⁶⁰

Adriyatik denizi ve Karadeniz'de kış mevsiminde etkili olan rüzgârlara Bora adı verilir.⁹⁶¹ Bir başka ifadeyle Bora rüzgârları; Dalmaçya kıyılarında kıyı gerisinde

953 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 247.

954 *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, IX, s. 2796.

955 Bkz. Âl-i İmran, 3/117.

956 Bkz. Taberî, V, s. 706-707; Mâtûrîdî, II, s. 439; Râzî, VIII, s. 211-212; Beydâvî, II, s. 82-83; İbn Kesir, III, s. 163.

957 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 248.

958 *Ana Britannica*, XXVII, s. 5.

959 Hayati Doğanay, Ramazan Sever, *Genel ve Fiziki Coğrafya*, s. 248.

960 İbn Kesir, III, s. 163.

961 *Gelişim Hachette*, IX, s.3676.

ki yüksek plato ve dağlarda oluşan antisiklon/yüksek basınç bölgelerinden siklon/alçak basınç bölgesi durumunda olan Adriyatik Deniz'ine doğru estirilen şiddetli soğuk ve kuru rüzgârlara Bora denir.⁹⁶² Bora rüzgârları şiddetli soğuk ve kuru bir karaktere sahiptir.⁹⁶³ Bu rüzgârlar, dağ sıraları içinde oluşan Sübsidans bölgelerinden kıyıya ve denize doğru boşalan, soğuk dalgalar getiren hızları 180-200 km/s'i bulan rüzgârlardır. Bora rüzgârları geldikleri yerlerde sıcaklığı 10-15 santigrat derece düşürürler.

Krivetz rüzgârları; doğu Avrupa platformu üzerine yerleşen termik yüksek basınç merkezinden, Tuna vadilerine yönlendirilerek estirilen soğuk rüzgârlara Krivetz denir.⁹⁶⁴ Bu rüzgârlar Romanya'nın Eflak bölgesi ve Bükreş, Ploeşti, Rusçuk bölgelerinde görülerek sıcaklığı 10-15 santigrat derece düşürürler.

Karayel-Yıldız ve Poyraz rüzgârları; Kuzey sektörlü soğuk rüzgârlardır. Bu rüzgârların kökeni Doğu Avrupa üzerinde oluşan termik yüksek basınç merkezleridir. Bu rüzgârlar Karadeniz'i aşarak Kuzey Anadolu kıyıları ile İstanbul Boğaz'ı ve Marmara kıyılarını etkilerler. Bu rüzgârların kuzeyden esenlerine Yıldız, Kuzeybatıdan esenlerine Karayel ve Kuzeydoğudan esenlerine ise, Poyraz denir.⁹⁶⁵ Karayel ve Yıldız Marmara'da fırtınalara yol açar. Bununla birlikte soğuk karakterli rüzgârlar hiçbir bitkiyi aşamaz, hiçbir ürüne fayda sağlamazlar.⁹⁶⁶ Poyraz ise daha çok Doğu Karadeniz kıyılarına yağış bırakır. Bununla birlikte soğuk karakterli rüzgârlar bu saydıklarımızla sınırlı değildir. Sibiryada görülen Buran, Doğu Avrupa'da görülen Purga, Makedonya'da görülen Vardarak, Kanada içlerinde görülen Blizzard, Arjantin'de görülen Pamperas, Ege kıyılarında görülen Etesien ve Anadolu'nun değişik yerlerinde görülen tipi vb. rüzgârlar soğuk karakterli olarak var edilen rüzgârlardandır.⁹⁶⁷

962 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 498.

963 *Hayat ansiklopedisi*, V, s. 2748.

964 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 498.

965 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 499.

966 Kurtubî, XIX, s. 499; Yazır, VI, s. 4539.

967 Hayati Doğanay, *Coğrafyaya Giriş*, s. 499.

Dünya üzerinde hâkim olan rüzgâr çeşitleri kısaca bunlardır. Bu anlatılardan sonra bir enerji kaynağı olarak rüzgâr, rüzgârın, tabiat insan ve diğer canlılar üzerindeki etkilerinden fayda ve zararlarından bahsetmek gerekir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. BİR ENERJİ KAYNAĞI OLARAK RÜZGÂR

Bir tabiat olayı olan rüzgâr, atmosferin üzerinde bulunan uzay boşlunda güneş rüzgârı olarak kendini gösterdiği gibi,⁹⁶⁸ atmosfer/hava küre üzerinde de çeşitli etkileşimlerde bulunarak yağmurun yağmasına ve meteorolojik hava olaylarının meydana gelmesine katkı sağlayacak şekilde yaratılan bir tabiat olayıdır.⁹⁶⁹ Kuşkusuz rüzgârlar bütün bunları kendilerinde yaratılıştan var olan bir enerji ile yapar. Bu da rüzgârın kendi başına bir enerji kaynağı olduğunun bir göstergesidir.

Rüzgâr, yüce yaratıcı tarafından insanın emrine ve hizmetine sunulmuştur.⁹⁷⁰ İnsanoğlu kendisine musahhar kılınan bu nimeti enerjiye dönüştürmüş, rüzgârın yardımıyla hareket eden yelkenli gemiler,⁹⁷¹ değirmenler, su pompaları, rüzgâr panelleri ve rüzgâr tribünleri yapmayı başarmıştır. Bunun yanında Kur'an rüzgârın mekanik bir enerjiye sahip olduğunu haber verir.⁹⁷² Rüzgâr mekanik bir enerji olmasının yanında tabiat ve canlılar üzerinde büyük etkiler yapar. Bu etkiler fayda ve zarar şeklinde sınıflandırılabilir.

A. Rüzgârın Tabiat ve Canlılar Üzerindeki Etkileri

Kuşkusuz bir tabiat olayı olan rüzgâr doğrudan ve dolaylı olarak tabiatı ve canlı hayatını etkilemektedir. Örneğin yağmurların yağması,⁹⁷³ fırtınaların kopması,⁹⁷⁴ havanın ısınıp soğuması,⁹⁷⁵ iklim kuşaklarının oluşması gibi olaylar

968 Bkz. *Büyük Larousse*, XIX, s. 10005.

969 Hayati Doğanay, *Genel ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, s. 327.

970 Bkz. Sad, 38/36; İbrahim 14/32Hac, 22/36-37,65; Lokman, 31/20; Casiye 45/13; Enbiya, 21/81; Sad, 38/36; Sebe; 34/12.

971 Bkz. Bakara, 2/164.

972 Bkz. Araf, 7/57; Yunus, 10/22; Enbiya, 21/81; Rum,30/46; sebe, 12; Fatır, 35/9; Casiye, 45/5; Şura, 33.

973 Bkz. Bakara, 2/19, 22, 264, 265; Nisa, 4/102; Neml, 27/58; Şura, 26/28; Ahkaf, 46/24; Rad, 13/12; Nur, 24/43; Şuara, 26/173; Rum, 30/48, 49; Lokman, 31/34; Hadid, 57/20; Hud, 11/52; Furkan, 25/19; En'am, 6/6; Yusuf, 12/49; Nuh, 71/11; fazla bilgi için bkz. Mustafa Gençler v. dğr. *Hidrometeoroloji*, Ankara 2005, s. 22-30.

974 Yunus, 10/22; İbrahim, 14/18; Mâtürîdî, VII, s. 510.

rüzgârın doğrudan veya dolaylı olarak tabiat üzerinde etkisini gösterdiği durumlardır. Bununla birlikte rüzgâr canlılar içinde vazgeçilmez bir kaynaktır. Örneğin bitkilerin olgunlaştırılması,⁹⁷⁶ tozlaşım döllenerek çoğaltılması,⁹⁷⁷ insanların rüzgârdan faydalanarak yel değirmeni⁹⁷⁸ ve rüzgâr tribünleri⁹⁷⁹ kurmaları rüzgârın canlılar üzerindeki etkilerden sadece bir kaçıdır.

Yüce Yaratıcı'nın yoktan var etmiş olduğu bütün varlıklar O'nu eşsiz kudretinin bir eseridir. Kâinattaki her bir varlık, nesne, olay, hareket, sistem ve düzen belli bir gaye için var edilmiştir. Var edilen olaylardan biride hiç kuşkusuz rüzgârlardır. Rüzgârlar ve diğer tabiat olayları yaratılmışların en şerefli olan insanın emrine musahhar kılınmıştır.⁹⁸⁰

İnsanoğlunun hizmetin sunulan nimetler ve varlıklar sayılamayacak kadar çoktur örneğin; dünyamızın ısı ve ışık kaynağı olan güneş⁹⁸¹ hem dünyayı aydınlatmakta hem de canlıların büyüüp gelişmesine hizmet etmektedir. Ay dünyamızı gece aydınlatan bir kandildir.⁹⁸² Yıldızlar yönümüzü bulmamıza yarayan işaretlerdir.⁹⁸³ Denizler⁹⁸⁴ ve göller⁹⁸⁵ su ihtiyacımızı gideren kaynaklardır. Hayvanlar hem gıda ihtiyacımızı, hem eşya ihtiyacımızı, hem de binek ihtiyacımızı gideren araçlardır.⁹⁸⁶ Bitkiler,⁹⁸⁷ envai çeşit sebze⁹⁸⁸ ve meyveyi⁹⁸⁹ üzerinde

975 Bkz. Yazır, V, s. 3054.

976 Bkz. Beydâvî, IV, s. 340.

977 Bkz. Bayraklı, X, s. 325.

978 Bkz. *Fabbri*, s. 2406.

979 Bkz. *Yeni Hayat Ansiklopedisi*, s. 171.

980 Bkz. Sad, 38/36; İbrahim 14/32Hac, 22/36-37,65; Lokman, 31/20; Casiye 45/13; Enbiya, 21/81; Sad, 38/36; Sebe; 34/12.

981 Bkz. Şems, 91/1; Nuh, 71/16; Yunus, 10/5; En'am, 6/78.

982 Bkz. Rad, 13/2.

983 Bkz. Nahl, 16/16.

984 Bkz. Hac, 22/65.

985 Bkz. Ateş, s. 295.

986 Bkz. Maide, 5/3; En'am, 6/142; Nahl, 16/5, 80; Mu'min, 40/21.

987 Bkz. En'am, 6/99; Araf, 7/58; Taha, 20/53; Lokman, 31/10; Kaf, 50/ 7; Rahman, 55/11, 12, 52 Nuh, 71/17; Nebe, 78/15.

988 Bkz. Bakara, 2/61.

taşıyarak insanoğluna gıda temininde bulunan gıda depolarıdır. İnsanın hizmetine ve istifadesine sunulan nimetler elbette bununla sınırlı değildir.

Yüce Yaratıcı'nın kâinata var edip bütün canlıların ve özellikle insanoğlunun hizmetine, faydalanmasına sunduğu bütün varlıklarda daha bizim bilmediğimiz nice hikmetler vardır. İnsanoğlunun hizmetine ve istifadesine sunulan nimetleri saymak mümkün değildir. Yüce yaratıcı nimetlerinin sayılamayacağını Kerim kitabında bize haber vermekte ve şöyle buyurmaktadır; 2. "Allah'ın nimetini saymaya kalksanız başa çıkamazsınız. Allah gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir."⁹⁹⁰ Allah'ın nimetlerinden biride hiç kuşkusuz estirdiği rüzgârlardır. Rüzgârlar yağmurun yağmasına vesile olmaktan bitkileri ve bulutları aşlamaya, bitkilerin büyüüp gelişmesine gemilerin denizlerde yüzdürülmesine kadar birçok faydayı içinde barındırır.

1. Rüzgârın Faydaları

İnsanın hizmetine ve emrine musahhar kılınan, aynı zamanda bir tabiat olayı olan rüzgârın⁹⁹¹ tabiat ve canlılar üzerindeki fayda ve zararlarını zikretmekte fayda vardır. Elbette rüzgârın faydası zararlarından çoktur. Rüzgârın insan dâhil bütün canlılar için en önemli faydası kuşkusuz bulutları ve bitkileri aşlamasıdır.⁹⁹² Rüzgâr bulutları aşılıyarak bütün canlıların yaşam kaynağı olan suyun/yağmurun yağmasını sağlar.⁹⁹³ Rüzgâr bitkileri de aşılıyarak onların çoğalmasına etki eder.⁹⁹⁴

Rüzgârlar, bitkilerin döllenip tozlaşmasına,⁹⁹⁵ üreyip çoğalmasına, büyüüp olgunlaşmasına ekinlerin sararmasına olumlu katkılar sağlar.⁹⁹⁶ Yüce Yaratıcı

989 Nahl, 16/11, 67, 69; Fatır, 35/27; Duhan, 44/55; Vakıa, 56/20, 29, 33; Fussilet, 41/ 47; Rahman, 55/54; Mürselat, 77/42; Zuhruf, 43/73; İnsan, 76/14; Sad, 38/51; Muhammed, 47/15; Tur, 52/22.

990 Bkz. Nahl, 16/18.

991 Bkz. Sad, 38/36; İbrahim 14/32Hac, 22/36-37,65; Lokman, 31/20; Casiye 45/13.

992 Hicr, 15/22.

993 Bkz. Furkan, 25/48.

994 Bkz. Taberî, XIV, s. 41-47.

995 Bkz. Bayraklı, X, s. 325.

996 Bkz. Hicr, 15/74.

rüzgârın ekinleri olgunlaştırıp sarartmasını şöyle haber verir; “And olsun ki, bir rüzgâr göndersek de onu, ekini sararmış görseler.”⁹⁹⁷

Bulutlar, rüzgârla aşılır. Bunun yanında rüzgâr aşıl原因an bulutları sürükler, aşıl原因an ve sürüklenen bulutlar yağmurla yüklenir, daha sonra bu yağmur yüklü bulutlar, yüce yaratıcının rahmeti olan suyu yeryüzüne bırakır.⁹⁹⁸ Kısacası hayatın temel kaynağı olan suyun/yağmurun meydana getirmesi rüzgârla olmaktadır. Bu hakikati yüce yaratıcı şöyle haber verir; “Biz, rüzgârları aşıl原因ıcı olarak gönderdik ve gökten bir su indirdik de onunla su ihtiyacınızı karşıladık. Biz bunları yapmasaydık siz onu, yeterli suyu depolayamazdınız.”⁹⁹⁹

Bitkilerde aşıl原因ama, genellikle bir bitkinin belirli bir kısmının, diğer bitkiye aktarılması şeklinde olur.¹⁰⁰⁰ Başka bir ifadeyle aşıl原因ama, aynı türün farklı bir cinsi üzerinde ya da birbirleriyle akrabalık bağı olan bitki türleri arasında da yapılır.¹⁰⁰¹ Diğer türlü aşıl原因ama ise, çiçek tozlarının taşınmasıyla meydana gelir.

Rüzgârın canlılar üzerindeki etkileri ve faydaları bununla sınırlı değildir. Rüzgârlar bitkilerin yaşamını doğrudan etkilerler.¹⁰⁰² Çiçek tozları, sporları ve tohumları rüzgâr sayesinde uzak yerlere taşınır.¹⁰⁰³ Bitkilerin aşıl原因anıp döllenmesi ve böylece eşeyli ve eşeysiz olarak üremesi rüzgâr vasıtasıyla olur.¹⁰⁰⁴

Erkek organlarda bulunan toz zerrecikleri halindeki tohumlar, rüzgârın tesiriyle uçuşarak dişi organlara konar, daha sonra bu zerrecikler bir tozlaşıl原因ma işlemine tabi tutulur, en nihayetinde döllenme meydana gelir.¹⁰⁰⁵ Çiçekli bitki türleri çiçek

997 Hicr, 15/74.

998 Bkz. Rum, 30/48.

999 Hicr, 15/22.

1000 İlhami Kızıroğlu, *Genel Biyoloji, Çoğalma ve Gelişme*, 3. bs. Desen Ofset ts. s. 239.

1001 Neil A.Campbell, Jane B. Reece, *Biyoloji*, (çev. Edt. Ertunç Gündüz, Ali Demirsoy, İsmail Türkan), 6. bs. Palme Yayıncılık, Ankara 2008, s. 796.

1002 Bkz. Kehf, 18/45.

1003 Samı, s. 229.

1004 Gelişim, 1984, s. 661.

1005 Çetin, *a.g.m.* s. 190.

tozlarını/polenlerini yaymada ve tozlaşmada genellikle rüzgârı kullanırlar.¹⁰⁰⁶ Rüzgârlar çiçek polenlerini/tozlarını bir yerden başka bir yere taşırlar.¹⁰⁰⁷ Rüzgârlar tüy, kanatçık gibi özel organları olan bazı bitkilerin tohumlarının uçurur. Bitkilerin rüzgâr sayesinde üreyip çoğalması, ilahi tedbir çerçevesinde kollektif bir şuurla hareket eden su, rüzgâr, hava, güneş vb. etmenlerle meydana gelir. Eğer bu etmenler olmazsa bitkilerin çoğalması diye bir olgudan söz edilemez.¹⁰⁰⁸

Rüzgârlar yükseltici hava hareketleri yaparak kuşların yelken uçuşu yapmalarını sağlarlar. Kimi böcekler yalnızca rüzgâr sayesinde yani, rüzgâra karşı uçabilirler.¹⁰⁰⁹

Rüzgâr sadece bitkiler ve hayvanlar üzerinde fayda sağlamaz. Özellikle rüzgâr ve onun meydana getirdiği enerji insan hayatını kolaylaştırmıştır. Motorlu gemilerin icadından önce yelkenli gemiler rüzgâr sayesinde kıtalar dolaşmıştır.¹⁰¹⁰ İnsanlar rüzgâr sayesinde yel değirmenlerini çevirmiş, gemilerini yüzdürmüş, su tulumbası işletmiş ve elektrik enerjisi elde etmiştir. Son yıllarda rüzgâr enerjisi elde etmek için kurulan rüzgâr tribünleri elektrik enerjisi üretimine çok fazla katkı sağlamıştır.¹⁰¹¹ Rüzgârın bilinen ve tespit edilen faydaları şimdilik bunlardır, ancak ileriki çağlarda fen bilimlerindeki gelişmeler paralel olarak rüzgârın daha başka faydalarının da keşfedileceği bir gerçektir. Rüzgâr sadece faydalarıyla ortaya çıkmaz o bazen tabiata ve canlılara zararda verebilir. Burada rüzgâr kaynaklı meydana gelen zararlara değinmekte fayda vardır.

1006 Linda E.Graham, James M. Graham, Lee W. Wilcox, *Bitki Biyolojisi*, (çev. Kani Işık), Palme Yayıncılık, Ankara 2008, s. 364.

1007 <http://bigikapsulu.com/bitkilerde-ureme> (24.10.2017).

1008 Celal Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, VI, Anadolu Yayınları, İstanbul 1987, s. 3205.

1009 Sanır, s. 229.

1010 Bkz. Sad, 38/36; Rum, 30/46; Yunus, 10/22; Ateş, s. 202-203; Mâtûrîdî, VII, s. 48.

1011 Sanır, s. 229.

2. Rüzgârın Zararları

Rüzgârın yukarıda sayılan faydaları yanında tabiat ve canlılar üzerinde zararları da görülmektedir. Rüzgârların insan hayatını etkileyen en büyük zararları kuşkusuz fırtınalar neticesinde meydana gelir. Özellikle tayfun,¹⁰¹² kasırga,¹⁰¹³ hortum/tornado¹⁰¹⁴ ve tsunami/deniz fırtınası¹⁰¹⁵ gibi hızı saate 100 km/h bulan rüzgârlar can kaybının yanı sıra gemilerin batmasına, çatıların uçmasına, elektrik direklerinin devrilmesine, sel baskınlarına neden olmaktadır.¹⁰¹⁶ Dünyanın çeşitli yerlerinde özellikle tropikal iklim bölgelerinde meydana gelen bu fırtınalar sonucu evler yıkılmakta, insanlar evsiz kalmakta, ağaçlar kökünden sökülmemekte, hayvanlar telef olmakta, insanlar mağdur olmakta, tarım arazileri zarar görmekte ve hayat durma noktasına gelmektedir.

Tarihi süreç içerisinde rüzgârın, Yüce Yaratıcı tarafından bir azap aracı olarak gönderilmesi neticesinde bazı kavimler zarar görmüş, canlarını, mallarını kaybetmiş ve helak olmuşlardır.¹⁰¹⁷ Bu kavimlerin helak oluşunu şu ayetler haber verir; “Nihayet onu, vadilerine doğru yayılan bir bulut şeklinde görünce: Bu bize yağmur yağdıracak yaygın bir buluttur, dediler. Hayır! O, sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir.”¹⁰¹⁸ “Ad kavmine, Hani onların üzerine köklerini kesen akim bir rüzgâr gönderdik.”¹⁰¹⁹ “Bir anda onların, Lut kavminin şehirlerini üstünü altına çevirdik. Pişirilmiş çamurdan yapılmış taş yağmuruna tuttuk onları!”¹⁰²⁰

Rüzgârlar, bitkiler üzerinde çeşitli tahribata da yol açarlar.¹⁰²¹ Yüce Yaratıcı,

1012 Bkz. Bakara, 2/266; İsrâ, 17/68; Fussilet, 41/16; Kamer, 54/19, 34; Hakka, 69/6.

1013 Bkz. Bakara, 2/266; İsrâ, 17/68; Fussilet, 41/16; Kamer, 54/19, 34; Hakka, 69/6.

1014 Bkz. Zariyat, 51/41; Mülk, 67/17.

1015 Bkz. Tekvir, 81/1-13.

1016 Hayati Doğana, *Coğrafyaya Giriş*, s. 488.

1017 Bkz. Ahkaf, 46/24-25; Zâriyat, 51/41.

1018 Ahkaf, 46/24-25.

1019 Zâriyat, 51/41.

1020 Hicr, 15/74.

1021 Bkz. Ali-İmran, 3/117; Kehf, 18/45; Rum, 30/51.

soğuk rüzgârların ekinlere veya tarım ürünlerine zarar vereceğini temsili anlatımı ihtiva eden bir ayet-i kerimeyle haber verir; “Onların Bu dünya hayatında sarf ettiklerinin durumu, kendilerine zulmeden kimselerin ekinlerine isabet edip onları kavurup mahveden soğuk bir rüzgârın durumu gibidir. Allah onlara zulmetmedi, onlar kendilerine yazık ettiler.”¹⁰²²

Özellikle hızı 20m/sn aşan rüzgârlar tarla bitkilerini tamamen yere yatırır, çiçek ve meyveleri döker, bitki yapraklarını parçalar.¹⁰²³ Bununla birlikte rüzgâr toprağın hemen üst katında toprak suyunun buğulaşmasıyla bitkilerin çevresinde meydana gelen nispi nemi yüksek olan havayı götürür, yerine nispi nemi yüksek kuru havayı getirir. Buna bağlı olarak bitkilerde su kaybı fazla olur. Rüzgârın bu kurutucu etkisi nedeniyle bitkiler stomalarını kapatırlar. Bu durum onların gaz alışverişini, solunum ve fotosentez yapmalarını önler. Bütün bunlar bitkilerin yavaş büyümesine hatta bazı ağaçların çalimsı kalmasına neden olur.¹⁰²⁴

Rüzgârın tesiriyle bitkilerin yaprakları kırılıp bükülür. Bunun akabinde bitkilerde solma ve kurumalar meydana gelir. Rüzgârın en olumsuz etkilerinden biride toprak parçacıklarını bir yerden diğer yere sürüklemesi sonucu taşıyıcı ve aşındırıcı etkiler oluşturmasıdır. Özellikle tozu toprağı savuran rüzgârlar bitkileri köklerinden sökerek toprağın aşınmasına neden olurlar.¹⁰²⁵

Rüzgârın toprağı aşındırmasına, toprak parçasını bir yerden başka bir yere taşımasına erozyon denir.¹⁰²⁶ Bunun neticesinde bitki kökleri açıkta kalır ya da bitkiler yerlerinden tamamen sökülür. Rüzgârın taşınması sonucu toz toprak gibi maddeler bitkilerin üzerinde birikir. Bunlarda bitkinin su kaybetmesine, solunum yapamamasına ve canlılığını kaybetmesine neden olur.¹⁰²⁷

1022 Âl-i İmran, 3/117.

1023 <https://tarimkutuphanesi.com> (28.03.2019).

1024 <https://tarimkutuphanesi.com> (28.03.2019).

1025 Bkz. Kehf, 18/45; Zariyat, 41/51; Yazır, VI, s. 3877.

1026 <https://www.tdk.gov.tr>(28.03.2019).

1027 <https://www.tarimkutuphanesi.com> (28.03.2019).

Rüzgâr vasıtasıyla taşınan çöl tozları¹⁰²⁸ beşeri çevre, insan sağlığı ve bitkiler üzerinde olumsuz etkiler yapar. Rüzgârla taşınan çöl tozları çamur yağmurlarına neden olup, beşeri çevrenin kirlenmesine ortam hazırlar.¹⁰²⁹ Çöl tozlarının içinde taşıdıkları mikroorganizmalar gribal enfeksiyonlara, solunum yolları hasarlarına neden olarak insan hayatını tehdit eder. İbni Sina bu konuda şöyle der: “Eğer atmosferdeki tozlar olmasaydı insan ömrünün 1000 yıl olmaması için hiçbir sebep olmayacaktı.”¹⁰³⁰ Çöl tozları bitkileri de etkiler. Özellikle bitki fideleri ilk gelişim evrelerinde havadaki toz partikülleri, rüzgârın etkisiyle savrularak bitkilerin en dışında yer alan koruyucu bir tabaka özelliği gösteren epidermis katmanını aşındırarak inceltmekte ve bitkilerin dış etkenlere karşı savunmasını azaltmaktadır.¹⁰³¹

Kısacası her nimetin bir külfeti vardır. Yüce Yaratıcı'nın insanoğluna musahhar kıldığı, onun hizmetine sunduğu rüzgâr¹⁰³² nimetinin faydaları yanında bazı zararları da mevcuttur. Önemli olan rüzgârın zararlarını en aza indirmek için gayret göstermek, faydasından da yararlanmak için bilimsel çalışmalara katkı sunmaktır. Buna ilaveten özellikle de rüzgâr enerjisi ile elde edilen rüzgâr tribünleri ve rüzgâr enerjisiyle elde edilebilecek diğer mekanizmaları meydana getirme konusunda daha etkin planlar, projeler, hazırlamak ve bu projeleri hayata geçirerek ülke ekonomisine ve insanlığa hizmet etmek gerekir.

A. Rüzgâr Enerjisi ve Rüzgâr Tribünleri

Son yıllarda petrol fiyatlarının artması, yeryüzündeki petrol kaynaklarının gittikçe azalması bilim ve fen adamlarını yeni enerji kaynakları aramaya itmiştir.

1028 Bkz. Saydam, *a.g.m.* s. 303-307.

1029 Harun Reşit Bağcı, M. Taner Şengün, “Çöl Tozlarının Beşeri Çevre ve Bitkiler Üzerindeki Etkileri”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 24, Temmuz 2012, s. 415-416.

1030 Harun Reşit Bağcı v. dğr. *a.g.m.* s. 417-418.

1031 Harun Reşit Bağcı, v. dğr. *a.g.m.* s. 426.

1032 Bkz. Sad, 38/36; İbrahim 14/32Hac, 22/36-37,65; Lokman, 31/20; Casiye 45/13.

Yeni enerji kaynaklarının başında şüphesiz yüce Allah'ın yoktan var ettiği bitmez tükenmez olan rüzgâr enerjisi¹⁰³³ gelir.

Bilim insanları, rüzgârdan mekanik bir güç olarak yararlanılması konusunda çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir.¹⁰³⁴

İnsanlar en eski çağlardan beri rüzgârın itici gücünden makineleri çalıştırmanın yollarını aramışlardır. Rüzgârın mekanik güç olarak ilk kullanıldığı yerlerden biri yel değirmenleridir.¹⁰³⁵ Ayrıca yelkenli gemilerde rüzgâr yardımıyla hareket eden nesnelere. Motorlu gemilerin icadından önce yelkenli gemiler kullanılmıştır.¹⁰³⁶

Rüzgâr enerjisi, dolaylı olarak güneş enerjisinden¹⁰³⁷ kaynaklanmaktadır.¹⁰³⁸ Yenilenebilir nitelikte olan bu enerjiden faydalanmaya yönelik çalışmalar 1970 yıllarda canlanmaya başlamıştır. Fakat rüzgâr enerjisinden faydalanmak çokta kolay değildir. Bunun nedeni rüzgârların tabiatta yaygın şekilde bulunmasıdır. Netice itibariyle büyük rüzgârlar da bile yaklaşık 6m/sn. süresince metrekaresine düşen enerji akışı 130 wattı geçmemektedir. Rüzgâr motorları da bu enerjinin ancak küçük bir bölümünü tutabilmektedir.¹⁰³⁹ Rüzgâr motoru, rüzgârın kinetik enerjisini mekanik enerjiye dönüştüren döner kanatlı ve palalı sistemden oluşan bir mekanizmadır.¹⁰⁴⁰ Bu mekanizmalardan yararlanılarak ABD'nin Kaliforniya eyaletinde 500 MW gücünde gerçek rüzgâr çiftlikleri kurulmuştur.¹⁰⁴¹

1033 Bkz. Önder Güler, "Dünyada ve Türkiye'de Rüzgâr Enerjisi", İstanbul Teknik Üniversitesi, Enerji Enstitüsü, ts. s. 209-215; Erol Kapluhan, "Enerji Corafyası Açısından Bir inceleme: Rüzgâr Enerjisinin Dünyadak ve Türkiye'dek Kullanım Durumu", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VIIS. 31, ts. s. 814-824.

1034 *Yeni Hayat Ansiklopedisi*, (Ek Bilgiler Cildi), Doğan Kardeş Yayınları, ts., s. 171,

1035 *Yeni Hayat Ansiklopedisi*, s. 171.

1036 Ateş, s. 202-203; Mâtûrîdî, VII, s. 48.

1037 Bkz. Yunus, 10/5; Furkan, 25/45; Fatır, 35/13; Nuh, 71/16; Şems, 91/1.

1038 *Thema Larousse*, Tematik Bilim ve Teknoloji, III, Milliyet Gazetesi Yayınları, 1993-1994, s. 380.

1039 *Thema Larousse*, s. 380.

1040 *Büyük Larousse*, XIX, s. 10005.

1041 *Thema Larousse*, s. 381.

Rüzgâr enerjisi, serbest temiz ve yenilenebilen bir enerjidir.¹⁰⁴² Temizdir çünkü zehirli atık çıkarmak gibi istenilmeyen yan etkileri yoktur. Yenilenebilir bir enerjidir çünkü onun kaynağı bitmez tükenmez olan güneştir. Güneş parladıkça¹⁰⁴³ rüzgâr meydana gelecek bu sayede rüzgâr çeşitli mekanizmalar yardımıyla enerjiye dönüşecektir.¹⁰⁴⁴ Rüzgâr enerjisi, çok yer işgal etmekle birlikte gürültüye de açıktır. Buna rağmen termik veya kimyasal kirlilik meydana getirmez.¹⁰⁴⁵

Binlerce yıldan beri yelkenli gemiler denizlerde dolaşırken rüzgâr enerjisinden yararlanır. Rüzgâr enerjisinin karalar üzerinde en çok kullanıldığı yerler yel ve yol değirmenleridir.¹⁰⁴⁶ Yel değirmeninin mekanizmasında bir dişli takımı vardır. Bu mekanizma, içindeki dönen eksen sayesinde rüzgâr enerjisi üretimi sağlar.¹⁰⁴⁷ Yelkenli gemiler en verimli hıza erişebilmek ve rüzgâr enerjisinden maksimum yararlanmak için rotalarını rüzgâra göre belirlerler.¹⁰⁴⁸ Yelkenleri rüzgârla dolmuş olan gemilerin yönünü ve rotasını değiştirmek için rüzgârın itmesi gücünü ve hızını yavaşlatmak gerekir. Bunun için gemilerde rüzgârın hızını azaltan mekanizmalar bulunur.¹⁰⁴⁹ Rüzgâr enerjisi, suyu depolamak için su pompalarında da kullanılır.¹⁰⁵⁰

Rüzgâr gücünün mekanik güce dönüştürülerek enerji üretiminde kullanılmasının günümüzde ilk uygulamasını İsveç yapmıştır.¹⁰⁵¹ İsveç'te 80 m. Yükseklikte iki çelik direk arasına oturtulan büyük bir pervane tıpkı yel değirmeninin kanatları gibi, rüzgârın hızıyla dönmektedir. Meydana gelen bu dönüş hareketi aşağıda bulunan tribüne iletilir, tribünden de elektrik enerjisi elde edilmiştir. İsveç'te

1042 *Fabbri*, s. 2406.

1043 Bkz. Şems, 91/1; Nuh, 71/16; Yunus, 10/5; En'am, 6/78.

1044 *Fabbri*, s. 2406.

1045 *Thema Larousse*, s. 381.

1046 *Fabbri*, s. 2406.

1047 *Fabbri*, s. 2406.

1048 *Büyük Larousse*, XIX, s. 10005.

1049 *Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, X, s. 783.

1050 *Büyük Larousse*, XIX, s. 10005.

1051 *Yeni Hayat Ansiklopedisi*, s. 171.

kurulan bu rüzgâr tribünleri¹⁰⁵² olumlu sonuçlar vermiş, ülke geneline yayılmıştır. 1983 te kurulan rüzgâr tribünü yaklaşık 4,5 milyar dolara mal olmuş ancak bu maliyet başka yollarla üretilen elektrik enerjisinin çok altında kalmıştır. İsveç devleti üretim fazlası olan elektriği dış piyasada başka ülkelere satmayı planlamaktadır.¹⁰⁵³

Rüzgâr tribünleri, rüzgâr gücünden başka bir yaklaşım gösterir. Yel değirmenleri, vuruş gücünü rotorun büyüklüğünü çoğaltmaya çalışırken, rüzgâr tribünleri rüzgârın rotora çarpmadan önceki hızını artırmaya çalışır. Bunu yapmak için rotor yel değirmeninde olduğu gibi, doğrudan doğruya rüzgâra karşı yerleştirilmez. Bunun yerine bir dizi vanalar ve eğik yüzeylerle rüzgârın güçlendirildiği bir oda içine konur.¹⁰⁵⁴ Rüzgârı kullanma teknolojisi ilerledikçe, enerji kullanım ihtiyacımızın büyük bir kısmı temin edilmiş olacaktır.¹⁰⁵⁵ Rüzgârdan elde edilen enerji şimdilik yukarıda sayılanlarla sınırlıdır. Fakat unutulmamalıdır ki fen, bilim ve teknik ilerledikçe rüzgârdan enerji elde etme yöntemleri de değişecek ve farklı mekanizmalar kurulacaktır.

1052 Bkz. Davut Keleş v. dğr. “Bir Rüzgâr Türbini Tasarımı ve Geliştirilmesi”,*SAÜ. Fen Bilimleri Dergisi*, , XVII, S. 2, 2012, s. 207-216; Kamil B. Varınca, Gamze Varank, “Rüzgâr Kaynaklı Enerji Üretim Sitemlerinde, Çevresel Etkilerin Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri”, Yıldız Teknik Üniversitesi, Çevre Mühendisliği Bölümü, ts. s. 1-10.

1053 *Yeni Hayat Ansiklopedisi*, s. 171.

1054 *Fabbri*, s. 2407.

1055 *Fabbri*, s. 2407.

SONUÇ

Kur'an, bir taraftan kâinata dair haberler verirken, diğer taraftan da tabiat olaylarıyla ilgili bilgiler sunar. O, rüzgârın rahmet oluşunu, iman ve ihlâsı test eden bir araç oluşunu, kevnî bir ayet oluşunu, bir azap aracı oluşunu, rahmeti müjdeleme aracı oluşunu, insanın emrine verilen bir nimet oluşunu, kavimlerin helakine neden olan bir vasıta oluşunu, bir uyarı ve terbiye etme aracı oluşunu, bitkileri ve bulutları aşılaman bir nesne oluşunu 1400 yıl öncesinden haber verir.

Yüce Yaratıcı, bir taraftan tabiat olaylarının yaratılışı, işleyişi hakkında bilgiler verirken bu olaylar sonucu meydana gelen fırtına, yağmur, çöl tozları, bitkiler, rüzgârlar, fırtınalara dair haberler verir. Bunun yanında Kur'an, insan ve tabiattaki diğer varlıkların tabiat olaylarından nasıl etkilendiklerini de bildirir.

Kur'an özellikle bu eylemlerin oluşmasında rüzgârın fonksiyonlarına dikkat çeker. O'nun bu konulara dair verdiği haberlerle bilimin çeşitli araştırmalar sonucu ortaya çıkardığı hakikatler arasında sıkı bir uyum vardır. Bunu değişik bir şekilde şöyle de ifade edebiliriz. Kur'an ve diğer ilahî kitaplardaki bilgi ve haberler Allah'ın sözlü ifadeleri iken bilim adamlarının üzerinde çalıştığı canlı-cansız varlıklara dair bilgilerde, rüzgâr örneğinde olduğu gibi kevnî ayetlerdir. Bunlar arasındaki uyum onların aynı kaynaktan gelmelerine dayanır. Bu bakımdan gerek sözlü gerekse kevnî ayetler üzerinde yapılacak yorumlar birbirlerinin tamamlayıcı yorumları olur.

Çağımızda Kur'an'ın atıfta bulunduğu varlık âlemi, özellikle de "Kur'an ve Fen Bilimlerinde Bir Ayet Olarak Rüzgâr" konusu fen bilimleri alanında bilgi sahibi olmadan anlaşılabilir. Bu bakımdan Kur'an'da geçen rüzgâr ile fen bilimlerinin araştırma konusu olan rüzgârı hem Kur'an hem de fen bilimleri açısından ele alarak iki metni birlikte yorumlamanın örneği bu tezde verilmeye çalışıldı.

Son ilahî mesaj olan Kur'an-ı Kerim özellik bakımından gönderilen kitapların en sonuncusu, en kapsamlısı olanıdır. Bu yüce kitabın muhtevasında kâinata, tabiata ve canlılara dair birçok kevnî ayet bulunmaktadır. Örneğin Kur'an; evren ve evrende meydana gelen olay ve olgulardan bahseder. Ayrıca O, hayvanlardan, bitkilerden, denizlerden, karalardan, depremlerden, yer altı madenlerinden, canlı-cansız

varlıklardan, canlı varlıkların psikolojik ve sosyolojik durumlarından, yıldızlardan, galaksilerden, güneşten, aydan, güneş ve ayın hareketlerinden, rüzgârlardan bir takım haberler verir. Bunun yanında O, rüzgârın; rahmet, azap, uyarı, terbiye etme aracı, kevnî bir ayet, imanı test eden bir vasıta, insana musahhar kılınan bir nimet, insanın emrine verilen bir araç olmasını ele alır. Ayrıca Kur'an rüzgârın bulutları ve bitkileri aşılması ve tozlaştırması, yağmurların yağması ve sebeplerini henüz bilemediğimiz kâinatta her an meydana gelen birçok olaya dair bilgiler sunar. Bunu yanında Kur'an bunlarla ilgili yasaları ortaya koyar.

Derinlemesine incelendiği zaman kevnî ve sosyal hayata dair ayetlerin Kur'an'ın yüzde doksanını teşkil ettiği söylenebilir. Kur'an'ın bu konulara dair verdiği haberlerle bilimin ortaya çıkardığı hakikatler arasında sıkı bir uyum vardır. Ancak kevnî ayetler üzerinde yapılan çalışmalarla ilahî kitaplar arasında bağlantı kurularak bunların birlikte yorumlanması yoluna gidilmemiştir. Bu bakımdan tabiat âlemi ve içindekiler üzerinde yapılan çalışmalarda, yaratılış olayına hiç yer verilmemiştir. Dolayısıyla kevnî ve sözlü ayetler Allah'ın ayetleri olmasına rağmen ilahî kitaplarla tabiat arasındaki ilişki tamamen koparılmıştır. Bu durum bir taraftan bilim dünyasında her şeyin bir anlam ifade etmeyen bilinemezlik ve tesadüfe bağlanmasına; diğer taraftan da hem varlık âleminin hem de ilahî kelâmın çağlara göre daha doğru anlaşılmasına engel teşkil etmiştir.

Biz bu olumsuz durumu olumluya çevirmek için rüzgârı Kur'an'da ve fen bilimlerinde Allah'ın bir ayeti olarak birlikte ele almaya çalıştık. Bu cümleden olarak Kur'an'ın haber verdiği gibi rüzgâr tabiat üzerinde birçok işleve sahiptir.

Sonuç olarak rüzgâr, tabiatta bulunan bütün canlıları doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Öyleki bitkilerin ve bulutların aşılmasından, yağmurun yağmasından, denizlerdeki dalgaların hareket etmesinden, gemilerin yüzmesinden, yel değirmenlerinin çalışmasından, rüzgâr tribünlerinin elektrik üretmesinden, sellerin meydana gelmesinden, hortumların oluşmasından, iklim tiplerinin ortaya çıkmasına kadar bu etkiler görülür. Bununla birlikte hemen hemen bütün rüzgârlar; kasırga, tayfun, tornado, alize, batı rüzgârları, mevsim rüzgârları, musonlar, yerel rüzgârlar, ara yön rüzgârları, devirli rüzgârlar, kutup rüzgârları, bitkileri ve bulutları

aşıl原因 rüzgârlar, hatta uzay boşluğunda meydana güneş rüzgârı ve yıldız rüzgârı bütün canlılara hizmet etmek ya da bazı olumsuzluklara sebep olmak için var edilmiştir.

KAYNAKLAR

- ABDUH, Muhammed, RIZA, Muhammed Reşid; *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Hâkim, Tefsiru'l-Menar, Münşiu'l-Menar*, 2. bs. Dâru'l-Menâr, Kahire, 1366/1947,
- AKKAYA, Elif; *Kitab-ı Mukkaddes ve Kur'an-ı Kerim Çerçevesinde Hz. Süleyman*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.
- AKKUŞ, Süleyman; “İsbat-ı Vâcib Bağlamında Kur'ân-ı Kerîm'de ‘Âyet’ Kavramı”, *Usûl İslam Araştırmaları Dergisi*, II, S.14, 2010, s. 9-12.
- ANA BRİTANNİCA; Genel Kültür Ansiklopedisi, Ana Yayıncılık İstanbul 1994.
- _____, *BRİTANNİCA*; Genel Kültür Ansiklopedisi, Ana Yayıncılık A.Ş. ts.
- _____, *BRİTANNİCA*; Ana Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- ARSLAN, Hulusi; “Doğal Felaket ve İstiraplar Konusunda Kelamcıların Görüşü, Tahlil, Tenkid ve Öneriler”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, II, S. 2, Güz 2002, s. 31-33.
- ATAHAN, İsmet Kürşad; *Kevnî Âyetlerin Kur'an Üslûbu Bağlamında İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.
- ATEŞ, Abdulkadir, ONART Adnan v. dğr; *Büyük Ansiklopedi*, Milliyet Yayınları, İstanbul, ts.
- ATEŞ, Süleyman; *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuk Neşriyat, İstanbul 1990.
- ATİK, Bilal; *Kral ve Peygamber Olarak Davud (a.s.) ve Süleyman (a.s.) Kıssalarıyla Verilmek İstenen Mesajlar*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.
- AYDIN, Cüneyd Aydın, Ahmet Genç, “Sünnetullah ve İnsanın İradesi Temelinde Kader”, I, S. 1, Yaz 2016, s. 74-103.

- AYDIN, Hüseyin; “Meydan Okumaları Bakımından Kur’an Mucizesi”, *Kelam Araştırmaları*, VIII, S. 1, 2010, s. 45-76.
- AYGÜN, Fatma; “Allah’ın Varlığını Aklen Bilmeye İlişkin Mâtürîdî’nin Gâye ve Nizam Delili (Hikmet ve Tedbîr Delili)”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, III, S. 4, 2014, s. 34-36.
- BAGCI, Harun Reşit, ŞENGÜN M. Taner BALCI; “Çöl Tozlarının Beşeri Çevre ve Bitkiler Üzerindeki Etkileri”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 24, Temmuz 2012, s. 415-416.
- BALCI, İsrâfil, “Hz. Peygamber’in Savaşlarında İlahi Yardım”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 29, 2010, s. 81-121.
- BAYRAKLI, Bayraktar; *Kur’an Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2006.
- BEKÂ, Ebu’l, Eyyûb b. Musa el-Hüseynî el-Kefevî, *el- Külliyyât Mu’cemu fi’l- Mustalahâti fîrûki’l-Lüğaviyye*, 2. bs. Beyrut, 1419/1998,
- BEYDÂVÎ, Nâsiruddîn ebi’l-Hayr Abdullah bin Ömer; *Envaru’t-Tenzil ve Esrarü’t-Te’vil*, *Envaru’t-Tenzil ve Esrarü’t-Te’vil*, IV, Daru’l-Fikr, Beyrut, ts. s. 339.
- BUHARÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail; *el-Edeb’ül-Müfred, Müslümanın Edep ve Ahlakı*, tahrir ve thk: Muhammed Nasiruddîn el-Albanî, (trc. Rauf Pehlivan), Motif Yayınları, İstanbul 2010,
- BÜYÜKLÜĞAT VE ANSİKLOPEDİ*, Meydan Yayınevi, İstanbul 1978.
- BÜYÜK LAROUSSE*, Meydan Lügat ve Ansiklopedisi, Sabah Gazetesi Yayınları, ts.
- _____, *LAROUSSE*, Sözlük ve Ansiklopedisi, Milliyet Gazetecilik, İstanbul, ts.
- CAMPBELL, Neil A. Reece; *Biyoloji*, (çev. Edt. Ertunç Gündüz, Ali Demirsoy, İsmail Türkan), 6. bs. Palme Yayıncılık, Ankara 2008, s. 796.
- CORA, Mustafa; “Kur’ân’da Âd Kavmi, Ad Tribe In The Quran”, *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science* Volume 6 Issue 3, March 2013, s. 126-129

- COŞKUN, Mücahit, AKSOY, Bülent; “19 Haziran 2004 Çubuk-Sünlü Ankara Hortum Olayı”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, S. 17, ts. s. 206.
- CUMHURİYET ANSİKLOPEDİSİ; Arkın Kitabevi, İstanbul 1971.
- ÇAĞIL, Nejdet; “Kur’an’da Yer Alan Başlıca Zirai Temalar”, *Dini Araştırmalar, Dergisi*, X, S. 30, Eylül-Aralık 2007, s. 196-208.
- ÇELİK, Haşim Cem, “Heisenberg, Nedensellik ve Determinizm”, Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fizik Bölümü, ts. s. 124-134.
- ÇETİN, Abdurrahman, “Kur’an-ı Kerim ve Müspet İlimler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, II, S. 2, Şubat 1987, s. 190.
- ÇINAR, Bekir; “Teşbih (Benzetme) Sanatına Dilbilimsel Bir Yaklaşım”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, V, S. 1, s. 130-141.
- ÇUBUKÇU, Agâh; *İslam Felsefesinde Allah’ın Varlığının Delilleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, LXIX, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967,
- DAĞHAN, Şafak, YELTEN, Gülçin; “Güneş Işığı ve D Vitamininin Sağlığa Etkisi; Tarihsel Bakış,” *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, IV, S. 5, 2016, s. 121-122.
- DÂVUD Ebu; Süleymân b. el-Eş‘as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî; *es-Sünen*, Edeb, 113, 53, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- DOĞANAY, Hayati; *Coğrafya Bilim Alanları Sözlüğü*, Pegem Yayınları, 1. bs. Ankara 2017.
- _____, HAYATİ; *Genel Ve Fiziki Coğrafya, Coğrafyaya Giriş*, “Rüzgâr”, Aktif Yayınevi, Erzurum 2002.
- _____, HAYATİ; *Coğrafyaya Giriş*, 6. bs. Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2000.
- DOĞANAY, Hayati, SEVER, Ramazan; 13. bs. *Genel ve Fiziki Coğrafya*, Pegem Akademi, Ankara 2016.

- ERTUĞRUL, Resul; “Kur’an’da Helâk Olan Kavimlerde Suç-Ceza Uyumu-1-“, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III, S. 5, 2017, s. 174-182.
- EROL, Oğuz; *Genel Klimatoloji*, 10. bs. Çantay Kitabevi, İstanbul 2014.
- EL-MU’CEMUL VASIT*; Mektebetü’ş-Şürûki’d-Devle, 4. bs. Mısır, 1425/2004.
- EL-MU’CEMUL VECİZ*; Câmiu’l-Hukuk, Mahfuzatu’l-Mecmua, 1. bs. Mısır, 1400/1980,
- FABBRI*; Bilim ve Teknik Ansiklopedisi, Serhat Kitap Yayın Dağıtım, ts.
- GENÇER, Mustafa v. dğr; *Hidrometeoroloji*, Ankara 2005, s. 22-30.
- GELİŞİM HACHETT*; Alfabetik Genel Kültür Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, ts.
- GELİŞİM*; Alfabetik Ansiklopedi Sözlük, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984.
- GENÇLER İÇİN A’DAN Z’YE GENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ*; Serhat Yayınları, İstanbul 2006.
- GÖRMEZ, Hatice; *Beşer Dilinin İmkânları ve Kur’an-ı Kerim’in Anlatım Üslubuna Dair*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016.
- GRAHAM Linda E. GRAHAM, James M. WILCOX, Lee W. *Bitki Biyolojisi*, (çev. Kani Işık), Palme Yayıncılık, Ankara 2008, s. 364.
- GÜLER, Önder, “Dünyada ve Türkiye’de Rüzgâr Enerjisi”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Enerji Enstitüsü, ts. s. 209-215.
- GÜMÜŞ, Sabahattin; “Ana Konuları Ekseninde Ahkâf Sûresinin Tefsiri”, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015,
- GÜNER, İbrahim, KOCA, Halil, KODAY; Saliha v. diğr. *Genel Coğrafya*, Pegem Akademi, 3. bs. Ankara 2011.
- HAYAT ANSİKLOPEDİSİ; Hayat Yayınları, ts.
- HOCAOĞLU, Durmuş; “Termodinamik’in İkinci Kanunu ve Entropi,” Ders Notu, Kasım 2008.

- <https://www.bigikapsulu.com/bitkilerde-ureme> (24.10.2017).
- <https://www.bilimenc.tubitak.gov.tr/makale/gunes-ruzgari-nedir> (03.03.2019).
- <https://www.dersimiz.com> (25.01.20015).
- <http://www.doganintakvimi.com/tag/husum-firtinasi> (19.06.3019).
- <http://www.fenbilimleri.org/atmosferde-dogal-elektriklenme-simsek-ve-yildirim.html>
(15.06.2019).
- <https://www.gunesfizigi.com/gunes-ruzgari-solar-wind> (01.03.2019).
- <https://www.gunes-ruzgari.nedir.org> (04.03.2019).
- <https://Kur'anfihristi.net> (01.04.2019).
- <https://www.prezi.com/gunes-isiginin-bitkiler-uzerindeki-etkisi> (04.05.2019).
- <https://www.sorularlailamiyet.com/hz-suleyman-ruzgar-ile-ordusunu-ve-kendisini-nasil-ucuruyordu> (05.05.2019).
- <https://www.tdk.gov.tr> (22.04.2018).
- <https://www.tdk.gov.tr> (04.03.2019).
- <http://www.tdk.org.tr> (01.12.20017).
- <https://tarimkutuphanesi.com> (28.03.2019).
- <https://www.tarimkutuphanesi.com>, rüzgârın bitki üzerine etkisi (21.10 2018).
- <https://www.webtekno.com/aurora-larin-yaraticisi-olan-gunes-ruzgarlari>
(04.03.2019).
- IZUTSU, Toshihiko; *Kur'an'da Allah ve İnsan*, çev. Süleyman Ateş, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara Ünivrsitesi Basım Evi, Ankara 1975.
- İBN KESİR, Ebu'l-Fida İsmail; *Tefsirül Kur'anil Kerim*, 1. bs. 2000-1421, Kahire.
- İBNİ MANZUR; *Lisanul Arab*, Daru'l-Mearif, Kahire, ts.

- İSFEHÂNÎ, e-bil-Kasım el-Hüseyn bin Muhammed el-Ma'ruf bir-rağib; thk: Muhammed Seyyid Keylanî, “*Müfredat fi Ğaribil Kur'an*”, Daru'l-Marife, Beyrut.
- İZBIRAK, Reşat; *Coğrafya Terimler Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul 1992.
- KAPLUHAN, Erol; “Enerji Corafyası Açısından Bir inceleme: Rüzgâr Enerjisinin Dünyadak ve Türkiye'dek Kullanım Durumu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, ts. VII, Sayı 31, s. 814-824.
- KARAÇAM, İsmail; “Sonsuz Mucize Kur'an”, Çağ Yayınları, 2. bs. İstanbul 1990.
- KARADAĞ, Özay, “Türkçe Eğitiminde Anlatım Tarzları”, *Tubar*, Bahar 2003, XIII, s. 85-86.
- KARAMAN, Fikret, KARAGÖZ, İsmail, PAÇACI, İbrahim v. diğr; Dini Kavramlar Sözlüğü, ”Rahmet”, DİB Yayınları, İstanbul, 2009.
- KADIOĞLU, Yahya; “Çarşamba Ovası Örneğinde Ekstrem Hava Olaylarının Zirai Faaliyetler Üzerindeki Etkisine Dair Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Coğrafya Sempozyumu* 13-14 Ekim 2016 Ankara, s. 531-536.
- KELEŞ, Davut v. dğr; “Bir Rüzgâr Türbini Tasarımı ve Geliştirilmesi”, *SAÜ. Fen Bilimleri Dergisi*, 2012, XVII, S. 2, s. 207-216.
- KİZİROĞLU, İlhami; *Genel Biyoloji, (Çoğalma ve Gelişme)*, Desen Ofset A.Ş. 3. bs. ts.
- KOÇAK, Süleyman; “Kur'an'da Mesellerle Anlatımın Eğitim Açısından Değeri”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX, 2009, S. 1 s.188.
- KUR'AN ARAŞTIRMALARI GURUBU; “Hiç Tükenmeyen Mucize Kur'an”, İstanbul Yayınevi 2005.
- KUTUB, Seyyid; *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, 32.Resmi bs. 2003-1423, Dâru's-Şurûk Beyrût.
- KURTUBÎ, Ebü'l-Abbâs Ziyâüddîn Ahmed b. Ömer b. İbrâhîm el-Ensârî; *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, Müessesetü'r-Risale, XVI, 1. bs. Beyrut, 1427/2006

- LAROUSSE; *Genel Görsel ve Tematik Ansiklopedi*, Aydın Kitaplar/Milpa Yayınları, İstanbul 1991.
- MÂTÛRÎDÎ, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud el-Mâtûrîdî es-Semerkindî; *Te'vilatü'l-Kur'an Tercümesi*, I, (çev. Kemal Sandıkçı), Ensar Neşriyat, İstanbul 2017,
- MÜTEFEKKİR; "Kur'an'ın Açıklamaları Doğrultusunda Süleyman (a.s) Kıssasında Kalkınmanın Esasları", *Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, I, S. 1, Bahar 2014, s. 231
- MÜSLİM, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî; *el-Câmi 'u's-sahîh*, Cennet, 13, İman, 185, Fiten 52, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- NURBAKİ, Haluk; "*Kur'an Mucizeleri*" Damla Yayınları, İstanbul 2005.
- ÖSELMİŞ, Mustafa; "*Günahları Yüzünden Helak Olanlar (Ve Alınacak Dersler)*", Bilal Ofset Basın-Yayın ve Matbaacılık, 1. bs. Denizli, Eylül, 2015, s. 35-73.
- ÖZALP, Hasan; "*Kur'an-ı Kerim'de Kozmik Tarih ve Biyolojik Gelişim*", Ankara 2015.
- ÖZBAY, Murat; "Türk Kültüründe Yel Kavramı Üzerine", *Gazi Üniversitesi Türk Dili Bölümü, Milli Foklor Dergisi*, s. 86-89.
- ÖZTÜRK, Hayrettin; "Abdülhamid El-Ferâhinin 'Kur'an'daki Yeminler' Adlı Çalışması Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, S. 34, s. 45-48.
- ÖZTÜRK, Yener; "Kozmolojik Bağlamda Zorunlu İlliyet Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III, S. 2, 2001, s. 69-71.
- POLAT, Kemal "Lût Kıssasına Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân Perspektifinden Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 24, 2005, s. 155-156.
- RÂZÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer Fahreddîn; *Tefsîru'l Kebîr (Mefâtihu'l-Ğayb)*, 1. bs. Dârü'l-Fikr, 1981/1401, Beyrut.

- SÂBÛNÎ, Muhammed Ali; *Safvetü’Tefasir, (Tefsirlerin Özü)*, (trc. v. tahrir, Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz), İz Yayıncılık, İstanbul 2003.
- SAGAN, Carl; “*Kozmos, Evrenin ve Yaşamın Sırları*”, (çev. Reşit Aşçıoğlu), Serbest Matbaası, 1. bs. Ağustos 1982.
- SANIR, Ferruh; *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, Gazi Kitabevi, Ankara 2000.
- SAYDAM, A. Cemal; “Rüzgârların Ağır Bulutları Yüklenmesi,” *Toplum Bilimleri Dergisi*, Temmuz 2014, S. 8 (16) s. 303-307.
- SÜGEN, Yücel; *Kaptanın Kılavuzu Çubuklu İstanbul*, Temmuz 1995.
- ŞAHİN, Davut; “Kur’an’da Genel Anlamalı Bir Kelime: Nimet”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, XX, S. 2, Aralık 2016, s. 222.
- TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir; *Cami’ul Beyan an- te’vilil a’yil Kur’an*, 1.bs. Mektbetü’l-Adab, 2001-1422, Kahire.
- TASLAMAN, Caner; “Evrenin Fiziki Yasaları, Sabiteleri ve Sürçlerindeki Hassas Ayalralrı Bize Ne Söylüyor”, *Kelam Araştırmaları*, XI, S. 2, 2013, s. 27-28.
- TEHANEVÎ, Muhammed Ali; *Mevsuatu Keşşaf İstilahati’l Funun vel-Ulum*, Mektebetü’l-Lübnan Naşirün, I, thk: Ali Dahruc, Beyrut, 1996.
- TEMİZ, Bilal; “Kur’an’a Göre İmtihan Kavramının Semantik İzahı ve İnsan İçin Önemi”, *Çukurova Ünivrsitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III, S. 1, Ocak-Haziran 2003, s. 261-266.
- THEMA, LAROUSSE; *Tematik Ansiklopedi, (Bilim ve Teknoloji)*, Milliyet Gazetesi Yayınları, 1994.
- THEMA LAROUSSE; *Tematik Bilim ve Teknoloji*, Milliyet Gazetesi Yayınları, 1993-1994.
- TİRMİZÎ, Muhammed b. İsâ; *es-Sünen*, Tefsir, Meryem, 3158, Tefsir, Muavezeteyn, 2, Tefsir, Zariyat, 3269-3270, Fiten 64, Fiten, 39, Birr, 48, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

- TOZLU, Necdet; “Adıyaman Efsanelerini Tasnif Denemesi ve Bunlar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl 2011, S. 26, s. 130.
- TURAN, Maşallah; “Süleyman Peygamber Kıssasında Anlatılan Belkıs’ın Tahtı’nı Kimin Getirdiği Konusunun Kritiği”, *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, X, S. 1, Nisan-2018, s. 265-266.
- TÜRK ANSİKLOPEDİSİ*; MEB Yayınları, Ankara 1978.
- TÜRKEŞ, Murat; *Genel Klimatoloji, Atmosfer Hava Ve İklim Temelleri*, Kriter Yayınevi, 1. bs. İstanbul.
- UZUN, Mustafa, TÜCCAR, Zülfikar, AVCI Casim v. dğr; “Kur’an ve Tefsir Araştırmaları II, *Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi 34*”, Ensar Neşriyat, İstanbul 2001, s. 203-205.
- VARINCA, Kamil B. Varank, Gamze; *Rüzgâr Kaynaklı Enerji Üretim Sitemlerinde, Çevresel Etkilerin Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Çevre Mühendisliği Bölümü, ts. s. 1-10.
- WHER, Hans, Edt. J. Milton Cowan; *A Dictionary of, Modern Written Arabic*, 3. bs. Beyrut 1976.
- YAVUZ, Yusuf Şevki, v. dğr; “Mucize/Ayet”, *DİA*, IV, 1991.
- YALÇIN, Gültekin ve diğr; *Klimatoloji –I*, DMİ Yayınları, Ankara, 2005.
- YAVAŞ, Hikmet “Türkiye’de Doğal Afetlerin Merkez-Yerel İlişkiler Açısından Yönetim sorunları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, VII, S. 3, İzmir 2005, s. 281-285.
- YAZIR, Elmalılı, Muhammed Hamdi; *Hak Dini Kur’an Dili*, 3. bs. Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul, ts.
- YENİ HAYAT ANSİKLOPEDİSİ*; Ek Bilgiler Cildi, Doğan Kardeş Yayınları, ts.
- YENİ REHBER ANSİKLOPEDİSİ*; Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul 1994.
- YENİ TÜRK ANSİKLOPEDİSİ*; Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985.

- YILDIRIM, Celal; *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu Yayınları, İstanbul 1987.
- YILDIZ, Mustafa; *Kur'an'da Yağmur*, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.
- YÜKSEL, Ahmet; “Arap Dilinde İltifat Sanatının Tarihi Seyri Üzerine Bir İnceleme”, *Ondukuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, S. 28, s. 63-85.
- ZEBİDÎ, Muhammed, Mürteza el-Hüseyin; *Tacu'l Arus Min Cevahiru'l Kamus*, VI, Matbaatu Hükümeti Kuveyt ts. s. 410-411.
- ZEKERİYYA, Hüseyin Ahmed bin Faris; *El-Mu'cemu'l Mekayis'il-Luğa*, Daru'l-Fikr, 1399/1979.
- ZEMAŞERÎ, Ebil Kasım Carullah Muhammed bin Ömer bin Ahmed; “*Esasu'l Belağa*”, I, thk: Muhammed Bâsıl Uyûnu's-Sud, Daru'l-Kitabu'l-İlmiyye, Beyrut, 1419/1998.
- ZUHAYLÎ, Vehbe; *Tefsîru'l-Münîr*, (çev. Hamdi Arslan ve diğr.), Risale Yayınları, İstanbul 2005.